

TÜRKİYE ORTADOĞU ÇALIŞMALARI DERGİSİ

Turkish Journal of Middle Eastern Studies

Cilt: 11, Sayı: 2, 2024 | Vol: 11, No: 2, 2024

ISSN: 2147-7523 | E-ISSN: 2630-5631

SAKARYA
ÜNİVERSİTESİ

ORMER
Ortadoğu Enstitüsü
معهد الشرق الأوسط
Middle East Institute
پژوهشگاه خاورمیانه

Türkiye Ortadoğu Çalışmaları Dergisi

Turkish Journal of Middle Eastern Studies

ISSN:2147-7523, E-ISSN: 2630-5631

Yayın Dili: Türkçe - İngilizce

Türkiye Ortadoğu Çalışmaları Dergisi

Sakarya Üniversitesi, Ortadoğu Enstitüsü

Esentepe Kampüsü, 54187, Serdivan/Sakarya

Tel: (+90) (264) 2953701 **Faks:** (+90) (264) 2953961

E-mail: ortadogudergi@sakarya.edu.tr

Printing:

Sakarya Gelişim Ofset Tanıtım

Matbaa Yayın Reklam Tic. ve San. Ltd. Şti.

Tel: 0264 273 52 53 - 54

Adnan Menderes Cad. No.22/A

Adapazarı / Sakarya

Sertifika No: 50351

Türkiye Ortadoğu Çalışmaları Dergisi yılda iki kez yayınlanan hakemli bir dergidir. Gönderilen yazılar yayın kurulunda incelendikten sonra, konunun uzmanı iki hakemin, gerekli görüldüğü takdirde üçüncü bir hakemin değerlendirmesi ve yayın kurulunun nihai onayıyla yayınlanır. Yayın kurulu, araştırma makaleleri dışındaki yazılan (sempozyum, kongre haberleri, kitap tanıtımları vb.) bizzat inceleyip hakeme göndermeden doğrudan kabul ve red kararı verebilir.

Turkish Journal of Middle Eastern Studies

Türkiye Ortadoğu Çalışmaları Dergisi

ISSN: 2147-7523, E-ISSN: 2630-5631

Publishing Language: Turkish - English

Turkish Journal of Middle Eastern Studies

Sakarya University, Middle East Institute
Esentepe Campus, 54187, Serdivan/Sakarya

Phone: (+90) (264) 2953701 **Fax:** (+90) (264) 2953961

E-mail: ortadogudergi@sakarya.edu.tr

Printing:

Sakarya Gelişim Ofset Tanıtım

Matbaa Yayın Reklam Tic. ve San. Ltd. Şti.

Tel: 0264 273 52 53 - 54

Adnan Menderes Cad. No.22/ A

Adapazarı / Sakarya

Sertifika No: 50351

The Turkish Journal of Middle Eastern Studies is an international peer-reviewed journal, which is published twice in a year. Manuscripts sent to the journal are first evaluated by the editorial board, and subsequently passed on to at least two referees- and if necessary to a third referee - whose expertise corresponds to offered submissions. Finally, reviewed and accepted manuscripts get published by the approval of the editorial board. Apart from research articles, the editorial board is authorized to either accept or reject submissions in form of symposium/congress papers, book reviews, and alike without requiring a referees' consultation.

TÜRKİYE ORTADOğU ALIşMALARİ DERęİSİ
Turkish Journal of Middle Eastern Studies

Derginin Sakarya Üniversitesi Adına İmtiyaz Sahibi: Prof. Dr. Hamza Al
Concession holder of the Journal on behalf of Sakarya University: Prof. Dr. Hamza Al
Editr / Editor

İ. Ayta Kadioğlu

Alan Editrleri / Area Editors

Hatice Rumeysa Dursun, Mustafa Yetim, Abdurrahim Sıradağ

Yardımcı Editörler / Assistant Editors

Talha İsmail Duman, Serra Can, Fatma Zehra Tooğlu, Rumeysa Ayverdi,
Mustafa Onur Yalçın, Mehmet Rakipoğlu

Kitap İnceleme Editörü / Book Review Editor

Mustafa Caner

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü / Managing Editor

Yıldırım Turan

YAYIN KURULU / EDITORIAL BOARD

Prof. Dr. Kemal İnat (Sakarya Üniversitesi, Türkiye), Prof. Dr. Ali Balcı (Sakarya
niversitesi, Türkiye), Prof. Dr. Tunca Kardaş (Sakarya Üniversitesi, Türkiye), Prof. Dr.
Ramazan Erdağ (Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Türkiye), Prof. Dr. Tayyar Arı (Uludağ
niversitesi), Prof. Dr. Muhittin Ataman (Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi), Prof. Dr.
Arif Bilgin (Sakarya Üniversitesi), Prof. Dr. şener Aktürk (Koç Üniversitesi, Türkiye), Doç.
Dr. İsmail Ediz (Sakarya Üniversitesi, Türkiye), Doç. Dr. İbrahim Efe (Kilis 7 Aralık
niversitesi, Türkiye)

DİZİNLER / INDEXES

TR Dizin

DOAJ: Directory of Open Access Journals

Proquest

Academic Search Premier (EBSCO)

Index Islamicus (EBSCO)

MIAR

ERIHPlus

Tüm hakları saklıdır. Önceden yazılı izin alınmaksızın hiçbir iletişim, kopyalama sistemi kullanılarak
yeni den basılamaz. Akademik ve haber amaçlı kısa alıntılar bu kuralın dışındadır.

*All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored or introduced into a retrieval system
or transmitted in any form, or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording, or otherwise,
without prior written consent of the editors.*

DERGİNİN HAKEMLERİ / REFEREE BOARD

- Doç. Dr. Pınar Çağlayan (Uşak Üniversitesi)
Doç. Dr. Amar Rouabhi (Akdeniz Avrupa Enstitüsü)
Doç. Dr. İskender Gümüş (Kırklareli Üniversitesi)
Doç. Dr. Fatma Anıl Öztop (Kocaeli Üniversitesi)
Doç. Dr. Selim Tezcan (Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi)
Dr. Öğr. Üyesi Hamdullah Baycar (Karadeniz Teknik Üniversitesi)
Dr. Öğr. Üyesi Tunç Demirtaş (Mersin Üniversitesi)
Dr. Öğr. Üyesi Furkan Polat (Bursa Teknik Üniversitesi)
Dr. Öğr. Üyesi Şahin Çaylı (Düzce Üniversitesi)
Dr. Öğr. Üyesi Recep Şehitoğlu (Gaziantep Üniversitesi)
Dr. Öğr. Üyesi Selim Sezer (İstanbul Gedik Üniversitesi)
Dr. Öğr. Üyesi Osman Karacan (İnönü Üniversitesi)
Dr. Öğr. Üyesi Hüsna Taş Yetim (Ankara Medipol Üniversitesi)
Dr. Öğr. Üyesi Tuba Yıldız (İstanbul Üniversitesi)
Dr. Öğr. Üyesi Yusuf Bahadır Keskin (Amasya Üniversitesi)
Dr. Öğr. Üyesi Engin Koç (Bursa Teknik Üniversitesi)
Dr. Öğr. Üyesi Orkhan Valiyev (Hazar Üniversitesi)
Dr. Öğr. Üyesi Ahmet Hüsrev Çelik (Düzce Üniversitesi)
Dr. Öğr. Üyesi Ensar Muslu (Sakarya Üniversitesi)
Dr. Melih Kazdal (Mardin Artuklu Üniversitesi)
Öğr. Gör. Bilgehan Alagöz (Marmara Üniversitesi)
Gökhan Ereli (ORSAM)
Abdullahi Nazif (Jigjiga Üniversitesi)

CONTENTS

Editor's Note	VII - XII
<i>Adel Inezarene & Intissar Ariouat</i> The Issue of Food Security in Algeria: A Critical Analytical Reading of the Reasons for Failure	1-20
<i>Betslot Addisu, Nani Debele & Esayas Bamlack Bishaw</i> Turkey's Trade and Foreign Direct Investment in Ethiopia: An Insight into Challenges from 2012-2023	21-24
<i>Menderes Kurt</i> Crossing the Rubicon: The Munich Syndrome and Forcing Israel to Peace, 1970-1978	45-70
<i>Yasin Athioğlu</i> The Southern Border of Lebanon: Conflict, Occupation, and Territorial Disputes	71-100
<i>Alper Gülbay</i> Coercive Diplomacy and the S-300 Missile Crisis in the TRNC Press	101-132
<i>Ahmet Üçağaç</i> Contextualizing Turkey's Changing Policies in the Middle East between 2002 and 2023: A Constructivist Approach	133-160
<i>İsmail Sarı</i> Federal Solution Models: The UAE's Internal Balances and Inter-Emirate Conflict Zones	161-192
<i>Ali İhsan Yıldızlı</i> Book Review: Yemen: Poverty and Conflict	193-198
<i>Ayşe Nur Kanlı</i> Book Review: Security Politics in the Gulf Monarchies: Continuity Amid Change	199-204
<i>Davut Bingöl</i> Book Review: Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi: Eleştirel Bir Bakış	205-209

İÇİNDEKİLER

Editörden	VII - XII
<i>Adel Inezarene & Intissar Ariouat</i> Cezayir'de Gıda Güvenliği Sorunu: Başarısızlığın Nedenlerine İlişkin Eleştirel Analitik Bir Okuma	1-20
<i>Betslot Addisu, Nani Debele & Esayas Bamlack Bishaw</i> Türkiye'nin Etiyopya'daki Ticareti ve Doğrudan Yabancı Yatırımları: 2012-2023 Arası Zorluklara Dair Bir Bakış	21-24
<i>Menderes Kurt</i> Rubicon'u Geçmek: Münih Sendromu ve İsrail'i Barışa Zorlama, 1970-1978	45-70
<i>Yasin Atlıoğlu</i> Lübnan'ın Güney Sınırı: Çatışma, İşgal ve Toprak İhtilafı	71-100
<i>Alper Gülbay</i> Zorlayıcı Diplomasi ve KKTC Basınında S-300 Füzeleri Krizi	101-132
<i>Ahmet Üçağaç</i> Türkiye'nin 2002-2023 Arası Dönemde Ortadoğu'da Değişen Politikalarının Bağlamsallaştırılması: İnşacı Bir Yaklaşım	133-160
<i>İsmail Sarı</i> Federatif Çözüm Modelleri: BAE'nin İç Dengeleri ve Emirlikler Arası Çatışma Alanları	161-192
<i>Ali İhsan Yıldızlı</i> Kitap İncelemesi: Yemen: Poverty and Conflict	193-198
<i>Ayşe Nur Kanlı</i> Kitap İncelemesi: Security Politics in the Gulf Monarchies: Continuity Amid Change	199-204
<i>Davut Bingöl</i> Kitap İncelemesi: Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi: Eleştirel Bir Bakış	205-209

EDITOR'S NOTE

The Turkish Journal of Middle Eastern Studies presents its latest issue, analysing contemporary and diverse issues in the Middle East. This issue features analytical and theoretical studies addressing topics related to Algeria, Ethiopia, Israel, Palestine, Lebanon, Cyprus, the United Arab Emirates (UAE), and Türkiye.

The first article, titled “The Issue of Food Security in Algeria: A Critical Analytical Reading of the Reasons for Failure”, is authored by Adel Inezarene and Ariouat Intissar. The study critically examines food security in Algeria, concluding that the country's policies have been insufficient in achieving self-sufficiency in food production. Inezarene and Intissar argue that one of the primary causes of this failure is the rentier structure of the Algerian economy. To address this issue, the authors propose that Algeria should reduce its dependence on rentier practices, adapt modern techniques to enhance food security, and develop rural development and agricultural policies.

The second article, written by Betslot Addisu, Nani Debele, and Esayas Bamlack Bishaw, is titled “Turkey's Trade and Foreign Direct Investment in Ethiopia: An Insight into Challenges from 2012-2023.” This study focuses on the challenges affecting economic relations in Turkey's trade activities in Ethiopia. By evaluating Turkey's trade with Ethiopia in the context of foreign direct investment, the research incorporates unique primary data derived from in-depth interviews. The researchers conducted interviews with policymakers, businesspeople, and trade experts, presenting critical primary data to the literature for the first time. Their findings reveal that Turkish investors in Ethiopia face numerous challenges, including bureaucratic hurdles, unstable policies, currency fluctuations, corruption, and inflation. These issues are identified as major factors negatively impacting foreign direct investment.

In the article titled “Crossing the Rubicon: The Munich Syndrome and Forcing Israel to Peace, 1970–1978”, Menderes Kurt examines the obstacles and challenges to peace in Israel, investigating why peace has become an anomaly in the country. The author explores the impact of the 1938 Munich Agreement, which sought to prevent the occupation of Czechoslovakia through concessions by Germany, the United Kingdom, France, and Italy, but paradoxically weakened decision-making in foreign policy. The study delves into how the Munich Syndrome has hindered Israel's decisions on peacemaking and discusses potential ways to overcome this impediment.

The fourth article, titled “The Southern Border of Lebanon: Conflict, Occupation, and Territorial Disputes” and authored by Yasin Athloğlu, analyses the period of

escalating violence following Hamas's Operation Al-Aqsa Flood on October 7, 2023, and the subsequent Gaza massacre by Israel, with a focus on the Israel-Lebanon tensions. Written prior to Israel's attacks on Lebanon, this article emphasises on the risk of the conflict spilling into Lebanese territory and escalating into a broader war. Atlıoğlu argues that understanding the Hezbollah-Israel conflict requires examining the century-long history of disputes, border violations, and military and political struggles along Lebanon's southern border.

The next article, "Coercive Diplomacy and the S-300 Missile Crisis in the TRNC Press" by Alper Gülbay, evaluates the security issues between the Turkish Republic of Northern Cyprus (TRNC) and the Greek Cypriot Administration of Southern Cyprus (GCASC) in the context of air defence systems. Gülbay examines the political crisis triggered by the GCASC's acquisition of Russian-made S-300 missiles, interpreting it through the lens of Türkiye-Greece tensions. The study highlights this crisis as a potential threat to military and strategic balances in the Eastern Mediterranean. The author argues that Türkiye employed a "coercion strategy" during the crisis, while Greece pursued "escalation politics," analysing how these bilateral policies were shaped by NATO and global power interventions.

The sixth article, titled "Contextualizing Turkey's Changing Policies in the Middle East between 2002 and 2023: A Constructivist Approach" by Ahmet Uağa, explains Türkiye's policy changes toward the Middle East during this period through the lens of constructivist theory. Using process-tracing methodology, the author concludes that while tactical changes were observed, Türkiye maintained a consistent trajectory in its traditional foreign policy during this time.

The article "Federal Solution Models: The UAE's Internal Balances and Inter-Emirate Conflict Zones" by İsmail Sarı analyses the theoretical foundations and practical applications of federalism in the UAE, with a focus on conflict zones between the Emirates. By comparing the historical roots of federalism with contemporary examples, the study examines Abu Dhabi's leadership role in the UAE and its relationships with other Emirates, shedding light on how these dynamics influence regional politics.

This issue also features book reviews, including "Yemen: Poverty and Conflict" by Ali İhsan Yıldızlı, "Security Politics in the Gulf Monarchies: Continuity Amid Change" by Ayşe Nur Kanlı, and "The United Nations Security Council: A Critical Perspective" by Davut Bingöl.

We hope you enjoy reading this edition.

Associate Professor Dr İ. Aytaç KADIOĞLU

EDİTÖRDEN

Türkiye Ortadoğu Çalışmaları Dergisi Ortadoğu'nun güncel ve farklı sorunlarını analiz eden yeni sayısı ile karşınızda. Bu sayımız Cezayir, Etiyopya, İsrail, Filistin, Lübnan, Kıbrıs, Birleşik Arap Emirlikleri (BAE) ve Türkiye'yi konu edinen hem analitik hem de teorik çalışmalara ev sahipliği yapmaktadır.

Bu sayımızın ilk makalesi Adel Inezarene ve Ariouat Intissar tarafından yazılan "Cezayir'de Gıda Güvenliği Sorunu: Başarısızlığın Nedenlerine İlişkin Eleştirel Analitik Bir Okuma" başlıklı makalesinde Cezayir'deki gıda güvenliğinin kritiğini yapmakta ve ülkedeki politikaların gıdada ülkenin kendi kendine yeterliliğini sağlama hedefini gerçekleştirilmede yetersiz kaldığı sonucuna varmaktadır. Inezarene ve Intissar'ın araştırması, bu başarısızlığın ön önemli nedenlerinden birinin Cezayir ekonomisindeki rantçı yapı olduğunu iddia etmektedir. Yazarlar, bu sorunun ortadan kaldırılması için Cezayir ekonomisinin rantçı bağımlılığında kurtarılması, modern tekniklerin gıda güvenliğinde daha aktif şekilde kullanılmasının sağlanması ve kırsal kalkınma ve tarım politikaları geliştirilmesini önermektedir.

Sayının ikinci makalesi Betslot Addisu, Nani Debele ve Esayas Bamlack Bishaw tarafından yazılan "Türkiye'nin Etiyopya'daki Ticareti ve Doğrudan Yabancı Yatırımları: 2012-2023 Arası Zorluklara Dair Bir Bakış" makalesi Türkiye'nin Etiyopya'da yürüttüğü ticari faaliyetlerdeki ekonomik ilişkileri etkileyen zorluklara odaklanmaktadır. Bu çalışma, Etiyopya'nın ekonomik kalkınmasına doğrudan yabancı yatırımlar bağlamında Türkiye ile ticaretini değerlendirirken, ilk defa elde edilen ve analiz edilen derinlemesine mülakatlardan faydalanmaktadır. Araştırmacıların politikacılar, iş insanları ve ticaret uzmanlarıyla yapmış olduğu görüşmeler literatüre ilk kez sunulan kritik birincil verileri ortaya koymaktadır. Bu araştırma Türk yatırımcılarının Etiyopya'daki bürokratik problemler, istikrarsız politikalar, döviz kuru dalgalanmaları, yolsuzluk ve enflasyon sorunları nedeniyle birçok sorunla karşılaştığı ve bu sorunların doğrudan dış yatırımı etkileyen en önemli etmenlerden olduğu sonucuna varmıştır.

Menderes Kurt "Rubicon'u Geçmek: Münih Sendromu ve İsrail'i Barışa Zorlama, 1970-1978" adlı makalesinde İsrail'deki barışa engel olan durum ve sorunları gündeme getirerek barışın İsrail'de neden anomaliye dönüştüğünü araştırmaktadır. Yazar, Almanya, Birleşik Krallık, Fransa ve İtalya arasında Çekoslovakya'nın işgalini önlemek amacıyla verilen tavizi öngören 1938 yılında imzalanan Münih Anlaşması'nın ters etki yaparak dış politika ile ilgili karar almada zayıflığa neden olduğunu ortaya koymaktadır. Bu çalışma, Münih Sendromu'nun İsrail'in barış yapma kararlarını nasıl engellediğini ve bunu aşmanın potansiyel yollarını konu edinmektedir.

Bu sayımızın dördüncü makalesi “Lübnan’ın Güney Sınırı: Çatışma, İşgal ve Toprak İhtilafı” başlıklı makalesiyle Yasin Atlioğlu tarafından kaleme alınmıştır. Bu makale 7 Ekim 2023 tarihinde Hamas tarafından başlatılan Aksa Tufanı Operasyonu ve İsrail’in Gazze soykırımı ile çatışma şiddetinin tırmandığı dönemi İsrail-Lübnan gerilimine odaklanarak analiz etmektedir. Yazarın İsrail’in Lübnan saldırıları henüz başlamadan yazmış olduğu bu makale, çatışmanın Lübnan topraklarına sıçrama ve daha geniş çaplı bir savaşa dönme ihtimali üzerinde durmuştur. Atlioğlu, Hizbullah-İsrail çatışmasının temel nedenlerini anlamak için Lübnan’ın güney sınırının yüzyıllık tarihi boyunca ortaya çıkan çatışma, sınır ihlalleri, askeri ve siyasi mücadelelere bakılması gerektiğini savunmaktadır.

Sonraki makale “Zorlayıcı Diplomasi ve KKTC Basınında S-300 Füzeleri Krizi” başlığı ile Alper Gülbay tarafından yazılmıştır. Gülbay bu makalede Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (KKTC) ve Güney Kıbrıs Rum Yönetimi (GKRY) arasındaki güvenlik problemini hava savunma sistemleri bağlamında değerlendirmektedir. Gülbay GKRY’nin Rus yapımı S-300 füzeleri satın almasının ardından ortaya çıkan siyasi krizi Türkiye ve Yunanistan gerilimi üzerinden okumakta ve bu krizin Doğu Akdeniz’de askeri ve stratejik dengeleri sarsma potansiyeli olan bir tehdit olduğunu savunmaktadır. Yazar, Türkiye’nin kriz boyunca “zorlama stratejisi”, Yunanistan’ın ise “tırmandırma siyaseti” stratejisi güttüğünü öne sürerek, ikili politikaların NATO ve küresel güçlerin de müdahaleleriyle nasıl şekillendiğini analiz etmektedir.

Bu sayımızın altıncı makalesi Ahmet Üçağaç tarafından kaleme alınan “Türkiye’nin 2002-2023 Arası Dönemde Ortadoğu’da Değişen Politikalarının Bağlamsallaştırılması: İnşacı Bir Yaklaşım” başlıklı çalışmadır. Üçağaç bu çalışmada Türkiye’nin Ortadoğu’ya yönelik 2002-2023 yılı arası politika değişimlerini sosyal inşacı kuram ile açıklamaktadır. Yazar, Türkiye’nin Ortadoğu politikasını süreç izleme yöntemi kullanarak analiz ederken, bu dönemde taktiksel değişimler görülmesine rağmen geleneksel dış politikada tutarlı bir seyir izlediği sonucuna varmıştır.

İsmail Sarı tarafından yazılan “Federatif Çözüm Modelleri: BAE’nin İç Dengeleri ve Emirlikler Arası Çatışma Alanları” başlıklı makale BAE’de federalizmin teorik temellerini ve pratik uygulamalarını Emirlikler arasındaki çatışma alanlarına yoğunlaşarak analiz etmektedir. Federalizmin tarihsel kökenleri ve günümüz örnekleri üzerinden karşılaştırma yapan bu çalışma, özellikle Abu Dabi’nin BAE’deki liderlik rolü ve diğer emirliklerle yürüttüğü ilişkilerin bölgesel politikalara nasıl yön verdiğini ortaya koymaktadır.

Bu sayımızda ayrıca Ali İhsan Yıldızlı tarafından yapılan “Yemen: Poverty and Conflict”, Ayşe Nur Kanlı tarafından yapılan “Security Politics in the Gulf Monarchies: Continuity Amid Change” ve Davut Bingöl tarafından yapılan “Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi: Eleştirel Bir Bakış” adlı kitapların kitap incelemeleri yer almaktadır.

Keyifli okumalar dilerim.

Doç. Dr. İ. Aytaç KADIOĞLU

The Issue of Food Security in Algeria: A Critical Analytical Reading of the Reasons for Failure

Adel Inezarene^{1*}
Intissar Ariouat²

¹ University of Mostaganem, Algeria
Adel.inezarene@univ-mosta.dz

² University of Mostaganem, Algeria
intissar.ariouat@univ-mosta.dz

*Corresponding Author

Received: 04.04.2024
Accepted: 06.12.2024
Available Online: 08.12.2024

Abstract: Achieving state security is considered one of the essential traditional goals of political systems, as states seek to ensure their national security at all levels. The concept of security has evolved beyond the traditional military concept to include political, social, and economic areas. The study addressed one of the important axes in achieving security, especially in recent times, which is food security. This article examines the topic of food security in Algeria by highlighting the policies implemented to achieve it. The problem of food security in Algeria is multifaceted, and the article also examines the failure of various policies adopted by decision-makers to achieve food self-sufficiency. After reviewing different literature and conducting an analytical and critical study, research concluded that this failure is due to multiple internal and external reasons, particularly the rentier nature of the Algerian economy, which has led to continued reliance on rentier income for spending without considering serious policies to enhance food security. Therefore, achieving food security in Algeria requires a multi-dimensional approach that includes reforming the economic, political, and governance system and eliminating reliance on rentiers through investment in renewable energy and economic diversification.

Keywords: Security, Food, Algeria, Rentier, Challenges

Introduction

Food security is one of the main axes for achieving human security and sustainable development. It is also an essential geopolitical component of a country's strength and progress, and this is what made it the subject of attention by researchers and decision-makers, especially in recent times with the transformations that the world is witnessing at various levels, as military and economic power are no longer the only axis of national security for countries. However, countries derive their strength from the extent to which they possess sovereignty in the production and distribution of food, which is expressed in food security. Food security is a comprehensive concept that provides sufficient, nutritious, and safe food for everyone. It reflects the urgent need to ensure the stability and availability of food supplies and the ability to access and use them effectively.

Algeria endeavors to implement comprehensive developmental policies to ensure food security, recognizing it as a crucial factor in achieving sustainable

development, particularly in light of numerous variables influencing the architecture of food security in the nation. The issue of food security in Algeria manifests in the country's significant reliance on foreign imports to meet dietary requirements. For instance, in 2014, food imports reached a staggering cost of \$11.005 billion. Furthermore, Algeria's agricultural food exports to the European Union amounted to \$2,491 million in 2019, escalating to \$3,573 million in 2022, and subsequently reaching \$2,799 million in 2023 (DG AGRI, 2023, pp. 1-8). According to the 2019 Global Hunger Index, Algeria ranked 47th out of 117 countries, with a moderate hunger score of 10.3. Children under five are most susceptible to malnutrition. The Food and Agriculture Organization (FAO) reports that one in ten children is underweight due to poor infant and young child feeding practices, with malnutrition cases rising dramatically. Severe hunger has also impacted the adult population in Algeria, with approximately 1.2 million Algerians suffering from malnutrition. These individuals experience partial food insecurity and undernourishment, exacerbated by escalating prices of imported goods (Reece, 2020). In the 2023 Global Hunger Index, Algeria's position improved to 33rd out of 125 countries with sufficient data for calculation. With a score of 6.8, Algeria's hunger level is classified as low, indicating progress in addressing food security concerns (Global Hunger Index, 2023).

An analysis of the literature addressing Algeria's current food security situation reveals an enduring instability. Rahmani's study (2020) illuminates how various factors, including economic volatility, climatic challenges, and insufficient investment in the agricultural sector impede Algeria's food security. The research emphasizes the necessity for a comprehensive policy framework aimed at bolstering food security through sustainable practices and enhanced agricultural productivity. Rabhi and Kermia's examination (2023) of Algeria's food security status, analyzing dimensions such as production, imports, and self-sufficiency rates from 2018 to 2023, diagnoses a recent deterioration. The study proposes strategic insights to surmount challenges and reduce dependence on food imports, highlighting ongoing governmental efforts to transition from a rentier economy to a more sustainable agricultural model. Belgaid and Ouchalal's research (2024) on the geopolitical ramifications of food insecurity in Algeria underscores the nation's import dependence and vulnerability due to reliance on hydrocarbon revenues. Their analysis elucidates how this dependence influences Algeria's sovereignty and global geopolitical standing, emphasizing the importance of achieving food self-sufficiency. Hanfaoui observes tangible efforts by Algeria to attain food security, reflected in improved Global Food Security Index results in 2022 compared to 2012. Nevertheless, these efforts still need to be improved to guarantee food security and sustainability, with Algeria's performance in specific indicators,

particularly nutritional standards and supply chain infrastructure, remaining subpar.

The literature provides a comprehensive understanding of Algeria's food security situation, highlighting its multifaceted nature and the need for an integrated approach to address challenges related to production, access, and stability of food supplies. Despite available agricultural resources, Algeria struggles to achieve self-sufficiency. The country's dependence on food imports emerges as a central theme, threatening food security and geopolitical sovereignty (Hafnaoui, 2023, pp. 11-30). So, while most of the existing literature primarily examines food security from economic or social perspectives, the multidimensional internal and external aspects, particularly the management of development policies, have been largely overlooked. This study's scientific innovation and originality lie in presenting a distinct analytical vision using a systemic approach. This approach allows for the analysis of direct and indirect dimensions affecting food security achievement, focusing on political and developmental aspects by highlighting the impact of development policy management and the state's political and economic orientation on achieving food security. Food security is not merely about providing sustenance for all inhabitants but necessitates autonomy and continuity in its provision for all. Therefore, this study addresses the following question: How can the deficit in achieving self-sufficiency and food security in Algeria be explained?

To answer, we start with the following hypothesis: The absence of attainment of food security can be ascribed to the insufficiency of the development methods and policies implemented, resulting in heightened reliance on external food sources. The study aims to explore and elucidate the reasons behind Algeria's struggle to achieve food security by analyzing the internal and external environment that influences its evolution. The country has failed to attain self-sufficiency and faces challenges related to food dependence. The study attempts to use the systems approach, one of the most important approaches in political science, to explain the phenomenon of food security in Algeria by analyzing the environmental determinants, both internal and external, and how they affect, either directly or indirectly, the various aspects involved in achieving food security. The research was conducted using a descriptive-analytical approach to understand the current status of food security and the measures Algeria took to achieve it. Furthermore, the systems approach was utilized to examine the internal and external factors that influence food security in Algeria. The article is divided into four main sections to analyze the problem and hypotheses. The first examines the policies and mechanisms employed to achieve food security in Algeria. Subsequently, we discuss the external and internal challenges to food security in Algeria. Lastly, the

final part explores and debates the prospects for attaining food security in the country.

The term food security has many definitions. In its most specific interpretations, food security refers to food availability at several levels, including global, national, community, or home. Initially, food security was employed to denote the extent to which a nation can obtain an adequate quantity of food to satisfy its dietary energy needs. National food security refers to the state's ability to produce enough food to meet its population's requirements or demands, hence achieving self-sufficiency. There has been limited clarification over the precise definition of self-sufficiency, specifically if it entails ensuring that all individuals have adequate access to food to meet their energy and nutritional needs or if the economic demand through domestic production alone is sufficient to assert self-sufficiency. According to the latter concept, any nation can assert self-sufficiency by allowing the local market to balance supply and demand at whatever price. The concept of national food sovereignty continues to be employed as a metric to assess a state's capacity to supply the essential or preferred food for its population, irrespective of whether the food is domestically produced or imported. Food sovereignty is not achieved by a state that can produce the necessary food or if its inhabitants cannot afford the necessary imports due to a shortage of hard money (Per Pinstrup, 2009, pp. 5-6).

The Food and Agriculture Organization later expanded this definition to include nutritional value and food preferences. Thus, according to the 1996 World Food Summit, food security is defined as the state in which individuals possess both physical and economic means to obtain safe and nutritious food that aligns with their dietary requirements and personal preferences, enabling them to lead an active and healthy lifestyle (Donkers, 2014, p. 95). In short, food security within a nation's economy is characterized by the consistent availability, accessibility, and utilization of food resources to satisfy individuals' dietary requirements (Iortyom and Kargbo, 2023, p. 11). Algeria's legislation defined food security according to Law 08/16, which includes agricultural guidance in its third article, as the easy and regular attainment and access by every person to sufficient and wholesome food that allows them to enjoy an active life (Law No. 21-15, 2021).

The concept of food security has undergone significant evolution and steady expansion in recent decades. First, it directed attention toward accessibility and the generation of sustenance. It has expanded to encompass the potential for acquiring food, including physical, economic, social, and cultural capacity. Subsequently, it evolved to assess food utilization, culminating in the Rome Declaration on World Food Security in 1996. This declaration encompassed several critical aspects (Cheeseman, 2016, p. 113). It was ensuring sufficient quantities of food for all individuals. Individuals must have adequate finances and physical means to access

food, including crucial infrastructure like roadways and reliable water sources. The provision of essential resources for handling, storing, and processing goods adequately, including safe and enough water and sanitary facilities and ensuring a continuous and uninterrupted food supply.

Policies and Mechanisms for Food Security in Algeria

Algeria adopted the concept of self-sufficiency in food security immediately after its independence, attempting to rid itself of any dependence on foreign entities. It embodied many programs to achieve this, most notably the Agricultural Revolution program 1971 under the slogan 'the land belongs to those who cultivate it'. The adoption of the food security concept by Algeria became evident in the year 2000 in the objectives of the National Plan for Agricultural Development, within a document published by the Ministry of Agriculture at the time, which included a definition of the plan as "an operational strategy to respond to a crisis in the sector, specifically aiming to: improve the state's food security." After that, institutions and government documents used the idea extensively and in many different ways (Touijini, 2017, p. 363).

Algeria is considered one of the international parties that have committed through international documents to achieving food security at the national level. Algeria is a member of the Food and Agriculture Organization of the United Nations. It has also cooperated with the World Food Program since 1986 and signed the Arab Food Security Strategy 2021, which aims to enhance food security in Arab countries. To achieve food security, Algeria has enacted legislation and established a specialized mechanism in this field, the Ministry of Agriculture. It has given attention to the agricultural sector as an important contributor to achieving food security and has adopted reform policies in agriculture, starting with the self-management policy and moving to the Agricultural Revolution. These policies help restructure the agricultural sector, which culminated in the National Strategy for Food Security and Agricultural Development as an integrated plan to improve the country's agricultural situation.

In the context of achieving food security, Algeria has worked within its strategy of developing agriculture by seeking to expand agricultural areas and reclaim unused agricultural lands. In addition, Algeria encourages farmers through tax benefits and other incentives such as measures to provide the state's strategic stock of grains. The Secretary-General of the Ministry of Agriculture confirmed that they had granted farmers benefiting from support loans a moratorium on debt repayment while guaranteeing the provision of all agricultural inputs (seeds and fertilizers) to farmers for the sowing and planting campaign of the 2023-2024 season, as well as subsidies for farmers affected by climate-related losses. Moreover, the government

has increased the purchase price of grains from farmers by 30%, raised the subsidy for dry legume collection, and limited the importation of dry legumes to the Algerian Professional Board for Grains to protect domestic production and eradicate chaotic imports, as explained (Algeria press service, 2023). Furthermore, the Minister of Finance, Aziz Faid, highlighted the government's encouragement of farmers to boost national production by increasing the purchase price of grains from farmers and local producers. Specifically, the price of hard wheat has been raised from 4,500 DZD per quintal to 6,000 DZD per quintal, soft wheat from 3,500 DZD per quintal to 5,000 DZD per quintal, and barley from 2,500 DZD per quintal to 3,400 DZD per quintal. To achieve this objective, over 6 billion DZD have been allocated in 2024 to cover the gap between the sale price of crops to mills and their purchase price from farmers (Bashar, 2024).

The government provided significant facilities for young people wishing to invest in agriculture after resolving one of the toughest obstacles to developing agriculture in remote areas: the census of agricultural lands and preparing for their redistribution to small agricultural investors. Algeria has also implemented laws to prevent speculation with consumer goods, especially subsidized ones, and has encouraged smart agriculture to achieve food security. Another focus has been developing natural resources and optimally exploiting those, including developing water resources (Khazar, 2022, p. 79). The government is working to reduce migration from rural areas by setting up programs for these groups, especially in the shadow zones.

In addition to adopting the Sustainable Development Plan Horizon 2030, the Algerian authority is working to achieve the Sustainable Development Goals, especially eradicating poverty and ensuring food security. The Ministry of Higher Education also demonstrates its commitment by adopting the Algerian Strategy for Research and Innovation in Food Security 2020-2030. This strategy, resulting from the efforts of many researchers specialized in various fields, aims to enable the higher education and scientific research sector to outline plans and programs in research, innovation, and training. It aims to respond to existing challenges and invest in available capabilities to achieve national food security, adapt to the needs of society, and provide a scientific and knowledge base for stakeholders to overcome various problems and obstacles related to food security (Hafyani, 2023, p. 300).

These efforts have had positive results in ensuring the stability of food security in Algeria in recent times. Algeria has been classified among the countries that witness stability in their food security and do not suffer from the food shocks that the world knows due to various shifts in food prices and different global crises. However, achieving food security and food sovereignty in Algeria faces many

challenges. Algeria has yet to achieve self-sufficiency in food production, which affects the country's entire food security. The following sections will address the most important reasons for this.

External Challenges and Food Security in Algeria

Algeria's achievement of food security is impacted by a series of external challenges linked to the international order and various political, economic, and military interactions, which collectively influence global food security, particularly in the context of the modern world system, which exhibits a hierarchical power structure between the core, periphery, and semi-periphery. The concepts of core and periphery delineate the unequal distribution of wealth, power, and resources within the global economy. Advanced economic development, cutting-edge technological capabilities, and substantial political influence characterize the core nations. In contrast, the peripheral countries lag in development, possess limited technological prowess, and hold a weaker political standing. The "core societies" tend to dominate and exploit the weaker and less affluent "marginal societies." This dynamic renders developing nations, including Algeria, highly susceptible to the myriad shifts within the global system (Yıldız, 2024, p.77). Climate change, the Russian-Ukrainian crisis, and the COVID-19 health crisis are among the most significant factors.

Climate change, defined as long-term statistical fluctuations that persist for decades, results from natural variations and human activities (Ben Qassir and Boumendjel, 2022, p. 64). Climate change influences the availability of food by causing adverse effects on crop yields and the productivity of fish and animals. Regions heavily reliant on rainfall for agriculture will see disproportionately severe impacts from climate change, rendering them highly susceptible to climate variations and drought. Wiebersiek and Wilson believe that "African economies are closely linked to natural resources and heavily dependent on agriculture, which relies greatly on rainwater. Africa is expected to be especially susceptible to climate change and the associated climatic variations leading to loss of biodiversity, food insecurity, water scarcity, and increased frequency of droughts" (El Bilali et al., 2020, p. 199).

Climate changes, closely linked to food security, result from global warming, which causes increased gas emissions and a rise in both maximum and minimum temperatures. This warming poses threats like rising sea levels, water scarcity affecting agriculture and desertification. All these climatic changes lead to alterations in the foundations of the food system, food production, and changes in storage, transportation, and marketing, as well as the assets of farm animals. This, in turn, could lead to changes in the food consumption system, which then impacts

human health by affecting the rates of dietary sufficiency and changes in nutritional values (Ben Yazza, 2018, pp. 23-24).

Among the manifestations of climate change's impact in Algeria (Hafyani, 2023, p. 272) is drought, with Algeria suffering from increased drought periods in recent years, affecting the harvest of crops, especially rain-fed grains, and causing economic losses for farmers. Floods, where seasonal floods negatively impact the harvest of seasonal crops, particularly grains, due to damage caused to the produce by unexpected seasonal rains after the harvest period. The latest climate changes in Algeria reveal that a significant margin exceeds the rate of global warming. While the global temperature rise was 0.74 degrees Celsius over the 20th century, Algeria's temperature increase ranges between 1.5 and 2 degrees Celsius, placing the country 11th globally in terms of temperature rise, with an average temperature of around 33 degrees Celsius. Algeria is one of the 24 hotspots worldwide most vulnerable to climate change, situated in a geographically precarious position. The country faces a growing intensity of weather phenomena each year, exacerbating its fragility. The repeated occurrence of prolonged droughts has exacerbated the desertification phenomenon, with over 50 million hectares of land currently at an advanced stage of desertification. Due to soil degradation and water scarcity, rural populations migrate to major cities for survival (Tayr et al., 2024, p. 31). The National Agency for Water Resources revealed the impact of climate change on Algeria's water resources through an analysis of rainfall data in 1990. The findings show that rainfall has decreased by 40% in the west, 30% in the center, and 20% in the country's east. Climate change has also disrupted the rainfall's temporal and spatial distribution, posing a constant threat to soil, agriculture, and sedimentation in reservoirs, resulting in decreased storage capacity. Climate change has affected surface water resources and subsurface water, which has significantly dropped its water table. According to recent developments, the water deficit is expected to worsen, driven by the impact of climate change and rainfall shortages. Statistics show that the annual rainfall was 557.6 mm³ in 2011, 405.9 mm³ in 2016, and 490.5 mm³ in 2020. Experts predict a further 10-20% decrease by 2040 compared to the 2011 level (Tayr et al., 2024, p. 32).

The ongoing military conflict between Russia and Ukraine, two of the world's most important producers of agricultural commodities, particularly barley, wheat, and corn, has both directly and indirectly affected food security. Its direct impacts are manifold, including the destruction of infrastructure and equipment, livestock deaths, damage to agricultural lands, and preventing producers, distributors, and consumers from accessing markets. Indirectly, the conflict discourages productive agricultural investment, thereby reducing food availability. It also deprives the

government of tax revenues, which prevents the establishment of social safety nets that enhance security. Russia's military invasion of Ukraine since February 24, 2022 has had grave effects on food security as together, they account for approximately 30% of global wheat exports, and Russia is the largest exporter of fertilizers.

These developments will likely have a clear impact on global food security through the effects on the prices of these commodities and their derivatives, resulting from the reduced supply and fluctuating available quantities amid the ongoing political and military conflict. Subsequently, this will affect the food security of many countries, including Algeria, which relies on imports to cover its needs for the products above (Mazoun, 2022, pp. 396-397). The impact of the crisis on Algeria is evident through its economic relations with Russia and Ukraine. According to Ahmed Kacim (2023), citing preliminary data from the Russian Federal Customs Service, Algeria significantly increased Russian wheat imports by 290% to approximately 1.3 million tons in 2022, up from 330,000 tons in 2021. This surge in wheat imports also represented a 290% increase in value, positioning Algeria among the top five purchasers of Russian wheat in 2022. In January 2022 alone, Russia exported about 363,500 tons of wheat to Algeria.

Algeria holds the position of being Ukraine's second-largest economic and trade partner in Africa, following Egypt. The crisis' impact is starkly evident in the decline of bilateral trade volume between the two countries, which fell to \$360 million in 2020 from \$620 million in 2019. In 2019, Ukraine's mineral product exports to Algeria were valued at \$273 million, accounting for approximately 45% of the total Ukrainian-Algerian trade that year. In 2020, due to the COVID-19 pandemic, Ukraine's ferrous metal exports to Algeria amounted to about \$100 million, representing over 25% of the total trade volume for that year. Algeria has emerged as a key destination for Ukrainian grain exports. Data revealed that Ukrainian grain exports from ports reached 1.14 million tons during the last week of January 2020, with wheat exports rising to 201,000 tons from 69,000 tons, while corn shipments decreased to 931,000 tons from 1,050,000 tons. China, Spain, and Algeria received most of Ukraine's grain exports, with total grain exports jumping to about 35.5 million tons during the 2019/2020 season from 23.9 million tons in the 2018/2019 season (Bekhiti, 2024, p. 226). These figures underscore Algeria's significant reliance on Russian and Ukrainian agricultural imports, mainly wheat and other grains.

Despite sufficient supply levels, the COVID-19 health crisis also disrupted global food supply chains. The state of food availability in North Africa, and particularly in Algeria, is generally satisfactory. However, the region's dependence on grain imports makes it susceptible to the repercussions of disturbances in the worldwide

markets. Furthermore, experts anticipate declining grain production in the Maghreb countries due to droughts and increasing heat. In response, each country in the region, including Algeria, has expanded economic stimulus packages, created funds, and supported social protection programs to mitigate the economic impact of the crisis. Authorities have deferred taxes on the agricultural sector, established new credit facilities for farmers, and issued new legal texts. These measures aim to maintain the stability of food security indicators and combat abusive practices, such as monopolistic behaviors and illegal speculation that have worsened the crisis (Rabiai and Wassmer, 2022, pp. 266-267).

As part of its efforts to maintain food security and address the consequences of the COVID-19 pandemic, the Algerian government has enacted several decisions (Mazoun, 2022, p. 396): Prohibiting the export of goods unless prior approval is obtained from competent authorities, considering it a matter of food security. Facilitating customs and banking procedures for imported foodstuffs. Combating speculation by intensifying campaigns against traders engaging in monopolistic behaviors and illegal speculation. Increasing the supply of soft wheat to mills.

Internal Challenges to Food Security in Algeria

The governance of food security in Algeria faces several internal challenges. One key challenge is the food gap; an observer of the agricultural sector related to agricultural production, exports, and imports in Algeria will notice the extent of Algeria's considerable dependence on foreign sources to meet its food and agricultural needs. Due to its inability to rely solely on local provisions, Algeria has become one of the largest importers at the Arab level. Despite efforts to reduce the size of the food gap, Algeria needs an increase in the food gap percentage across various food commodities, especially grains (Hafyani, 2023, p. 214). Algeria has experienced variations in the self-sufficiency rates of different food commodities due to local production and consumption fluctuations. This is due to the variation in the size of local production on the one hand and the variation in the rate of local consumption of these products on the other hand. The increase in demand for food at the expense of locally produced food products has led to a decline in self-sufficiency rates for many agricultural products (Hafyani, 2023, p. 216). So, an increase in demand for food at the expense of locally produced food products has led to a decline in self-sufficiency rates for many agricultural products. This is a serious problem, as it can lead to food insecurity and price volatility.

Among the challenges that have constituted a concern for strengthening Algerian food security are those challenges resulting from the failure of development policies implemented for decades to achieve their desired goals, especially agricultural development policies, which did not achieve the necessary results as

the indicators of the food gap, food deficit, dependence, and its legacy continued. In addition to the failure of social policies to contain poverty and unemployment and their inability to raise the purchasing power of the ordinary citizen, as well as the failure of economic policies to achieve good economic growth rates, provide jobs, and preserve natural resources, etc., all these policies failed to meet the aspirations of the Algerian society and the state alike. This is due to many reasons, including mismanagement, the absence of an accurate diagnosis of the Algerian economic and social situation, and the adoption of confusing simulation models that need to consider the local environment. In addition to the spread of bribery, corruption, and theft of public money, especially during the period of high oil prices and rent revenues etc., which ultimately led to a miserable reality at all levels and fields, including food security, which was greatly affected by these policies (Hafyani, 2023, p. 276). On the other hand, what distinguished the Algerian state institutions in the previous period is the state of instability due to the government changes every period, and this is nothing but a reflection of the political vacuum and the weakness of political life, and even trade unionism, in addition to the spread of corruption and the spread of the parallel market on a wide scale, with the absence of a national economic project caused by the absence of a comprehensive strategy to activate the role of scientific research in promoting the national economy (Amouri and Maldi, 2023, p. 77).

Food security is affected by the state's general political and economic system, in addition to the political instability Algeria has experienced, which has influenced the lack of attention to activating programs and policies within the framework of food security. The stability of food supplies for individuals is also a fundamental pillar for ensuring food security in Algeria, which relies heavily on food imports from abroad, especially for staple foods. This reliance exposes it to the risk of disruption of its food supplies due to political and economic crises, such as the decrease in the supply of food in the international market or the increase in its prices, in addition to the external factors mentioned previously (Maakal and Touijini, 2023, p. 77). The nature of the state's political and economic system also constitutes one of the most essential internal challenges to food security in Algeria. The political and economic structure of the state, along with the effectiveness of development strategies as a whole and the food sector in particular, significantly influence the accomplishment of food security. An effective state strives to establish an economic and political system that provides structures enabling its citizens to live more prosperous lives, while ensuring the protection of fundamental rights and freedoms and guaranteeing political participation in the process. This reflects the concept of governance and the redefinition of state boundaries around the axis of economic efficiency and transparent and accountable resource management. In this context, effective states execute diverse policies to augment human capital,

enhance the efficiency of goods and factor markets, deepen financial markets, elevate technological capabilities, and introduce varied innovations to improve global competitiveness while adapting to evolving circumstances (Saygın and Yamak, 2017, p. 19).

Algeria is a rentier state that relies on rent as the primary funding source for its programs. This is one of the main obstacles and challenges to Algeria's achieving its food security. Many studies by political economy experts have shown that rent revenues help strengthen the country's import tendency and contribute little to expanding the productive base (Bouladane and Foul, 2021, p. 490). This is what makes the strategy of economic diversification and exploitation of other sectors necessary for achieving food security in Algeria. The oil sector employs only 2% of the workforce, so the challenge for Algeria, like other oil-exporting countries, is to strengthen its resilience toward any shock of declining oil revenues while diversifying its economy, as happened with the recent decline in oil prices, given the rapid increase in the number of active population. Providing a better business climate, a solid economic base, and quality training are among the most important measures to diversify the economy, encourage growth in non-oil GDP, reduce the unemployment rate, and increase non-hydrocarbon exports (Bouladane and Foul, 2021, p. 490).

Focusing on petroleum rent and neglecting productive work contributes to weakening food security, as the national economy almost entirely depends on importing most products from abroad. This has contributed to forming a managerial and consumer culture that does not rely on and encourages local production but on consumption based on imports financed by the state's public treasury. It is worth noting that in 2013, food imports reached approximately 10 billion dollars. The state has been trying to rectify this situation for decades but has failed (Ashouri, 2024, p. 336). Thus, the Algerian political system's reliance on rents in designing its economic and social policies is one of Algeria's most prominent obstacles to achieving complete and absolute food security. The state's rentier nature made decision-makers content with exploiting rents to import what they needed without considering policies and programs to promote food self-sufficiency.

Analysis and Discussion: Prospects for Food Security in Algeria

Achieving food security in Algeria requires addressing a set of factors, both politically and economically, and especially working to achieve self-sufficiency to eliminate external food dependence. The sustainability of food security is linked to the government's ability to ensure the delivery of healthy food to everyone through the state's available capabilities without harming the rights of future generations.

Despite the considerable financial prosperity and remarkable expansion that modern agriculture and the global food system have attained, they still need to address the global food crisis effectively. The global food crisis is predominantly a social issue. Experts do not expect a resolution to this issue through a progressive increase in production volume and financial prosperity. Furthermore, the proliferation of large-scale agricultural operations in developing nations has resulted in the dispersion and increased impoverishment of small-scale farmers, exacerbating the global food crisis. Recognizing individuals' need to exert authority over their food and its cultivation can surmount these challenges. Hence, nations must possess the entitlement to food, the authority to cultivate food, and the prerogative to safeguard their borders from undesirable imports. When regions or nations have the authority to govern their food production and consumption, they effectively include food security as a fundamental aspect of their food policy. Maintaining food security and eradicating hunger are regarded as essential concerns by prominent global organizations (Donkers, 2014, p. 95). Accordingly, we can summarize some of the mechanisms upon which the future of food security in Algeria depends as follows.

The future of food security in Algeria depends on several mechanisms and strategies. Firstly, Algeria needs to review its development strategy and move toward economic diversification and exploiting renewable energy. The progress of many sustainable development goals presents new challenges for communities, decision-makers, and scientists alike. In order to address the complexities of food security and its complex interaction with other key issues, such as energy consumption and climate change, it is possible to achieve the three pillars of food security simultaneously if countries switch to exploiting renewable energy sources. In this context, Sánchez-Zarco et al. conducted a study that examines the evaluation of food, energy, and water security in a region undergoing significant economic expansion while also grappling with resource depletion resulting from adverse weather conditions. A comparative analysis was conducted between Türkiye and Germany to examine the lessons Türkiye might glean from Germany's shift from fossil fuels to renewable energy. Germany has recently declared its commitment to achieving a 65% reliance on renewable energy sources by 2030. Furthermore, the country has set the long-term objective of attaining a minimum of 60% of its total energy and 80% of its electricity (Derouez and Ifa, 2024, p. 4). Therefore, Algeria needs to work on leveraging investment in renewable energies, especially since it possesses many significant assets in this field, and to enhance their utilization, particularly in the agricultural and farming sectors.

Water security is an inevitable part of food security and requires focused attention. Enhancing water security can be achieved through granting the presence of ample

and dependable water resources of satisfactory quality to offer water services for all societal and economic endeavors in an ecologically sustainable manner; mitigating water-related hazards such as floods, droughts, and pollution; and resolving conflicts that may arise from disagreements over shared water resources, particularly in situations of escalating tension, and converting them into mutually beneficial resolutions. Water security can serve as a uniting factor for water managers. The process of operationalizing the notion of water security entails the identification of its diverse facets, establishing objectives, and examining strategies to attain these objectives (Mishra et al., 2021, p. 5). Therefore, it is vital to support public investment in water resources to develop the agricultural sector by expanding irrigated areas through dams and water complexes in the northern regions and high plateaus and rationalizing water consumption.

Accompanying the industrial sector with the agricultural sector to utilize manufacturing, production, storage, and processing capabilities can help reduce waste and spoilage during seasons of abundant production. Additionally, benefiting from Algeria's vast human resources, particularly its broad young workforce, can contribute to strengthening food security (Ashouri, 2024, p. 336).

Involving all official and unofficial parties in formulating food security policies is necessary to achieve effective governance. Civil society organizations and the private sector can play a significant role in supporting and promoting food security. Benefiting from regional and international partnerships, especially with Arab countries, through joint agricultural projects, attracting Arab capital for investment, and adopting flexible economic and trade policies can also enhance food security. In addition to the above, it is necessary to benefit from regional and international partnerships, especially with Arab countries, and take advantage of the benefits of the Arab Free Trade Area through joint agricultural projects aimed at exporting food between Arab countries and attracting Arab capital for investment. Adopting flexible economic and trade policies can develop trade between Arab countries in food products. This development simplifies import procedures by easing administrative and customs restrictions and facilitating banking operations.

Lastly, it is crucial to leverage modern technologies within agricultural and farming policies and encourage scientific research in this context. Algeria can benefit from technological advancements to improve the efficiency and productivity of its agricultural and farming sectors, ultimately contributing to the country's food security.

Conclusion

Pursuing food security is of utmost importance for a nation's stability, social equity, and sustainable development. Since its independence, Algeria has implemented various strategies to achieve food security, however, it has yet to attain self-sufficiency in food production. This study analyzed the factors contributing to Algeria's failure to achieve its food security goals. By employing an analytical approach and adopting a systemic perspective, it examined both internal and external challenges that impact food security in the country. The research revealed that many external factors contribute to this failure, including climate change, global financial and health crises, and internal factors primarily stemming from the failure of managing food security policies. This is a natural consequence of the country's reliance on oil revenues and the absence of investment in alternative development strategies.

Thus, pursuing food security in Algeria necessitates a multi-dimensional approach encompassing economic and political system reform, governance, and eliminating rentier dependence through investment in renewable energy and economic diversification. This will contribute to economic growth and strengthen other sectors, particularly agriculture, which forms the foundation of food security, with the participation of all official and non-official stakeholders. Based on the preceding discussion, we recommend the following:

The food security crisis is complex and influenced by political and economic factors. Therefore, any strategy aimed at achieving food security must consider these factors. Liberating the Algerian economy from rentier dependence is a crucial first step toward ending food dependency. Moreover, Agricultural and agrarian policies should be re-evaluated and adapted to the diverse capabilities of Algeria's regions. Supporting scientific research and promoting food security projects is essential, as they provide valuable solutions to the challenges faced by decision-makers in the food sector. We should further leverage technological advancements and transfer modern techniques to enhance the performance of the agricultural and agrarian sectors. Empowering the private sector, civil society, and local administration will facilitate the development of innovative methods to boost food production.

In conclusion, the food security crisis in Algeria goes beyond policies directly related to food provision. However, it is intertwined with the political and economic system of the state, which requires governance and a policy change to move away from oil rentiers and external dependence on meeting citizens' essential needs. Food security has evolved to encompass not only the provision of adequate food but also its sustainability. Therefore, there are numerous future challenges that decision-makers in Algeria must recognize to ensure the stability of food security,

which necessitates further studies to analyze the future of food security in Algeria, such as the importance of transitioning to renewable energy and its impact on the sustainability of food security.

References

- Algeria press service. (2023). Retrieved from <https://n9.cl/bw0gf9>
- Amouri N. & Maida H. (2023). The Problem of Food Security and its Relationship to Social Stability in Algeria. *Journal of Business Economics*, 09(2), 68-85. <https://www.asjp.cerist.dz/en/article/226682>
- Ashouri A., (2024). Food Security in Algeria and the Challenges of Achieving it. *Journal of Law, Society and Authority*, 13(1), 329-345. <https://www.asjp.cerist.dz/en/article/241570>
- Bashar, S. (2024). How the finance sector supports agriculture. *Al-Khabar Newspaper*. Retrieved from <https://n9.cl/fru1c3>
- Bekhiti, A. (2024). *The effects of the Russian-Ukrainian war on Algeria's oil exports. Economic Development Review*, 9(1), 223-237.
- Belgaid, L., & Ouchalal, H. (2024). Food security, a geostrategic issue for Algeria. *International Journal of Economic Perspectives*, 18(5), 828-840. <https://ijeponline.org/index.php/journal/article/view/600>
- Ben Qassir M. & Boumendjel K. (2022), The Impact of Climate Change on Arab Food Security. *Journal of Law and Human Sciences*, 15(2), 62-83. <https://www.asjp.cerist.dz/en/article/193525>
- Ben Yazza Y. (2018). Determinants and Threats of Food Security in the Arab Region. *Journal of Humanities and Social Sciences*, 19(1), 13-28. <https://www.asjp.cerist.dz/en/article/55160>
- Bouladane A. and Foul M. (2021). The Dialectic of Food Security and Political and Social Stability in Algeria. *Notebooks of Politics and Law*, 13(2), 487-500. <https://www.asjp.cerist.dz/en/article/151484>
- Cheeseman J. (2016). Food Security in the Face of Salinity, Drought, Climate Change, and Population Growth. In Ajmal Khan M. *Halophytes for Food Security in Dry Lands* (pp 111-123). Academic Press.
- Derouez F. & Ifa A. (2024). Sustainable Food Security: Balancing Desalination, Climate Change, and Population Growth in Five Arab Countries Using ARDL and VECM. *Sustainability*, 16(6), 1-25. DOI:10.3390/su16062302
- Donkers, H. (2014). Sustainable Food Security, A Paradigm for Local and Regional Food Systems. *International Journal of Humanities and Social Science*, 4 (12), 89-102.

El Bilali, H. & Bassole, I. H. N. & Dambo, L. & Berjan, S. (2020). Climate change and food security. *Agriculture & Forestry*, 66(3), 197-210.

European Commission Directorate-General for Agriculture and Rural Development. (2023). Agri-food trade statistical factsheet: European Union – Algeria. *European Commission*. Retrieved from <https://n9.cl/p3lf8>

Global Hunger Index. (2023). Global hunger index. <https://www.globalhungerindex.org>

Hafnaoui, A. (2023). A study of the reality of sustainable food security in Algeria through food security and food sustainability indicators. *Journal of Economic Additions*, 7(2), 11-30.

Hafyani S. (2023). *Food Security Challenges in the Arab World - A Comparative Study of Algeria and Morocco*. (Unpublished doctoral dissertation). University of Constantine 3.

Iortyom E. T. & Kargbo P. (2023). Food and Water Security in the Context of Sustainable Development. *European Journal of Development Studies*, 3 (2), 10–16. <https://doi.org/10.24018/ejdevelop.2023.3.2.206>

Kacem A. (2023). Trade relations between the Russian Federation and the Republic of Algeria, Centre for Arab-Eurasian Studies. Retrieved from <https://n9.cl/4yfgy>

Khazar B. (2022). *Policies for Achieving Food Security in the Maghreb Countries*. (Unpublished doctoral dissertation). University of Boumerdes.

Law No. 21-15. (2021). Relating to combating illegal speculation. *Official Gazette*. No. 99. Dated 12/28/2021.

Maakal N. & Touijini Z. (2023). The State of Food Security in Algeria: A Comparative Analytical Study of the Main Indicators. *Journal of Excellence for Economic and Management Research*, 07 (2), 65-84. <https://www.asjp.cerist.dz/en/article/240697>

Mazoun M. (2022). Food security in Algeria between the country's stakes and global developments, *Economic Fields Journal*, 5(01), 387-404. <https://www.asjp.cerist.dz/en/article/210409>

Mishra B. et al. (2021). Water Security in a Changing Environment: Concept, Challenges and Solution. *Water*, 13(4), 1-25. <https://doi.org/10.3390/w13040490>

Per Pinstrup, A. (2009). Food security: definition and measurement. *Food Sec.*, 1(1), 5-7. DOI:10.1007/s12571-008-0002-y

Rabehi, F., & Kermia, N. (2023). *The reality and challenges of achieving food security in Algeria during the period 2018-2023*. *Journal of Al Mayadine Al Iktissadia*, 6(1), 521-539.

Rabiai H. and Wassmer M. (2022). The reality of food security in Algeria. *Journal of Prince Abdelkader University of Islamic Sciences*, 36(3), 261-275. <https://www.asjp.cerist.dz/en/article/207484>

Rahmani, M. (2020). Food security in Algeria: Concept review and measurement indicators. *Economic and Management Research Journal*, 14(3), 235-248.

Reece, J. (2020.). The effects of food insecurity and hunger in Algeria. *BORGEN Magazine*. <https://n9.cl/e0ttn>

Saygın E. and Tahsin Y. (2017). Determinants of Inter-state Economic Competition in Global System: Analysis for the Gulf Countries. *Turkish Journal of Middle Eastern Studies*, 5(01), 13-48.

Tayr, M., et al. (2024). The impact of climate change on food security in Algeria. *Journal of Economic Studies*, 10(1), 27-39.

Touijini Z. (2017). *The Importance of Resources in Ensuring Food Security in Algeria*. (Unpublished doctoral dissertation). Constantine II University.

Yıldız, A. M. (2024). The Sudan's Incorporation into the Capitalist World-Economy through Modern Cultivation and Trade of Cotton, *Turkish Journal of Middle Eastern Studies*, 11(1), 73-96. <https://doi.org/10.26513/tocd.1435202>

Türkiye's Trade and Foreign Direct Investment in Ethiopia: An Insight into Challenges from 2012-2023

Betslot Addisu Ayal^{1*}
Esayas Bamlack Bishaw²
Nani Debele³

1 Lecturer in Department of Political Science and International relation at Dire Dawa University, Ethiopia
betselote948@gmail.com

2 Lecturer in Department of Political Science and International Relations at Dire Dawa University, Ethiopia
esayasbm@gmail.com

3 Lecturer in the Department of Political Science and International Relations at Dire Dawa University, Ethiopia
nanidebele4@gmail.com

*Corresponding Author

Received: 11.04.2024

Accepted: 07.12.2024

Available Online: 08.12.2024

Abstract: This study delves into the examination of Türkiye's trade and foreign direct investment activities in Ethiopia spanning from 2012 to 2023, shedding light on the hurdles faced during this time frame. The economic ties between Türkiye and Ethiopia have expanded, with trade volumes and foreign direct investment (FDI) inflows increasing over time. Nevertheless, several obstacles have arisen that impact the course of their relationship. This study sought to accomplish its objectives by gathering data through key informant interviews, observations, and document reviews. The key findings of this research reveal that challenges such as exchange rate fluctuations, human capital shortages, corruption, bureaucratic inefficiencies, high tariffs, infrastructure deficiencies, political unrest, non-payment by companies of their debts, customs procedures, and Türkiye's internal conditions impede the smooth flow of trade and foreign direct investment between the two countries. The study emphasizes the importance of joint efforts between the Turkish and Ethiopian governments, as well as private sector entities and regional collaborators, to address these pressing issues.

Keywords: Challenges, Ethiopian-Turkish relations, Trade, FDI

Introduction

Türkiye had relations with Africa before the formation of the modern state, and during the Ottoman Empire. It had partners in Africa in terms of trade, business, diplomatic, and cultural relations (Hazar & Tepeciklioğlu, 2021). The Ottomans came to power in North Africa, especially Egypt and Libya, in the sixteenth century and continued to influence the region's politics and economics up to the late nineteenth century. In this period, they began to build relations with the African leaders, who sought trade between Europe and the sub-Saharan region (Cicioğlu & Ibrahim, 2023; Tepeciklioğlu, 2017). This engagement created the basis for cultural intercourse and was evidenced by traces of Ottoman contribution to the realms of architecture, language, as well as civil administration in a few of the North African nations (Doğan, 2016; Sıradağ, 2022). However, again, in the early 2000s, Türkiye set out afresh to improve its ties with Africa for economic, religious, cultural, and international political reasons. In 1992, Türkiye established the Turkish Agency for Cooperation and Coordination (TIKA), with the aim of providing development

Cite Ass (APA 7): Ayal B.A., Bishaw, E.B. & Dubale N.D. (2024). Türkiye's Trade and Foreign Direct Investment in Ethiopia: An Insight into Challenges from 2012-2023, Turkish Journal of Middle Eastern Studies, 11(2), 21-44. <https://doi.org/10.26513/tocd.1467576>

cooperation across Africa and enhancing bilateral relations on the continent (Kızıllarslan, 2009; Orakçı, 2022). The strategic partnership started to prevail in Türkiye's foreign policy and the opening of many embassies in African countries, hosting the Türkiye-Africa Cooperation Summit in 2008, even due to shifting Türkiye's relations with Africa, led to a new level in a diplomatic and economic sense (Gamawa, 2017; Nasir et al., 2022; Parlar Dal & Dipama, 2020).

The history of relations between Türkiye and Ethiopia can be traced back several centuries, encompassing both diplomatic and cultural dimensions. Diplomatic relations between the two countries were only observed in the late 18th century when the Ottoman Empire sent its first representative to the Ethiopian Empire (Jima, 2021). However, after the formation of the Republic of Türkiye, there were improvements in relations between Türkiye and Ethiopia despite the fluctuation. Türkiye and Ethiopia did not have colonial relations, which remained the foundation of positive diplomatic relations (Seid, 2019).

After World War II, there was an emphasis on trade and political relations between Türkiye and Ethiopia. However, the economic value of bilateral relations rose after the defeat of Ethiopia's socialist regime in the early 1990s and Türkiye's liberalization of its economy (Jima, 2021). From the very beginning, Türkiye emerged as one of Ethiopia's most preferred trading partners in the New Millennium, with many Turkish companies involving themselves in construction compendiums, manufacturing industries, textile giants, the education sector, and so on. Türkiye's relationship with Ethiopia has grown over the years, and the Türkiye-Ethiopia Joint Economic Commission, plus other bilateral agreements, have been signed. Economic relations have deepened, especially in the last decade following the 2012 investment increment, in which Türkiye became the largest foreign investor in Ethiopia (Jima, 2021). Moreover, this emerging economic cooperation with Türkiye helped consolidate its diplomatic and cultural engagement to foster friendly relations among peoples and increase Türkiye's prestige in Ethiopia (Abdullahi & Abdirahman, 2023).

Since 2012, Türkiye has established itself as one of Ethiopia's most important trading partners and foreign investors. The trade balances between Türkiye and Ethiopia have also increased significantly, allowing the former to export agricultural products, textiles, and other basic materials while, in return, mechanical and construction products and manufactured goods were imported (Seid, 2019). According to Ethiopian Investment Commission, Turkish companies have invested in construction, textiles, manufacturing industries, and energy, creating thousands of employment opportunities and supporting Ethiopia's industrialization.

Investment from Türkiye in Ethiopia was honored by several underlying bilateral agreements and the strategic partnership between the two countries. Visits and forums such as the Türkiye-Africa Economic and Business Forum piled up strength on the economic aspect of bilateral relations at the leadership level (Abdullahi & Abdirahman, 2023). Thus, Ethiopia, which attracted only three Turkish investors by 2005, became one of the top three foreign investors by 2015, as Turkish firms started over 200 projects. Nevertheless, after such progress, Turkish businesses seriously stumbled on factors that concern Ethiopian legislation, bureaucracy, and infrastructure. Fluctuations in the political systems also affected the effectiveness of trade and investment in Ethiopia, as witnessed after 2018 when Ethiopia made some internal political changes. Nevertheless, Turkish trade and FDI in Ethiopia remained gradually rising, which indicated the strategic partnership between the two countries, where Türkiye had an advantage in being an investor in Africa's policy (Seid, 2019).

While there has been a systematic attempt to observe Türkiye's relations with various African countries, more research needs to be done on Türkiye-African relations. Despite the fact that a number of scholars have endeavored to understand Türkiye's relationship with the rest of the African continent in political, economic, and cultural terms, research that provides an in-depth understanding of the particular issues within the sphere of Türkiye's bilateral trade and FDI in Ethiopia is scarce. For example, the strategic interests of Türkiye on the African continent were analyzed by scholars (Cicioğlu & Ibrahim, 2023; Enwere & Yılmaz, 2014) and (Parlar Dal & Dipama, 2020), but the interaction between Türkiye and Ethiopia is analyzed mostly with some simplification.

Regarding Türkiye-Africa relations and their challenges and prospects, Dodo, 2016; Gençoğlu, 2024; Karaoğuz & Gürbüz, 2021; and Tepeciklioglu, 2017 have contributed studies. But these works mostly concern the trends of economic relations between Türkiye and Africa rather than the challenges to Türkiye's trade and investment. Furthermore, research is needed to understand better the existing body of knowledge that focuses on the specific problems of Turkish investors in Ethiopia, such as legal impediments, political risk, and infrastructural deficiencies. More specific research is needed to capture all the dynamics that characterize the profile of Türkiye's trade and FDI in Ethiopia so that those who are interested in improving this bilateral economic link can benefit from the information generated.

Although some research has been done on the relationship between Türkiye and Ethiopia, especially on the history and diplomatic relationship, there is no proper work that focuses on the challenges for Türkiye's trade and FDI in Ethiopia. Other authors like (Verdonk, 2018) and (Abdullahi & Abdirahman, 2023) look at

diplomatic relations as well as political background, but none of them looks at the various barriers to investments in the economic context of Ethiopia faced by Turkish investors. No study so far has been conducted to examine the barriers to trade and FDI that have been constraining Türkiye in Ethiopia, which include regulatory hindrances, political uncertainties, and a lack of infrastructure. This study, therefore, calls for more specific research that explores these challenges offering a greater picture to policymakers and investors who wish to enhance Turkish-Ethiopian economic ties.

As a result, the study aims to investigate and provide evidence about the multifaceted challenges faced by Ethiopia and Türkiye in their trade and FDI relations from 2012 to 2023, as well as their roles and impact on economic growth. A comprehensive view of the evolving relationship between these two nations will be presented in the remainder.

Research gap and justification

The literature on Turkish-Ethiopian relations has yet to address the challenges to Türkiye's trade and FDI in Ethiopia. This is a rather important void, given the fact that bilateral trade and investment flows have been on an upward trend in the last decade. While there has been a significant increase in the number of Turkish companies investing in Ethiopia, the challenges they encounter, including bureaucratic policies, political risk, and transport hitches, have not yet been discussed in the literature.

Since 2012, Türkiye's trade and FDI have seen a remarkable expansion, positioning it as a major economic player in Ethiopia's economy. However, the challenges faced by Turkish investors and traders are deep-rooted, hindering the full development of this economic partnership. Challenges such as bureaucratic barriers, corruption, policy inconsistencies, political instability, and inadequate infrastructure in Ethiopia have yet to be comprehensively investigated. More research is needed to address how these challenges specifically affect Turkish investors and organizations.

This research gap justifies this study's undertaking of shedding light on the existing challenges and opportunities that characterize Türkiye-Ethiopia trade and investment relations. In this way, the research will generate useful knowledge for policymakers, investors, and academic scholars to gain a better understanding of the constraining and enabling factors of Türkiye's FDI and trade in Ethiopia. This investigation's results may also be useful in future policy modifications and company strategies to enhance the bilateral and economic relations between the two countries and develop a better investment climate in Ethiopia.

Conceptual and theoretical perspective of FDI

Conceptual perspective

In this study, "trade" refers to the exchange of goods and services, or merchandise products, across international borders. According to this study, the sale of goods and services, whether local or domestic, is not considered trade. Trade should often encompass the exchange of products and services. Foreign trade is the importation and exportation of separate products or services. International trade, also known as foreign trade, refers to the outflow and influx of commodities or services from a country (Zahonogo, 2016).

According to the fifth edition of the International Monetary Fund's (IMF) Balance of Payments Manual (BPM), foreign direct investment refers to a form of international investment where a person or entity from one country (the direct investor) obtains a lasting stake in a business located in another country (International Monetary Fund, 1993). The term "persistent interest" refers to a long-term relationship between the primary investor and the direct investment enterprise, accompanied by a significant level of influence exerted by the investor over the company's management. When a direct investor purchases 10% or more of a foreign enterprise's ordinary shares or voting power, a direct investment relationship is established. Direct investment encompasses the first transaction that establishes the link between the investor and the investment enterprise, as well as any subsequent capital transactions between them and related enterprises in various economies (Sourdin & Pomfret, 2012).

In this study, FDI can be defined as the investment of capital and management resources by an individual or a firm resident of one country in a firm located in another country. It typically includes the creation of new production facilities abroad, such as factories, or the acquisition of a large block of equity in a foreign firm, which would give the investor some control over the business enterprise. Through the act of capital transfer, technology, and know-how, capital FDI acts as a key enabler for economic development.

Theoretical framework

Theories of international relations primarily serve to elucidate the characteristics of the international system and the behaviors of the entities that interact within it. The challenges faced by Ethiopia and Türkiye in their trade and foreign direct investment relationships from 2012 to 2023, together with their role and influence on economic growth, can be examined through the lens of three international relations theories: liberalism, realism, and constructivism.

Liberalism

Liberalism in international relations emphasizes interdependence, an examination of how states benefit from trade (Sornarajah, 2011). From the liberalist point of view, the rising trade and FDI between Türkiye and Ethiopia are considered strategic efforts on Türkiye's part in the process of development, while mutually beneficial bilateral relations between the two nations have been developed. Liberalism assumes that business and social entities such as multinational enterprises (MNEs), domestic businesses, local communities, and individuals within those entities can cooperate to make more money instead of fighting over it (Lall & Narula, 2004).

Within the framework of the Turkish-Ethiopian relationship, liberalism provides a positive meaning to economic cooperation. The more linking, coupling, and entangling the economic aspects of the two societies through trade, investment, and their institutions, the more stable and peaceful their relations will turn out to be. When Türkiye funds its growth sectors, such as infrastructure and manufacturing, or invests in energy, it bolsters both the bilateral relationship and the Ethiopian government's aims, eliminating opportunities for aggression. Also, liberalism points out the function of international rules and organizations in enhancing this coordination.

Realism

Realism, on the other hand, when it comes to trade and FDI, can be understood as a strategic endeavor aimed at enhancing national interests and asserting regional influence amidst geopolitical competition (Moore & Schmitz, 2008). Accepting the tenets of realism, the economic relations that Türkiye has with Ethiopia, especially the trade relationship and FDI, are not only for commercial or economic gains but are also about attaining strategic power and geopolitical advantage. It is indeed probable that Türkiye's investment in Ethiopia can be viewed in light of assertive attempts to expand and make Ethiopia a strategic hub in Africa for competing superpowers, including China, the United States, and the European Union. In this sense, Türkiye could be interested in gaining a foothold in strategically situated African countries which are economically dependent on Ethiopia. That is why realists would state that all the problems Türkiye is experiencing in Ethiopia—political instability or any other form of bureaucracy—stem from powerful forces and political rivalry.

Constructivism

Constructivism centers on ideas, identity, and culture. In that regard, both Türkiye and Ethiopia are constructivist actors, historically related as well as culturally

constructed, with specific identities and perceptions of the world. In examining this aspect of economic bilateralism and multilateralism between Türkiye and Ethiopia, it is not unthinkable, indeed possible, that Türkiye's historical experiences in Africa and more particularly within the context of the Ottoman legacy in the region may have colored or influenced how both countries view such economic relationships in the contemporary period. The increasing flow of trade and FDI is not only an exchange of goods but also an expression of a cultural and a political bond. In the constructivist approach, we would examine how Turkish investors, and Ethiopian policymakers construct themselves toward each other and how their roles shape their interests, expectations, behaviors, and challenges regarding the bilateral economic relationship.

Materials and methods

Research approach

The study used a qualitative research approach to identify the challenges that shaped Türkiye's trade and FDI in Ethiopia between 2012 and 2023. Exploratory business environment research was conducted. In doing so, a case study approach was adopted to gain a better understanding of the nature of the experiences of Turkish investors and other stakeholders involved in trade and investment. This approach enabled the consideration of intricate ideas within the framework of a real-life reference point for Türkiye-Ethiopia economic relations. Data collection and analysis are in the tradition of qualitative data; interviews, focus group discussions, and documents were used in the data collection process. These methods were used to obtain stakeholders' perception, reason for involvement, and their experiences as a way of understanding various factors affecting trade and FDI between Türkiye and Ethiopia.

Data collection

Primary data and secondary data collection methods were used in this study. In collecting primary data, purposive sampling was used for the following.

Interviews

Semi-structured face-to-face interviews were conducted with key interviewees, who are Turkish investors and other participants. The interviews also included Ethiopian government officials, trade experts, and representatives from investment agencies, among others. These interviews sought to capture the interviewees' views on friction points and facilitators in Türkiye-Ethiopia bilateral trade and investment. To a certain extent, the researchers had the added advantage

of using open-ended questions in the questionnaire in that the respondents could give elaborate responses.

Focus groups

Aside from the interviews, we conducted focus group discussions with a diverse range of participants, including Turkish entrepreneurs, Ethiopian policymakers, and trade associations. These discussions were a melting pot of ideas on articles that pertained to investment climate, regulations, and trade irritants. The variety of topics discussed, and the different opinions observed in these sessions helped us generate a comprehensive understanding of the actual problems and perspectives. This approach ensures that our study is not only comprehensive but also inclusive, reflecting a wide range of perspectives.

For the secondary data, relevant policy journals, reports, and other formal documents, as well as bilateral trade and investment agreements between Türkiye and Ethiopia, were carefully scrutinized. This involved researching trade contracts, renditions, legislation, and investment directives in an attempt to appreciate the fundamental organizational and economic landscapes. In addition, published material in the form of articles, think tank papers, and newspapers were also accessed to consider patterns or emerging phenomena with regard to Turkish FDI and trade in Ethiopia within the studied period.

Data analysis

Aside from interviews, focus group discussions, and document analysis, the data collected were analyzed thematically. This process involved all the data collected from the interviews to try and paint a picture of the challenges, barriers, and opportunities of trade and investment between Türkiye and Ethiopia. The coding started by sorting the raw data into several accessible categories, which were later examined to assess repeating patterns and views presented by the respondents.

Results and discussions

Challenges in Ethiopia-Türkiye trade and FDI partnership

Over the last two decades, Ethiopia has become one of the most sought-after investment destinations for Turkish investors, and Türkiye has become one of the largest investors in Ethiopia, with a high concentration in manufacturing, textiles, construction, and infrastructure investments. Many Turkish companies invested in factories and constructions through the years. Ethiopia, located in the Horn of Africa, has liberal investment policies and cheap labor. Ethiopia's industrialization

policies and the creation of industrial parks have pulled in Turkish firms in a bid to gain a foothold in Africa's rising market (Verdonk, 2018).

Despite the significant hurdles Türkiye's trade and foreign direct investment in Ethiopia encounter, the economic relationship between the two nations is continuously expanding. Turkish investors face numerous challenges, including Ethiopia's intricate and erratic regulatory framework, bureaucratic delays, and inadequate infrastructure, all of which can increase operational expenses and delay project schedules. Moreover, political instability and currency devaluation pose additional risks to Turkish enterprises. However, Türkiye continues to be one of the major foreign investors in Ethiopia, particularly in the industrial, textile, and construction industries.

Lack of skilled human capital

The problems associated with skilled labor are one of the major constraints to Türkiye's FDI in the African market. One of the major reasons is the shortage of human resources that Turkish organizations face because of insufficient vocational training and educational provisions, organizational inefficiencies, and higher training expenses (Tepeciklioglu, 2017). There is also a gap between academia and industries as industries are demanding graduates who have full practical experience and technical competence. But the great bulk of graduates lack practical knowledge despite a satisfying command of theoretical knowledge. This drawback dissuades Turkish investors, who may be interested in investing in countries with a well-qualified workforce. The lack of skilled labor equally raises competition for talent, which in turn leads to higher wages and impacts on the loss, more so within the manufacturing and construction industries where skilled employment is critical for productivity and quality (Kyirewiah & Bilate, 2022). Finally, this means that firms of Turkish origin lose their human capital, which affects their ability to operate in Africa and weakens the country's advantages for future FDI attraction for Turkish companies and others.

Reports indicate that Turkish-led sectors in Ethiopia are hindered by inadequate vocational training programs, which fail to equip the workforce with the skills demanded by industries run by Turkish investors. This misalignment between educational outcomes and industry requirements negatively impacts the efficiency and productivity of Turkish investments in Ethiopia. The shortage of skilled labor has emerged as a significant challenge, affecting operational effectiveness. As noted by Mr. Anteneh Tariku, Senior Investment Promotion Expert at EIC:

The need for more human capital is one of the major impediments to investment activity, let alone investment for development, particularly in

developing countries. This is more so the case in Ethiopia, as is with the rest of the Horn of Africa nations. In Ethiopia, there is plenty of cheap labor; however, the real problem is whether this labor is properly equipped and qualified enough to meet the needs of businesses. The lack of skilled labor has a negative impact on the smooth flow of trade and FDI between Türkiye and Ethiopia. (Interview, EPI-3, Addis Ababa, February 14, 2022)

Costly transportation

Ethiopia is a landlocked country, and therefore, its foreign commerce is extremely dependent on corridors in other states (Shewangizaw, 2016). Officially, physical trade between Ethiopia and Türkiye is mainly done through direct sea route, which passes through the Djibouti border/Red Sea. The Doraleh Container Terminal in Djibouti is highly congested, causing supply chain (SC) disruptions. Such disruptions are likely to cause delays and shortages, which in turn have a negative impact on production schedules and stocks for firms with operations in Ethiopia. These transport issues indicate the real nature of trading in a landlocked environment and are an important reminder that efficient transport infrastructure is central to successful cross-border commerce (Ambaw et al., 2019). In the interview with Mr. Jemal Hassen, Senior Investment Advisor of EIC, he stated the following:

Like most countries in the Horn of Africa region, Ethiopia faces significant transportation costs. Since human resources are largely involved in tracking and repatriation of the assets, expenses required in this area may constitute considerable proportions of the operating expenses for companies operating in the country. The current trend of high transportation costs has a direct impact on the profit line, and it presents many challenges to investment, especially in sectors with slim, low margins or sectors that deal with low value-added products. The main causes of trade obstacles include the absence of transport systems or their substandard nature, lack of improvement or maintenance of trade channels, and weaknesses in the transport chain. These challenges have affected Türkiye's FDI in Ethiopia. (EICI-7; Addis Ababa, February 8, 2022)

Ethiopia's trade relations with Türkiye are clearly harmed by the fact that it is a landlocked nation (and that it incurs additional costs due to slow customs procedures at the Djibouti port), which incurs additional costs, and Ethiopia is particularly burdened by such costs. In addition, Ethiopia has poor infrastructure and is far from the sea. Because of its comparative abundance of land and natural resources, Ethiopia exported primary commodities. In one sense, "this subject exports to the whims of an unstable global market" (Seid, 2019).

Generally, according to data gathered from both interviews and the literature, an effective network of interconnected transportation systems is crucial for the successful trade of agricultural goods and the importation of finished products. Because it is a landlocked nation, Ethiopia is heavily dependent on Djibouti for access to shipping routes. This, along with inadequate infrastructure and a significant distance from the coast, is detrimental to its economic connections with Türkiye. These circumstances necessitate additional expenses, putting significant financial strain on both Ethiopia and Türkiye. This suggests that transportation and logistics costs pose significant challenges for promoting commerce and investment in Ethiopia.

Lack of infrastructure

Foreign direct investment requires essential infrastructure such as electricity, water, access roads, telecommunications, and internet services. Ethiopia, a developing country with poor and substandard transport infrastructure, faces obstacles that can impede economic performance, limit industrial expansion, job creation, export size, and overall economic development (Tiwari, 2015). Infrastructure problems, such as the effects of telecommunications, the internet, roads, railways, and ports, as well as electric power and water, can hinder the smooth flow of goods and services between the two nations and discourage investment (Badada et al., 2023).

According to an interview with investment expert Sebsibe Alemum, poor infrastructure has been viewed as a major impediment to commerce and investment expansion. Ethiopia has made significant infrastructure improvements in recent years, including the establishment of Ethiopian Airlines and regional air transport hubs. It has also announced an investment project to modernize its trunk road network and is putting in place a road maintenance funding framework. Even though Ethiopia has made substantial progress in some infrastructure in recent times, infrastructural facilitates, particularly electric power supply, internet services, and transportation, continue to be important issues for Ethiopia, affecting FDI inflows and trade movement. One Turkish investor expressed his feelings about this issue as follows:

Ethiopia's infrastructure-related restrictions are another major obstacle to Türkiye's trade and foreign direct investment in Ethiopia. Ethiopia's transport and energy delivery systems are characterized by insufficient capacity and inefficiency. It makes it difficult for trade to run smoothly, as trade and investment activities will be disorganized. It may cause delays, increased expenditure, and disruption of Turkish companies undertaking business operations with or in Ethiopia. Unable infrastructure disrupts the

seamless exchange of goods and services between the two countries, resulting in a bar barrier to bilateral trade and investment boosting. (TIKI-2, Addis Abeba, January 1, 2022).

During their on-site research, the team observed that insufficient energy infrastructure and unreliable electricity supply pose challenges for businesses in Ethiopia, especially those in energy-intensive sectors such as manufacturing. Interruptions in power and scheduled blackouts can lead to production disruptions, increased costs, and decreased reliability in meeting customer demands, ultimately impacting Ethiopia's appeal as an investment hub.

Companies' failure to service their debts

According to Fasika's analysis (2019) of Turkish investments, some Turkish companies with the greatest portfolios of non-performing loans at the Development Bank of Ethiopia are all Turkish-owned. Six international corporations, including one Turkish company, owe the Development Bank a total of 8.7 billion birr in non-performing loans. These companies failed to service their loans, and the bank has already confiscated three of their properties, including the defaulting Ayka Addis companies. According to an interview with Mr. Rawda Hussien, Development Bank of Ethiopia (DBE) Senior Investment Advisor;

Turkish owned investment companies are facing serious challenges in accessing foreign exchange and repatriating profit from Ethiopia due to foreign currency restrictions, exchange rate fluctuations, and capital controls. Limited access to foreign currency, particularly over the past five years, can constrain Turkish companies' ability to service their external debts denominated in foreign currencies. (DBEKI-1, Addis Ababa, February 23, 2022).

Similar to this, some of the DBE interviewees responded that economic downturns in Ethiopia can have a significant impact on the financial performance of Turkish companies operating there. Reduced consumer spending, declining demand for goods or services, and currency devaluation have all contributed to revenue losses, making it difficult for companies to meet their debt obligations, especially in the past five years. According to interviews with Abebe Ababayehu, chief of the EIC, a few investment companies have been affected by volatile market conditions, which can impact the profitability and cash flow of Turkish businesses in Ethiopia. Sudden market shocks or disruptions may impair the ability of companies to honor their debt obligations because when these corporations began investing here, government agencies failed to do the necessary due diligence, project appraisals, and feasibility studies. Besides, according to an interview with Mr. Kifle, Director of

the Strategy, Change, and Communication Directorate at DBE, the aforementioned issues exist in the process in which the total loan failure rate is around 39%, and that they take various measures against companies that are late in paying their debt, such as management intervention, early warnings, project rehabilitation, and legal measures that can disrupt cash flows and impede debt repayment efforts.

Challenges in legal, institutional, and policy framework

Legal, institutional, and policy factors affect FDI in Ethiopia, and potential investors are usually discouraged by the existing hitches. Volatile and ambiguous legal frameworks, combined with ineffective regulation, create a volatile climate for entrants who are specifically looking for stability (Hailu & Yihdego, 2018). There may be vulnerability in legal systems used to protect physical and intangible assets, especially concerning property rights and contract rights, investment contracts, and the strength and speed of formal protection provided in case of disputes. Also, frequent changes in policies and the absence of synergy between national and regional policies may make operations challenging and hence have a deterring effect on long-term commitments from foreign investors. Bureaucratic constraints, corruption, and weaknesses in the capacities of key institutional structures exacerbate delays in license issuances, approvals, and enforcement of investment regulations (Getaneh, 2020). These challenges weaken investor confidence as Ethiopia loses competitiveness in the Global Competitive Index, hampering the country's ability to attract and retain FDI in sectors characterized by long-term investments that necessitate well-defined legal frameworks and political stability (Alemayehu, 2023). According to an interview with Mr. Jemal Hassen, Senior Investment Advisor at the EIC;

In Ethiopia, various ethnic groups hold land and other properties. Many ethnic groupings have caused difficulties for investors on numerous occasions. Investors may be concerned about the security of their investments and assets due to a lack of legislative protections in these areas. Inadequate enforcement of property rights has resulted in disputes about land title and property rights, putting Turkish investors in danger of expropriation or asset seizure without adequate recompense. This ambiguity prevents Turkish investors from making long-term commitments and capital investments in Ethiopia, as they are concerned about the potential loss of their assets due to legal inconsistencies and other intergroup actions. (EICKI-3, Addis Ababa, February 17, 2022)

Similar to this, according to an interview with Mr. Muluken Tesfay, Senior Investment Advisor at the EIC, there are issues with legal frameworks that have posed significant challenges to Turkish investment in Ethiopia. The legal

framework, particularly investment proclamations, laws, and directives, have not been revised to reflect technical developments, economic progress, long-term development objectives, and so on. Furthermore, they lack specificity, clarity, and transparency. Because norms and regulations are imprecise, resolving legal framework concerns takes far too long. According to the respondent's investment proclamation and rules, they are more general and have numerous issues.

Currency fluctuations and exchange rate risks

Fiscal policy is one of the challenges to Turkish foreign direct investment implementation in Ethiopia. High corporate tax rates and unpredictable tax policies can deter Turkish investors. Investors in Türkiye look for stable and transparent tax regimes to make long-term investment decisions (Abebe, 2018). Over the past five years, Ethiopian tax policies have been perceived as burdensome and subject to frequent changes, which discourages trade and investment in Ethiopia. Uncertainty regarding tax liabilities and compliance costs can make it difficult for Turkish companies to assess the profitability of investing in Ethiopia (Alekaw, 2017).

Fiscal policy challenges were investigated using a set of four challenges that included exchange rate Ethiopian Birr (ETB)/Dollar, inflation rate, provision of foreign currency, and financial cost, which were used to determine the effect of Ethiopia's fiscal policy on manufacturing FDI (Nagayo, 2015). The relationship between the birr and the US dollar plays a role in shaping the success and attractiveness of Turkish investments in Ethiopia. When the exchange rate is unstable, it introduces currency risk, which may unsettle investors by casting doubt on their returns. The varying value or decline of the birr compared to the dollar has the potential to diminish the worth of investments and discourage additional investments. Some Turkish investors are facing challenges due to these fluctuations. For example, two Turkish nationals who owned the Elsie Addis Textile factory in Adama (Nazret) left the country without paying over 933 million Ethiopian birr (40 million US dollars) in loan payments to the Development Bank of Ethiopia, not to mention the claim of an unpaid bill with cotton suppliers in the country (N.A, 2017).

According to Mr. Mulugeta Tameru, Senior Investment Advisor at EIC, it is clear that the shortage in the provision of foreign currency has been a challenge to trade and foreign direct investment in Ethiopia. Fiscal policy is one of the challenges that affects the performance of Türkiye's investment in Ethiopia. This means that shortages in the provision of foreign currency were considered a greater source of challenge to Türkiye's investment in Ethiopia, followed by delays in financing costs

and loans. Therefore, fiscal policy was a major challenge to manufacturing FDI in Ethiopia.

Political instability and security concerns

The flow of FDI in Ethiopia has been significantly affected by political instability, particularly in recent years. For instance, according to the United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD), FDI inflows to Ethiopia decreased from \$4.2 billion in 2018 to about \$2.5 billion in 2020, largely due to escalating political tensions and conflict. Moreover, Ashine (2024) indicates that political instability has led to a reduction in new investment projects, with many foreign investors either postponing their plans or withdrawing altogether due to concerns about the safety of their investments and the unpredictable regulatory environment. Additionally, sectors that are particularly sensitive to stability, such as manufacturing and agriculture, have seen slower growth in FDI, further exacerbating the economic challenges faced by the country.

According to an interview with a Turkish investor, since April 2018, ethnic and religious clashes have erupted in many parts of Ethiopia, killing and displacing a considerable number of people. Over the previous five years, Ethiopia has experienced both rapid political liberalization and an increase in violent conflicts. Ethiopia's security crisis has developed into ethnic clashes, with an increase in the number of internally displaced persons. These violent conflicts have significant challenges for Türkiye's foreign direct investment in Ethiopia. Particularly, the conflict between the federal government and regional states such as Amhara, Oromo, and Tigray might dissuade foreign investors and contribute to erratic investment inflows.

Generally, according to data gathered from both interviews and literature, the conflict within the federal government and between ethnic groups has had a significant impact on the performance of trade and foreign direct investment between Ethiopia and Türkiye since 2018. Aside from that, the current situation in Ethiopia is deteriorating rapidly. The country's internal conflict between the central and regional governments has caused a significant economic crisis, affecting the smooth operation of Turkish trade and FDI flows in Ethiopia.

Weak export capacity

Continued growth of Ethiopia's trade imbalance would be detrimental to bilateral trade relations. The trade balance between Ethiopia and Türkiye has been negative for the past 14 years, and Ethiopia's trade deficit has been growing (Alekaw, 2017). Even though commerce between emerging and industrialized nations frequently results in an adverse trade balance (trade deficit), the latter may become

discouraged and seek new trading partners who would either yield a smaller deficit or a favorable balance. Such economic calculations may also have an impact on Ethiopia and Türkiye's fast expanding bilateral trade (Seid, 2019).

Mr. Sedat Erdoğan, Türkiye's Commercial Counsellor, explained why the trade balance favors Türkiye in its trade relationships with African countries in general and Ethiopia in particular. Sedat believes that the root cause of the trade imbalance was the country's inability to export commodities. Ethiopia's trade suffers because of its limited export destinations and market access. Furthermore, Ethiopia's industrial structure is controlled by a small number of state-owned enterprises and conglomerates, which are highly concentrated and have significant administrative hurdles to entry.

According to Mr. Yasin Ahmed, Director of Bilateral and Multilateral Negotiations regarding trade, Ethiopia's exports to Türkiye account for less than one-quarter of the country's overall volume. The fundamental cause of trade imbalances is the significant price differential between imports and exports. Ethiopia sells agricultural items at a low cost while importing high-priced manufactured goods. Furthermore, for the past 13 years, Ethiopia's external trade with Türkiye has been dominated by chronic trade deficits. These barriers impede free trade and foreign direct investment between Ethiopia and Türkiye.

Import of manufactured goods and export of primary agricultural products

Ethiopia's limited capacity poses the most significant challenge to trade and investment relations between Türkiye and Ethiopia. Ethiopia's export capacity is limited in terms of its volume. Ethiopian exports to Türkiye neither grew nor expanded over time. Mr. Ahmed also said that insufficient production capacity was the key contributor to the trade imbalance. Ethiopia's trade performance has been declining due to the aforementioned issues, as well as numerous challenges in meeting Türkiye's import requirements (Seid, 2019).

Ato Ephrem Mulatu, Senior Investment Promotion Officer of the Ethiopian Investment Commission, believes that Ethiopia's export structure indicates the country's weak economy. Because it is one of the least developed countries, Ethiopia places heavy reliance on a limited range of agricultural commodities for exports. Turkish exports to Ethiopia are primarily manufactured goods. Ethiopia's export profile exposes its reliance on primary commodity exports, which presents its own set of challenges in terms of trade share.

Corruption

In Ethiopia, corruption has a net negative effect on FDI because it creates uncertainty, increases costs, and erodes investor confidence. Bribes and other illicit payments raise business costs, making it difficult to plough back profits into long-term projects (Tadewos & Kuma, 2024). The root cause of corruption hinders effective competition and gives politically favored companies an advantage, which negatively impacts efficiency by deterring foreign firms from operating in such an economy. It erodes institutional credibility, results in present inefficiencies in public services, slows down regulatory processes, as well as diminishes faith in the legal frameworks. Furthermore, corruption undermines Ethiopia's global prestige and thereby the country's attractiveness to ethical businesses decreases and access to aid and development finance are reduced (Shumetie & Watabaji, 2019). Mr. Anteneh Tariku, a Senior Investment Promotion Expert at the EIC, stated the following:

Corruption raises the cost of investing, lowering earnings; hence, investment inflows will decline. Because of the high level of corruption, international investors can circumvent regulations. Thus, bribery can facilitate economic activities and hinder Turkish investors. This can also inhibit new investors from supporting Ethiopian ventures. Corruption in Ethiopia has varied from petty to magnificent over the last two decades, and it is mainly carried out in secret. This undermines good governance and diverts resources from their intended purpose for personal gain. Furthermore, corporate activities impact free competition, benefiting some while discouraging others. Thus, institutional bureaucratic corruption is one of the difficulties affecting Ethiopia's trade and FDI performance. (IPI-7; Addis Ababa, February 8, 2022)

Corruption is a significant obstacle to Türkiye's trade and foreign direct investment in Ethiopia. Turkish companies are forced to pay bribes to enter the market or enjoy a free-market advantage, as those who offer the most are often favored by the use of graft or kickbacks (Habtamu, 2018). Such behavior distorts the proper functioning of the marketplace, giving an advantage to corrupt businesses, especially Turkish enterprises. In addition, corruption also raises investment risk by making the business climate uncertain and unpredictable, which dissuades Turkish investors from allocating resources to Ethiopia. The risks associated with corruption, such as coercion for bribes, fraud, or financial misappropriation, concern Turkish enterprises, inhibiting their desire to expand their business in Ethiopia (KI.10).

Land acquisition problem

The protracted process of obtaining land in both rural and urban areas is another significant challenge that keeps investors from making complete investments (Kebede et al., 2021). The effects of land-related problems for FDI manufacturing in Ethiopia were researched using three challenges: access to land, land rent and lease costs, and rules in land transactions and deals (Hindeya, 2018). According to the responses given by FDI owners chosen as sample respondents:

The most significant challenge is land acquisition. We experienced significant challenges in building new schools or expanding existing ones, particularly in Addis Ababa and Oromia regional states. The other major issue is the slow process of granting land, which discourages investors from investing to their full potential. This is one of our most important challenges in settling investor land disputes, particularly in Addis Ababa and Oromia (OFDIKI-1, Addis Ababa, January 11, 2022).

As a result, the threat of land acquisition problems leads to concern over property rights and land tenure security among international investors, particularly Turkish enterprises. The pressure of potential land ownership conflicts or disagreements on usage rights between the country's nationals and foreign stakeholders will also have a negative impact on Turkish investment in industries, including agriculture, industry, and real estate (KI.10). Land acquisition issues frequently result in long delays or the termination of investment projects, particularly those requiring large land areas. Turkish enterprises specializing in infrastructure development, agriculture, or manufacturing may be unable to obtain the necessary land for their projects. The cost of delays or terminations, as well as the loss of profitability and investment reduction, may be increased (KI.6).

Conclusion

The development of Turkish trade and FDI in Ethiopia from 2012 to 2023 reveals a dynamic relationship accompanied by both opportunities and challenges. Over time, Türkiye has grown as an important player in Ethiopia's economic landscape, exploiting its strengths in a variety of industries to strengthen commercial ties with east African countries. Despite significant growth and remarkable achievements, Ethiopia-Türkiye ties have faced several challenges in terms of trade and investment over the last two decades. These challenges include volatile foreign exchange rates, difficulties in acquiring land, insufficient development of human capital, imbalances in import-export volumes, high tariffs, inadequate infrastructure, bureaucratic procedures, companies' failure to repay debts, complex customs procedures, limited access to the generalized system of

preferences (GSP), corruption, and limited availability of data, which continue to impede the smooth flow of trade and investment between the two nations.

Recommendations and policy implications

Researchers have drawn conclusions and provided recommendations for improving trade and foreign direct investment between Ethiopia and Türkiye. To effectively address these challenges and boost trade and FDI between the two countries, it is essential for both countries to focus on simplifying customs procedures, lowering tariffs, enhancing infrastructure, facilitating access to GSP systems, and creating a more favorable business environment for investors from both countries. Moreover, efforts to stabilize the currency exchange rate and promote increased openness in trade procedures will greatly help overcome these challenges and cultivate mutually beneficial trade and investment relations between Ethiopia and Türkiye.

The Ethiopian People's Revolutionary Democratic Front (EPRDF) government should refrain from engaging in inefficient government organization (GO) bureaucracy, which primarily focuses on matters related to the FDI climate. To improve efficiency, it is necessary to address the slow bureaucracy in both regional and federal land administrations, delayed service delivery in the Federal Inland Revenue Authority, and inconsistent clearance processes in the Ethiopian Customs Authority Office. These issues should be eliminated or, at least, minimized. It is vital for relevant government officials to establish the required infrastructure, particularly in recently designated investment areas. In addition to establishing the Federal Anti-Corruption Commission, it is imperative that government officials at all levels combat corruption by exemplifying themselves as paragons of integrity. In a more detailed manner, senior government officials should serve as volunteer members of the Commission. To prevent corruption and ensure smooth service delivery, it is vital to replace manual service delivery in GOs with computerized service delivery.

For investors, peace and stability are important factors. As a result, the government should work toward peaceful resolutions to resolve border problems. It is reasonable to urge the government to end the military clashes between Amhara, Oromo, and Tigray. Internally, the government must deal with the Tigray People's Liberation Front (TPLF), Oromo Liberation Front (OLF), and FANO –a volunteer-based armed movement of Amhara People– to achieve "true peace" in the country.

To create a favorable FDI climate, the government must improve bureaucracy in GOs, provide land quickly, establish the necessary infrastructure in newly issued investment sites, combat corruption, improve policy, conduct regular discussions

with all investors from all business sectors, and improve the legal framework, according to most respondents. Finally, the authors of this study suggest minimizing the unstable character of the FDI atmosphere and advise the government to stop modifying and amending regulations and proclamations on a regular basis.

Ethical Statement

We are committed to upholding the highest standards of academic integrity and rigorously ensuring the authenticity of our research. Therefore, we believe that the findings of our similarity index check demonstrate the originality and novelty of our contribution to the field of economics, particularly regarding Turkey's Trade and Foreign Direct Investment in Ethiopia

Supporting Institution

Dire Dawa University

Thanks

We appreciate the opportunity to submit our manuscript to the Turkish Journal of Middle Eastern Studies and sincerely hope that our research aligns with the journal's scope and interests.

Appendix I: List of conducted interviews

Interviewee	Date of interview	Position	Institution
KI.1	March 4, 2023	Strategy, Change, and Communication Directorate Director	The Development Bank of Ethiopia
KI.2	March 6, 2023	Senior investment Advisor	EIC (Ethiopian Investment Commission)
KI.3	March 11, 2023	Commercial Counselor	The Embassy of the Republic of Türkiye
KI.4	March 17, 2023	Minister	FDRE Minister of Foreign Affairs
KI.5	April 3, 2023	Senior Investment Advisor	EIC (Ethiopian Investment commission)
KI.6	April 8, 2023	Türkiye Investor	Addis Ababa Manufacturing Site
KI.7	April 13, 2023	Türkiye Investor	Bahir Dar Site
KI.8	April 21, 2023	Senior Investment promotion Expert	EIC (Ethiopian Investment Commission)
KI.9	April 25, 2023	Commercial counselor	The Embassy of the Republic of Türkiye

References

- Abdullahi, K. T., & Abdirahman, K. (2023). Turkish Foreign Policies in the Horn of Africa: A Case Study of Ethiopia and Somalia (Perspectives from Political Economics), UBT Knowledge Center.
- Alemayehu, E. G. (2023). Unraveling the Legal and Regulatory Framework for Investment in Ethiopia: An In-Depth Gap Exploration and Analysis University of Pretoria (South Africa).
- Ambaw, D., Edjigu, H., & Sim, N. (2019). Landlockedness, Trade Cost and Trade: Evidence from a Natural Experiment in Ethiopia. *Essays on International Trade And Firm Performance*, 38.
- Ashine, S. G. (2024). Assessment of foreign direct investment inflows into Ethiopia in light of peace and security challenges from 2018 to 2022. *Cogent Economics & Finance*, 12(1), 2308670.
- Badada, B., Delina, G., Baiqing, S., & Krishnaraj, R. (2023). Economic Impact of Transport Infrastructure in Ethiopia: The Role of Foreign Direct Investment. *SAGE Open*, 13(1), 21582440231162055.
- Cicioğlu, Ő., & Ibrahim, R. H. A. (2023). Analysis of Foreign Trade Between Türkiye and Africa. *Türkiye Ortadoğu alışmaları Dergisi*, 10(2), 75-102.
- Dodo, M. K. (2016). Understanding new Türkiye-Africa relations: Rationale and challenges. *Journal of Alternative Perspectives in the Social Sciences*, 7(4), 612-642.
- Doğan, A. (2016). Türkiye-Kuzey Afrika Ticaretinin Temel Karakteristikleri. *Sakarya İktisat Dergisi*, 5(4), 65-85.
- Enwere, C., & Yılmaz, M. (2014). Türkiye's strategic economic relations with Africa: Trends and challenges. *Journal of economics and political economy*, 1(2), 216-230.
- Gamawa, Y. I. (2017). Türkiye-Africa Relations: Opportunities and Challenges. *Australian Finance & Banking Review*, 1(1), 66-77.
- Gençoğlu, H. (2024). Socio-Economic Relations Between Türkiye And South Africa. *Afro Eurasian Studies*, 12(2), 30-47.
- Getaneh, T. A. (2020). The role of the investment legal framework in Ethiopia's FDI-development nexus.
- Hailu, M. B., & Yihdego, Z. (2018). The law and policy of foreign investment promotion and protection in Ethiopia: an appraisal of theories, practices and challenges. *Ethiopian Yearbook of International Law* 2017, 13-47.

Hazar, N., & Tepeciklioğlu, E. E. (2021). Türkiye—Africa relations: A retrospective analysis. In *Türkiye in Africa* (pp. 56-74). Routledge.

Hindeya, T. W. (2018). An analysis of how large-scale agricultural land acquisitions in Ethiopia have been justified, implemented and opposed. *African Identities*, 16(1), 18-34.

International Monetary Fund. (1993). *Balance of Payments Manual* (5th ed.). Washington, D.C.: International Monetary Fund.

Jima, N. (2021). Türkiye and Ethiopia Relations: Historical Perspective (1920's to 1991). *Cedrus*, 9, 473-483.

Karaoğuz, E., & Gürbüz, E. S. (2021). The political economy of Türkiye—Africa relations. In *Türkiye in Africa*, 93-108. Routledge.

Kebede, D., Tesfay, G., & Emanu, B. (2021). Impact of land acquisition for large-scale agricultural investments on income and asset possession of displaced households in Ethiopia. *Heliyon*, 7(12).

Kızılarıslan, A. G. (2009). Economic Relations Between Türkiye and African Countries. *Turkish and African Civil Society Organizations*, 19-27.

Kyirewiah, F. K., & Bilate, G. T. (2022). Türkiye-Africa Institutional Cooperation: Strategic Impacts, Significance and Challenges. *Mediterranean Journal of Social Sciences*, 13.

Lall, S., & Narula, R. (2004). Foreign direct investment and its role in economic development: do we need a new agenda? *The European Journal of Development Research*, 16, 447-464.

Moore, M., & Schmitz, H. (2008). Idealism, realism and the investment climate in developing countries.

Nasir, I. M., Buluş, A., & Gömleksiz, M. (2022). Trade Openness and FDI from Türkiye: Does It Matter for Economic Growth in African Countries? *Medeniyet ve Toplum Dergisi*, 6(1), 21-37.

Orakçı, S. (2022). The rise of Türkiye in Africa. *Aljazeera Centre for Studies*, 9.

Parlar Dal, E., & Dipama, S. (2020). Assessing the Turkish “trading state” in sub-Saharan Africa. *Türkiye's political economy in the 21st century*, 239-270.

Seid, J. I. (2019). Foreign trade and investment analysis: A comparative analysis between Türkiye and Ethiopia.

Shewangizaw, D. (2016). Assessment of the Impact of Logistic Performance on Trade in Ethiopia St. Mary's University.

Shumetie, A., & Watabaji, M. D. (2019). Effect of corruption and political instability on enterprises' innovativeness in Ethiopia: pooled data based. *Journal of Innovation and Entrepreneurship*, 8, 1-19.

Sıradağ, A. (2022). Türkiye's Growing Role as a Security Actor in Somalia: Dynamics and Motivations.

Sornarajah, M. (2011). Mutations of neo-liberalism in international investment law. *Trade L. & Dev.*, 3, 203.

Sourdin, P., & Pomfret, R. W. (2012). Trade facilitation: defining, measuring, explaining and reducing the cost of international trade. Edward Elgar Publishing.

Tadewos, T., & Kuma, B. (2024). Nexus Between Corruption and Economic Growth in Ethiopia: An Auto Regressive Distributed Lag Bounds Test Method. *Economics*, 13(1), 1-11.

Tepeciklioglu, E. E. (2017). Economic relations between Türkiye and Africa: challenges and prospects. *Journal of Sustainable Development Law and Policy (The)*, 8(1), 1-33.

Tiwari, P. (2015). Indian and Chinese FDI in Ethiopia: nature, impact, and challenges. *DU Journal of Undergraduate Research and Innovation*, 1(3), 124-143.

Verdonk, T. (2018). South-South Cooperation: A case study of Ethiopia's political and economic relations with China and Türkiye. [Bachelor Thesis], Linnæus University, 2018.

Zahonogo, P. (2016). Trade and economic growth in developing countries: Evidence from sub-Saharan Africa. *Journal of African Trade*, 3(1-2), 41-56.

Crossing the Rubicon: The Munich Syndrome and Forcing Israel to Peace, 1970-1978

Menderes Kurt

Dr., Independent Researcher, Türkiye,
kurtmndrs@gmail.com

Received: 30.04.2024
Accepted: 09.10.2024
Available Online: 08.11.2024

Abstract: The Munich Syndrome has been considered a constraint in the peace process decision-making of Israel. By raising questions such as what obstructs peacemaking in Israel, its costs, and whether it can force peace, the study employs the Munich analogy as a “historical lesson” method to examine why and how peace has turned into an anomaly in Israel. The Munich Agreement of 1938 by Britain and France, amid raging anti-Jewish violence in Europe, sought to appease Adolf Hitler by acquiescing to the German occupation of Czechoslovakia to prevent the world war outbreak, which, however, backfired and emerged as a metaphor for foreign policy decision-making weakness. This historical lesson has impacted Israeli society’s and its leaders’ attitudes towards peace, turning it into a Rubicon line. The study uses the 1970-1978 Arab-Israeli peace process as a case study to explain how the Munich Syndrome impedes peacemaking decisions and potential ways of overcoming it. It argues that a possible way to encourage Israel to make peace with its adversaries is with third parties providing significant concessions and guarantees.

Keywords: The Munich Syndrome, Rubicon, Israel, Arabs, Peace Decision, Guarantee

“The young generation of Israelis was growing up on the art of war; there were no heroes of Israeli diplomacy, no statesmen who stood as visionaries of long-term accommodation with the Arabs.”

Patrick Tyler, *Fortress Israel*

Introduction

Israel is one of the most powerful countries in the Middle East due to its technological, economic, and military power, notwithstanding its relatively small size. It achieved critical success in all the wars it fought in the region. Though this regional military supremacy was expected to provide the country significant flexibility in its foreign policy decision-making processes, the opposite is true as it acted the hardest and slowest during the peace process. Notwithstanding its military superiority, Israel’s security concerns have remained unresolved, which forces its foreign policy decision-making elite to act slowly. While most of the Israelis desire peace with the Arabs to normalize Israel amongst the Arab nations,

Cite As (APA 7): Kurt, M. (2024). Crossing the Rubicon: The Munich Syndrome and Forcing Israel to Peace, 1970-1978, *Turkish Journal of Middle Eastern Studies*, 11(2), 45-70. <https://doi.org/10.26513/tocd.1475743>

however, the idea of making peace with the enemy/Arabs has become an anomaly/heteroclitite. When any political leader attempts peacemaking or shows willingness towards it, there is a general perceptible fear about its outcome, both at the social level and among the leaders. This anxiety or fear causes Israel to turn the desired peace into an anomaly. Although the idea of peace is rhetorically powerful, it has become a Rubicon line for Israeli leaders and society.

One encounters questions such as what makes peacemaking so difficult¹ and an anomaly for Israel, its costs of crossing the Rubicon, and whether the state can force peace. Israel's approach to peace as an anomaly makes the price of crossing the Rubicon heavy like Julius Caesar's. The turmoil Julius Caesar created by crossing Italy's thin Rubicon River in 49 BC caused a protracted civil war that would end the Roman Republic and eventually caused him to die as a "traitor/enemy" of the people.² Likewise, a university student, Yigal Amir, killed the former Prime Minister of Israel, Yitzhak Rabin, on November 4, 1995. A Jew killed a Jew for attempting peacemaking with Palestinians (Ephron, 2015, p.3). So, what did peace signify in Israel, or what was the historical lesson that peace evoked? Before his assassination, Yitzhak Rabin signed the Oslo Accords with the Palestinian leader, Yasser Arafat, in Washington in 1993, making the Palestinians partners in the "Promised Land." For Yigal Amir and his allies, crossing the Rubicon in this way represented the end of Israel and hence no harm in killing the king (prime minister). Israel's historical lesson on peace, the Munich Syndrome, revealed the consequences of peace with the enemy, and ignoring this to cross the Rubicon was likely to have similar and worse consequences.

Munich Syndrome is associated with the Holocaust and, as such, remains ingrained in the national cultural psyche of Israel. It paved the way for the Holocaust in 1938 when British Prime Minister Neville Chamberlain signed the historic "rotten" peace treaty with Adolf Hitler, giving Czechoslovakia's Sudetenland to Germany (Margalit, 2010; Record, 2017). This passive attitude of Chamberlain making compromises for peace resulted in the severest trauma of Jewish history, the Holocaust. If Chamberlain had not chosen to be a Herodian instead of a Zealot at the point of peace, the advantages of the Munich peace would not have been revealed to the enemy, and the Holocaust could have been averted ("Neville Chamberlain," Holocaust Encyclopedia, 2022). For Israel, this clear historical lesson causes leaders to carefully avoid displaying Chamberlain's passivity in foreign policy decision-making, especially concerning peace. In addition, the demographic distribution of Arabs causes criticism of settlers and far-right revisionist Israeli groups regarding bargaining over resources and land. The main stance of these groups on peace is that Chamberlain's passivity shown in the negotiations would cause another Holocaust. Rabin prepared to make a second agreement with Arafat

after the Oslo (1993) and Jordan (1994) agreements. In this context, the groups that Amir was affiliated with portrayed Rabin as a Nazi. Rabin, whose hands were bloodied on posters, was compared to Philippe Pétain, the leader of Vichy France, who collaborated with Nazi Germany (Ephron, 2015). Though Rabin's actions were a betrayal, making the Palestinians partners in the God-given lands was perceived as a reason enough to kill a king, as Ephron called it. Rabin's killing for crossing the Rubicon and ignoring Israel's historical lesson on peace is a prime example of how peace became an anomaly in Israel.

This study examines this limitation of the Israeli decision-making process in the Arab-Israeli peace negotiations (1970-1978). Taking peace negotiations between 1970-1978 as foreign policy decisions, this study attempts to evaluate the Munich Syndrome as a constraint in Israeli foreign policy and place it conceptually in its foreign policy decision-making. The Munich Syndrome is both a constraint in Israeli foreign policy that affects leaders and an important pretext that prevents them from making the decisions they want to escape (Manipulation). Another reason why the Munich Syndrome may act as a constraining factor in Israel's decision-making process is the presence of a real threat to Israel (Trauma). The continuous danger the Arabs pose to Israel leads the Israeli decision-making elite to think about the Chamberlain and Holocaust connection during peace processes. However, this also gives good legitimacy to the opposition and groups inside or outside the cabinet as to why they oppose peace. This leads Israel to adopt a more active and uncompromising approach to peace rather than a passive one, thus placing the Munich analogy as a slowing and inhibiting (anti-diplomacy) factor in the decision-making process. The Munich Syndrome is exemplified by Israel's attitude towards the peace process during the 1970 Arab-Israeli peace talks, demonstrating all the different reactions associated with the syndrome. The study also reveals how Israel crossed the Rubicon by overcoming the syndrome through the Arab-Israeli peace process in the 1970s. In this context, the study maintains that Israel can only make peace with the enemy with the rewards and guarantees of a third party.

The Munich Syndrome significantly influenced Israel's foreign policy from 1980 to 2000, but the 1970s peace process is examined as it impacted various political factions. After 1980, there was a gradual shift as Labor, Revisionists, and Religious Zionists contended over Israeli identity, altering Labor's approach to peacemaking. Labor no longer viewed the world as uniformly hostile (Mousavi, 2015, p. 12, 311-312; Barnett, 1999, pp. 5-36; Siniver and Collins, 2015, pp. 215-231). The Munich syndrome also affected perceptions of Palestinians post-1980, but this period falls outside the study's scope.

Method

The study focuses on the processes and dynamics influencing decision-making, namely prejudices, belief systems, emotions, and particularly historical analogy. It does not focus on the types of decision-making Alex Mintz and Karl DeRouen Jr. have determined to be effective in the decision-making types (one-shot, sequential, interactive, group) or the level of analysis (individual, group, coalition) and models (rational actor, cybernetic, bureaucratic policy, organizational, etc.) of decision-making in foreign policy. Israel's foreign policy decision-making process is a coalition-style decision-making process. Along with this, historical lessons/analogies that speed up or slow down the decision-making process in foreign policy are also important in understanding the process. Foreign policy decision-making (FPDM) refers to the choices made by individuals, groups, and coalitions that influence a nation's actions on the international stage. Understanding what influences the decision-making process is also important in understanding how the government will act in the following process (Mintz and DeRouen, 2010, p.4). It is important to understand what pushes leaders to make vital decisions to understand the country's socio-politico-cultural structure. For example, Israel's reserved participation in the peace negotiations manifests that it prioritizes security over everything else (Mintz and DeRouen, 2010, p.21).

As flagged above, Israel's coalition-style decision-making structure restricts leaders from taking unilateral decisions. Since people's perceptions and expectations in the coalition are usually high, it ought to consider popular feelings. For example, Prime Minister Ehud Olmert could not make land concessions towards Palestinians during his meeting with the Palestinian Authority President Mahmoud Abbas at the 2007 Annapolis Conference. His small coalition partners in the government (Kadima et al.) opposed any such concession, and crossing this Rubicon would have collapsed the coalition government. Shas Party's Eli Yishai and Israel Beytenu Party's Avigdor Liberman threatened to exit the coalition should the prime minister agree to any Palestinian concession on Jerusalem. This manifests that the coalition calculations and internal reactions contribute to limiting the decision-making powers of the Israeli prime ministers.

While multiple factors affect decision-making processes, the role of information processing, containment and cognitive biases in decision-making point towards a psychological approach to FPDM. The personality and beliefs of the leaders are essential in assessing how factors such as leadership style, emotions, images, cognitive consistency, and analogies affect foreign policy decision-making. Factors such as momentary consciousness, images of historical lessons, and belief systems affect the actor's decision-making. At the same time, analogies and learnings live in

the actor's mind for a long time. Some knowledge/memories have been learned and experienced before determining the actor's behavior. Analogies represent a powerful cognitive shortcut. When leaders experience events that require a decision, they tend to revert to past events that offered similar conditions, alternatives, and potential outcomes. As former US President Lyndon B. Johnson asserted, "When a president faces a decision involving war and peace, he draws back and thinks of the past and the future in the widest possible terms" (Rasmussen, 2003, p.499). Past events are called analogues. Analogies can provide useful shortcuts to learning about the environment and its counterpart. Learning from the past occurs when policymakers look to the past to deal with the present (Mintz and DeRouen, 2010, p.103; Shimko, 1994, pp.655-671).

The Cold War is the most suitable and used model for the historical lesson. The Munich Peace or Munich Syndrome largely dealt with its effect on US foreign policy at the beginning of the Cold War. As evident in the examples of Hitler and Nazi Germany, a passive policy against the aggressors, such as the Munich Peace, led to undesirable severe consequences. Therefore, the Munich analogy has evolved into a cognitive shortcut that informs leaders how to deal firmly with aggressors (May, 1973; Neustadt and May, 1986; Khong, 1992; Levy, 1994, pp.279-312; The Munich Analogy, largely associated with the Cold War, has been utilized to explain various events. For instance, it has been applied to cases such as the 1956 Suez Crisis, the 1991 Gulf War, and the War on Terror (Nyyssönen and Humphreys, 2016; Connolly-Smith, 2009, pp.31-51; Spellman and Holyaok, 1992, pp.913-933; Record, 2005, pp.599-611). Acting on the cognitive shortcut of the Munich historical lesson on the strengthening of Soviet Russia and its spread in Eastern Europe, the USA found it appropriate to react instantly rather than with a passive policy and not repeat Chamberlain's mistakes of 1938 (Graebner and Burns, 2010, pp.5-10, 10-12, 67, 117-118, 335; Edwards, 2016). This model of political behavior, defined as the Munich Syndrome, represents a power-oriented policy that requires an immediate and double response to eliminate the danger.

The Munich Agreement is a negative analogy regarding its consequences for many countries. For this reason, the concern that the "new Munich" will knock on the door after every step taken toward peace has always existed. Munich analogies create doubts in the leaders' minds and hence act as a constraint in the decision-making processes. Thus, this historical analogy built on the Munich Peace became a historical lesson and turned into a cognitive shortcut. The recollection of events that created tragedies, such as the Holocaust, makes this analogy more powerful (Jervis, 1976, Chapter Six: How Decision Makers Learn from History, 217-287). The leader briefly formulates this over the fear of repeating historical events as event-lessons-future (Rasmussen, 2003, p.502). In peace processes, as indicated by

Nyyssönen and Humphreys, it creates a process that dangerously supports anti-diplomacy (Nyyssönen and Humphreys, 2016, p.186). Volkan explains this situation with the term of chosen trauma. In Volkan's own words: "When there is a present danger from "others," the current generation reactivates the group's chosen trauma to enhance the threatened group identity. This reactivation, in turn, becomes a stubborn resistance to peaceful activities for the resolution of ethnic or other large-group conflicts" (Volkan, 2001, p.79; Volkan, 2013, pp.210-246).

While the historical analogy of Munich was a factor that accelerated the Cold War decisions of the USA, it became a factor that slowed down the behavior of Israeli decision-makers on peace and turned into a historical lesson in the form of a syndrome. Just as Harry S. Truman, Dwight D. Eisenhower, and Lyndon B. Johnson associated Munich with security policy within the framework of US foreign policy, Meir, Rabin, and Begin also directly associated Munich with security in Israel's peace negotiations with Arabs. The Munich analogy, based on the idea that peace, which Chamberlain referred to as the "peace of our time", became the war/tragedy of time, took on the Rubicon line identity as a factor that strengthens the determination of Israeli decision-makers to restrain from making any concessions in peace negotiations and hence a constraint in their decision-making. Every step and concession on peace was perceived as a factor that strengthened the enemy. It also supported the feeling that "passive" politics in peace with the enemy would create a new Munich. The Munich analogy for Israel, combined with the Holocaust, became a syndrome and constraining factor in its foreign policy decision-making processes.

Israel and Peace: The Munich Syndrome as a Historical Lesson

"For as long as I can remember, I remember fear. Existential fear. The Israel I grew up in -the Israel of the mid-1960-was energetic, exuberant, and hopeful. But I always felt that beyond the well-to-do houses and upper-middle-class lawns of my hometown lay a dark ocean. One day, I dreaded that the dark ocean would rise and drown us all. A mythological tsunami would strike our shores and sweep my Israel away. It would become another Atlantis, lost in the depths of the sea" (Shavit, 2015, p.ix).

These words belong to Ari Shavit, one of Israel's leading journalists. Shavit manifests the feelings of all Israelis living with the spectra of the Holocaust. During the 1973 Yom Kippur War, he, like other Israelis, worried whether "the walls of the third Jewish temple were shaking". Shavit's feelings were not misplaced, as the Jewish diaspora encountered multiple pogroms and massacres in their 2000 years

of history, topped by the mid-twentieth century European Holocaust, leaving close to seven million Jews dead (Segev, 1993).

Holocaust remains ingrained in Israel's sociocultural life. With the creation of Israel in British Mandate Palestine in 1948, while it was expected that this state would act as a protective shield against all these fears and worries, establishing it in a foreign but promised land pushed it to act with fear. These fears were exacerbated by the refusal of the Arab states to recognize Israel and identify it as a western crusade (Ajami, 1974, p.96; Ma'oz, 1988, pp.42-45, 83-89; Kissinger, 2011, p.555; Talas, 1997, p.663). With the securitization of this logic, foreign policy decision-makers started to act with a "never again" objective. This led David Ben-Gurion and Israeli elites steering foreign policy to constantly position Israel on security and a state of emergency. Ben-Gurion placed Israel in the friend-or-foe dichotomy throughout his long political life (Polat, 2020, p.371).

Behind this behavior of Ben-Gurion was the historical distrust of the Jews and their view of the Arabs rather than the Holocaust. For the Jewish elite, the primary objective was to ensure the survival of Israel. While focusing on the Jewish past and the struggle of Zionism in Palestine, power and masculinity were considered the most important tools for Israel's survival (Goldberg, 1991, pp.92-101; Ersoy, 2018, pp.73-100). This came from their historical European experiences, where Jews faced large-scale violence. By the end of the 19th century, power and violence had become a reality among the Zionists, especially among the youth/Sabra. When Theodor Herzl died in 1904, Ben-Gurion had written to a friend: "There will never be another man as wonderful as he who combined the heroism of the Maccabeans with the stratagems of David" (Shapira, 2014, p.10). On this logic, he changed his name when he immigrated to Palestine in 1906. As Shapira points out, he is now "no longer David Green, son of Avigdor, but David Ben-Gurion, scion of a leader of the Great Revolt against Rome" (Shapira, 2014, p.17). For Ben-Gurion, Jewish society had to be adorned with historical lessons such as Zealots and Masada, representing the warrior spirit of Jewish history. When he opposed Chamberlain's passive foreign policy in 1938 (Shapira, 2014, p.112) and Moshe Sharett's peace with Arabs in the 1950s (Sharett, 2019), it was because of his belief in power (Roberts, 1972, pp.40-53). At this point, the Holocaust was not a historical lesson to be remembered in Israel, as it was one of the greatest proofs of Jewish weakness (Piterberg, 2008). Peace and security could only be possible if Israel constantly showed its strong and warlike spirit against the Arabs (Shapira, 2014, p. 221).

Remembering the Holocaust

The discussions around Holocaust were not mainstreamed in Israel until the trial of Adolf Eichmann in 1961. As such, the generation that grew up in this newly

established state was kept largely unaware of the historical wrong done to the community by the European Nazis. In 1960, Israeli agents captured and brought Adolf Eichmann, one of the main architects of the Holocaust, to Israel to stand trial. The trial, which opened on April 11, 1961, was televised and broadcast in Israel and internationally to highlight the Nazi crimes committed against the Nazi Jews in Europe. This event changed Israel's perception of itself as they were no longer victims; they had raised a powerful generation of people and had established an equally powerful state (Arendt, 1964). It was deemed necessary not to forget Jewish history's black chapters and take a firm, masculine, determined stance. Ben-Gurion used Holocaust to warn his society that the leviathan beast could awaken at any moment. This conflating of Arab threats with the Holocaust, placing fear on such a paranoid ground, led to an appetite for population, land, and armaments. Considering that it had to build itself on the binary of friend-or-foe and existence-extinction, it was natural that Israel, having won all its wars against Arabs, refused to implement the United Nations resolutions and ended negotiation processes (Polat, 2020, pp.386-391; Segev, 1993, pp.389-390).

While there was no great interest in remembering Holocaust until the 1967 war, its need emerged as the heroism and the achievements of the war erased the shame of the Holocaust (Finkelstein, 2003). At the same time, the "territories for peace" opportunity offered by the 1967 War determined how the Holocaust were to be remembered. After 1967, Israel's "liberation" of the Jewish "holy" lands under the "Arab occupation" caused great excitement on a national basis. The land of the "great Israel", which included Gaza, the West Bank, Jerusalem, Golan, and Sinai, was in their hands, whose return was deemed unthinkable. However, after the war, many Israeli leaders, including Levi Eshkol, considered negotiating peace for the return of these lands. Though this did not fully resonate amongst Israeli leaders, it gradually turned into a Rubicon line over time. Amid Arab hostility, the isolation of Israel after the 1967 war triggered Holocaust fears among Israelis. This turned Holocaust memory into a functional instrument that could be exploited against Arabs and international powers to push Israel to make territorial concessions for peace (Wistrich, 1997, p.17). However, Israel's intransigence got checkmated during the 1973 War, which turned its fears into a reality and the holocaust instrument into a syndrome (Shapira, 2012, pp.299, 313-314, 361-363).

The 1973 War unleashed serious changes in Israeli society and politics. Within seven years of outright victory in the 1967 war, Israel found itself internationally isolated amidst dire economic circumstances (Ozacky-Lazar, 2018, Israel at 70, 18-24). The initial Arab victories in the October War damaged Jewish self-confidence and triggered fears of the imminent collapse of the Third Temple, bringing back Holocaust anxieties (Lipstick, 2017, pp.125-170; Elon, 1983, p.259). These losses

shook the nation's confidence raising concerns about its survivability for a long and questions over Prime Minister Golda Meir's leadership. While Israelis traditionally backed the prime minister for foreign policy and security decisions, the post-war consensus on foreign policy in Israel collapsed as there lacked consensus over what path to follow amid growing uncertainties. The decision-making process, largely closed to third-party intervention before the war, became susceptible to threats and reactions from third parties and groups (Brownstein, 1977, pp.259-260). The most crucial problem the Israeli leadership encountered was the occupied lands that turned into the Rubicon line for the nation.

Although the October War reawakened Holocaust fears, the internal and international post-war pressures forced Israel to make concessions. The masculine Jewish identity that permeated the spirit of the Israeli state was weakened and forced concessions, and retreats were considered reminiscent of the diaspora experience. The leaders were quite hesitant about the request for concessions, especially peace, which was seen as a manifestation of the diaspora weakness that Israel found difficult to accept (Mousavi, 2015; Sprinzak, 1993). The Israeli leadership and its society recognized that any concession for peace would be followed by the next concession, which would render Jews to their former weak and insecure status. Despite the international pressures to make concessions, Israel's revisionist section favored maintaining an uncompromising position. Therefore, the 1970s peace negotiations were paralleled by strong opposition from the Kach movement, which called the "territories for peace" concessions "the new Holocaust", with its leader Rabbi Meir Kahane positioning himself as "the watchman of our times" to "never again" allow such deals (Kahane, 2012, p.5; Kahane, 2009). Amidst international pushes for making concessions for peace, it appears that the Israeli leadership never lost sight of the Munich analogy that was seen as a precursor to holocaust violence against the community, as it finds constant mentions by different leaders and political groups after the war (Sprinzak, 1993; Muminov, 2018, p.64; Netanyahu, 1993, p.282; Netanyahu, 1993; Elazar, 2022; Aslan-Levy, 2014). Israelis consistently identified Arabs with Nazis and Arab leaders (Nasser et al.) with Hitler (Ajami, 1974; Morris, 2001, p.308). As Col. Ehud Praver points out, the 1973 War "made us all realize that Israel was not the most secure place in the world" (Segev, 1993). This required being very sensitive about war, especially peace.

1970-1973 Peace Process

After the 1967 War, under the "territories for peace" framework, the Israelis had the opportunity to make peace by returning the occupied lands to the Arabs in exchange for their recognition of Israel. However, Golda Meir, who came to be

identified with “intransigence,” practiced the policy of military action and diplomatic inertia, a policy well supported by many political and civil society groups across the spectrum (Shlaim, 2014, pp.291-292). The Israeli press compared the political behavior which could have resolved their problems with the Arabs peacefully pre-and post-1967 war with the Munich peace. This propaganda shaped a strong popular opinion against compromising and favoring war as the only solution. For instance, Shimon Peres described the new 1967 borders as the wall protecting Israel from destruction.

On the other hand, Abba Eban described the pre-war borders as “Auschwitz borders,” emphasizing that it was vital to avoid Chamberlain’s mistake (Stav, 1997). Likewise, Levi Eshkol, while stressing that the Nazis were still alive, asserted that Eban’s “Auschwitz borders” were protection from “the second Holocaust” (Morris, 2001, p.308). This was reinforced by popular perceptions, as evidenced by 58% of Israelis believing in the danger of a second Holocaust (Muminov, 2018, pp.121-138; Segev, 1993, pp.396-399). The memory of the Holocaust tragedy was afresh in most elderly generations, like Prime Minister Meir, whose all relatives were victims (Meir, 1977, p.3). These historic memories made it impossible for Meir to take Chamberlain’s path to peacemaking (Meir, 1977, pp.128, 339). Meir explicated in her diaries that she favored Churchill’s “immediate and harsh response” over Chamberlain’s “appeasement” for peace (Meir, 1977, p.381). When looking at the attitudes of Meir and subsequent leaders towards peace processes, they continued the approach of Ben-Gurion in the 1950s, who described the negotiation efforts between Egypt and Israel by the US as Chamberlain’s “appeasement” (Tyler, 2012, p.73).

This Israeli intransigence prompted Egypt’s Gamal Abdul Nasser to launch the War of Attrition on March 8, 1969, to force Tel Aviv to return Egypt’s Sinai, which brought the USA and the USSR head-to-head (Shlaim, 2014, p.291). As the US proposed Rogers Plan to end this belligerence, Israel outrightly rejected it (Rabin, 1979, p.124). Meir’s administration called Nasser another Hitler who needed to be destroyed by shaking his Cairo throne than offering peace. Visiting Washington on September 25, 1969, Meir responded to President Nixon with “do unto others as they do unto you,” despite all the peace negotiations (Quandt, 2005, p.66; Nixon, 1978, p.356). The State Department, ostensibly unaffected by Meir’s visit, continued pushing its plan to reach a common position on principles with the Soviet Union (FRUS/Foreign Relations of the United States, 1969-1976, Vol. XII, d. 91, October 1, 1969, d. 93, October 20, 1969; FRUS, 1969-1976, Vol. XXIII, d. 66, November 11, 1969), which resulted in the announcement of the Rogers Plan, presented during the December 9, 1969 speech of the Secretary of State William Rogers (Nixon, 1978, p.357). Despite communicating with Arab countries about

the Rogers Plan, Israel rejected it on December 22 and made deep attacks in Egypt due to Yitzhak Rabin's deception. This brought the Soviet Union into direct prominence in the War of Attrition to protect its Egyptian ally from Israeli attacks, something the American administration never desired (Primakov, 2009, pp.113-123; Tyler, 2009, p.116; FRUS, 1969-1976, Vol. XXIII, d. 96, March 10, 1970).

President Nixon delayed arms shipments to Tel Aviv to pressurize it. This decision created limited credibility for the Americans before the Arabs. Joseph Sisco was sent to Cairo between April 10-14, 1970, to convince Nasser that the United States was an honest broker. Nasser responded in his May Day speech, inviting Washington to launch a new political initiative (FRUS, 1969-1976, Vol. XXIII, d. 115, May 12, 1970). Sisco's visit proved a turning point for US Middle East diplomacy as a ceasefire agreement followed to end the War of Attrition within three months (Quandt, 2005, p.72). On June 19, 1970, the second American initiative, Rogers B, was announced. While Egypt (July 22) and Jordan (July 26) accepted this ceasefire, it was declared only after Israel's July 31 acceptance on August 7, 1970 (FRUS, 1969-1976, Vol. XXIII, d. 145, August 7, 1970).

The ceasefire provided by Roger B did not bring security to the region and Israeli borders. There must be peace that will disrupt the status quo in the region. However Israeli leaders feared the consequences of sustained peace negotiations. In fact, in 1971, Anwar Sadat presented a peace proposal resembling the 1974 and 1975 peace agreements with Egypt supported by the United States. However, Israel could not overcome the Munich syndrome. Waiting on the edge of the Rubicon and fearing to bear the burdens of peace gave birth to the 1973 War.

As the ceasefire neared its end on March 5, 1971, Egyptian President Anwar Sadat announced his peace plan on February 4, 1971 (FRUS, 1969-1976, Vol. XXIII, d. 203, February 1-7, 1971). Under this peace initiative (Sadat, 1979, pp.300-302), also known as the Canal Initiative, President Sadat offered to open the Suez Canal and move his troops to the east bank of the Canal if Israel withdrew to the Sinai passes extend the Roger Plan's three-month ceasefire by six months, and restart relations with the United States. Washington perceived this as the opportune situation to weaken the Soviet's Middle Eastern position, so Nixon and Rogers showed a willingness to back Egypt. However, Israelis considered the Canal initiative a retreat that compromised its security. Golda Meir described the ceasefire as dangerous and "equivalent to a renewal of war" and refused to negotiate "unrealistic clauses" on short notice. Meir asserted that Sadat's effort to open the Canal and move Egyptian forces to its eastern bank aimed at gaining a strategic advantage -like Hitler landing troops in the Czech Republic- (Israel's Foreign Policy, 1947-1974, Vol. I-II, Chapter XII, d. 29). While Secretary Rogers saw this as a great

opportunity to advance diplomatically, Israel's persistent demands for guarantees troubled Nixon's administration which saw Tel Aviv as an obstacle to peace (FRUS, 1969-1976, Vol. XXIII, d. 208, February 25, 1971, d. 209, February 26, 1971). Nevertheless, Washington evaluated the initiative as an important opportunity to break its position in the region and Israel's isolation. During his Cairo visit of May 4-5, 1971, Rogers was convinced that Egypt's effort to open the Canal to navigation could work, even if all these talks were futile (Ismael, 1987, pp.177-179).

After complaining to Rogers about paying for everything from the Soviets, President Sadat avowed he could drive out Soviet soldiers from Egypt within six months if his conditions of peace were accepted (Atabay, 2020, p.80). If accepted, this would have ended Washington's biggest Middle East problem of Soviet presence. Though Americans relayed Sadat's messages to Jerusalem, Israelis reverted negatively, limiting Rogers' position to settle matters. In his memo to Rogers afterwards, President Nixon stated that with Munich, Israel could not get over the 1957 syndrome (FRUS, 1969-1976, Vol. XXIII, d. 227, May 6, 1971; See 1957 Syndrome, Rabin, 1979, pp.203-205). Nixon gave Rogers full authority to press on a temporary settlement on the Canal and sent Joseph Sisco to Jerusalem to persuade Israel (FRUS, 1969-1976, Vol. XXIII, d. 243, July 16, 1971). However, Meir could not be won over during all the negotiations about an interim agreement with Egypt.

1974-1975 Peace Process

After the conclusion of the 1973 war, Arab-Israeli peace negotiations commenced again, this time under Henry Kissinger. A section of Israelis dissatisfied with Kissinger's peace effort started calling out to the ghosts of the past: "Chamberlain's 'peace' brought the holocaust; What will Kissinger's 'peace' bring? (Ajami, 1974, p.96) ... Jew boy, go home...Hitler spared you so you could finish the job" (Kissinger, 1999, pp.302-303). While convincing Arab countries, seen as radical and intransigent for years, to achieve peace was not difficult, the real challenge lay in pursuing Israelis whom Kissinger believed would be willing to consider peace under the shadow of shock Arab victories at the outset of the war. The Nixon American administration was convinced that Anwar Sadat-led Egypt was ready for peace (Kissinger, 2011, p.155; Nixon, 1978), as demonstrated by Egyptian Foreign Minister Ismail Fahmi's attitude during his meeting with Nixon and Kissinger in Washington on October 28, 1973 (Fahmi, 1985, pp.73-76). However, Golda Meir, who also visited the US on October 31, 1973, reiterated Israeli unwillingness to join the peace process. The war had punctured Israel's seven-year security bubble by breaking its notions of invincible regional military supremacy and burdening it with a weakness of US dependence. The war-shocked Meir feared that giving

concessions would be tantamount to breaking the 'Third Temple' walls. Israel, which faced largescale losses, may have been tactically successful but suffered a strategic loss. The country was dragged to a dead end with a divided people inside and an uncompromising attitude in the negotiations. It appeared like Israeli diplomacy and achievements since 1948 would turn into ashes. Despite these circumstances, Prime Minister Meir resisted sending even simple food supplies to Egypt's besieged Third Army, which was the starting point for the talks. Meir's biographer has pointed out that the Holocaust memory was a constant reminder and a guiding force to her behavior during the process (Medzini, 2017, Chapters 18 and 19: *I Will Never Forgive Myself*, 1973 and *Salvage*, 1973-1974). Even American administrators identified Jewish historical events like Munich and the Holocaust as one of the primary reasons for Israel's behavior towards peace (FRUS, 1969-1976, Vol. XXVI, d. 23, February 8, 1974).

After Fahmi and Meir's Washington visits, Kissinger commenced his first Middle East visit on November 5, 1973, in what came to be known as shuttle diplomacy (Kissinger, 2011, p.450; FRUS, 1969-1976, Vol. XXV, d. 305, November 1, 1973). The Israel-Egypt intense negotiations resulted in their signing of the Kilometer 101 Six-Point Agreement, under which Israeli forces withdrew to the borders on October 22 with the besieged Egyptian Third Army released. Kissinger maintained that the military deployment around the Suez Canal was made on President Sadat's initiative than concessions by Israel, perhaps to shield Prime Minister Meir from any public backlash (FRUS, 1969-1976, Vol. XXV, d. 324; Kissinger, 2011, pp.465, 590; Sadat, 1978, p.389; FRUS, 1969-1976, Vol. XXVI, d. 4, January 13, 1974; Fahmi, 1985, p.117). Interestingly, notwithstanding the internal opposition, Anwar Sadat agreed to the agreement without getting caught in the details and made generous concessions to ensure peace. Kissinger explicitly asserted that the most challenging issue was persuading Israelis. While the two sides agreed to the contents of the first Egyptian-Israeli Disengagement Agreement during Kissinger's Jerusalem visit on January 16, 1974, it was signed on January 18, 1974, at Kilometer 101, Egypt. Considering the attitudes of Meir and Sadat towards peace, it can be safely argued that Sadat's concessions kept Israel at the negotiating table. While Kissinger presented Sadat with Golda Meir's letter in Aswan on January 18, 1974, the Egyptian president underlined and assured to cease the hostilities by asserting, "I am today taking off my military uniform-I never expect to wear it again except for ceremonial occasions. Tell her (Golda) that is the answer to her letter" (Kissinger, 2011, p.602).

Disengagement Agreement aside, Israel's refusal to return to 1967 territories and negotiate on Palestinian rights only aggravated the situation. The war was likely to continue without a comprehensive deal or an agreement addressing Egypt's

concerns (FRUS, 1969-1976, Vol. XXVI, d. 95, August 12, 1974; FRUS, 1969-1976, Vol. XXVI, d. 99, September 10, 1974). This was compounded by the willingness of energy-rich Arab states like Saudi Arabia to create an oil crisis. For the Americans and Kissinger, Egyptians were the only ones in this anarchic environment to engage with and avert renewed war threats (Kissinger, 1999, pp.233-241). In his meeting with Israeli Foreign Minister Yigal Allon on August 1, 1974, Kissinger asserted that an agreement to return to the 1967 borders with Egypt was possible (FRUS, 1969-1976, Vol. XXVI, d. 94, August 1, 1974; Kissinger, 1999, p.442). The main areas of contestation between Israel and Egypt included the Gidi and Milta passes in Sinai, Sharm el-Sheikh and Sinai oils.

Although Yitzhak Rabin and Yigal Allon were not ready for negotiations, President Gerald Ford's administration relaunched Middle East diplomacy in 1974. As Allon visited Washington on January 8, 1974, and presented Israeli conditions for restarting negotiations, Kissinger followed with his shuttle diplomacy in February to impress on President Sadat the benefits of moderation. The initiative failed because of Israel's renewed intransigence (FRUS, 1969-1976, Vol. XXVI, d. 130, 132, 134, 135, 136, 137, 140, 141, 143, 144, 145, 147, 148, 150, 153, 154, 155, 156, 157, 161, 164, February 7-March 22, 1975), angering Ford and Kissinger, as they had risked endangering US-Soviet Détente and consequently deteriorating US-Israel relations. The American administration was concerned with Israel's continued intransigence, the fear of passing the Rubicon on peace, and the possibility of restarting the war and pushing Sadat to the Soviets. Despite this, Washington was determined to launch a new initiative for regional peace. Under this, as Ford toured Europe in 1975, Sadat was invited to Salzburg on June 1-2, and Rabin was invited on June 11-12. Kissinger followed with his shuttle diplomacy starting on August 21, 1975, shuttling between Egypt and Israel seven times and two times to Jordan, Syria, and Saudi Arabia. It resulted in the Interim Agreement between Israel and Egypt (Sinai II), signed in Geneva on September 4, 1975. However, peace was only possible after the United States made significant commitments to Israel (Rabin, 1979, pp.212-215).

Forcing Israel to Peace

It was complicated for the Israelis to cross the Rubicon and overcome the Munich Syndrome, having described the 1967 borders as "Auschwitz borders" necessary to survive the "second Holocaust". This forced Henry Kissinger to exclaim that Israelis had a paranoid and incomplete picture of the real enemy. However, the memory of the persistent Jewish persecution throughout history reinforced Israel's sense of insecurity, be it the perpetual siege, from slavery in Egypt to the Chmielnicki massacre, to the pogroms of 1881, 1903, and 1905 in Russia, and the European

Holocaust. This made Israelis perpetually hesitant to believe that historical injustices toward the community would not repeat, strengthening Jewish national consciousness and forming an inextricable link with their existence as a people (Wistrich, 1997, p.18). While it raised questions of how Israel could be inspired to negotiate peace under these conditions, Kissinger reflected on why was overcoming the syndrome of mistrust among Israelis a difficult task: The Israeli government's focus on the Israeli reaction to peace initiatives often overshadowed broader considerations. Israel's historical context, with its precarious survival amidst a sea of potential enemies, shapes its leaders' cautious approach to diplomacy. They prioritize survival over grand gestures and are wary of appearing weak. Even when accepting peace proposals, Israeli leaders resist initially to assert strength and discourage further concessions. Israel's complex political system, characterized by coalition governments, hampers rapid decision-making and flexible diplomacy. Leaders may defer difficult choices to their ally, the United States, using "American pressure" as an excuse for necessary actions (Kissinger, 1979, pp.692-693).

Kissinger further revealed to Nixon that "Israel, with her survival at stake, cannot afford to take chances", but the American assurances on arms, borders, economics, and diplomacy could prove a worthwhile motivating factor (Kissinger, 1979, p.197). It is evidenced by Kissinger's conversation with Malcolm Toon, US Ambassador in Tel Aviv, on August 21, 1975, two weeks before the conclusion of the Sinai Agreement (signed September 4, 1975), which goes as:

"Kissinger: What is the situation here now?"

Toon: Not good. The public is upset, and the press is very nasty. Rabin thinks he can do it.

Kissinger: You think I doubt he can?

Toon: If you are prepared to pay the price.

Kissinger: What price?

Toon: Aid, political commitments you might not be prepared to give" (FRUS, 1969-1976, Vol. XXVI, d. 216, August 21, 1975).

Between 1948 and 2000, twenty Arab-Israeli peace initiatives were undertaken, of which only the 1974-1975 and 1978 Camp David Accords were completed because of American influence. Before the Six-Day War of 1967, the two sides disagreed on peace mutually; however, after the war, it was the Israeli reluctance and refusal to give peace a chance like the Egyptians (Maoz, 2009, pp.389-390). Closely observation the completed peace initiatives reveals the role of third-party influence and pressure. For example, the Rogers B ceasefire of August 7, 1970, was

completed because of the US Government's assurances. Israel insisted it should be neither pressurized to accept the Arab definition of UNSC Resolution 242 nor compelled to accept any refugee settlement that would threaten its Jewish character and jeopardize security. It further maintained that no military withdrawal from the occupied territories should be sought pending a binding contractual agreement to its satisfaction. The Americans not only acquiesced to these conditions, but the Nixon administration additionally promised arms supplies to Israel (FRUS, 1969-1976, Vol. XXIII, d. 136, July 23, 1970). Golda Meir additionally sought Shrike missiles, Phantom jets, and the US commitment to veto anti-Israel resolutions at the UN (FRUS, 1969-1976, Vol. XXIII, d. 140, August 4, 1970).

The Kilometer 101 Six-Point Agreement, signed on January 18, 1974, thawed Egypt-Israel belligerence following the October War. It stipulated that Israel should withdraw some of the occupied territories on the west bank of the Suez Canal. The 30-km wide zone on the canal's east side was divided into three buffer zones. While Egypt was allowed to maintain thirty tanks, thirty-six artillery guns, 7000 soldiers and a bridgehead section over the canal region, Israel would match with equal force and ammunition in the eastern zone extending to the Sinai passes. The middle belt was a buffer zone under the control of the UN Emergency Force (Shlaim, 2014, p.327; FRUS, 1969-1976, Vol. XXVI, d. 8, January 16, 1974; FRUS, 1969-1976, Vol. XXVI, d. 11, January 17, 1974). Again, the US Government's commitments and doles convinced Israel to agree to the deal. Washington assured Israelis about opening the Suez Canal and the freedom of navigation, the security of military separation and buffer zones, and their access to the Gulf of Aqaba and Bab al-Mandeb straits. The US further committed to providing military equipment, and joint military action should Egyptians violate the ceasefire (FRUS, 1969-1976, Vol. XXVI, d. 14, January 18, 1974). President Sadat also assured to stay away from any military misadventure to avoid disturbing the power asymmetry should Syria attack Israel (FRUS, 1969-1976, Vol. XXVI, d. 230, September 1, 1975; Kissinger, 1999, pp.291-302; Fahmi, 1985, pp.242-252; Quandt, 2005, pp.155-170).

Like the Kilometer 101 military disengagement agreement, the Sinai II Agreement was signed on September 4, 1975. What was prominent was the role of the US in both the agreement and Israel. Under the deal, Tel Aviv renounced the Abu Rudies oil field and agreed to withdraw from the Sinai passes. Further, while retaining control over the hills at the eastern end of the Gidi Pass, it had to vacate the high-tech early warning point at Um Hashiba. The two sides also agreed to exclude military options for solving mutual issues. Interestingly, Yitzhak Rabin preconditioned Israel's participation in the negotiations to Washington's oversight, prompting the United States to provide significant assurances and support to the

country for signing the Sinai Agreement. Resultantly, Washington approved Israeli demands for F-16 fighter jets and Pershing missiles with conventional warheads worth \$4 billion over three years and increased its aid by 200 per cent (Shlaim, 2014, pp.343-346; Rabin, 1979, pp.198-215; FRUS, 1969-1976, Vol. XXVI, d. 226, September 1, 1975; FRUS, 1969-1976, Vol. XXVI, d. 233; FRUS, 1969-1976, Vol. XXVI, d. 234). The US also committed to non-recognition of and non-negotiation with the Palestine Liberation Organization (PLO) until the group accepted UNSC Resolutions 242 and 338 and to consult the Israeli government before any new peace initiative was announced. Additionally, the US administration asked Tel Aviv to hold onto the Syrian Golan Heights because of its “great weight” in Israeli security. It relegated the importance of the PLO and the Golan Heights in American diplomacy, with Israel subjecting these to boycott (FRUS, 1969-1976, Vol. XXVI, d. 227, September 1, 1975).

The US efforts to force Israel to the peace negotiations table continued at Camp David. Israeli Prime Minister Menachem Begin proved the most difficult person to be persuaded for peace. Begin, a zealous revisionist Zionist had encountered fierce anti-Semitism in Poland during his youth, especially the memories of the Siberian camp in the 1940s and the Holocaust. Those experiences convinced Begin that the Jewish state could only survive by clinging to power and avoiding the passivity of the diaspora (Vance, 1983; Shapira, 2012, pp.360-364). As the Egyptian President Anwar Sadat visited Jerusalem with the message of peace, with great personal risks, creating great excitement in Israel, it also reminded ever-distrustful Israelis of Chamberlain’s peace and the Holocaust (Segev, 1993, pp.398-399). On January 17, 1978, as pre-decided in Ismailia, the Israeli and Egyptian sides gathered in Jerusalem to commence peace negotiations. Prime Minister Begin’s assertions at the dialogue dinner in honor of the Egyptian Foreign Minister Ibrahim Kamil manifested why Israel could not afford to cross the Rubicon yet. Begin asserted, “The foreign minister of Egypt was still very young when the Holocaust was inflicted on the Jews by the Nazis, so he does not realize how badly they needed the return to the safety of their historical home” and more than “No to withdrawal to the 1967 lines, no to self-determination for the terrorists” (Shlaim, 2014, p.376; Haikal, 1991, p.270; Dayan, 1981). This spoiled the dialogue atmosphere, with President Sadat asking the Egyptian delegation to return to Cairo. This attitude of Israel has destroyed Sadat’s trust in the process of progress with Israel alone. While for Begin, Israel had to choose between land or peace, Sadat insisted there was neither a war nor Egypt desired one. This appeared as a ploy by Begin, with Sadat understanding that Israel would not make any concessions anywhere except Sinai, forcing the Egyptian president to look up to the US again, failing which he threatened to leave the negotiations (Perlmutter, 1979, p.172).

During his Washington visit on February 3, 1978, President Sadat sought President Jimmy Carter's direct intervention (FRUS, 1977-1978, Vol. VIII, d. 211, February 4, 1978). Brzezinski emphasizes the crucial role of the United States in advancing the peace process between Egypt and Israel, as neither side could make significant progress independently, underscoring the necessity of American mediation for achieving a constructive resolution. (Brzezinski, 1983, p.122; Thrall, 2017, p.4 and look first chapter Forcing Compromise).

When the Secretary of State, Cyrus Vance, failed to negotiate between Egyptian Foreign Minister Ibrahim Kamil and his Israeli counterpart Moshe Dayan at Leeds Castle, England, President Carter asked Vance to convene the leaders at Camp David (Vance, 1983, p.202; FRUS, 1977-1980, Vol. VIII, 283-284, August 3, 1978). Consequently, the Camp David summit was convened during September 5-17, 1978 (FRUS, 1977-1980, Vol. IX, d. 54-57, September 17, 1978), where Menachem Begin remained intractable to any land for peace exchange. As much as Carter threatened to Begin that this uncompromising attitude could cause a severe break in US-Israel relations, he offered multiple assurances to win over the Israeli leadership, which resulted in the conclusion of the Camp David Accords on September 17, 1978. As part of the incentives, Israel was guaranteed oil resources for the next fifteen years, military support in case of agreement violations, and permanent pledges to support Israel's military and economic needs (Shlaim, 2014, pp.386-393). Although President Carter denied providing Israel with such inducements, it led to the conjectures that Americans had bought the peace agreement for 10-20 billion dollars. In three years, the US provided four billion dollars' worth of aid to both countries. In 1971, annual US aid to Israel was approximately \$1.4 billion, which jumped to \$3 billion after the deal (Carter, 2010, p.307). Brzezinski even claimed that the US taxpayers covered 20% of Israel's defense (Brzezinski, 1983, p.236). After the 1967 War, the share of Israeli defense expenditures in GNP increased from 7.9 percent to 20.6 percent in 1972 and 27 percent after 1973. This created a tremendous security weakness for Israel, which had increased its territory more than twice with the war. Their military establishments and cadres constantly expanded, which greatly strained its economy. These Camp David Agreements were expected to reduce Israel's military burden with the help of American commitments (McPeak, 1976, pp.426-443).

After the agreement, the relationship between the US and Israel was elevated to a remarkable alliance. The two sides signed a Memorandum of Understanding in 1981, granting Israel a key role in the US Middle East policy (Schoenbaum, 1993; FRUS, 1977-1980, Vol. IX, d. 232). Despite the largely successful agreements with Egypt, the comprehensive arrangements promised by President Carter, particularly regarding Palestinian autonomy, were quietly overlooked amid strong

Israeli opposition. Likewise, Washington was not ready to commit to Begin's assurances to cross the Rubicon line (Rabin, 1979, pp.260-261). For example, in Egypt's case, Israel's crossing over the Rubicon line came at a significant cost. Because while advancing for peace by overlooking opposition from the coalition partners could effect a change in government (Likud victory 1977), it could also drag the country into greater misadventures and chaos to erase a concession (1982 Lebanon invasion), or a king could be perished (1995 Rabin Assassination).

Conclusion

The direct link between peace and security in Israel made peace seem abnormal due to security concerns and historical influences, notably the Munich Syndrome. This study reveals how the Munich Syndrome affected Israeli society and leadership, particularly from 1967 to 1973. Historical lessons, such as Chamberlain's Munich Peace and the Holocaust memory, negatively impacted decision-making. This historical analogy clashed with the Zionist aspiration to move past the diaspora past. The Munich Syndrome provided leaders with shortcuts, serving as an excuse for evading decisions, especially in coalition-style governance. Israeli leaders preferred Churchill's assertiveness over Chamberlain's appeasement approach, ingraining this analogy in Israeli peace memories. During the Arab-Israeli peace process in the 1970s, only substantial guarantees from the United States could convince Israeli leaders to pursue peace. Examining the peace process between Israel and the Palestinians from 1980 to 2000, when the Munich Syndrome's effects were more pronounced, would provide valuable insights.

Notes

¹ The question of why peace can't be achieved has been explored extensively, notably in Patrick Tyler's "Fortress Israel", which attributes the issue to the influence of military elites on decision-making (Tyler, 2012). This study aims to assess the impact of historical analogies on Israeli decision-making, building upon Tyler's insights. Valerie Rosoux and Jeffrey A. Lefebvre offer a broader perspective, analyzing historical analogies in Israel-Palestine and Franco-Algerian negotiations (Rosoux, 2019: 493-522; Lefebvre, 1994: 85-101). Israeli foreign policy often employs analogies, particularly in Israel-Palestine and Iran relations (Ağdemir, 2016: 59-83; Nili, 37-56; Turner, 2019: 489-513). This study focuses on the Munich analogy's role in anti-diplomacy within peace processes, examining Israel's strategies to overcome its constraints.

² The phrase "crossing the Rubicon" symbolizes irreversible decisions or situations, originating from Julius Caesar's crossing of the Rubicon River in 49 BC, initiating a civil war. It signifies the start of conflict, crisis, or irreversible events, representing a point of no return where deliberation ends, and action begins. (Redonet 2017; Johnson and Tierney, 2011: 7-40).

References

- Ağdemir, A. M. (2016). The Holocaust Securitization of Iran and Israel's Iran Policy. *Bilge Strateji*, 8(15), 59-83.
- Ajami, F. (1974). Middle East Ghosts. *Foreign Policy*, 14, 91-111.
- Arendt, H. (1964). *Eichmann in Jerusalem: A report on the banality of evil*. The Viking Press, New York.
- Atabay, F. N. (2020). Küçük Devlet Neden Süper Güç İttifakından Ayrılır? Soğuk Savaş Dönemi Irak, Mısır ve İran Örnekleri. *Türkiye Ortadoğu Çalışmaları Dergisi*, 7(2) 61-97.
- Aslan-Levy E. (2014). Gaza is Israel's Munich. *Oxford University Politics Blog*, March 23.
- Barnett, M. (1999). Culture, strategy and foreign policy change: *Israel road to Oslo*. *European Journal of International Relations*, 5(1), 5-36.
- Brownstein, L. (Summer 1977). Decision making in Israel foreign policy: An unplanned process. *Political Science Quarterly*, 92(2), 259-260.
- Brzezinski, Z. (1983). *Power and Principle: Memoirs of the National Security Adviser, 1977-1981*. Farrar, Straus, and Giroux, New York.
- Carter, J. (2010). *White House Diary*. Farrar, Straus, and Giroux, New York.
- Connoly-Smith, P. (2009). Connecting the dots: Munich, Iraq, and the Lessons of History. *The History Teacher*, 43(1) 31-51.
- Dayan, M. (1981). *Breakthrough: A Personal Account of Egypt Israeli Peace Negotiations*. Alfred A. Knopf, New York.
- Edwards, L. & Elizabeth E. (2016). *A Brief History of the Cold War*, Regnery Publishing, Washington DC.
- Elazar, Daniel J. (2022). Munich or Real Peace? *Jerusalem Center for Public Affairs*, Access, (2022, September 3). <https://www.jcpa.org/dje/articles/munich-peace.htm>.
- Elon, A. (1983). *The Israelis: Founders and Sons*. Penguin Books, New York.

Ephron, D. (2015). *Killing a king: the assassination of Yitzhak Rabin and the remaking of Israel*. New York.

Ersoy, T. (2018). İsraili Olmak: Kolektif Bir Kimlik Geliştirmenin Zorlukları. *Türkiye Ortadoğu Çalışmaları Dergisi*, 5(1) 73-100.

Fahmi, I. (1985). *Et-taffavuz min ecli es-salam fi's-şarkü'l-evsat*. Mektebetü Medbuli, Cairo.

Finkelstein, N. G. (2003). *The holocaust industry: Reflections on the exploitation of Jewish suffering*. Verso, London & New York.

Foreign Relations of the United States (FRUS), 1969-1976, Vol. XXIII, Arap-Israeli Dispute, 1969-1972, Washington: United States Government Printing Office, 2003.

Foreign Relations of the United States, 1969-1976, Vol. XXV, Arap-Israeli Crisis and War, 1973, Washington: United States Government Printing Office, 2011.

Foreign Relations of the United States, 1969-1976, Vol. XXVI, Arap-Israeli Dispute, 1974-1976, Washington: United States Government Printing Office, 2011.

Foreign Relations of the United States, 1977-1980, Vol. IX, Arab-Israeli Dispute, August 1978-December 1980, Washington: United States Government Printing Office, 2018.

Foreign Relations of the United States, 1969-1976, Vol. XII, Soviet Union, January 1969-October 1970, Washington: United States Government Printing Office, 2006.

Foreign Relations of the United States, 1977-1980, Vol. VIII, Arab-Israeli Dispute, January 1977-August 1978, Washington: United States Government Printing Office, 2013.

Goldberg, G. (1991). Ben-Gurion and Jewish foreign policy. *Jewish Political Studies Review*, 3(1/2), 91-101.

Graebner, N. A., Richard D. B. & Joseph M. S. (2010). *America and the Cold War, 1941-1991: A realist interpretation*. Vol. I, Praeger, England.

Haikal, M. H. (1991). *Secret channels: the inside story of Arab Israeli peace negotiations*. Harper Collins, London.

Ismael, H. (1987). *Emn mısır el-kavmi fi asrüt-tehaddiyat*. Merkezü'l-Ahram li't-Terceme ve'n-Neşr, Cairo.

Israel's Foreign Policy: Historical Documents, vol. 1-2, 1947-1974, chapter XII, The War of Attrition and the Cease Fire, d. 29.

Jervis, R. (1976). *Perception and misperception in international politics*. Princeton University Press.

Johnson, D.D.P. & Tierney, D. (2011). The Rubicon theory of war: how the path to conflict reaches the point of no return. *International Security*, 36(1), 7-40.

Kahane, R.M. (2009). *Never again: A program for survival*. B.N. Press,

Kahane, R. M. (2012). *The ideology of Kach: The authentic Jewish idea*. CreateSpace Independent Publishing Platform.

Khong, Y. F. (1992). *Analogies at war: Korea, Munich, dien bien phu, and the Vietnam decisions of 1965*. Princeton University Press, Princeton.

Kissinger, H. (1979). *White House Years*. Little, Brown and Company.

Kissinger, H. (1999). *Years of Renewal*. Touchstone, New York.

Kissinger, H. (2011). *Years of Upheaval*. Simon & Schuster Paperbacks, New York.

Lefebvre, J. A. (1994). Historical analogies and the Israeli-Palestinian peace process: Munich, Camp David and Algeria. *Middle East Policy*, 3(1), 85-101.

Levy, J. (1994). Learning and foreign policy: sweeping a conceptual minefield. *International Organization*, 48, 279-312.

Lustick, I. S. (2017). The Holocaust in Israeli Political Culture: Four Constructions and Their Consequences. *Cont Jewry*, 37, 25-170.

Ma'oz, M. (1988). *Asad: The sphinx of Damascus: A Political biography*. Weidenfeld & Nicolson, New York.

Maoz, Z. (2009). *Defending the Holy Land: A Critical Analysis of Israel's Security & Foreign Policy*. The University of Michigan Press.

Margalit, A. (2010). *On Compromise and Rotten Compromises*. Princeton University Press.

May, E. R. (1973). *"Lessons" of the past: the use and misuse of the history in American foreign policy*. Oxford University Press, New York.

McPeak, M. A. (1976). Israel: Borders and Security. *Foreign Affairs*, 54(3), 426-443.

Medzini, M. (2017). *Golda Meir: A Political Biography*. De Gruyter Oldenburg.

Meir, G. (1977). *My life: The Autobiography*. Weidenfeld & Nicolson, London.

Mintz, A. & DeRouen, K. (2010). *Understanding Foreign Policy Decision Making*. Cambridge University Press.

Morris, B. (2001). *Righteous Victims: A History of the Zionist Arab Conflict, 1881-2001*. Vintage Books, New York.

Mousavi, H. (2015). *A Cultural Approach to Foreign Policy Analysis: The Role of Political Ideologies in Shaping Israeli Policy toward the Peace Process* (PhD diss., Carleton University).

Muminov, N. (2018). *The Role of the Holocaust Narrative in the Construction of the Israeli State Identity and Its Effect on the Israel's Foreign Policy Towards Arab Countries* (PhD diss., Istanbul University).

Netanyahu, B. (1993). Peace in our Time? *The New York Times*, September 5.

Netanyahu, B. (1993). *A place among the nations: Israel and the world*. Bantam Books, New York.

Neustadt, R. E. & May, E. R. (1986). *Thinking in time: The uses of history for decision*. Makers Freedom Press, New York.

Neville Chamberlain. *Holocaust Encyclopedia*, Access, (2022, November 25). <https://encyclopedia.ushmm.org/content/en/article/neville-chamberlain>.

Nili, S. (2011). The nuclear (and the) holocaust: Israel, Iran, and the shadows of Auschwitz. *Journal of Strategic Security*, 4(1), 37-56.

Nixon, R. M. (1978). *The memoirs of Richard Nixon*. Simon & Schuster, New York.

Nyyssönen, H. & Humphreys, B. (2016). Another Munich we just cannot afford historical metonymy in politics. *Redescriptions*, 19(2), 174-190.

Ozacky-Lazar, S. (2018). The seven good years? Israel, 1967-1973: The critical chance. *Israel Studies*, 23(3), Israel at 70, 18-24.

Perlmutter, A. (1979). Dateline Israel: A new rejectionism. *Foreign Policy*, 34, 165-181.

Piterberg, G. (2008). *The Returns of Zionism: Myths, politics and scholarship in Israel*. Verso, London & New York.

Polat, Y. C. (2020). *İsrail'de Hatırlama: Güvenlik, Yahudilik ve Filistin*. Küre Yayınları, İstanbul.

Primakov, Y. (2009). *Russia and the Arabs*. Translated by Paul Gould, Basic Books, New York.

Quandt, W. B. (2005). *Peace process: American Diplomacy and the Arab-Israeli Conflict since 1967*. Brookings Institution Press, Washington, DC.

Rabin, Y. (1979). *The Rabin Memoirs*. Weidenfeld and Nicolson, London.

Rasmussen, M. V. (2003). The history of a lesson: Versailles, Munich and the social construction of the past. *Review of International Studies*, 29, 499-519.

Record, J. (2005). Using (and misusing) history: Munich, Vietnam, and Iraq. *Politique Etrangere*, 3, 599-611.

Record, J. (2007). *The specter of Munich: reconsidering the lessons of appeasing Hitler*. Potomac Book, Inc., Washington D. C.

Redonet, F. L. (2017). How Julius Caesar started a big war by crossing a small stream. *National Geographic History*, March/April.

Roberts, S. J. (1972). Israel foreign policy in historical perspective. *World Affairs*, 135(1), 40-53.

Rosoux, V. (2019). Historical analogies and intractable negotiation. *International Negotiation*, 24, 493-522.

Sadat, A. (1979). *El-bahs an'z-zat: kissat hayati*. el-Mektebü'l-Mısri el-Hadis, Cairo.

Schoenbaum, D. (1993). *The United States and the State of Israel*. Oxford University Press.

Segev, T. (1993). *The seventh million: the Israelis and the holocaust*. Hill and Wang, New York.

Shapira, A. (2014). *Ben-Gurion: Father of Modern Israel*. Translated by Anthony Berris, Yale University Press, New Haven & London.

Shapira, A. (2012). *Israel: A History*. Massachusetts: Brandeis University Press.

Sharett, M. (2019). *My struggle for peace*. Vol. I, II, III. Indiana University Press.

Shavit, A. (2015). *My promised land: The triumph and tragedy of Israel*. Scribe Publications, London.

Shimko, K. L. (1994). Metaphors and foreign policy decision making. *Political Psychology*, 15(4), 655-671.

Shlaim, A. (2014). *The iron wall: Israel and Arab world*. W.W. Norton & Company, New York.

Siniver, A. & Collins, J. (2015). Airpower and quagmire: Historical analogies and the second Lebanon war. *Foreign Policy Analysis*, 11, 215-231.

Spellman, B. A. & Keith J. H. (1992). If Saddam's Hitler, then who is George Bush? Analogical mapping between systems and social roles. *Journal of Personality and Social Psychology*, 62(6), 913-933.

Sprinzak, E. (1993). *The Israeli radical right: history, culture and politics, in encounters with the contemporary radical right*. Edited (Ed.), Peter Markle and Leonard Weinberg, Boulder: Westview Press.

Stav, A. (1997). Czechoslovakia 1938-Israel Today. *Ariel Center for Policy Research*, no. 106.

Talas, M. (1997). *Mirâtu hayati: el-akd as-salis, 1968-1978*. El-Zilzal, Dımaşk.

Thrall, N. (2017). *The only language they understand forcing compromise in Israel and Palestine*. Metropolitan Books, New York.

Turner, M. (2019). Fanning the flames of a troubling truth? The politics of comparison in the Israel-Palestine conflict. *Civil Wars*, 21(4), 489-513.

Tyler, P. (2009). *A world of trouble*. Farrar, Straus and Giroux, New York.

Tyler, P. (2012). *Fortress Israel: The inside story of the military elite who run the country- and why they can't make peace*. Farrar, Straus and Giroux, New York.

Vance, C. (1983). *Hard choices: critical years in America's foreign policy*. Simon and Schuster, New York.

Volkan, V. D. (2013). Large-group-psychology in its own right: large-group identity and peace-making. *International Journal of Applied Psychoanalytic Studies*, 10, 210-246.

Volkan, V. D. (2001). Transgenerational transmissions and chosen traumas: an aspect of large group identity. *Group Analysis*, 34(1), 79-97.

Wistrich, R. S. (1997). Israel and the holocaust trauma. *Jewish History*, 11(2), 11-19.

Lübnan'ın Güney Sınırı: Çatışma, İşgal ve Toprak İhtilafı

Lebanon's Southern Border: Conflict, Occupation, and Territorial Dispute

Yasin Athloğlu

Doç. Dr., Niğde Ömer Halisdemir
Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve
Uluslararası İlişkiler Bölümü, Niğde,
Türkiye, yatlioglu@ohu.edu.tr

Öz: 7 Ekim 2023'te Hamas'ın Gazze Şeridi'nden İsrail'e saldırmasının ardından Hizbullah ile İsrail arasında Lübnan'ın güney sınırı boyunca kaygı verici ve tehlikeli bir askeri gerginlik ortaya çıktı. Sınırdaki aylardır karşılıklı olarak düzenlenen saldırılar, Lübnan'ın güneyinde aralarında sivillerin de bulunduğu yüzlerce can kaybına, büyük bir maddi yıkıma ve kitlesel göçe yol açtı. Aynı zamanda çatışmanın Lübnan topraklarına taşınarak geniş çaplı bir savaşa dönüşmesi ihtimalini ortaya çıkardı. Lübnan'ın güney sınırındaki çatışma, her ne kadar Hizbullah ile İsrail arasında bir silahlı mücadele olarak görülse de aslında 1920'lere kadar giden tarihsel bir sürecin ürünüdür. Lübnan'ın güneydeki sınır hattı, ilk kez 1923'te İngilizler ve Fransızlar tarafından Lübnan-Filistin sınırı olarak çizildi, fakat 1949'da yapılan ateşkes antlaşmasıyla de facto bir Lübnan-İsrail sınırına dönüştü. Bu sınır hattı, 1967 Arap-İsrail Savaşı'ndan günümüze, silahlı çatışmaları, işgalleri ve toprak ihtilaflarını içeren bir çatışma için uygun bir zemin oluşturdu. Bu çalışmada, Lübnan'ın güney sınırının yüzyıllık tarihi boyunca yaşanan siyasi ve askeri mücadeleler, işgaller, toprak ihtilafları, sınırın hukuki statüsündeki değişiklikler ve tarafların sınır konusundaki iddiaları incelenmektedir. Bu bağlamda Lübnan'ın güney sınırında çatışmaya yol açan temel faktörlerin tespit edilmesi amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Ortadoğu, Lübnan, İsrail, Çatışma, Sınır İhtilafı.

Abstract: Following the Hamas-led attack on Israel from the Gaza Strip on 7 October 2023, Hezbollah and Israel engaged in a worrying and dangerous military escalation along Lebanon's southern border. For months, exchanging cross-border attacks has resulted in hundreds of casualties, including civilians, large-scale destruction of property, and displacement in South Lebanon. It also raised the prospect of conflict spilling over into Lebanese territory and escalating into full-scale war. Although conflict on Lebanon's southern border is seen as an armed struggle between Hezbollah and Israel, it is actually a result of historical process backing the 1920s. The border line was first drawn by the British and French in 1923 as the Lebanese-Palestinian border but transformed a de facto Lebanese-Israeli border after the 1949 Armistice Agreement. The demarcation line has provided a basis for conflict, including armed clashes, occupations, and territorial disputes, from the 1967 Arab-Israeli War to the present. This study examines political and military struggles, occupations, territorial disputes, changes in the legal status of the border, and claims over the border in the century-long period. In this context, this study aims to identify the main factors leading to conflict on Lebanon's southern border.

Keywords: Middle East, Lebanon, Israel, Conflict, Border Dispute.

Geliş Tarihi/Received: 19.07.2024

Kabul Tarihi/Accepted: 16.09.2024

Yayınlanma Tarihi/ Available Online:
11.11.2024

Giriş

7 Ekim 2023'te Gazze'de başlayan HAMAS-İsrail çatışması, ertesi gün Lübnan'ın güney sınırına sıçradı ve bölgeyi Hizbullah ile İsrail'in savaştığı yeni bir cephe hattına dönüştürdü. Hizbullah sınırdan yürüttüğü savaşı, Filistin davasını destekleyen ve İsrail yayılcılığına karşı Lübnan topraklarını savunan silahlı bir direniş olarak sunarken İsrail ise Hizbullah'ı kendi egemenlik alanını tehdit eden bir terör örgütü olarak tanımlamaktadır. Bununla birlikte Lübnan'ın güneyindeki çatışmanın Hizbullah ile İsrail arasında 1990'lardan beri devam eden silahlı mücadelelerden ibaret olmadığı ve sorunun kökenlerinin sınırın ilk kez çizildiği 1920'lere kadar uzandığı aşikârdır. 1923 tarihli İngiliz-Fransız Antlaşması'yla çizilen sınır, Lübnan ve Filistin'i birer siyasi varlık olarak ayırmayı amaçlasa da aslında iki sömürgeci gücün hâkimiyetinin bir göstergesiydi. Bölgedeki toplumsal ve ekonomik gerçekleri yok sayan bu sınır, uzun vadede siyasi, ideolojik ve dini rekabetlerin çatışmaya dönüşmesinin alt yapısını hazırladı. Lübnan, hassas mezhepsel dengelere dayalı zayıf bir devlet olarak bağımsızlığını kazanırken Filistin ise asla toprak bütünlüğünü koruyarak bağımsız bir devlet haline gelemedi. İsrail'in 1948'de bağımsızlığını ilan etmesi ve buna tepki olarak patlak veren Arap-İsrail Savaşı, Lübnan'ın güney sınırının bir de facto Lübnan-İsrail sınırına dönüşmesine neden oldu.

Lübnan ile İsrail arasındaki de facto sınır, 1967 Arap-İsrail Savaşı sonrasında Lübnan'daki farkı silahlı gruplar ile İsrail arasında çatışmalara ve İsrail'in iç savaş sırasında ülkenin güney ve orta bölgelerine yönelik işgallerine sahne oldu. Bu çatışmalar ve işgaller, sınır hattını ve Lübnan'ın güneyini sürekli istikrarsızlığın, güvensizliğin ve insani felaketlerin (sivil ölümleri, maddi yıkım, kitlesel göçler vs.) yaşandığı bir yere dönüştürdü. Çalışmamızda, sınırın ilk kez çizildiği 1923'ten son Hizbullah-İsrail çatışmasının patlak verdiği 2023'e kadar geçen yüzyıllık sürede, Lübnan'ın güneyinde yaşanan siyasi ve askeri mücadeleler, işgaller, toprak ihtilafları, sınırın hukuki statüsündeki değişiklikler ve tarafların sınır konusundaki iddiaları incelenmektedir. Bu bağlamda Lübnan'ın güney sınırının neden sürekli çatışma ve istikrarsızlık üreten bir yer olduğu sorusuna verilecek yanıtlar önem arz etmektedir. Nitekim çalışmamızda, Osmanlı sonrası bölgede kurulan sömürgeci yapıların bir neticesi olarak ortaya çıkan İsrail Devleti'nin komşularına yönelik uyguladığı yayılcı siyaset ve Lübnan gibi hassas mezhepsel dengeler üzerine kurulan bir devletin kendi egemenlik alanını savunmadaki zafiyetleri dikkate alınarak Lübnan'ın güney sınırındaki çatışmaya yol açan temel faktörlerin tespit edilmesine odaklanılmaktadır.

Tarihsel Arka Plan: Lübnan-Filistin Sınırı

Osmanlı Devleti'nin Doğu Akdeniz kıyılarındaki toprakları, 1916 tarihli Sykes-Picot Antlaşması'yla üçe bölündü: Güneyde İngiltere ve Fransa'nın kontrolünde bir Uluslararası Bölge, Hayfa ve Akka'daki limanları kapsayan bir İngiliz Bölgesi ve Uluslararası Bölge'nin kuzeyindeki kıyı şeridinden oluşan bir Fransız Bölgesi. Uluslararası Bölge ile Fransız Bölgesi, Akdeniz kıyısından Celile Gölü'ne uzanan bir sınırla ayrılıyor ve Hula Gölü ile Safed Fransızların kontrolünde kalıyordu. Fakat savaş sonunda İngilizlerin Filistin'de sağladığı askeri üstünlük ve Siyonistlerin Filistin'le ilgili talepleri, 1916'daki paylaşımın tartışmaya açılmasını beraberinde getirecekti (Hof, 1985, ss. 3-4; Biger, 2004, s. 102).

Filistin'in kuzeyindeki ilk Yahudi yerleşimleri, Baron Edmond de Rothschild'ın satın aldığı arazilere Rus Yahudilerinin yerleştirilmesiyle ortaya çıkmıştı. 1880'lerde Zihron Ya'akov, Roş Pina, Yesod HaMa'ala ve Bat Şlomo, 1890'larda da Hadera, Şfeya, Ein Zeitim, Secera, Mişmar HaYarden, Mahanayim ve Metulla olmak üzere toplam 11 Yahudi yerleşimi kuruldu. Roş Pina, Yesod HaMa'ala, Ein Zeitim, Mişmar HaYarden, Mahanayim ve Metulla, Celile Gölü'nün kuzeyindeki Celile Uzantısı olarak adlandırılan bölgede bulunuyordu. En kuzeydeki yerleşim, Rothschild'ın temsilcisi Joshua Ossovetki'nin Saydalı Cabur Bey Riskalas adlı bir Rum Hıristiyan'dan satın aldığı arazinin üzerine 1896'da kurulan Metulla'ydı (Morris, 2001, s. 38 ve 55; Avneri, 1984, ss. 96-97). 1916 paylaşımı, Celile Uzantısı'nı Fransız Bölgesi içinde bırakarak Filistin'deki Yahudi yerleşimlerini ikiye bölmüştü. 1916'da Kfar Giladi ve 1918'de de Tel Hai'nin kurulmasıyla bölgedeki Yahudi yerleşimi sayısı 8'e çıktı. Siyonistler, 1917 tarihli Balfour Deklarasyonu'yla İngiltere'nin müttefiki haline geldikten sonra, kuzey sınırı konusundaki taleplerini açıkça ifade etmeye başladı. Siyonistlerin talepleri, daha I. Dünya Savaşı sona ermeden İngilizler nezdinde de karşılık buldu. İngiliz irtibat subayı William Ormsby-Gore, 1918 İlkbahar'ında Siyonistlere Litani Nehri'nin güney kısmı üzerinde uzanan ve Metulla yakınından geçip Cebel Şeyh'e kadar ilerleyen bir kuzey hattı öneriyordu. (Biger, 1994, s. 104).

1918 Ekim'inde savaş sona erdiğinde, İngiliz General Edmund Allenby Doğu Akdeniz'deki kıyı şeridinde İşgal Edilmiş Düşman Toprakları İdaresi adlı bir askeri yönetim kurarak geçici bir düzenlemeye gitti. Askeri yönetimin İngilizlerin kontrolündeki Güney Bölgesi, 1916'daki Uluslararası Bölge'nin sınırlarının kuzeye doğru genişletilmesiyle oluşturuldu. Kuzey sınırı, batıda Akdeniz kıyısındaki Ras en-Nakura'dan başlayıp doğuda Hula Gölü'ne kadar uzanıyor ve Celile Uzantısı'nın güneyindeki Yahudi yerleşimlerini İngiliz kontrolünde bırakıyordu. Celile Uzantısı'nın kuzeyindeki Metulla, Kfar Giladi ve Tel Hai ise hâlâ Fransızların kontrolündeki Kuzey Bölgesi'ndeydi. Bu düzenleme, Fransızlar tarafından kabul

edilse de Siyonistleri sınırı tüm Yahudi yerleşimlerini ve su kaynaklarını içine alacak şekilde Litani Nehri'ne kadar genişletme fikrinden vazgeçiremedi (Hof, 1985, ss. 4-9; Biger, 1994, s. 105).

1919'daki Paris Barış Konferansı'nda Başbakan Loyd George, Dan'dan Birüsebi'ye Filistin formülüyle İngiltere'nin tutumunu ortaya koydu. Dünya Siyonist Örgütü'nün konferansta sunduğu Sûr, Litani Nehri ve Cebel Şeyh'teki su kaynaklarını Filistin içinde bırakacak öneri ise Fransızlar tarafından reddedildi. Fransızlar sınır konusundaki tutumunu, Mârûnî Patrik Elias Huveyk'in başkanlığındaki Lübnan heyetinin sunduğu Suriye'den ayrı ve mümkün olduğunca geniş sınırlara sahip bir Lübnan kurulması önerisiyle gösterdi. İngilizler bu öneriye karşılık, Meinertzhagen Hattı olarak bilenen ve Siyonistlerin taleplerine yakın bir sınır önerisini gündeme getirdi. Fransızlar bu öneriyi de reddedince 13 Eylül'de İngilizler Deauville Önerisi adıyla yeni bir öneri sundu ve Filistin'in kuzey sınırının kıyıda Litani Nehri'ni takip ederek Banyas'ı da içine alacak şekilde doğuya uzandığını iddia etti (Hof, 1985, ss. 10-11; McTague Jr., 1982, ss. 102-104).

Sınır çizme meselesinin etnik-dini temelli bir gerilime dönüşebileceğini gösteren ilk çatışma, 1920'de Tel Hai'de yaşandı. 1919 Aralık'ında bedevi Arapların Abil el-Kamh köyünde yaşayan Fransız yanlısı Hıristiyanlara saldırması bölgedeki çatışmanın ilk habercisiydi. 1920 Ocak'ında Fransız birliklerinin Metulla ve Kfar Giladi yakınlarında askeri kamp kurması, gerilimi daha da yükseltti. 1 Mart'ta el-Halisa köyünden 200 civarında bedevi Arap, Fransız birliklerinin bulunduğu gerekçesiyle Tel Hai'yi kuşattı. Bu sıralarda Rus Yahudisi Joseph Trumpeldor liderliğindeki küçük bir silahlı grubun Tel Hai'ye gelmesiyle iki taraf arasında çatışma patlak verdi. Köydeki çatışmada Trumpeldor dahil 8 Yahudi ve 5 Arap hayatını kaybetti. Tel Hai'deki çatışma, Yahudilerin hafızasında bir kahramanlık öyküsü olarak kalacak olsa da sınırla ilgili müzakerelerin seyrinde herhangi bir etki uyandırmadı. (Biger, 1994, s. 125; Morris, 2001, ss. 92-93).

Fransızlar, 1920 Nisan'ında yapılan San Remo Konferansı'nda Suriye'deki hâkimiyetini kesin hale getirdikten sonra İngilizlere sınır konusunda yeni bir öneri sundu. Bu öneri, Akdeniz kıyısındaki Ras en-Nakura'nın güneyinden başlayıp doğuya doğru giden ve daha sonra keskin bir biçimde kuzeye dönüp Metulla ve Hula Vadisi'ni Filistin içinde bırakan bir sınır hattıydı. Fransızların 1920 Yaz'ında Şam'daki Arap hükûmetine son vermesi ve 1 Eylül'de Büyük Lübnan'ın kuruluşunu ilan etmesi, sınır konusunda İngilizlerin üzerindeki baskıyı arttırdı. Nitekim İngiltere, 23 Aralık 1920'da Fransa'yla bir sınır antlaşması yapmaya razı oldu. İngiliz-Fransız Konvansiyonu, sınırın Fransız önerisinde bazı küçük değişiklikler yapılarak çizilmesini öngörüyordu. Konvansiyona göre Metulla, Kfar Giladi ve Hula Vadisi Filistin'de bırakılacak ve sınırın kesin olarak çizilmesi için bir komisyon

kurulacaktı. Bu arada Metulla ve Kfar Giladi, sınır komisyonu çalışmalarını tamamlayıp nihai bir antlaşma imzalanana kadar Fransızların kontrolünde kalmaya devam etti. Komisyon, 1922'de kesin sınırı çizen bir rapor sundu ve bu rapora göre 7 Mart 1923'te yeni bir İngiliz-Fransız Antlaşması yapıldı. Yeni antlaşmayla Metulla ile Yermuk Nehri'nin kaynağı arasındaki bölgede ve Metulla-Ras en-Nakura hattında bazı değişiklikler yapılarak sınır son haline getirildi (Biger, 1994, s. 145-147; McTague Jr., 1982, s. 109).

Lübnan-Filistin sınırı, 5 yıl kadar süren karmaşık müzakerelerin neticesinde izilse de birçok sorunu da beraberinde getirdi. Sınır, toplumsal ve ekonomik yapı dikkate alınmadan çizilmiş, az sayıdaki Yahudi yerleşimleri Filistin'in içinde bırakılırken aynı hassasiyet bölgedeki Arap köyleri için gsterilmemişti. Bölgenin tarımsal üretim merkezi olan Hula Vadisi'nin Filistin'e dahil edilmesinin de hiçbir somut gerekçesi yoktu (Hourani, 1968, s. 56). Vadideki tarımsal arazilerin bir kısmı Lübnanlı ailelerin mülkiyetindeydi ve bölgedeki az sayıda Yahudi'ye karşılık çoğunluğu oluşturan Arap nüfus ekonomik ve mezhepsel olarak Lübnan'la ilişkiliydi. Yeni sınır, bölgenin gerçekleriyle uyumsuz ve bölgede yaşayan Araplar için potansiyel bir ekonomik ve güvenlik felaketi idi (Hof, 1985, ss. 17-18).

Yeni sınırın yol açtığı diğer bir sorun da sınırdaki 7 şif köyü meselesidir. şiflerin yaşadığı Tarbikha, Salha, el-Malikiyye, Kadas, en-Nebi Yuşa, Hunin ve Abil el-Kamh, 1918'den sonra Fransızların kontrolünde kalsa da hiç kimsenin ilgisini çekmemişti. Fransızlar bile ilk kez 1921'de sınır komisyonu çalışmalarına başladığında bu köylerin Lübnan'da bırakılmasını gündeme getirdi. Yüksek Komiser General Henri Gouraud, komisyonda görev yapan Fransız subaydan şif köylerinin Lübnan'a dahil edilmesini istedi. Fakat komisyon hazırladığı nihai raporda bu köylerin Filistin'de bırakılmasını önerdi. Bu arada Fransızların 1921'de yaptıkları nüfus sayımında şif köylerini Lübnan'da kabul etmesi ve köylülere Lübnan vatandaşlığı vermesi sorunu daha da karmaşık hale getirdi. Sonunda 1926'da sınırdaki yapılan yeni düzenlemeyle bu köylerde yaşayanların Lübnan vatandaşlığı elinden alınacak ve hepsi Filistin vatandaşı olmak zorunda bırakılacaktı (Kaufman, 2006, ss. 688-689).

1926 tarihli Fransız-İngiliz Antlaşması, sınır hattını yeniden çizmek yerine mevcut sınırdaki ortaya çıkan sorunları zmeyi amaçladı. Antlaşmayla sınırdaki bölünmüş mülklere üzerinden vergilerin toplanmasını ve tapu transferlerini düzenleyen bir yasal prosedür oluşturuldu. Antlaşmada ayrıca her iki tarafa, adi sulları, siyasi muhalifleri veya sınırın diğer tarafına sığınan yağmacıları yakalamak için sıcak takip hakkı tanındı. 1926 Antlaşması, yeni sınıra geçici bir meşruiyet sağlayıp Lübnan ile Filistin arasındaki ticari ve kültürel etkileşimi arttırsa da bölgenin haşhaş, silah, gıda ve insan kaaklığının yapıldığı bir yer haline gelmesini engelleyemedi (Hof, 1985, ss. 20-21).

Siyonistlerin de yeni sınırdan memnun olmadıkları aşikârdır. Nitekim Siyonistler, 1926'daki düzenlemenin ardından Lübnan'ın güneyinde toprak satın alma ve yerleşim kurma talebinde bulunarak Fransızlar üzerinde bir baskı oluşturdu. Hatta Fransızlar, Siyonistleri bu taleplerinden vazgeçireceklerini düşünerek Suriye içlerinde Yahudi yerleşimleri için toprak tahsis etmeyi bile önerdi. Bu öneri çekici olsa da Siyonistler tarafından maddi imkanlarını boşa harcamak olarak görülüp reddedildi. 1929'da Yahudi Ajansı'nın kurulmasından sonra ise Siyonistlerin kuzey sınırına ve Lübnan'a yönelik yaklaşımı iki ana ekseninde şekillenmeye başlayacaktır. Bunlar; Lübnan'daki Mârûnîlerle bir azınlık ittifakı arayışına girişmek ve Hula Vadisi'nde toprak satın almak. Kuşkusuz Mârûnîlerle kurulacak bir ittifakın Arap milliyetçiliğine karşı bir denge kuracağı ve Siyonistlerin çıkarlarına hizmet edeceği varsayılıyordu. 1930'larda ve 1940'ların başında Yahudi Ajansı aracılığıyla Mârûnîlerin siyasi ve dini liderleriyle kurulan temaslar bir dizi öneri ortaya çıkarsa da bunlar asla açık bir ittifaka dönüşemeyecektir (Eisenberg, 1994, s. 114; Kaufman, 2006, s. 691).

Siyonistlerin Hula Vadisi'ndeki girişimleri ise 1930'larda bazı arazilerin Lübnanlı sahiplerinden satın alınmasıyla kısmen başarılı oldu. Bu konudaki en çarpıcı örnek, Hula bataklıkları arazisidir. Osmanlı hükûmeti, verdiği imtiyazla bu araziye 1914'te kurulan Suriye-Osmanlı Ziraat Şirketi'nin kontrolüne bırakmıştı. Şirketin ortakları arasında Selam, Beyhum ve Sursuk gibi Beyrutlu aileler vardı. Aynı yıl I. Dünya Savaşı patlak verince bataklıkların ıslahı gerçekleştirilemedi. 1918'de savaşın sona ermesi ve 1923'te çizilen sınırla Hula bataklıklarının Filistin'de bırakılması, arazinin mülkiyeti konusundaki tartışmaları beraberinde getirdi. Selim Ali Selam, 1924-1929 yılları arasında ailesine ait Hula arazilerindeki imtiyaz hakkını İngilizlerle giriştiği pazarlıklarla geri almayı başarınca Yahudi Ajansı bölgeyi ele geçirmek için karşı propagandaya girişti. Selam, tüm gayretlerine rağmen 1934'te yaşadığı maddi zorluktan dolayı Hula'daki araziye Siyonistlere satmak zorunda kalacaktı (Avneri, 1984, ss. 169-172).

1936'da Filistin'de bir Arap isyanı patlak verdiğinde ise sınırın ne kadar güvensiz bir yer olduğu ortaya çıktı. Arap gönüllülerin, silahın ve mühimmatın kolayca geçebildiği sınır hattı, 3 yıl boyunca çatışmalara sahne oldu. Hagana, İrgun gibi Yahudi silahlı grupları ile Arap savaşçılar arasında yaşanan çatışmalar, İngilizlerin sınır bölgesindeki otoritesini büyük bir sarsıntıya uğrattı. İngilizler, sonunda Arap savaşçıların geçişlerini engellemek için -Sir Charles Tegart'ın önerisiyle- sınıra dikenli tellerden ve kale-karakollardan oluşan bir bariyer inşa etmeye karar verdi. 1938'de inşa edilen bu bariyer Tegart Duvarı olarak bilinmektedir. Fakat Tegart Duvarı, otlaklar ve özel mülkleri ikiye böldüğü, daha da önemlisi bölgenin en önemli geçim kaynağı olan yasal veya yasadışı ticareti tehdit ettiği için sınırın her

iki tarafında yaşayan köylülerin öfkesine yol açtı. 1939'da isyan sona erdiğinde çitler İngilizler tarafından yıkıldı (Eisenberg, 1994, ss. 107-108).

Arap isyanı sırasında Siyonistler de kuzey sınırına yönelik daha güvenlikçi bir yaklaşım benimsedi. Hagana milisleri, sınırdaki Arap köylerine intikam saldırıları düzenlerken sınıra yakın yerlerde de gözetleme kulesi olan ve kazıklardan yapılmış setlerle çevrili yeni tip Yahudi yerleşimleri kuruldu. Bu yerleşimlerin en önemlileri, Hanita (1938), Elion (1938), Dafna (1939) ve Dan (1939)'dır. II. Dünya Savaşı yıllarında Siyonistlerin İngiltere'yle ilişkileri bozulmasına rağmen kuzeye yeni Yahudi yerleşimlerinin inşası sürdü. 1940'ta Hanita'nın güneyinde Matzuba ve Kfar Giladi'nın güneydoğusunda Beyt Hilel, 1943'te de Kfar Giladi'nın güneyinde Manara ve güneydoğusunda Kfar Blum adlı yerleşimler kuruldu (Avneri, 1984, s. 191, 201 ve 203).

Bu noktada, Siyonistlerin yaklaşık 65 yıl boyunca süren toprak satın alma ve yerleşim kurma siyasetinin Filistin'in kuzeyindeki demografik yapıyı ve toprak mülkiyetini Yahudilerin lehine değiştirmek için yeterli olmadığını belirtmek gerekiyor. 1945 yılına gelindiğinde bölgede hem nüfus hem de toprak sahipliği açısından Araplar hâlâ üstün konumdaydı. 1945-1946'da yayınlanan BM verileri, Safed bölgesinde nüfusun % 87'si Araplardan, % 13'ü ise Yahudilerden oluştuğunu ve ekilebilir arazinin % 68'i de Arapların mülkiyetinde olduğunu göstermektedir. Sınır hattının batı tarafındaki Akka bölgesinde de durum aynıdır. Araplar nüfusun % 96'sını, Yahudiler ise % 4'ünü oluşturmaktadır, ekilebilir arazinin % 87'si de Arapların elindedir (Khalidi, 1992, ss. xxvi-xxvii).

1948 Savaşı: Celile'nin İşgali ve De Facto Sınır

Lübnan, 1943'te bağımsızlığını kazanırken Filistin'in kaderini ise 1947 yılı sonunda BM Genel Kurulu'nda alınan 181 sayılı karar belirledi. Karar, Filistin topraklarında bir Yahudi ve bir Arap devletinin kurulmasını ve Kudüs'ün uluslararası bir idarenin kontrolüne bırakılmasını içeriyordu. Akdeniz kıyısı ile Mârûnî köyü Kefr Birim'in doğusuna kadar uzanan sınır hattı, güneyde Akka düzlüğü ve Nasıra'yı içine alacak şekilde Arap Devleti'ne, doğu tarafında kuzeyde Metulla'dan güneyde Beysan'a uzanan bölge de Yahudi Devleti'ne bırakılmıştı. Böylece Lübnan'ın güneyde iki farklı devletle komşu olma ihtimali ortaya çıktı. Fakat 14 Mayıs 1948'te İsrail Devleti'nin kuruluğu ilan edildikten bir gün sonra Arap devletlerinin İsrail'e savaş açması, bu ihtimali tamamen ortadan kaldıracaktır.

İsrail Başbakanı David Ben-Gurion, savaş başladığında Lübnan'ı Arap koalisyonunun en zayıf halkası olarak görüyordu. Ben-Gurion'a göre Litani Nehri'ne kadar olan Lübnan topraklarının işgal edilmesi ve Mârûnîlerin yardımıyla bölgede bir Hıristiyan devleti kurulması mümkündü (Shlaim, 2007, s. 93). Nitekim

Mârûnî Kilisesi, İsrail'le bir çatışmaya girilmesini engellemek için Lübnan ordusuna komuta eden Mârûnî General Fuad Şihab üzerinde ciddi bir baskı oluşturarak gücünü gösterdi. Şihab, Suriye ordusuyla ortak operasyon yapılmasını reddettiği gibi Arap savaşıçılarının sınırdan geçişini engellemek için de elinden geleni yaptı. 11 Haziran'da BM'nin ilan ettiği ateşkesi sıkı bir biçimde uygulayan Şihab, Lübnan askerlerinin ateş açmalarını ve sınırı geçmelerini yasakladı. Ben-Gurion'un Lübnan'ı işgal planı ise birden fazla Arap devletiyle aynı anda savaşmanın getirdiği zorluklarla şekillendi. Öncelik kuzeydeki Celile bölgesinin tümünü ele geçirmeye verildi. Nitekim Hagana milislerinden oluşan yeni İsrail ordusu, savaş sırasında bir dizi saldırıyla (Yiftah/Nisan-Mayıs 1948; Matateh/Mayıs 1948; Ben Ami/Mayıs 1948; Dekel/Temmuz1948 ve Hiram/Ekim 1948) Celile bölgesinin tamamını işgal etti. Lübnan birlikleri, 5-6 Haziran'da sınırdan Şif köyü el-Malikiyye'ye yapılan taarruz dışında İsrail kuvvetleriyle karşı karşıya gelmedi (Hughes, 2007, ss. 209-211).

Celile'nin işgali, bölgenin demografik ve toplumsal yapısını değiştirmeye yönelik bir etnik temizlik hareketidir. İsrail kuvvetleri, kuzeyde bulunan 103 Arap köyünü haritadan sildi ve burada yaşayan Arap köylülerin bir kısmını katletti, diğerlerini de Lübnan ve Suriye'ye göç etmek zorunda bıraktı. Akka bölgesinde boşaltılan 26 köyün 8'i sınırın yanı başında bulunuyordu: el-Bassa, Arab es-Samniyye, Hirbat İribbin, İkrit, Tarbikha, Suruh, en-Nebi Rubin ve el-Mansura. Safed bölgesinde ise boşaltılan 77 Arap köyünün yaklaşık 18'i sınırın yakınlarındaydı: Sasa, Kefr Birim, Salha, Fara, Alma, Dayşum, el-Malikiyye, Kadas, en-Nebi Yuşa, Cahula, el-Buvayziyye, el-Halisa, Hunin, Abil el-Kamh, ez-Zûk el-Fevkani, es-Sanbariyye, el-Manşiyiyye ve ez-Zûk et-Tahtani'dir (Khalidi, 1992, s. 2 ve 426).

İsrail kuvvetleri, 1948 Ekim'inde Hiram Operasyonu'yla Celile'nin işgalini tamamladıkları gibi sınırı geçip Lübnan topraklarına da girdi. Lübnan ordusu, Litani Nehri'ne doğru ilerlemeyi amaçlayan İsrail kuvvetlerine karşılık veremedi ve 20'ye yakın Lübnan köyünün işgal edilmesini engelleyemedi. Bu köylerden biri, 31 Ekim-1 Kasım'da esir alınan 58 Lübnanlı köylünün katledildiği Hula'dır. Hula Katliamı, İsrail'in Lübnan topraklarında işlediği ilk savaş suçu olarak tarihe geçti. 23 Mart 1949'da yapılan ateşkesle İsrail işgal ettiği köylerden çıkmayı kabul etti ve 1923'teki Lübnan-Filistin sınırı esas alınarak yeni sınır hattı belirlendi (Hughes, 2007, ss. 218-219).

1949 Ateşkes Hattı, Lübnan ile İsrail arasında de facto bir sınır ortaya çıkardı. Sınırın kesin olarak belirlenmesi için Lübnan ile İsrail arasında bir barış antlaşmasının yapılması ve her iki devletin birbirini tanıması gerekiyordu. 27 Nisan 1949'da BM Filistin Uzlaştırma Komisyonu'nun arabuluculuğuyla Lozan'da bir barış konferansı toplandığında, sınır konusundaki görüş ayrılıkları açıkça ortaya

çıkı. Yapılan gayri resmi müzakereler sırasında, İsrail heyeti Lübnan'a bir barış antlaşması yapılarak sınırı uluslararası bir sınır haline getirmeyi önerdi. Bu önerinin amacı, Lübnan'ı Arap dünyasından koparmak ve İsrail'e yakınlaştırarak bir Yahudi-Hıristiyan ittifakı için uygun koşulları oluşturmaktı. Buna karşılık Lübnan heyetinin Filistinli mültecilerin geri dönüşünü ve 1947 Taksim Kararı'na göre Araplara verilen Celile'nin batısındaki toprakların Lübnan'ın kontrolüne bırakılmasını içeren iki öneri sunmasıyla müzakereler çıkmaza girdi ve bir uzlaşma sağlanmadan sona erdi (Berger, 1965, s. 55 ve 59).

1948 Savaşı, Lübnan-Filistin sınırını bir de facto Lübnan-İsrail sınırına dönüştürmekle kalmadı, aynı zamanda sınırın her iki tarafındaki demografik, toplumsal ve ekonomik yapıyı da köklü bir değişime uğrattı. İsrail, savaş bitmez kuzey sınırında Yahudi nüfusu arttırmak için planlı bir yerleşim siyaseti izledi. 1948'den 1953'e kadar geçen 5 yılda bölgede boşaltılmış ve yıkılmış Arap köyleri üzerine çok sayıda Yahudi yerleşimi inşa edildi. Bu yerleşimlerin en önemlileri; Roş HaNikra, Şlomi, Şomera, Sasa, Yir'on, Malikiyye, Yiftah, Metzudat Koach, Margaliot, Kfar Youval ve Kiryat Şmona'dır. Kfar Giladi-Manara-Kfar Blum üçgeninin tam ortasında bulunan Kiryat Şmona, bölgedeki yerleşimlerin en büyüğüdür. 1949 yazında, boşaltılmış Arap köyü el-Halisa'ya Yemenli Yahudi aileleri getirilerek burada yeni bir yerleşimin temelleri atıldı. Yeni yerleşime, başlangıçta 1920'de Tel Hai'de öldürülen Joseph Trumpeldor'un anısına Kiryat Yosef adı verilse de 1950 Yaz'ında yine Tel-Hai'de ölen 8 Yahudi'ye atfı yapılarak yeni yerleşimin adı Kiryat Şmona olarak değiştirildi. 800 kişiden oluşan Kiryat Şmona'nın nüfusu, getirilen yeni Yahudi yerleşimcilerle hızlı bir biçimde arttı ve 1951 Yaz'ında 4.000 kişiye ulaştı (Goldstein, 2016, ss. 20-22).

Sınırın Lübnan tarafındaki durum ise oldukça farklıydı. Lübnan'daki hükümetler, bağımsızlığın ilk yıllarında ülkenin güneyinde az sayıda okul, yol ve sağlık merkezi inşa etmiş ve bazı yerlere elektrik ve su sağlamış olsa da bu sınırlı kamu hizmetleri bölgedeki yoksulluk sorununa çare olamamıştı (el-Khalil, 1988, s. 306). 1948 Savaşı, güneydeki ekonomik ve toplumsal koşulları daha da ağırlaştırdı. İsrail'in işgal ettiği Lübnan köyleri büyük bir yıkıma uğradı, on binlerce Filistinli Arap sınır köyelerine sığındı ve bölgede tarımla geçimini sağlamaya çalışan Lübnanlı köylüler ciddi ekonomik zorluklarla yüzleşmek zorunda kaldı. Lübnanlı yetkililerin güneye olan ilgisizliği savaş sonrasında da devam etti. 1950'lerde Litani Nehri üzerinde elektrik üretimiyle ilgili bazı projeler ve Filistinli mültecilerin büyük kentlerin yakınlarındaki mülteci kamplarına yerleştirilmesi dışında güneye ilgi gösterilmedi.

Bu ilgisizliğin nedenlerinden biri, güneyde nüfusun çoğunluğunu oluşturan Şiilerin Lübnanlı olarak bile görülmemesi ve dikkate alınmamasıydı. Bint Cubeyl, Sur ve Nabatiye Şiilerin bölgedeki en büyük yerleşim yerleriydi ve sınır yakınlarında çok

sayıda Şiî köyü bulunuyordu. Güneyde Şiflerin yanı sıra Mârûnî, Rum Katolikler ve Rum Ortodokslardan oluşan Hıristiyan bir azınlık da yaşıyordu. Hıristiyanların bölgedeki en büyük yerleşim yeri Merc Uyun'du. Sınırdaki Şiî yerleşimleri arasında uzanan 5 Mârûnî köyü (Ayn Ebel, Debel, Kavzah, Rumeys, Koleiya) ise bölgedeki toplumsal fay hatlarının merkezini oluşturuyordu. Devletin ilgisizliği, yoksulluk ve toplumsal sorunlar, 1960'larda güneyli köylülerin Beyrut'a yönelik kitlesel göç hareketine yol açacak ve göç edenlerin çoğunlukla Şiî olması ülkenin siyasi yaşamında önemli neticeler ortaya çıkaracaktır.

Lübnan'daki hükûmetler, güneye ilgisiz kalsa da İsrail'e yönelik siyasetini Arap dünyasıyla uyumlu belirlemeye özen gösterdi. İsrail meşru bir devlet olarak tanınmadı ve Filistin'de bir Arap Devleti'nin kurulmasına destek verildi. Lübnanlılar, ülkede bulunan 100.000'den fazla Filistinli mülteci evlerine geri dönmeden güney sınırının İsrail'le müzakere edilemeyeceğini düşünüyordu. İsrail tarafı ise sınırın kesin olarak çizilmesini Lübnan'da Arap dünyasından kopmuş bir Hıristiyan müttefik yaratmakla ilişkili görüyordu. İsrail liderler, 1950'lerin ortasında Mârûnîlerle ittifak ve Lübnan'ın güneyini işgal etme fikrini yeniden gündeme getirdi. Başbakan Ben-Gurion, 1956 Süveyş Krizi sırasında İngiltere ve Fransa'ya Lübnan'da bir Hıristiyan Cumhuriyeti kurulmasını ve Litani Nehri'ne kadar olan Lübnan topraklarının İsrail tarafından işgal edilmesini içeren bir plan sundu. Bu işgal planı, Fransa'nın karşı çıkmasıyla uygulanamadı (Morris, 2001, s. 290).

1967 Sonrası: Lübnan'ın Güney Sınırı, Çatışma ve İşgal

Lübnan'ın güney sınırı, 1949'dan 1960'ların ortalarına kadar büyük ölçüde çatışmasız bir yer olarak kaldı. Bu süreçte, kaçakçılık faaliyetleri ve Filistinlilerin geri dönme girişimleri en önemli güvenlik sorunlarıydı ve ortaya çıkan gerilimler 1949'da kurulan İsrail-Lübnan Karma Ateşkes Komisyonu aracılığıyla büyümeden engellenebildi. Komisyon, 1958'den sonra etkinliğini kaybetse de resmi olarak 1967'ye kadar varlığını sürdürdü. 1960'ların ortalarına gelindiğinde, sınırdaki sakin ortam yavaş yavaş değişmeye başladı (Barak, 2010, ss. 168-169). 1967 Arap-İsrail Savaşı, Lübnan'ın güney sınırındaki durumu doğrudan etkiledi. Lübnan, savaşa katılmasa da İsrail Lübnan hükûmetinin düşmanca tavrını ileri sürerek 1949'dan beri devam eden ateşkesi sona erdirdi. İsrail'in savaş sırasında Suriye'ye ait olan Golan Tepeleri'ni işgal etmesi ise Lübnan'ın İsrail'le olan de facto sınırını doğuya doğru genişletti.

Sınırın doğudaki en uç noktası, savaş öncesinde Hula Vadisi'nin kuzeyinde bulunuyordu. Lübnan, Golan'ın işgalinden sonra Cebel Şeyh'in yamaçları boyunca Şiba köyünün güneyindeki bir noktaya kadar İsrail varlığıyla yüzleşmek zorunda kaldı. Bu durum, 1967'ye kadar Lübnan-Suriye sınırının resmi olarak

çizilememesinden kaynaklanan ve Şiba Çiftlikleri adıyla bilenen yeni bir toprak ihtilafının da alt yapısını hazırladı. Lübnanlı yetkililer, 1960'lar boyunca Şiba Çiftlikleri'ni Lübnan'ın bir parçası olarak görse de savaş öncesinde Suriye bölgede askeri birlikler konuşlandırarak varlığını göstermişti. İsrail Şiba Çiftlikleri'ni işgal ettiğinde ise Beyrut'taki hükûmet herhangi bir tepki göstermedi. İsrail'in 1970'te elektronik çitler döşemesinden sonra Lübnan hükûmetinin bölgedeki köylülere erişimi tamamen kesildi (Kaufman, 2002, s. 590-592).

Kuşkusuz 1967 Savaşı'nın Lübnan açısından en önemli neticesi, Filistinli silahlı örgütlerin ülkedeki mülteci kamplarına yerleşmesi ve güneyi İsrail'e karşı bir cephe hattı haline getirmesidir. Filistinli savaşçılar, 1968'de güneyde askeri üsler kurup sınırdan İsrail'e karşı saldırılara başladı. İsrail, ilk ciddi tepkisini 28 Aralık 1968'de Beyrut Havalimanı'na düzenlediği askeri baskınla gösterdi. Filistinli örgütler, 1969'da Arkub'u bir askeri üs haline getirdiğinde ise ilk kez güneyde Lübnan ordusuyla karşı karşıya geldi. Başbakan Reşid Karami, 1969 Kasım'ında Kahire'de bir antlaşma imzalayıp güneydeki çatışmalara son verse de bu antlaşma hem Filistinli örgütlere ülkedeki mülteci kamplarını idare etme hakkı tanıdı hem de Arkub'daki Filistinli askeri varlığını yasal hale getirdi (Hudson, 1978, ss. 263-264; Sirriyyeh, 1976, ss. 77-78).

Filistinli savaşçılar, 1970'te sınırdan Yahudi yerleşimlerini hedef almaya başlayınca güneydeki gerilim yeniden tırmandı. 8 Mayıs'ta Avivim'e yapılan saldırıda 12 Yahudi yerleşimci hayatını kaybetti. Golda Meir hükûmeti, Lübnan'ı işgal etmekle tehdit edince Başbakan Karami 27 Mayıs'ta Lübnan topraklarından füze atılmasını yasaklayan bir karar aldı. Bu karar, sınırdaki gerilimi bir süre için düşürse de 1972'de Lydda Havalimanı'na ve Münih Olimpiyatları'nda İsraili sporculara yapılan saldırılar çatışmanın eksenini yeniden Lübnan'a kaydırıldı. İsrail, 9-10 Nisan 1973'te Beyrut'ta düzenlediği bir operasyonla üç Filistinli lideri öldürdü. Bu saldırı, Filistinli savaşçıların bir kez daha Lübnan ordusuyla karşı karşıya gelmesine yol açtı. Çatışmalar, ancak 17 Mayıs'ta Beyrut'taki Melkart Otel'de yapılan yeni bir antlaşmayla sona erdirilebildi (Sirriyyeh, 1976, ss. 79-80).

İsrail, 1968-1974 yılları arasında Lübnan topraklarına 3.000'den fazla saldırı düzenledi. Bu saldırılarda 880 sivil hayatını kaybederken güneyde yaşayan 150.000 kişilik nüfusun beşte biri kuzeye göç etmek zorunda kaldı (Barak, 2010, s. 170). 1973 Arap-İsrail Savaşı sonrasında Mısır ve Ürdün'ün İsrail'le barış görüşmelerine başlaması ise Filistin direnişine yeni bir boyut kattı. Yaser Arafat liderliğindeki Filistin Kurtuluş Örgütü (FKÖ), Lübnan'ın güneyindeki askeri faaliyetlerini yavaşlattı, fakat barış yapılmasına karşı olan bazı Filistinli radikal gruplar 1974'ten itibaren sınırdan İsrail'i hedef almaya başladı. 1974 Mayıs'ında Maalot'a düzenlenen saldırıda 25 Yahudi yerleşimci öldürüldü. İsrail, bu saldırıya

yıl sonuna kadar Lübnan'ın güneyine düzenlediği hava saldırılarıyla karşılık verdi (Sirriyyeh, 1976, s. 81). İsrail hükûmeti, ayrıca sınıra elektrikli uyarı cihazlarıyla donatılmış ve dikenli tellerden oluşan 12 metre yüksekliğinde bir bariyer inşa etmeye başladı (Smith, 1974).

Lübnan'da 1975'te başlayan iç savaş, İsrail'in kuzey sınırına yönelik daha müdahaleci bir siyaset izlemesine yol açtı. İç savaşın başında Beyrut'ta Mârûnî milisler ile Filistinli savaşçılar arasında yaşanan çatışmalar ve Suriye'nin Mârûnîlere destek vermek için Lübnan'a askeri bir müdahalede bulunması, İsrail'in lehine bir durum yarattı. İzak Rabin hükûmeti, İyi Çit adını verdiği stratejiyle sınırın Lübnan tarafındaki Hıristiyan köylülere, insani, mali ve askeri yardım sağladı. 1976 Ekim'inde Lübnan ordusundan ayrılan Rum Katolik Binbaşı Saad Haddad'ın Hıristiyan milisleri kendi komutası altında birleştirmesiyle güneyde İsrail yanlısı bir silahlı güç ortaya çıktı. Merj Uyun'da üslenen bu silahlı güç, 1977 yılı başında Güney Lübnan Ordusu (GLO) adını aldı (Beydoun, 1992, ss. 41-42; Morris, 2001, ss. 502-503). 1977'de GLO ile Ulusal Hareket milisleri ve Filistinli savaşçılar arasında iki büyük çatışma yaşandı. Eylül ayındaki ikinci çatışma sırasında İsrail birlikleri Haddad'a yardım için sınırı geçip Lübnan topraklarına girdi. İsrail birlikleri, ABD'nin arabuluculuğunda bir ateşkes yapınca geri çekilse de bu ilk işgal denemesi, 1977 Haziran'ında Menahem Begin'in iktidara gelmesiyle yakından ilişkiliydi (Khalidi, 1979, ss. 126-127; Schulze, 1998, ss. 101-102).

Filistinli savaşçıların 11 Mart 1978'de Hayfa-Tel Aviv karayolunda bir otobüsü kaçırmaları ve çatışmalarda 37 sivilin hayatını kaybetmesi, Begin'in Lübnan'ı işgal planını uygulamaya koymasına için fırsat tanıdı. İsrail birlikleri, 14-15 Mart'ta Lübnan topraklarına girdi ve 19 Mart'a kadar güneyde Sûr hariç geniş bir alanı kontrolü altına aldı. Litani Operasyonu olarak bilinen bu işgalin amacı, Filistinli örgütleri Litani Nehri'nin güneyinden çıkarmak ve GLO'nun kontrolünde bir güvenlik bölgesi oluşturmaktı. BM Güvenlik Konseyi, 19 Mart'ta İsrail birliklerinin geri çekilmesini, Lübnan'ın toprak bütünlüğüne saygı duyulmasını ve güneye Birleşmiş Milletler Geçici Gücü (UNIFIL) yerleştirilmesini öngören 425 ve 426 sayılı kararlarını yayınladı. İsrail, bu kararlara uyararak 13 Haziran'da bölgeden çekilse de boşaltılan alanları Haddad'ın milislerine bırakarak amaçladığı güvenlik bölgesini kurmayı başardı (Norton & Schwedler, 1993, ss. 65-66; Schulze, 1998, ss. 102-104).

1978 işgali, Lübnan'ın güneyinde büyük bir yıkıma, insan kaybına ve kitlesel bir göç hareketine yol açtığı gibi bölgedeki toplumsal ve askeri dengeleri de daha karmaşık hale getirdi. İşgal sırasında çok sayıda köy ve kasaba yerle bir edildi ve yüzlerce kişi öldürüldü. Bölgedeki nüfusun neredeyse yarısı göç etti. 50 Şiî, 11 Hıristiyan, 6 Dürzî ve birkaç da karışık köy GLO'nun kontrolündeki güvenlik bölgesinin içinde kaldı. İsrail, bu durumu dikkate alarak Hıristiyanların yanı sıra Şiî ve Dürzî köylüleri de

GLO'nun maaşlı elemanı veya muhbir olarak kullanmaya çalıştı (Beydoun, 1992, ss. 44-45; Smit, 2000, s. 116). Binbaşı Haddad, 1979'da kontrolü altında tuttuğu bölgede Özgür Lübnan adlı bir siyasi yapı kurduğunu ilan ederek Lübnan Devleti'nin egemenliğine meydan okudu. Bu meydan okumaya Ulusal Hareket milisleri ve Filistinli savaşçılar, aynı yılın sonunda füzeler ve toparla Haddad'ın bölgesini hedef alarak karşılık verdi. Güneydeki çatışmaların en üst seviyeye çıkması ise 1981 Yaz'ında gerçekleşti. İsrail, Lübnan'ın güneyine hava saldırıları düzenlediğinde Filistinli savaşçılar Kiryat Şmona ve Nahariyye'ye füze saldırıları düzenleyerek ateş güçlerini gösterdi. Ardından İsrail savaş uçakları, Damûr'u, Sayda'yı ve Beyrut'taki FKÖ karargahını vurdu. İki hafta süren çatışmalar, ABD'nin arabuluculuğunda yapılan ateşkesle sona erdi (Norton & Schwedler, 1993, s. 67; Morris, 2001, ss. 507-508; Schulze, 1998, ss. 110-111).

1981 Yaz'ındaki çatışma, güvenlik bölgesinin sınırı Filistinli örgütlere karşı koruyamadığını göstermişti. Başbakan Begin ve yeni Savunma Bakanı Ariel Şaron, 1982 yılının ilk aylarında Lübnan'daki Filistinli varlığını tamamen ortadan kaldırmayı amaçlayan geniş çaplı bir işgalin hazırlıklarına başladı. Bu amaca ulaşıldığı takdirde, Lübnan'da Mârûnîlerin ağırlıkta olduğu ve İsrail'le barış yapabilecek yeni bir yönetimin kurulabileceği de düşünülüyordu. İşgal planı, 1982 Haziran'ında Londra'daki İsrail büyükelçisine Filistinli grupların düzenlediği suikastın ardından Celile İçin Barış Operasyonu adıyla uygulamaya konuldu. İsrail ordusu, ciddi bir direnişle karşılaşmadan kuzeye ilerleyip yaz boyunca Beyrut'u kuşatma altına aldı. Sonunda ABD'nin arabuluculuğunda ateşkes sağlandı ve Filistinli örgütler ülkeden çıkarıldı. Ağustos ayı sonunda da İsrail'in desteklediği Mârûnî lider Beşir Cemayel devlet başkanı seçildi (Norton & Schwedler, 1993, s. 68; Smit, 2000, s. 141-149).

İşgal, ilk iki amacına ulaşmış, sıra üçüncüsüne gelmişti: Lübnan'la bir barış antlaşması yapılması yoluyla sınırın meşru bir uluslararası sınıra dönüştürülmesi. Begin, hemen bir barış antlaşması yapmak istese de Cemayel'in İsrail'in taleplerini karşılama konusunda zorluklar çıkarabileceğini anladı. İsraililerin düşündüğünün aksine kendini Hıristiyan ve Müslüman tüm Lübnanlıların devlet başkanı olarak gören Cemayel, ülkenin toprak bütünlüğü sağlanmadan barış masasına oturma niyetinde değildi. Begin, Haddad'ı güneyin komutanı olarak atamasını istediğinde ve güneydeki güvenli bölgenin devam etmesini gündeme getirdiğinde Cemayel her ikisini de reddetti. Cemayel, 12 Eylül'de Şaron'la yaptığı görüşmeden üç gün sonra Beyrut'ta düzenlenen bir bombalı suikastta hayatını kaybetti (Schulze, 1998, ss. 132-134).

Cemayel'in öldürülmesinin ardından Mârûnî milislerin Sabra ve Şatila mülteci kamplarında Filistinli sivilleri katletmesi, Begin hükûmetini oldukça zor durumda

bıraktı. Buna rağmen Begin, Lübnan'ın yeni devlet başkanı Emin Cemayel'le bir barış antlaşması yapmak için büyük çaba sarfetti. 17 Mayıs 1983'te ABD'nin arabuluculuğunda Lübnan ile İsrail arasında bir barış antlaşması imzalandı. Antlaşma, görünürde Lübnan ve İsrail'in karşılıklı egemenliklerine saygı çerçevesinde ve 1949 Ateşkes Hattı dikkate alınarak yapılırsa da Avali Nehri'nin güneyinde Lübnan ordusuna entegre olacak Haddad'ın milisleri ve İsrail birliklerinin devriye gezdiği yeni bir güvenlik bölgesi oluşturulmasını içeriyordu. Daha da önemlisi, İsrail birliklerinin geri çekilmesi, İsrail ile ABD arasında varılan gizli bir uzlaşmayla Suriye birliklerinin de aynı anda geri çekilmesi koşuluna bağlanmıştı. Bu koşul, antlaşmanın uygulanmasını imkânsız hale getirdi ve Lübnan hükûmeti 1984 Ocak'ında antlaşmayı yürürlükten kaldırdı (Schulze, 1998, ss. 137-142; Smit, 2000, s. 161-164).

Lübnan'ın Güneyinde Direniş: EMEL'den Hizbullah'a

İşgal, meşru bir uluslararası sınırın çizilmesini sağlayamadığı gibi Lübnan'da İsrail'in karşısına Filistinli örgütlerden daha tehlikeli bir düşman da çıkardı. Bu düşman, işgale tepki duyan Lübnanlıların katıldığı yeni bir direniş hareketiydi. Ulusal Hareket'in eski üyesi sol-milliyetçi partilerin ve İslamcı örgütlerin içinde yer aldığı bu direniş hareketi, inkâr edilemez şekilde güneyli ve Şiî bir karaktere sahipti (Beydoun, 1992, s. 47). İsrail, Filistinli örgütlere ve Mârûnî müttefiklerine odaklanırken Lübnan'daki Şiî toplumu içindeki gelişmeleri yeterince dikkate almamıştı. Oysaki Şiîler, daha iç savaşın arifesinde Musa es-Sadr gibi karizmatik bir liderin etrafında toplanmış ve 1974'te kurulan EMEL Hareketi güneydeki varlığını hissettirmeye başlamıştı. İsrail'in 1978 ve 1982'de giriştiği iki işgal, EMEL'in güneydeki faaliyet alanını daha da genişletmesini kolaylaştırdı (Norton & Schwedler, 1993, s. 69).

1982'de İran'ın desteğiyle Lübnan'da Şiîleri temsil eden ikinci örgüt olan Hizbullah'ın kurulması da bir tesadüf değildi (Yetim, 2015, ss. 73-74). 1982 ve 1983'te Sûr'da düzenlenen iki bombalı intihar saldırısı, Hizbullah'ı İsrail işgaline karşı verilen askeri mücadelenin bir parçası haline getirdi. Bununla birlikte 1982-1985 yılları arasında Lübnan direnişinin başat aktörleri, EMEL ve bazı Lübnanlı sol-milliyetçi örgütler oldu. EMEL, Lübnan Komünist Partisi (LKP) ve Suriye Sosyal Milliyetçi Partisi (SSMP) milisleri, 1982 Eylül'ünden 1984 Mayıs'ına kadar İsrail birliklerine 1.000'den fazla saldırı düzenledi. Pusular ve intihar saldırılarıyla İsrail birliklerine ağır kayıplar verdirildi. Şimon Peres hükûmeti, 1985 yılı başında Lübnan'dan çekilme kararı aldığı anda direniş hareketi bunu bir askeri zafer olarak yorumladı. İsrail'in ilk defa silahlı bir direnişle işgal ettiği toprakları boşaltacağı düşünülse de bu çekilme kararı güneyde GLO'nun kontrolünde yeni bir güvenlik bölgesi kurulmasıyla neticelenecekti. Yeni güvenlik bölgesi, 1982'den öncekine

doğu ve orta kısımda UNIFIL'in kontrol ettiği iki toprak parçası eklenerek oluşturuldu. Ayrıca en kuzeyde stratejik bir mevkiye sahip olan Jezzin, güvenlik bölgesinin içine dahil edildi (Norton & Schwedler, 1993, ss. 69-71; Beydoun, 1992, s. 48; Morris, 2001, ss. 556-557).

İsrail, güvenlik bölgesinin sorumluluğunu Binbaşı Haddad'ın 1984'te ölümünden sonra GLO'nun başına geçen Mârûnî General Antoine Lahad'a verdi. Lübnan ordusundan ayrılan Lahad'dan İsrail'in sağladığı askeri, mali ve istihbarat desteğiyle bölgede sıkı bir otorite kurması bekleniyordu. Güvenlik bölgesi, birkaç yıl içinde giriş çıkışın sıkı kontrol edildiği, direniş hücrelerinin oluşmadan yok edildiği, toplu tutuklamaların yapıldığı ve tutuklananların Hiyam'daki gözaltı merkezine gönderildiği bir açık hava hapishanesine dönüştü. Çoğunluğu EMEL, LKP ve SSMP üyesi yüzlerce mahkûm yıllarca işkence ve kötü muamele görerek Hiyam'da tutuldu (Beydoun, 1992, s. 49).

1990'da Lübnan'daki iç savaşın sona ermesi, güvenlik bölgesinde herhangi bir değişikliğe yol açmadı. Çoğunluğu Şif 150.000 Lübnan vatandaşı, işgal altında yaşamaya devam etti. Güvenlik bölgesi, sıkı tedbirler ve baskıcı uygulamalarla Lübnan'dan tamamen kopartılmıştı. İnsan ve mal geçişi, GLO'nun uyguladığı zorlu prosedürlerle kontrol altında tutuluyordu. İsrail malları bölgeye kolayca girerken İsrail'e mal geçirilmesi yasaktı. Sadece GLO milislerinin akrabaları, çalışmak için İsrail'e geçebiliyordu (Beydoun, 1992, ss. 49-50). Tabii iç savaşın sona ermesinin Lübnan'ın güneyi açısından getirdiği en önemli değişim, işgal karşıtı direnişin tamamen Hizbullah'ın kontrolüne girmesidir. 1989 tarihli Taif Antlaşması, Lübnan'da savaş sonrasındaki siyasi yapıyı şekillendirdi ve Suriye'yi ülkedeki en nüfuzlu dış aktör haline getirdi. Antlaşma, Lübnan ordusunun yeniden yapılandırılmasını ve ülkedeki milis gruplarının silahsızlandırılmasını öngörse de Hizbullah bu kararın dışında bırakıldı. Bunun nedeni, antlaşmada BM Güvenlik Konseyi'nin 425 sayılı kararına göre İsrail'e Lübnan'ın güneyinden çekilme çağrısı yapılması ve İsrail işgaline karşı askeri dahil her türlü direnişe meşruiyet kazandırılmasıydı. İsrail, 1992'de Hizbullah lideri Abbas Musevi'yi düzenlediği bir suikastla öldürdüğünde ise güneydeki direniş hareketi için yeni bir dönemin kapıları aralandı. Hasan Nasrallah, Hizbullah'ın liderliğine seçildi ve örgüt suikastın intikamını almak için ilk kez sınırın güneyine Katyuşa roketleri fırlattı (Blanford, 2011, ss. 98-100; Qassam, 2007, s. 119).

Hizbullah, silahlı varlığını koruduğu gibi 1992'de parlamentoya girerek yasal bir siyasi parti haline de geldi. Hizbullah'ın İran ve Suriye'nin desteğiyle güneydeki askeri alt yapısını kuvvetlendirmesi, İsrail'in örgüte yönelik tehdit algısını şekillendirdi. İzak Rabin hükûmetinin 25 Temmuz 1993'te Lübnan'ın güneyine başlattığı saldırı, Hizbullah'ın askeri gücünü test eden ilk çatışma oldu. Sorumluluk

Operasyonu adıyla bilenen bu saldırı sırasında, İsrail savaş helikopterleri ve topları Hizbullah'a ait olduğu düşünülen yerleri hedef aldı. Bunlar arasında Sûr yakınlarındaki bir mülteci kampı ve güvenlik bölgesinde bulunan Şiî köyü Braşit de vardı. Hizbullah, bu saldırılara Katyuşa roketleriyle Kiryat Şmona'yı vurarak karşılık verdi. ABD'nin müdahalesiyle 31 Temmuz'da ateşkes yapılmasıyla çatışmalar sona erdi. Bir hafta süren çatışmalarda, 132 Lübnan vatandaşı hayatını kaybetti, 300.000 kişi göç etmek zorunda kaldı ve bölge büyük bir maddi yıkıma uğradı (Morris, 2001, ss. 168-169; Qassam, 2007, ss. 120-122).

Lübnan'ın güneyindeki ikinci çatışma ise 1996 İlkbahar'ında yaşandı. Mart ayında Bint Cubeyl yakınlarındaki Yater'de iki Şiî köylünün İsrail topçu ateşiyle öldürülmesi ve Hizbullah'ın Katyuşa roketleriyle Kiryat Şmona'yı vurması, çatışmanın ilk habercisiydi. 8 Nisan'da Braşit köyünde meydana gelen bir patlamada iki çocuk hayatını kaybedince Hizbullah bir kez daha füzelerle Kiryat Şmona'yı hedef aldı. Şimon Peres hükûmeti, 11 Nisan'da Lübnan'a yönelik Gazap Üzümleri Operasyonu adıyla bilenen yeni bir saldırı başlattı. 27 Nisan'a kadar süren İsrail saldırısı sırasında, Hizbullah üsleri ve Şiî köyleri bombalandı, Lübnan kıyı şeridi ablukaya alındı ve güneydeki ana yollar ve iki elektrik santrali yerle bir edildi. 400.000 Lübnanlı göç etmek zorunda bırakıldı. Hizbullah, sınırın öteki tarafındaki Yahudi yerleşimlerine yüzlerce Katyuşa roketi fırlatarak ateş gücünü bir kez daha gösterdi. 18 Nisan'da Kana'daki UNIFIL Karargâhı yakınlarında İsrail topçu ateşiyle 105 Lübnanlı sivilin öldürülmesi ise uluslararası kamuoyunda büyük bir yankı uyandırdı. 26 Nisan'da ateşkesin ilan edilmesiyle sınırdaki çatışmalar durdu (Hirst, 1999, s. 8; Morris, 2001, ss. 639-640; Qassam, 2007, ss. 125-129).

Kana Katliamı, Peres'in 29 Mayıs 1996'da yapılan erken seçimlerde iktidarı kaybetmesinde ve Lübnan'daki işgalin İsrail içinde hararetli bir biçimde tartışmaya açılmasında önemli bir rol oynadı. Benyamin Netanyahu, seçimleri kazanıp başbakanlık koltuğunu oturduğunda, Lübnan'ın güneyinde yaşanan asker kayıplarının İsrail'de ortaya çıkardığı toplumsal muhalefetle yüzleşmek zorunda kaldı. 4 Şubat 1997'de sınırda yaşanan bir helikopter kazasında 76 İsrail askeri hayatını kaybetti. 3-4 Eylül'de Sûr'un kuzeyinde karaya çıkan İsrail deniz komandoları da Hizbullah tarafından Ensariye'de pusuya düşürüldü ve 12'si öldürüldü. Tüm bu asker kayıpları, İsrail kamuoyunda Lübnan'ın güneyinin İsrail'in küçük Vietnam'ı olarak algılanmasına ve işgalin ne kadar daha süreceğinin sorgulanmasına yol açtı (Qassam, 2007, ss. 130-131; Blanford, 2011, ss. 182-183 ve 187-189).

Hizbullah, 1998 yılı başında farklı mezhepsel aidiyetlere sahip Lübnan vatandaşlarından oluşan Direniş Tugayları adlı bir askeri yapı kurmaya girişti (Qassam, 2007, ss. 134-135). Aynı yıl içinde güneydeki çatışmalar da şiddetlendi.

UNIFIL'in tespitlerine göre, yılın ikinci yarısında Lübnanlı silahlı gruplar, güvenlik bölgesine 386 saldırı düzenledi. İsrail ve GLO bu saldırılara 18.000 havan, tank ve füze atışı yaparak ve Lübnan'a 65 hava saldırısı düzenleyerek karşılık verdi (Hirst, 1999, s. 10). Hizbullah, ertesi yıl Jezzin üzerindeki askeri baskısını arttırarak GLO'nun bu stratejik kasabadan çekilmesini sağladı (Qassam, 2007, s. 140).

1999'da İsrail'de yapılan seçimlerle Ehud Barak'ın iktidara gelmesi, işgalin sona ermesini hızlandırdı. Barak, Lübnan'la sınırı meşru hale getirecek bir barış antlaşması imzalanmasını umut ederek seçim vaadini uygulamak için kararlı bir duruş sergiledi. Barak hükûmeti, İsrail Genelkurmay'ının itirazlarına rağmen 5 Mart 2000'de çekilmeyi onaylayan bir karar aldı. Barış antlaşması olsun olmasın, çekilme temmuz ayına kadar tamamlanacaktı. Barak'ın emriyle İsrail ordusu çekilme hazırlıklarına başladı. Nisan ayı ortasında BM bilgilendirildikten sonra süreç hızlandı ve mayıs ayında İsrail birlikleri pozisyonlarını GLO milislerine bırakarak bölgeden ayrılmaya başladı. GLO milisleri ve ailelerine çekilme tamamlandığında İsrail'e yerleşme veya Batılı ülkelere nakledilme garantisi verilmişti. Buna rağmen 21 Mayıs'ta Lübnanlı sivillerin güvenlik bölgesine girmeye başlamasıyla İsrail'in geri çekilme planı tam bir bozguna dönüştü. Kantara ve Tayibeh'deki GLO milisleri, sivillerin ilerleyişi karşısında mevzilerini terk edip kaçtı. Güvenlik bölgesine sivillerin girişi, 22-23 Mayıs'ta bu kez Hizbullah savaşçılarının koruması altında devam etti. GLO milisleri üniformalarını çıkarıp silahlarını bırakarak güneye kaçarken Hiyam'daki mahkûmlar da serbest bırakıldı. Son İsrail birliklerinin 23-24 Mayıs gecesi Hizbullah'ın ateşi altında Lübnan'ı terk etmesiyle 22 yıllık işgal sona erdi (Morris, 2001, ss. 655-656; Qassam, 2007, ss. 141-142; Blanford, 2011, ss. 265-270).

İsrail'in Çekilmesinden Sonra Lübnan'ın Güney Sınırı

BM, 7 Haziran 2000'de sınırda bir geri çekilme hattı (Mavi Hat) çizerek Lübnan'ın güneydeki egemenlik alanını belirlemeye çalıştı. Lübnan hükûmeti, devlet otoritesini tesis etmek için ordu ve iç güvenlik personelinden oluşan bir Ortak Güvenlik Gücü'nü güneye gönderse de Mavi Hat yakınlarındaki bölgelerde asker konuşlandırmayı reddetti. Lübnanlı yetkililer, UNIFIL'den Mavi Hat'ın güvenliğini sağlama sorumluluğunu üstlenmesini talep etse de bu talep karşılık bulmadı. Öte yandan İsrail'in geri çekilmesini Lübnan direnişinin kazandığı büyük bir askeri zafer olarak gören Hizbullah, hükûmet ve UNIFIL'in aksine güneyde oluşan güç boşluğunu doldurmak için istekli ve hazırlıklıydı. Örgüt, kısa sürede askeri ve sivil unsurlarıyla Mavi Hat çevresindeki Lübnan topraklarını fiili olarak kontrolü altına aldı (Qassam, 2007, ss. 145-148).

İsrail işgalinin sona ermesi, Lübnan'daki silahlı direnişin ana varlık nedenini ortadan kaldırmış, fakat Hizbullah'a da Şiî nüfusun yoğun olduğu güneyde geniş bir

hâkimiyet alanı oluşturmasının yolunu açmıştı. Hizbullah, değişen koşullara hızla uyum sağlayan bir aktör olduğunu gösterdi ve İsrail'e karşı direnişi sürdürmek için yeni hedefler bulmakta zorlanmadı. Mavi Hat'la yeniden tanımlanan de facto Lübnan-İsrail sınırı ise Hizbullah tarafından asla kabul edilmedi. Hizbullah'a göre Lübnan'a ait olan Şiba Çiftlikleri'ndeki işgal sona erene ve İsrail'de tutulan tüm Lübnanlı mahkumlar serbest bırakılana kadar direniş devam ettirilmeliydi. Nitekim Hizbullah savaşçılarının 7 Ekim 2000'de Şiba Çiftlikleri'ne girip 3 İsraili askeri kaçırmalarıyla örgütün yeni direniş stratejisi ortaya çıktı (Barak, 2010, s. 176; Mandel, 2009).

Bundan sonraki 6 yıl boyunca sınırdaki çatışmalar büyük ölçüde Şiba Çiftlikleri üzerinden şekillense de Hizbullah'ın İsrail hedeflerine yönelik saldırıları oldukça düşük düzeyde kaldı. 1996-2000 arasında 4.963 saldırı düzenleyen Hizbullah, 2000-2006 arasında İsrail'e karşı sadece 22 saldırı gerçekleştirdi. Bununla birlikte örgütün aynı süreçte, güneydeki askeri alt yapısını ve füze gücünü geliştirmeye odaklanması ve füze sayısını 12.000'e çıkarması dikkat çekicidir (Zisser, 2009, s. 161). Hizbullah, 2004'te Almanya'nın arabuluculuğunda İsrail'le yapılan esir değişiminde, Şeyh Abdülkerim Ubeyd ve Mustafa Dirani gibi iki önemli figürün içinde bulunduğu 30 Lübnanlı mahkûmu kurtarmayı da başardı. 2004 Ağustos'unda BM Güvenlik Konseyi'nin aldığı 1559 sayılı kararla Hizbullah'ın silahlı gücü yeniden tartışmaya açıldığında ise örgüt yeni toprak ihtilaflarını gündeme getirerek direnişin meşruiyetini göstermeye çalıştı. Bu toprak ihtilafları; 1923'te Filistin'e bırakılan ve 1948'de İsrail tarafından yok edilen 7 Şif köyü ve 1967'de İsrail'in işgal ettiği Golan sınırındaki Alevi köyü Gacar'dı.

14 Şubat 2005'te eski başbakan Refik Hariri'nin suikast neticesinde öldürülmesiyle Lübnan'da ortaya çıkan yeni siyasi konjonktürde, güney sınırındaki toprak ihtilafları güç kazanmak isteyen aktörler için önemli bir gündem maddesi haline geldi. 2005 parlamento seçimlerinde, EMEL lideri Nebi Berri 7 Şif köyünü Hizbullah'la siyasi rekabette bir araç olarak kullanırken ülkeye dönen Mârûnî lider Mişel Aûn da Hunin köyüyle ailevi bağlarına vurgu yaparak ve köyün Lübnan'ın ayrılmaz bir parçası olduğunu savunarak Şif toplumunun sempatisini kazanmaya çalıştı. Fakat Hizbullah lideri Hasan Nasrallah, seçim kampanyası sırasında hem Şiflilere hem de Mârûnîlere hitap eden konuşmasıyla diğerlerini geride bıraktı. Nasrallah konuşmasında, 1982'de uğradığı suikastla hayatını kaybeden Beşir Cemayel'in "Lübnan Devleti'nin yüzölçümü 10.452 kilometrekaredir" sözüne atıfta bulunarak 7 Şif köyü ve Şiba Çiftlikleri'nin Lübnan'a ait olduğunu iddia ediyordu (Kaufman, 2006, s. 699).

1967'de İsrail'in işgal ettiği Gacar köyü de 2000 yılında çizilen Mavi Hat'la Lübnan ile İsrail arasında bölündüğünden beri Hizbullah'ın yakından ilgi gösterdiği

meselelerden biriydi. Gacar'da İsrail vatandaşlığı verilen Alevi köylüler yaşıyordu ve köy stratejik konumuyla dışarıya kapalı bir askeri bölge içindeydi. Hizbullah'ın 2005 yılı sonunda köyün İsrail kontrolündeki tarafında İsraili askerleri kaçırma girişiminde bulunması gerilimi bir anda tırmandırdı. Gacar, 2006 Yaz'ında patlak veren Temmuz Savaşı sırasında yoğun çatışmalara sahne oldu ve köyün Lübnan'da kalan kuzey kısmı da İsrail tarafından işgal edildi. Savaşın sonunda BM Güvenlik Konseyi'nin aldığı 1701 sayılı karar, İsrail'i Gacar'ın kuzey kesiminden çekilmeye zorladı, fakat İsrail güvenlik kaygıları nedeniyle bunu yapmayı reddetti (Kaufman, 2009, s. 558).

2006 Temmuz Savaşı, Lübnan İç Savaşı'nın sona ermesinden beri güney sınırında yaşanan en büyük çatışma oldu. Hizbullah savaşçılarının 12 Temmuz'da sınırı geçerek İsrail devriyelerini hedef alması ve 2 askeri kaçırmalarıyla Lübnan'a yönelik geniş çaplı bir İsrail saldırısı başladı (Safataj, 2020, ss. 132-133). 33 gün süren savaş boyunca İsrail'in Lübnan topraklarına havadan gerçekleştirdiği bombardımanlar, ülkede büyük bir maddi yıkıma, 1.287 Lübnan vatandaşının hayatını kaybetmesine ve 973.334'ünün ülke içinde göç etmesine neden oldu. Buna karşılık Hizbullah, 4.000 civarı füze ateşleyerek sınırın İsrail tarafındaki Yahudi yerleşimlerini hedef aldı. Hizbullah'ın füze saldırısı, daha öncekilerle kıyaslanmayacak kadar kapsamlı ve etkiliydi. Füzeler, İsrail'in üçüncü büyük kenti Hayfa'ya kadar ulaştı. Bu saldırılarda 153 İsraili sivil ve asker hayatını kaybetti (Zisser, 2009, s. 164; Rubin, 2007, ss. 3 ve 10). İsrail'e karşı sergilediği silahlı direniş, Hizbullah'ın hem Lübnan içinde hem de Arap dünyasında popüleritesini zirve noktasına taşımasını sağladı.

Temmuz Savaşı, BM Güvenlik Konseyi'nin 11 Ağustos 2006'da kabul ettiği 1701 sayılı kararla sona erdi. Karar, çatışmaların sona erdirilmesinin yanı sıra Lübnan'ın güneyine Lübnan ordusu ve UNIFIL birliklerinin konuşlanmasına paralel İsrail kuvvetlerinin işgal ettiği yerlerden çekilmesini öngörüyordu. Kararda, ayrıca Litani Nehri'nin güneyinde Hizbullah dahil hiçbir örgütün askeri güç bulundurmaması ve Hizbullah'ın silahsızlandırılması çağrısı yapılıyordu. İsrail, kararda öngörülen Gacar'ın kuzey kesiminden çekilmeye kabul etmediği gibi Hizbullah da bu çağrıyı dikkate almadı. Lübnan içindeki siyasi rakipleri, 1701 sayılı BM kararını daha sonraları Lübnan'ın egemenliği bağlamında Hizbullah'a karşı bir koz olarak kullandı. Hizbullah silahlarını 2007-2008 devlet başkanlığı krizi sırasında ilk kez ülke içindeki rakiplerine karşı kullandığında örgütün askeri gücünün meşruiyeti yeniden tartışmaya açıldı. Fakat bu kriz, Doha'da yapılan bir antlaşmayla Hizbullah'ın istediği gibi çözüldü ve Mişel Süleyman yeni devlet başkanı seçildi (Zisser, 2009, s. 170-172). Süleyman, devlet başkanı olarak yaptığı ilk konuşmada, "Topraklarımızın geri kalanını özgürleştirmek için geri sayım başladı. Ve bugün, bu hedefe ulaşmak için mevcut ve meşru tüm araçların kullanılmasını onaylıyorum" diyerek Şiba Çiftlikleri konusunda Lübnan'ın resmi görüşünü ortaya koydu. Suriye

hükûmeti de İsrail'e Şiba Çiftlikleri'nden koşulsuz geri çekilmesi çağrısı yaparak Lübnan'ı destekledi. Şiba Çiftlikleri ihtilafı, 2008 yılı sonunda Türkiye'nin arabuluculuğunda Suriye ile İsrail arasında başlayan dolaylı müzakereler sırasında da barış ihtimalini zayıflatan bir faktör olarak masada yer aldı (Mandel, 2009).

Lübnan'ın güney sınırındaki Hizbullah-İsrail çatışması, 2011 Mart'ında Suriye'de yönetim karşıtı bir ayaklanmanın başlaması ve kısa sürede geniş çaplı bir iç savaşa dönüşmesiyle yeni bir boyut kazandı. Hizbullah, başlangıçta Suriye'deki çatışmaya müdahil olma konusunda ihtiyatlı davrandı. Bunun nedeni; Suriye'de Sünnî silahlı muhalif gruplara karşı savaşılmasının örgütün Lübnan'daki meşruiyetini tartışmalı hale getirebileceği ve Hizbullah kuvvetlerinin Suriye'ye kaydırılmasının güney sınırını olası bir İsrail saldırısı karşısında savunmasız bırakabileceği endişesiydi. Bu endişelere rağmen Hizbullah, Suriye yönetimi ve direniş eksenine yönelik büyüyen tehdit karşısında kendini harekete geçmek zorunda hissetti ve 2013 İlkbahar'ında sınırdaki Kuseyr çatışmasıyla iç savaşa müdahil oldu. Hizbullah'ın Suriye'de savaşması, beklendiği gibi Lübnan içinde ve dışında örgütün askeri gücüne yönelik tepkileri arttırdı. Hizbullah, Lübnan'ı Suriye'deki iç savaşın bir parçası haline getirmekle ve ülkenin güvenliğini tehlikeye atmakla suçlandı (Safataj, 2020, ss. 100-101). Hizbullah'ın endişe ettiği güney sınırına yönelik İsrail saldırısı ise asla gerçekleşmedi. Netanyahu hükûmeti, 2012'den itibaren Hizbullah ve müttefiklerine karşı savaşı Suriye topraklarına taşımayı tercih etti.

Hizbullah, Suriye'de savaşmasına karşı yükselen tepkilere, değişen koşullara hızlı uyum sağlama yeteneğini bir kez daha göstererek karşılık verdi. Suriye'de ortaya çıkan DAESH, Nusra Cephesi gibi radikal örgütler ve bu örgütlerin Lübnan'ı hedef alması, Hizbullah'ın kendisine yeni meşruiyet alanı açmasını kolaylaştırdı (Khoury, 2021). 2014 Yazı'nda DAESH-Nusra Cephesi Lübnan'ın kuzeyine saldırdığında, Hizbullah Lübnan ordusuyla birlikte bu militanlara karşı savaşma konusunda tereddüt göstermedi. 2014-2015'te yapılan ortak operasyonlarla Lübnan'ın kuzey sınırı güvenli hale getirildi. Hizbullah'ın ülke dışında savaşmasını meşrulaştıran diğer bir faktör de İsrail'in Suriye topraklarına düzenlediği hava saldırılarıdır. Bu saldırılar, Golan'ı İsrail'e karşı savaşta yeni bir cephe hattı haline getirdi. 2015 yılı başında İsrail'in Golan'a düzenlediği bir hava saldırısında 6 Hizbullah üyesi hayatını kaybedince örgüt Şiba Çiftlikleri'nde bir İsrail devriyesini hedef alıp 2 askeri öldürerek çatışmayı Lübnan sınırına taşıdı. Bu çatışma, Hizbullah'ın hâlâ İsrail'e karşı savaştığı iddiasını göstermesi açısından önemlidir.

İsrail, 2012-2018 yılları arasında Suriye topraklarında 300'den fazla hedefi vururken Lübnan sınırına yönelik de savunmacı bir güvenlik stratejisi uyguladı. Bu strateji, güvenlik bariyerleri inşa edilmesi, hava savunma sistemleri yerleştirilmesi ve sınırdaki saldırı tünellerinin ortadan kaldırılmasıyla somut hale getirildi. İsrail,

2012'de Metulla yakınlarına 1.200 metre uzunluğunda bir duvar inşa ederek işe başladı (Jansen, 2018). Ardından 2019'da Akdeniz'e bitişik alandaki ve Celile yakınlarındaki sınır hattını birkaç kilometre uzunluğunda bir duvarla kapattı. 2022'de de sınırın orta kısmında Zarit ve Ştula ile Ramye arasındaki çitlerin üzerine yeni bir duvar inşa etmeye başladı (Asharq Al-Awsat, 2022). 2015 Ocak'ında Demir Kubbe Hava Savunma Sistemi bataryalarını Lübnan sınırına taşıyan İsrail, Hizbullah'ın füzelerine karşı caydırıcı bir güç oluşturmaya çalıştı (Anadolu Agency, 2015). İsrail'in sınırdaki güvenliği sağlamaya yönelik son hamlesi ise 2018 Aralık'ında Hizbullah'ın kazdığı saldırı tünellerini yok etmek için başlattığı Kuzey Kalkanı Operasyonu oldu. Operasyon sırasında Lübnan'ın Kefr Kela, Ramye ve Ayn eş-Şaab köylerinden sınıra doğru uzanan çok sayıda tünel havaya uçuruldu (IDF, 2020).

Lübnan sınırında uygulanan bu savunmacı strateji, İsrail'in Hizbullah'ı eskisinden daha tehlikeli bir düşman olarak görmeye başlamasıyla da yakından ilişkilidir. İsrail'in güvenlik algısı, giderek kuzeyden gelebilecek bir saldırı beklentisi üzerinden şekillenecektir. Bunun nedeni, Hizbullah'ın Suriye'de askeri kapasitesini arttırması ve HAMAS'ın da içinde bulunduğu geniş çaplı bir direniş cephesi kurma hazırlıkları yapmasıdır. İsrail ordu kaynakları, daha 2015'te Hizbullah'ın operasyon şeklini değiştirerek kendisini yüksek düzeyde disipline, silahlara ve altyapıya sahip yetenekli bir askeri güce dönüştürmeye odaklandığına dikkat çekiyordu. Hizbullah'ın İran'ın desteğiyle hem füze kapasitesini 100.000'in üzerine çıkardığı hem de ilk kez keşif ve saldırı amaçlı İnsansız Hava Araçları (İHA) kullandığı iddia ediliyordu. (IDF, 2015). HAMAS liderlerinden Salih el-Aruri'nin 2017 Yaz'ında Beyrut'ta Hizbullah lideri Nasrallah'la yaptığı görüşme ise örgütün yüzünü Suriye'den Filistin'e dönmeye başladığını gösteren ilk işaret oldu. İsrail istihbaratı, aynı yılın Eylül ayında HAMAS'ın İran'ın desteğiyle Lübnan'da yeni bir üs kurmaya çalıştığını kamuoyuna duyurdu (Gross, 2017).

Hizbullah'ın geniş çaplı bir direniş cephesi kurma stratejisi, Aruri'nin 2019 Temmuz'unda İran'a yaptığı ziyaretle daha belirgin hale gelmeye başladı. Beyrut'u Aruri gibi Filistinli liderler için güvenli bir sığınak haline getiren Hizbullah, HAMAS'ın Lübnan'daki mülteci kamplarında yeni askeri varlık oluşturmaya da imkân tanıdı. Hizbullah, ayrıca HAMAS ile Lübnan'daki diğer Filistinli gruplar ve Suriye ve Irak'taki Şif milisler arasında bağlantıyı sağlayan bir rol üstlendi. İsrail, bu gelişmelere tepkisini 25-26 Ağustos 2019'da Beyrut'a iki İHA'yla saldırı düzenleyerek ve Bekaa'da Filistin Halk Kurtuluş Cephesi-Genel Komutanlığı'nın mevzilerini bombalayarak gösterdi (Blanford, 2019). Bu saldırılar, sınırdaki uzun süredir devam eden sessizliği de bozdu. Hizbullah, 1 Eylül'de Avivim'deki askeri noktayı anti-tank füzeleriyle hedef aldı ve bir İsrail askeri aracını vurdu (Al-Manar, 2019).

Lübnan'ın güney sınırı, 2019'daki bu saldırıların sonrasındaki 4 yıl boyunca karşılıklı füze ve topçu atışlarının yapıldığı ve İHA'ların kullanıldığı düşük yoğunluklu bir çatışmaya sahne oldu. Bu çatışmanın en dikkat çekici yönü, Hizbullah'ın kendini arka plana çekerek HAMAS ve diğer Filistinli örgütlerin daha aktif bir rol oynamasına izin vermesidir. İsrail de bu süreçte Lübnan'dan yapılan füze atışlarından Hizbullah'ı değil HAMAS ve diğer Filistinli örgütleri sorumlu tuttu. Sınırdaki çatışmalar, 6 Nisan 2023'te Lübnan'dan 30'dan fazla füzenin Celile bölgesine fırlatılmasıyla zirve noktasına ulaştı. Füze saldırıları, İsrail'in Mescid-i Aksa'ya düzenlediği baskının ardından gerçekleşmişti. İsrail, saldırıya Gazze ve Lübnan'da HAMAS hedeflerini vurarak karşılık verdi (Chacar& Al-Mughrabi, 2023).

Kuşkusuz 6 Nisan'daki füze saldırısı, Hizbullah'ın 2019'dan beri uyguladığı yeni stratejiden bağımsız düşünülemez. Bu saldırı, muhtemelen İsrail'in hava savunma sistemini test etmeye yönelik bir girişimdi. Nitekim Hizbullah, Mayıs ayında Şiba Çiftlikleri yakınlarında çadırlar kurarak, Temmuz ayında da Gacar köyüne anti-tank füzeleri fırlatarak İsrail üzerinde psikolojik bir baskı oluşturmaya çalıştı. Bu psikolojik baskının bir parçası da Hizbullah'ın Kalaat Cabbur'da uçuş pisti inşa ettiğine yönelik söylentilerdi. Hizbullah'ın İHA'ların yanı sıra küçük kargo uçaklarının da iniş yapmasına uygun olan bu pist sayesinde doğrudan Lübnan'ın güneyine silah ve mühimmat transfer edebilecek olması İsraili yetkilileri oldukça endişelendirdi. Diğer bir endişe konusu da Hizbullah'ın son yıllarda sınıra yeni mevziler ve Sınır Tanımayan Yeşil adlı bir çevre örgütü aracılığıyla 6 gözetleme kulesi inşa etmesiydi (Blanford, 2023). Lübnan'ın güney sınırında Nisan ayından beri tırmanan gerilim, sonunda 7 Ekim 2023'te HAMAS'ın Gazze'den İsrail'e karşı giriştiği büyük saldırıyla Hizbullah ile İsrail arasında öncekilerden çok daha kapsamlı ve nereye gideceği belirsiz bir savaşa yol açtı.

Sonuç

Lübnan'ın güney sınırının yüz yıllık tarihi, sınırda uzun süredir devam eden çatışmanın nasıl ortaya çıktığını ve hangi faktörler üzerinden şekillendiğini açıkça göstermektedir. Bu yüz yıllık tarihi sürecin detaylı bir biçimde ele alındığı bu çalışmada, öncelikle Birinci Dünya Savaşı sonunda Osmanlı Devleti'nin Doğu Akdeniz'deki topraklarında hâkimiyet kuran iki sömürgeci devletin çizdiği sorunlu sınırların çatışmanın ana kaynağını teşkil ettiğine dikkat çekilmektedir. 1923'te çizilen Lübnan-Filistin sınırı ne bölgenin toplumsal ve ekonomik gerçekleriyle uyumlu oldu ne de iki bağımsız devlet arasında bir uluslararası sınır işlevi gördü. Aksine farklı ideolojilerden beslenen bir etnik-dini çatışmanın, işgallerin ve ardi arkası gelmeyen toprak ihtilaflarının alt yapısını hazırladı. 1943'te Lübnan'ın bağımsız bir devlet olmasına karşılık Filistin'in toprak bütünlüğünü koruyamayarak bölünmesi, sınırın hukuki statüsünü de köklü bir biçimde

değiştirdi. Siyonistlerin Vadedilmiş Topraklara Göre Sınır izme ideali, 1948'de kurulan İsrail Devleti'nin de kuzey sınırına yönelik siyasetini belirledi. 1948 Savaşında Filistin'in kuzeyindeki Celile İsrail tarafından işgal edildi ve bölgedeki Araplara karşı bir etnik temizliğe girişildi. 1949'da yapılan ateşkesle Lübnan ile İsrail arasında ortaya çıkan de facto sınır ise çok geçmeden bir istikrarsızlık ve çatışma alanı haline geldi. 1967 Savaşı sonrasında Lübnan'a yerleşen Filistinli örgütlerin güney sınırından İsrail'e karşı açtığı cephe hattı, iç savaş boyunca İsrail'in Lübnan topraklarını iki kez işgal etmesine neden oldu. Bu işgallere rağmen Filistinli rgtler ayrıldıktan sonra da güneydeki çatışmacı ortam devam etti. 1982 işgalinin ortaya çıkardığı Lübnan direnişi, önce EMEL ve bazı sol-milliyetçi örgütler, ardından da Hizbullah tarafından sürdürüldü. İsrail'in 2000 Mayıs'ında Lübnan'ın güneyindeki işgali sona erdirmesinin ardından da sınırdaki çatışmacı ortam değişmedi. 2006 Temmuz'unda patlak veren savaş, sınırın güvensiz bir yer olduğunu bir kez daha gösterdi. Lübnan'ın güney sınırındaki atışma, 2023 Eylül'nden itibaren ise Hizbullah ile İsrail arasında başlayan savaşla yeni bir aşamaya ulaştı.

Lübnan'ın güney sınırındaki güvenlik sorunları ve toprak ihtilafları sömürgeci mirasın bir neticesi olsa da daha sonra sınırdaki çatışmanın üç temel faktörün etkisi altında Şekillendiği aşıkrdır. Bu üç temel faktör, çatışmanın büyümesi ve sürekli hale gelmesinde önemli bir rol oynadı. Bunlardan ilki, on binlerce Filistinlinin sınır dışına sürüldüğü veya Lübnan'a kaçtığı 1948'deki Filistin trajedisidir. 1948'den sonra meşru Lübnan-Filistin sınırı ortadan kalktı ve on binlerce Filistinli Lübnan'da mülteci olarak yaşamak zorunda kaldı. Dolayısıyla sınırdaki atışmayı Lübnan'daki Filistinli mültecilerden bağımsız düşünmek mümkün değildir. İkincisi, İsrail'in kuzey sınırı ve Lübnan toprakları üzerindeki hırslı siyasetidir. Kuşkusuz İsrail'in kuzeye bakışı Lübnan'ın yaşadığı son i savaşla birlikte ortaya çıkmadı. Aksine Güney Lübnan, İsraili karar vericiler tarafından her zaman Eski Ahit'te bahsedilen Vaat Edilmiş Toprakların bir parçası olarak görüldü ve bölgede kurulan eski krallığın sınırları referans alınarak Litani Nehri'ne kadar olan Lübnan toprakları ve su kaynakları üzerinde hak iddia edildi. İsrail'in Lübnan'daki Marunilerle kurmaya çalıştığı ittifak girişimleri ve Lübnan'ın güneyine yönelik işgalleri bu yayılmacı siyaseti açıkça göstermektedir. Tabii İsrail gibi sınırları belli olmayan yayılmacı bir devletle komşu olmak hiç de kolay değildir. ncs ise Lübnan'ın hassas mezhep dengelerine dayanan siyasi sistemi ve bu sistemin bir sonucu olan zayıf devlet yapısıdır. Lübnan hkmeti, kendi egemenlik alanını ve sınırlarını bile kontrol etmeye muktedir değildir. Lübnan'ın güneyi ve güneydeki sınır üzerindeki fiili egemenlik, FK, Hizbullah gibi devlet dışı aktörlere bırakıldı ve İsrail'in saldırıları karşısında Lübnan ordusu ülkeyi savunma işlevini yerine getiremedi. Son olarak Filistinliler geri dönebilecekleri sınırları belli ve uluslararası toplum tarafından

tanınan bir devlet kurmadıkları, İsrail saldırgan siyasetinden vazgeçmediği ve Lübnan'da mezhepçi sistem tasfiye edilip güçlü bir siyasi yapı oluşturulamadığı müddetçe Lübnan'ın güney sınırının güvensiz ve çatışma üreten bir yer olmaya devam edeceğini söylemek mümkündür.

Extended Abstract

Following the Hamas-led attack on Israel from the Gaza Strip on 7 October 2023, Hezbollah and Israel engaged in a worrying and dangerous military escalation along Lebanon's southern border. For months, exchanging cross-border attacks has resulted in hundreds of casualties, including civilians, large-scale destruction of property, and displacement in South Lebanon. It also raised the prospect of conflict spilling over into Lebanese territory and escalating into full-scale war. Although conflict on Lebanon's southern border is seen as an armed struggle between Hezbollah and Israel, it is actually a result of historical process backing the 1920s.

To understand how the conflict arises on Lebanon's southern border, we need to go back to the 1920s and analyze the border's hundred-years history. The border which was drawn in 1923 by two colonial states in pursuit of their own interests, was neither in line with social and economic realities of the region, nor able to function as an international border between two independent states. On the contrary, it paved the way for ethno-religious conflicts fueled by different ideologies, occupations and territorial disputes. Following World War II, Lebanon became an independent state, however Palestine failed to preserve its territorial integrity. In 1947 the UN adopted Resolution 181 that divides Palestine into Jewish and Arab states. The resolution was rejected by the Arab states, which undertook by force to prevent its implementation. The State of Israel, established in 1948, pursued a policy towards the northern border to correspond to the Zionist idea of drawing borders based on the Promised Land. During the 1948 Arab-Israel War, the Israeli Army occupied Northern Palestine, expelled hundreds of thousands of Palestinians, and destroyed hundreds of Palestinian villages, amounting to ethnic cleansing. The 1949 Armistice Agreement emerged as a de facto border line between Lebanon and Israel.

The 1967 War plunged Lebanon into the Palestine conflict and led to the first armed clashes between Palestinian groups and Israeli forces on the southern border. Continuing armed clashes in the years following turned the border into a frontline against Israel. What is even worse is that the outbreak of a civil war in Lebanon in 1975 encouraged Israel to pursue a more interventionist policy. Israel invaded the Lebanese territories in 1978, and then again in 1982. Israeli occupations resulted in the formation of a security zone in South Lebanon controlled by its local Christian militia ally. Israeli occupation led to the rise of an armed resistance movement

called Lebanese National Resistance. The resistance consisted of AMAL and some Lebanese leftist and nationalist groups, but it was undeniably southern and Shiite in character. After the Civil War, resistance came completely under the control of Hezbollah. Throughout the 1990s, South Lebanon witnessed armed clashes between Hezbollah and Israel. Israel ended its occupation of South Lebanon in May 2000; however, the conflict on the border remained unchanged. The war that broke out in July 2006 demonstrated once again that the border is an unsafe place.

It is obvious that colonial legacy has created security problems and territorial disputes on the border. In this context, three factors that pave the way for border conflict can be mentioned. The first is the Palestine tragedy of 1948, when tens of thousands of Palestinians were either expelled or fled over the border into Lebanon. After 1948, both the legitimate Lebanon-Palestine border disappeared and Lebanon had to host tens of thousands of Palestinian refugees. The second is Israel's unbound ambitions on the northern border and Lebanese territories. No doubt, Israel's northward outlook was not born of Lebanon's last civil war. Instead, South Lebanon was always seen as part of the Promised Land described in the Old Testament by Israeli decision-makers. Israel is an expansionist state with unknown borders, and it is not easy to be a neighbor with such a state. The third is Lebanon's political system based on fragile sectarian balances and weak state structure as a result of this system. The Lebanese government is not even able to control its own sovereignty and borders.

Referanslar

Al-Manar. (2019, Eylül 2). Footage Shows Hezbollah Rocketry Attack on Israeli Military Vehicle in Avivim Border Settlement. <https://english.almanar.com.lb/819106>.

Anadolu Agency. (2015, Ocak 20). Israel deploys Iron Dome batteries near Lebanon border. <https://www.aa.com.tr/en/politics/israel-deploys-iron-dome-batteries-near-lebanon-border/82457>.

Asharq Al-Awsat. (2022, Mayıs 22). Israel Resumes Wall Construction along Border with Lebanon. <https://english.aawsat.com/home/article/3655626/israel-resumes-wall-construction-along-border-lebanon>.

Avneri, A. L. (1984). *The Claim of Dispossession: Jewish Land-Settlement and the Arabs, 1878-1948*. New Brunswick & London: Transaction Books.

Barak, O. (2010). Ambiguity and Conflict in Israeli-Lebanese Relations. *Israel Studies*, 15 (3), 163-188.

Berger, E. (1965). *The Covenant and the Sword: Arab-Israeli Relations, 1948-56*. London: Routledge.

Beydoun, A. (1992). The South Lebanon Border Zone: A Local Perspective. *Journal of Palestine Studies*, 21 (3), 35-53.

Biger, G. (2004). *The Boundaries of Modern Palestine, 1840-1947*. London&New York: Routledge.

Blanford, N. (2011). *Warriors of God: Inside Hezbollah's Thirty-Year Struggle Against Israel*. New York: Random House.

Blanford, N. (2019, Ağustos 30). Israel actions against Hezbollah to boost Netanyahu in upcoming election?. *Atlantic Council*. <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/menasource/israel-actions-against-hezbollah-to-boost-netanyahu-in-upcoming-election/>.

Blanford, N. (2023, Eylül 27). Hezbollah's assertive posture in south Lebanon places UNIFIL in a difficult position, *Atlantic Council*. <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/menasource/hezbollahs-posture-unifil-israel/>.

Eisenberg, L. Z. (1994). *My Enemy's Enemy: Lebanon in the Early Zionist Imagination, 1900-1948*. Detroit: Wayne State University Press.

El-Khalil, A. (1998). The Role of the South in Lebanese Politics. N. Shehadi & D. H. Mills (Ed.), *Lebanon: A History of Conflict and Concensus*. London: I.B. Tauris.

Eyal Zisser, E. (2009). Hizballah in Lebanon: Between Tehran and Beirut, between the Struggle with Israel, and the Struggle for Lebanon. B. Rubin (Ed.), *Lebanon: Liberation, Conflict, and Crisis*. New York: Palgrave Macmillan.

Goldstein, A. (2016). The kibbutz and the ma'abara (transit camp): The case of the Upper Galilee kibbutzim and Kiryat Shmona, 1949–1953. *Journal of Israeli History*, 35 (1), 17-37.

Gross, J. A. (2017, Eylül 10). Shin Bet chief: Hamas setting up in Lebanon with Iran's support. *The Times of Israel*. <https://www.timesofisrael.com/shin-bet-chief-hamas-setting-up-in-lebanon-with-irans-support/>.

Henriette Chacar, H. & Al-Mughrabi, N. (2023, Nisan 7). Israeli strikes target Hamas in Lebanon and Gaza after rocket attack. Reuters. <https://www.reuters.com/world/middle-east/israeli-intercepts-rocket-fired-lebanon-military-sources-2023-04-06>.

Hirst, D. (1999). South Lebanon: The War That Never Ends?. *Journal of Palestine Studies*, 28 (3), 5-18.

Hof, F. C. (1985). *Galilee Divided: The Israel-Lebanon Frontier, 1916-1984*. Boulder&London: Westview Press.

Hourani, A. H. (1968). *Syria and Lebanon: A Political Essay*, Beirut: Oxford University Press.

Hudson, M. C. (1978). The Palestinian Factor in the Lebanese Civil War. *Middle East Journal*, 32 (3), 261-278.

Hughes, M. (2007). Collusion across the Litani? Lebanon and the 1948 War. E. L. Rogan & A. Shlaim (Ed.), *The War for Palestine: Rewriting the History of 1948*. Cambridge: Cambridge University Press.

IDF. (2015, Mart 2). Terror at Israel's Borders: The Threat of Hezbollah. <https://www.idf.il/en/mini-sites/hezbollah-and-lebanon-an-in-depth-examination-under-hassan-nasrallah-s-leadership/terror-at-israel-s-borders-the-threat-of-hezbollah/>.

IDF. (2020, Haziran 8). Operation Northern Shield. <https://www.idf.il/en/mini-sites/hezbollah-and-lebanon-an-in-depth-examination-under-hassan-nasrallah-s-leadership/operation-northern-shield-1/>.

Jansen, M. (2018, Şubat 14). Israel loves walls, *The Jordan Times*. <https://jordantimes.com/opinion/michael-jansen/israel-loves-walls>.

Kaufman, A. (2002). Who Owns the Shebaa Farms? Chronicle of a Territorial Dispute. *Middle East Journal*, 50 (4), 576-595.

Kaufman, A. (2006). Between Palestine and Lebanon: Seven Shi'i Villages as a Case Study of Boundaries, Identities, and Conflict. *Middle East Journal*, 60 (4), 685-706.

Kaufman, A. (2009). Let Sleeping Dogs Lie: On Ghajar and Other Anomalies in the Syria-Lebanon-Israel Tri-Border Region. *Middle East Journal*, 63 (4), 539-560.

Khalidi, W. (1979). *Conflict and Violence in Lebanon: Confrontation in the Middle East*. Cambridge: Harvard University Press.

Khalidi, W. (1992). *All That Remains: The Palestinian Villages Occupied and Depopulated by Israel in 1948*. Washington: Institute for Palestine Studies.

Khoury, S. (2021, Mart 19). How the Syrian war transformed Hezbollah. *L'Orient Today*. <https://today.lorientlejour.com/article/1255945/how-the-syrian-war-transformed-hezbollah.html>.

Mandel, D. (2009). Syria and the Shebaa Farms Dispute. *Jewish Policy Center*. <https://www.jewishpolicycenter.org/2009/02/28/syria-and-the-shebaa-farms-dispute/>.

McTague Jr., J. J. (1982). Anglo-French Negotiations over the Boundaries of Palestine, 1919-1920. *Journal of Palestine Studies*, 11 (2), 100-112.

Morris, B. (2001). *Righteous Victims: A History of the Zionist-Arab Conflict, 1881-2001*. New York: Vintage Books.

Norton A. R. ve Schwedler, J. (1993). *(In)security Zones in South Lebanon*. *Journal of Palestine Studies*, 23 (1), 61-79.

Qassam, N. (2007). *Hizbullah: Bir Hareketin Anlatılmamış Öyküsü*, M. Tan (Çev.). İstanbul: Karma Kitaplar.

Rubin, U. (2007). The Rocket Campaign against Israel during the 2006 Lebanon War. *The Begin-Sadat Center for Strategic Studies*.

Safataj, M. (2020). *Direnış'in Otuz Yılı*. A. Dursunoğlu (Çev.). İstanbul: Feta Yayıncılık.

Schulze, K. E. (1998). *Israel's Covert Diplomacy in Lebanon*. New York: St. Martin's Press.

Shlaim, A. (2007). Israel and the Arab coalition in 1948. E. L. Rogan & A. Shlaim (Ed.), *The War for Palestine: Rewriting the History of 1948*. Cambridge: Cambridge University Press.

Sirriyyeh, H. (1976). The Palestian Armed Precence in Lebanon Since 1967. R. Owen (Ed.), *Essays on the Crisis in Lebanon*. London: Ithaca Press.

Smit, F. (2000). *The Battle for South Lebanon: The Radicalization of Lebanon's Shi'ites: 1982-1985*. Amsterdam: Bulaaq.

Smith, T. (1974 Temmuz 14). Israel Builds New Border Fence. *The New York Times*. <https://www.nytimes.com/1974/07/14/archives/israel-builds-new-border-fence-israel-builds-new-border-fence-along.html>.

Yetim, M. (2015). Şiddet Eğilimli ve Direniş Temelli Şii Aktivizmi: Hizbullah'ın Fikirsel ve Örgütsel Zemini. *Türkiye Ortadoğu Çalışmaları Dergisi*, 2 (2), 59-88.

Zorlayıcı Diplomasi ve KKTC Basınında S-300 Füzelere Krizi

Coercive Diplomacy and the S-300 Missiles Crisis in the TRNC Press

Alper Gülbay

Dr. Öğr. Üyesi, Girne Amerikan
Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu
Yönetimi Bölümü, Girne, KKTC,
alpergulbay@gau.edu.tr

Geliş Tarihi/Received: 20.05.2024
Kabul Tarihi/Accepted: 18.10.2024
Yayınlanma Tarihi/ Available Online:
12.11.2024

Öz: Bu çalışmada, S-300 Füzelere krizinde Türkiye'nin hayata geçirdiği zorlayıcı diplomasi uygulamaları ele alınmıştır. Doğu Akdeniz'de suların ısınmasına neden olan, Türkiye'yi savaşın eşiğine getiren kriz, KKTC Basını'nın bakış açısıyla irdelenmiştir. Yazılı basında, küresel ve bölgesel aktörlerin soruna müdahil olduğuna yönelik haberlerin yer almasıyla farkındalık yaratılmış ve toplumsal bilinç oluşturulmuştur. Çok taraflı bir seyir takip eden sancılı süreçte, Türkiye ve KKTC, işbirliği içinde hareket ederek ve birden çok zorlayıcı diplomasi ögesini kullanarak bunalımın üstesinden gelmiştir.

Anahtar Kelimeler: S-300 Füzelere, Zorlayıcı Diplomasi, Türkiye, GKRY, KKTC Basını.

Abstract: In this study, the coercive diplomacy practices implemented by Türkiye and the TRNC in the S-300 Missile crisis are discussed. The crisis that caused the waters in the Eastern Mediterranean to warm up and brought Türkiye to the brink of war was examined from the perspective of the TRNC Press. Awareness was raised and social consciousness was created by the news in the print media that global and regional actors were involved in the problem. In a painful process that followed a multilateral course, Türkiye and TRNC overcame the crisis by acting in cooperation and using multiple elements of coercive diplomacy.

Keywords: S-300 Missiles, Coercive Diplomacy, Türkiye, Greek Cypriot Administration of Southern Cyprus, Turkish Republic of Northern Cyprus (TRNC) Press

Giriş

Her devletin farklı ulusal çıkarlarının olduğu, uluslararası sistemin de bir rekabet ve güç mücadelesi platformu olduğu dikkate alındığında, devletlerin çatışan ya da yarışan çıkarları arasında sorunların çıkması doğaldır (Şener, 2013, s. 68). Devletler, diplomatik yollarla çözümlenemeyecek meselelerle karşılaştıklarında, kuvvet kullanmaya dayanan bir "etki" yöntemini tercih edebilirler. (Aksu, 2008). Bunlardan birini, barışçıl diplomasinin en önemli ve başarılı türlerinden biri olan zorlayıcı diplomasi oluşturmaktadır.

Türk Dış Politikasında zorlayıcı diplomasi örneklerine sıkça rastlanmakta olup, bunları, Ağrı İsyanı (1926-1930), Türkiye-İran Krizi (1930), 1963-1964 Kıbrıs Krizi, 1967 Kıbrıs Krizi, Ege Denizi Kıta Sahaneliği Krizi (1987), Kardak Kayalıkları Krizi (1995-1996), S-300 Füzelere Krizi (1997-1998), 1998 Türkiye-Suriye Krizi ve terör örgütü PKK'nın kurucu lideri Abdullah Öcalan'ın Suriye'den çıkartılması şeklinde sıralamak mümkündür (Şener, 2013).

Çalışmanın konusunu teşkil eden S-300 Füzelere Krizi, müdahil olan aktör sayısının çokluğu bakımından diğerlerinden farklı bir özellik arz etmektedir. Böylesi çok boyutlu bir ortam içerisinde, Türkiye'nin uyguladığı zorlayıcı diplomasi dikkate değer unsurları içermektedir.

Diğer yandan basın, kamuoyunda belirli bir düşünsel ortam oluşturulmasında etken araçlardan biridir. Kamuoyunu yönlendirerek, kamusal görevlerinden biri olan 'haber verme' işlevini yerine getirir (Akarcı, 1989, s. 267). S-300 Füzelere krizinin çok taraflı bir içeriğe sahip olduğunun ortaya çıkmasında ve 'dördüncü gücün' biçimlendirilmesinde Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (KKTC) Basınının üzerinde durulmaya değer bir katkısı olmuştur.

Bu çerçevede, S-300 Füzelere Krizinin hangi koşullar altında ve nasıl ortaya çıktığı, Türkiye'nin güvenliğine yönelik nasıl ciddi bir tehdit teşkil ettiği konusunda şu hususların altı çizilebilir: S-300 Füze Krizi'nin çıkmasının arka planını, Yunanistan ve Güney Kıbrıs Rum Yönetimi (GKRY)'nin Kasım 1993'ten itibaren ilan ettiği ve uygulamaya koyduğu 'Ortak Savunma Doktrini' oluşturmaktadır. Ortak Savunma Doktrini, Ege'de ve Doğu Akdeniz'de Türkiye'nin hareket sahalarını daraltmaya çalışma, Kıbrıs-Rodos-Girit üçgeniyle Türkiye'yi çevreleme, Kuzey Kıbrıs ile Türkiye arasındaki bağı koparma amacı güden bir doktrindir. Yunanistan'ın, Trakya'dan Mağusa'ya kadar uzanan bölgeyi doğal hayat sahası olarak kabul etmesi; Doğu Ege Adaları ile Güney Kıbrıs arasında birleşmeye giderek Helenizm birliğini sağlama felsefesi üzerine oturtulmuştur ("Milli Savunma Bakanı Turhan Tayan'ın gündem dışı açıklaması", 1997, s. 8). Doktrin çerçevesinde iki proje devreye sokulmuştur. Bunlardan birincisi, adada Yunanistan Silahlı Kuvvetleri'nce kullanılacak şekilde deniz ve hava üslerinin kurulmasıyla ilgilidir. İkincisi, Rusya Federasyonu'ndan satın alınan S-300 (S-300 PMU-1 TMD) füze sistemlerinin Kıbrıs'ta konuşlandırılmasıyla ilişkilidir (Şener, 2013, s. 534). Doktrin uygulanması kapsamında Yunanistan-GKRY ikilisi, adaya Rus yapımı T-80 tankları ile zırhlı personel taşıyıcılar getirmiş, Baf Hava Üssü'nün uzunluğunu 2.5 kilometreye çıkarmış, Yunan uçakları için 15 kadar korugan inşa etmiş, Terazi'deki deniz üssünde de çalışmalar başlatmış, ortak icra edilen askeri tatbikatlarda Yunan uçakları Baf Hava Üssü'ne inmiştir. Ayrıca Rum tarafı, Yunanistan'dan sözleşmeli

asker almıştır ("Milli Savunma Bakanı Turhan Tayan'ın gündem dışı açıklaması", 1997, s. 9).

Krizin sona ermesinde ise, Türk ve KKTC basınının kamusal işlevlerini yerine getirerek toplumsal bilinç oluşturmalarının etkisi göz ardı edilemez. Diğer yandan Türkiye, zorlayıcı diplomasiye (tehdit diplomasisine) başvurmuş, askeri bir operasyona girişmeden, hedef devletlere geri adım attırmayı başarmıştır.

Zorlayıcı diplomasi bağlamında S-300 füzeleri krizini ele alan çalışmalar; KKTC basınında yer alanlar haberler, KKTC Dışişleri Bakanlığı'nın (KKTC Dışişleri ve Savunma Bakanlığı Tanıtma Dairesi, 1997:4) değerlendirmesi ve diğer araştırmalar (Aksu, 2008; Şener, 2013; Yılmaz, 2018) ile sınırlı bir düzeyde kalmıştır. Krizle ilgili olarak, Yunanistan ve GKRY başta olmak üzere, küresel ve bölgesel aktörlerin faaliyetlerini sistematik bir şekilde olgusal düzeyde ele alanlardan biri KKTC Basını olmuştur. Ancak KKTC Basınının konuya yönelik katkıları, kapsamlı bir şekilde akademik bir çalışmada yer bulmamıştır. Bu yönüyle çalışma, mevcut bir eksikliği gidererek önemli bir boşluğu kapatmakta ve diğerlerinden farklılık arz etmektedir.

Çalışma, S-300 füzelerinin adaya getirilmesi girişimi özelinde, Türkiye'nin uyguladığı zorlayıcı diplomasi krizin çözümüne katkısının derecesi, KKTC basınının komşusundan gelen tehdit için hangi konuları haber yaptığı, Yunanistan-GKRY ikilisinin neden olduğu ortak sorun karşısında Türkiye ve KKTC'nin birlikte hareket edip etmediği, bölgesel ve küresel aktörlerin krizin çözümünde oynadığı rolün ağırlığının ne olduğu konuları üzerinde yoğunlaşmaktadır. Araştırmada KKTC Milli Arşiv ve Araştırma Dairesi'nden istifade edilmiş; Türkiye, KKTC, Yunanistan, Rum Yönetimi, Rusya, ABD, İngiltere ve AB'de yaşanan gelişmeler, KKTC basınının bakış açısıyla ortaya konulmuştur. Çalışma, altı bölümde ele alınmış, girişin ardından ikinci başlıkta diplomasi ve zorlayıcı diplomasi kavramlarına yer verilmiş, üçüncü başlıkta krizin ortaya çıkması ve adadaki gelişmelere değinilmiştir. Dördüncü başlıkta Türkiye'nin zorlayıcı diplomasi bağlamında attığı adımlar ortaya konmuş, beşinci başlıkta krizin sonlanmasında etkili olan uluslararası toplumdan gelen baskılar irdelenmiştir. Altıncı başlıkta, analizler ve bulgulara dayalı olarak değerlendirmeler yapılmıştır.

Kavramsal Çerçeve: Diplomasi ve Zorlayıcı Diplomasi

Dış politika, genel anlamıyla, bir devletin uluslararası ilişkilerinde takip edeceği temel yolu gösterir. Aynı zamanda diplomasi'nin amaç ve görevlerini belirler. Diplomasi ise dış politikanın gerçekleştirilmesine yönelik araçları, yöntemleri ve diğer pratik önlemleri içerir; devletler arasındaki ilişkilerin, barışçı yol ve araçlarla, görüşmeler yoluyla yürütülmesini hedefler (Tuncer, 1995, s. 11). Diplomasi,

'görüşme sanatı' olarak da adlandırılan bir kavram olup, "bir hükümetin belli konulardaki kanı ve görüşlerini, doğrudan doğruya öteki devletlerin karar vericilerine iletmesi süreci"dir (Gönlübol, 2000, s. 112).

Bir başka deyişle diplomasi, devletler arası ilişkilerin savaşız yönetilmesidir. Devletlerin, birbirleriyle güç kullanmak yerine, anlaşma yoluyla ilişkide bulunma sanatıdır. Bu haliyle diplomasi, devletlerin kendi kendilerini kısıtlamalarının sınırını belirlemektedir. "Karşılıklı tavizler arasında karşılıklı bir dengenin sağlanması", müzakerelerin, dolayısıyla diplomasiinin başarısının temel koşuludur (Kissenger, 1994).

Uluslararası politikada kurulması arzulanan barış ortamının sürekliliği, 'uzlaşma yoluyla barış' yöntemiyle sağlanacaksa, bu doğrultuda kullanılacak biricik aracın diplomasi olacağını söylemek mümkündür. Diğer yandan 'diplomasi ilişkileri' kavramı, devletlerin görüşlerini, yetkili kişilerle birbirlerine iletmelerini, bu yolla ilişkiye girmelerini ifade etmektedir (Toklu, 2004, s. 341).

Etkili bir diplomasi uygulayabilmek, uluslararası ilişkilerin tabiatını analiz etmekle beraber, diplomasiinin inceliklerinin de iyi bilinmesini gerektirmektedir. Diplomasiinin gerçek yüzünün kamuoyuna yansıyandan farklı olabildiği durumlar yaşanabilmekte, çoğu zaman sonuca uzun ve çetin müzakere ve pazarlıklardan sonra varılabilmektedir. Bu bağlamda sabır ve kararlılık, diplomatik müzakerelerin en önemli unsurlarını oluşturmaktadır. Diğer yandan, ulusal çıkarların gerektirdiği tezlerin güç ve kararlılıkla savunulması, zaman unsurunun yerinde kullanılması, tecrübeli diplomatların görevlendirilmesi, diplomatik müzakerelerde ülkeleri avantajlı bir konuma getirmektedir (Öymen, 2002, s. 15).

Müzakereler, somut koşullar çerçevesinde icra edilir. Diplomasiinin amacına ulaşması; taraflar arasında güce başvurmadan, karşılıklı çıkarlar üzerinde uzlaşma sağlanması anlamı taşır. Ancak bunun için çeşitli araçlara gereksinim duyulur. Zorlayıcı, caydırıcı, teşvik edici olarak tasnif edilen bu araçları, kısaca 'havuç' ve 'sopa' olarak adlandırmak mümkündür. 'Sopa' olarak adlandırılan yöntemlerin başında, ABD'li yazar Ely Culbertson'un 1946 yılında "orman kanununun diplomatik adı" şeklinde nitelendirdiği "güce başvurma tehdidi" gelir. Bu, güce başvurmadan sadece bir adım geride olan bir yöntemdir. Diğer yandan, diplomatik ilişkileri kesilmesi, boykot, ekonomik yaptırımlar da zorlayıcı önlemlerin araçlarını oluşturmaktadır (İskit, 2015, s. 298).

Diplomasiinin tarihsel gelişimi bağlamında; eski dönem diplomasisi, Antik Yunan'da, Roma'da, Bizans diplomasisinde, Antik Mısır ve Hititler arasında yürütülmüştür. Küreselleşme sonucunda 'yeni diplomasi' kavramı ortaya çıkmış; diplomasi kendi içinde birçok alan ve özelliklere göre tasnif edilmiştir. Diplomasi

türlerini; ad hoc diplomasisi, arabuluculuk diplomasisi, çok taraflı diplomasi, ikili diplomasi, kamu diplomasisi, sivil diplomasi, zirve diplomasisi, konferans diplomasisi, parlamenter diplomasi, mekik diplomasisi, toplumsal diplomasi, konferans diplomasisi, nükleer diplomasi, önleyici diplomasi-preventive diplomacy, sessiz diplomasi, kültür diplomasisi, çevre diplomasisi, insani diplomasi, açık diplomasi, zorlayıcı diplomasi, dişsiz diplomasi- diplomacy without teeth olarak sınıflandırmak mümkündür (Abdurahmanlı ve Bağış, 2021, ss. 143-154).

Zorlayıcı diplomasi, güç kullanma tehdidini (gerektiğinde sınırlı ve seçici güç kullanımını) içeren, hasmın iradesini veya hasmı teşvik eden etkenleri etkilemeyi amaçlayan, siyasi ve diplomatik yönleri olan bir stratejidir. Strateji, bir yandan gerilimin askerî açıdan yükselmesini önlemeyi amaçlarken; diğer yandan karşı tarafı, kendi çıkarı doğrultusunda ikna etmeyi veya olası bir uzlaşmaya ulaşmayı hedeflemektedir (Levy, 2008, s. 539).

Zorlayıcı diplomasi, tehdit ve sınırlı güç kullanımını amaçlasa da savaş ilanı anlamına gelmez. Gerektiğinde karşı tarafın tavizlerle, ödüllere ikna edildiği, esnek bir strateji olan zorlayıcı diplomaside, savaş gibi, uzun süreli, maliyetli, sonu kestirilemeyen alternatifler yerine; daha ekonomik, daha az 'siyasi maliyeti' olan tercihlere yer verilir. Bu haliyle zorlayıcı diplomasi, ölçülü davranışı barındıran bir strateji bütünüdür. Sürecin manipüle edilmesinde, mesaj gönderme, pazarlık ve müzakere gibi araçlar kullanılır. Nihai amaç, karşı tarafı güç kullanmadan geri adım attırmaktır (Dağı, 2007, ss. 348-351). Ancak diplomasi türü araç ve uygulamalarının tatbik edilmesine karşın, şiddet içerikli bir eylemin ortaya çıkması muhtemeldir. Böylesi bir durumda bile diplomasi, devletlerin başvuracağı elzem bir araç olarak kalmaya devam eder. Çatışmayla sonuçlanan bir durumda, tarafların aşırılıklarının önüne geçilmesinde, istediğini alamayan veya mağlup tarafın kendi çıkarı için yeni bir ortam dizayn etme çabasında, yine başvurulacak biricik araç diplomasi (Berridge, 2002, s. 210).

'Caydırıcılık' ve 'zorlayıcı diplomasi', birbirine yakın gibi gözükse, ancak aralarındaki farkın net bir şekilde ortaya konulması gereken iki kavramdır. Caydırıcılık, karşı tarafın hasmane bir davranışa yeltenmesine meydan vermeden, baskı, tehdit, gözdağı gibi davranışları kullanarak, düşmanca bir davranışa girişmesine engel olan bir stratejidir. Diğer yandan zorlayıcı diplomasi, karşı tarafın başlatmış olduğu ve üstlendiği bir dış politika davranışına yanıt anlamı taşır (George, 1994, s. 7).

Caydırıcılığın ve zorlama stratejisinin amaçları da birbirinden farklıdır. Caydırıcılığın amacı, bir devletin politikasını değiştirmekten çekinmesini sağlamak, onu belirli bir davranıştan alıkoymak iken; zorlama stratejisinin amacı bir devletin

uygulamakta olduğu politikayı değiştirmesini sağlamaktır. Caydırıcılığın başarısız olmasından sonra başvurulduğu görülen zorlama stratejisinde, bir aktörün belirli bir biçimde davranması için güç kullanma tehdidi söz konusudur (Goldstein & Pevehouse, 2017, s. 119).

Krizin Ortaya Çıkması ve Ada'da Yaşanan Gelişmeler

S-300 Füze Krizi, GKRY'nin aşırı silahlanmaya gitmesinden kaynaklanan, Türkiye-KKTC ve Yunanistan-GKRY arasındaki bir gerilimle sınırlı olmayan bir gelişmedir. GKRY'nin Rus yapımı S-300 füzelerini satın aldığı öğrenilmesi üzerine patlak vermiştir. Türkiye- Yunanistan/GKRY uyuşmazlığının ötesinde olan bu gerilimin Doğu Akdeniz'de stratejik ve askeri dengeleri sarsacağından endişe edilmiş; sorun, Amerika Birleşik Devletleri (ABD), Avrupa Birliği (AB), Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (NATO), İngiltere gibi aktörlerin müdahil olmasıyla çok taraflı bir boyut kazanmıştır. 1997'de GKRY'nin AB'ye tam üye yapılmasının öngörülmesinin vermiş olduğu ivmeyle Yunanistan-GKRY ikilisi, S-300 füzeleri sayesinde adada Rus varlığına olanak sağlayarak, tırmandırma siyaseti kapsamında pazarlık gücünü artırmak istemiştir. Yunanistan ve GKRY'nin 'Ortak Savunma Doktrini' kapsamında silahlanma çabalarını arttırması da krizin tırmanmasında rol oynamıştır.

Koordineli olarak girilen Ortak Savunma Doktrini'nin S-300 füzelerini kapsayan bölümünde, Yunanistan-GKRY ikilisi, krizin patlak vermesi üzerine üç temel argümanı ısrarla kullanmıştır:

1. Adanın kuzeyindeki KKTC Devletini işaret ederek, buradaki 'Türk tarafının işgali' son bulmadıkça, silahlanmanın kendi güvenlikleri açısından bir hak olduğu iddiası.
2. S-300 füzelerinin saldırı değil, savunma amaçlı olduğu iddiası.
3. Egemen bir devlet olan GKRY'nin, füzeler konusunda bağımsız bir şekilde karar almasının, onların 'en temel hakkı' olduğu iddiası.

Krizin ortaya çıkmasında ve beraberinde Batı'nın tepki göstermesinde temel etkenlerden biri, füzelerin Rus yapımı olmasıdır. GKRY'nin Rusya ile kurduğu dostluk ilişkisi tarihi bir arka plana sahiptir ve 1997 yılının oldukça öncesine dayanmaktadır. Ayrıca Rumların, füzelere ve özellikle Rus yapımı füzelere ilgisi, 1997-1998 yılları arasındaki S-300 füzeleri krizinin öncesinde ortaya çıkmış bir konudur.

Bahse konu yakınlığı, 1997 yılının başında, Kıbrıs Rum Yönetimi Temsilciler Meclisi Başkanı Spiros Kiprianu şu şekilde açıklamıştır: Kiprianu, kendisinin Rum Ticaret

ve Dışişleri Bakanı olduğu 1964 yılında da Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB)'ne füze siparişi verdiklerini, füzelerin Mısır'ın İskenderiye Limanı'na getirilmiş olunmasına rağmen, yoğun tepkiler nedeniyle alımdan vazgeçtiklerini ifade etmiştir. 300 kadar Kıbrıslı Rumun eğitim için Mısır'a götürüldüğünü, füze rampalarının Beşparmak Dağları'na konuşlandırıldığını, ABD ve Atina'nın müdahalesiyle füzelerin Mısır'da kaldığını ve adeta Mısır'a hediye edildiğini itiraf etmiştir. Kiprianu, 1964'te yaşanan durumun 1997 yılında yaşanandan farklı olduğuna vurgu yapmış, bunu, "Bugün Yunanistan'ın mutlak destek ve katkısı ile Ortak Savunma Doktrini var" sözleriyle belirtmiştir ("Rumların Rus Füzesine İlgisi Yeni Değil", 1997).

1974 yılında gerçekleştirilen Kıbrıs Barış Harekâtı sonrasında GKRY yenilgiden ders çıkarmış, Trados Dağları'nda mobil ve sabit radarları tesis etmiş, böylece Türkiye'yi ve Akdeniz'i gözetim altına almıştır. Zaman içerisinde GKRY, alçak hava savunmasında dünyanın en güçlü ülkelerinden biri haline gelmiştir ("DYP Kilis Milletvekili Doğan Güreş'in S-300 Füzeleri Hakkında Konuşması", 1997, s. 15). GKRY'nin aşırı silahlanmasıyla ilgili haberler Rum medyasında da yer bulmuş, 8 Ağustos 1996 tarihinde Simerini Gazetesi, Kıbrıs'ın hava savunma şemsiyesinin anahtarı olarak kullanılacak olan Çin füzelerinin ve Rus S-300 PMU füzelerine ilave olarak, Rus saldırı helikopterleri ile ilgili bir siparişin verilmesinin beklendiğini haber yapmıştır (KKTC Dışişleri ve Savunma Bakanlığı Tanıtma Dairesi, 1997, s. 4). GKRY, bu politikalarının devamı niteliğinde, Rusya'dan S-300 füzelerini sipariş etmiştir. Füzelerin yatay menzili 30 metre ile 150 kilometre arası olup, dikey menzili ise 28 kilometre kadardır ("DYP Kilis Milletvekili Doğan Güreş'in S-300 Füzeleri Hakkında Konuşması", 1997, s. 15).

Füzelerin satın alınması kararı kesinlik kazanınca, GKRY basınında karara meşruluk kazandırmaya yönelik çabalar söz konusu olmuştur. KKTC'de Halkın Sesi Gazetesi, bir Rum gazetesi olan Fileleftheros Gazetesi'nde çıkan bir manşeti haber yapmış, S-300 Füze sistemlerinin satın alınmasının, Türkiye ile silahlanma yarışına girme değil, ABD'nin, Türkiye'ye ATACMS saldırı füzeleri satılmasına yeşil ışık yakmasından sonra, "Özgür Bölgeleri Türk darbesinden koruma" hedefi taşıdığını belirtmiştir ("S-300'ler Niye Alınıyor?", 1997). Aynı gazete, Rum Yönetimi Lideri Glafkos Klerides'in, "'işgal' devam ettiği sürece, silahlanma haklarına sahip oldukları" şeklindeki demecine yer vermiş, Yunan Savunma Bakanı Akis Çopacopulos'un, Rum Yönetiminin Baf Hava Üssü'nde konuşlandırılacağı iddia edilen S-300 füzelerinin satın almasının, onların 'temel hakkı' olduğunu, füzelerin Türkiye'ye karşı savunma amacı taşıdığını belirten açıklamasına yer ayırmıştır ("Gerginlik Tırmanışta", 1997).

Diğer yandan Rum Yönetimi sözcüsü Yannakis Kasulides, kendi güvenliklerini sağlamaya yönelik aldıkları kararları Yunanistan ile ortaklaşa aldıklarını, S-300 füzelerinin 'Rum-Yunan Ortak Savunma Doktrini' çerçevesinde silahlandırma programının bir parçası olduğunu, kendi güvenlik sistemlerine kendilerinin karar verdiğini, buna kimsenin karışma hakkı olmadığını, füzeler sayesinde kendilerini güvende hissedeceklerini belirtmiştir ("İngiltere de Nota Verdi", 1997).

Adanın güneyinde yaşayan Rum vatandaşlarının füzeler konusuna yaklaşımları dikkat çekici olmuştur. Rum Filelefthereos Gazetesi, 'Füze Krizi Doktrini Yüceltti' başlığı altında, yaptırdığı kamuoyu araştırmasının sonuçlarını paylaşmıştır. Buna göre, 18-65 yaşları arasındaki 308 Rum'un %94'ünün S-300 füzelerinin alımına destek verdiğini belirtmiştir. Telefonla yapılmış kamuoyu yoklamasında %88'lik bir oran Yunanistan-GKRY arasındaki Ortak Savunma Doktrini'ni desteklerken, %48'lik bir oran füze alımının sıcak bir çatışmaya dönüşeceğinden duyduğu korku ve endişeyi dile getirmiştir ("Rumlar Silahlanmadan Yana", 1997).

GKRY'nin sacayağı konumundaki ülke olan Yunanistan'daki gelişmeler ise krizin başlangıcında Rum tarafından farklı olmamıştır. Yunanistan Savunma Bakanı Akis Çohacopulos Rum Yönetiminin S-300 füzeleri satın almasının, kendilerine ait 'temel bir hak' olduğunu, füzelerin savunma amacı taşıdığını iddia etmiştir. Bakan, "Yunanistan, her zaman Rumların yanındadır. Hürriyetlerini de garanti etmektedir." ifadeleriyle GKRY'ye desteğini ifade etmiştir ("Çohacopulos: Füzeler, Rumların Hakkı", 1997). Diğer yandan, Yunanistan Hükümet Sözcüsü Dimitris Repas, Kıbrıs'ın askersizleştirilmesi için bir program başlatılmasını, S-300 füze sisteminin bir savunma silahı olduğunu, Türkiye'yi kastederek, Kıbrıs'ın bir bölümünün "işgal edilmesine" bir yanıt olduğunu belirtmiştir ("Cavanagh Bölgeye Geliyor", 1997). Yunanistan Dışişleri Bakanı Theodoros Pangalos ise, Türkiye ile Yunanistan arasındaki bir savaşın sonucunun Türkiye için facia olacağını, Kıbrıslı Rumların aldıkları kararlarda arkalarında olduklarını belirtmiş; Türkiye ile anlaşmazlıklarda haklı olduklarını söylemiştir ("Pangalos İyi Atıyor!", 1997).

Krizin bir diğer aktörü, füzeleri imal eden ülke olan Rusya Federasyonudur. Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB)'nin dağılmasını müteakip Rusya, Ortadoğu'dan uzaklaşma sürecine girmiş, Moskova'nın bölgedeki askeri nüfuzu sınırlı bir düzeyde kalmıştır. Silah ihracatında Ortadoğu'nun payının gerilemesi, bunun bir göstergesi olmuştur (Yıldız, 2022, s. 103). Buna rağmen Rusya, Rum-Yunan Ortak Savunma Doktrini'nin bir parçası olan ve Kıbrıs üzerinde Türk Silahlı Kuvvetleri'nin (TSK) mutlak hava üstünlüğünü kısmen dengelemeyi amaçlayan S-300 füzelerini, tarihi rüyası ve emeli olan Akdeniz'in sıcak sularına inmede bir sıçrama tahtası olarak kullanmak istemiştir. Ayrıca füzelerin konuşlandırılması halinde; ticari, siyasi ve istihbari kazanımlar eldeetmeyi, Ortadoğu'da etkili olmayı,

NATO'nun güney kanadına tehdit oluşturmayı hedeflemiştir (Öztürk, 1999, ss. 146-147).

S-300 füzelerinin alımı konusunda iddialardan biri, silahların Rusya'nın eski Kıbrıs Büyükelçisi Boris Zenkof'un teşvik ve tahrikleriyle alınmış olduğudur. Rusya, bölgede eski güç ve etkinliklerine kavuşmak istemiş, tarihi ve kültürel bağları olan Ortodoks Güney Kıbrıs'ı müttefik olarak görmüştür. 1990'lı yılların ikinci yarısı itibarıyla, Güney Kıbrıs'ta 23.000 offshore firmasının 7000'nin Ruslara ait olduğu, Güney Kıbrıs'ta 10.000 civarında Rus vatandaşının yaşadığı, Lefkoşa'daki Rus Büyükelçiliğinde 500'den fazla personelin çalışmakta olduğu, her yıl binlerce sözde turist bu bankalara bavullarla kara para taşıdığı iddiaları düşünüldüğünde, Rusya'nın faaliyetleri daha iyi anlaşılmaktadır (Olgun, 1997, s. 4).

Diğer taraftan Rusya, Rumlara füze satarak döviz kazanmasına ilave olarak, Türkiye'ye karşı gözdağı da vermek istemiştir. Türkiye'nin Orta Asya ile ilgilenmesinden, Çeçenistan'daki gelişmelere sıcak bakmasından, Hazar petrollerini taşıyacak boru hattı konusunda iddialı olmasından duyduğu endişeyi, S-300 füzelerinin satışı sayesinde, Türkiye'ye siyasi mesaj vererek göstermiştir. Bununla birlikte Rusya, füzelerin Türkiye ile Yunanistan arasında büyük bir krize dönüşeceğini bile bile, NATO'yu da bunalıma sokarak karıştırmak istemiştir. Füze krizinin olası bir Türk-Yunan savaşıyla sonuçlanması ve beraberinde NATO'nun güney kanadının çökmesi halinde, "Rumların koruyucu meleşti" konumunda Kıbrıs'a yerleşme hesapları yapmıştır (Balci, 1997, s. 9).

Öte yandan krizin patlak vermesiyle Rusya, olumsuz bir hava yokmuş gibi davranmıştır. Füzeleri satan Rus şirketi Rosvooroujeniyen'in üst düzey yetkilisi, füzelerin "bölgedeki güç dengesini bozmayacağını" ifade etmiştir ("Rumlar Yanlışta", 1997). Rusya, Kıbrıs Rum Kesimi ile askeri işbirliğini sona erdirmeye için hiçbir nedenlerinin olmadığını, iki egemen devletin aralarındaki askeri işbirliğinin, karşı çıkılmayacak bir hak olduğunu belirtmiştir ("ABD Yine Uyardı", 1997).

Yukarıda belirtildiği gibi, açıklamaların ardı arkası kesilmemiş, Rusya'dan konuya ilginç bir değerlendirme gelmiştir: Rus resmi TV kanalı, S-300 füzeleri satışının bölgede siyasi durumu gerginleştireceğinin Rumlar tarafından bilindiğini; GKRY'nin bu gerilimi bilinçli bir şekilde, Kıbrıs sorununun çözümünde itici bir faktör olarak kullanmayı amaçladığını iddia etmiştir ("Rumları Vururuz", 1997).

KKTC'de ise gelişmeler gerek iktidar gerekse muhalefet partileri tarafından yakından takip edilmiştir. Krize ilk tepki gösterenlerden, muhalefetteki Toplumcu Kurtuluş Partisi (TKP) Genel Başkanı Mustafa Akıncı; Rumların, Rus yapımı S-300 füzeleri alımını kararlaştırmasının adada gerginliği daha da artıracak olduğunu, Rusya'nın konuyu salt ticari bir olay olarak değerlendirdiğini, önemli olan hususun adadaki

askeri unsurlarda karşılıklı olarak indirime gidilmesi ve böylece bir güven ortamının inşa edilmesi olduğunu ifade etmiştir. "Silahlanma çılgınlığından" vazgeçilmesini, aksi takdirde bu durumun Yunanistan ile Türkiye'yi savaşın eşğine getireceğini, savaşın sorunların çözümüne değil, büyümesine yol açacağını sözlerine eklemiştir ("Füzeler Gerginliği Artıracak", 1997).

KKTC Cumhurbaşkanı Rauf Denktaş da hem Rusya'ya hem de GKRY'ye tepki göstererek, Rusya'nın tarafsızlığını yitirdiğini söylemiş, "Rumlarla birlikte Rusya, Kıbrıs'ı felakete sürüklüyor" ifadesini kullanmıştır. Denktaş, "Rumlar, Rus füzelerini, dünyayı Kıbrıs meselesini bir an önce halletmeye zorlaması için alıyorlar" şeklindeki İngiliz haber kanalı BBC'de yapılan yoruma değinmiş, Rumların masaya oturmak için Rus füzelerine adeta "sığındığını", Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin daimî üyesi olan Rusya'nın bu "oyuna" geldiğini, "para kazanmak" için Kıbrıs'ta savaş çıkarmayı göze aldığını, Türkiye'ye karşı düşmanca bir tavır sergilediğini belirtmiştir. Başbakan Derviş Eroğlu ise, Rusya'nın Kıbrıs Rum kesimini silahlandırmasını eleştirmiş, KKTC istese de 1997 yılının barış yılı olmayacağını, Rumların lügatında uzlaşma olmadığını ifade etmiştir. Eroğlu, Kıbrıs'ta anlaşmazlığın başladığı tarihten itibaren Rusya'nın, Rumlardan yana bir tutum sergilediğini, sorunu uluslararası platforma çekmek için gayret sarf ettiğini vurgulamıştır ("Rumlar Yanlışta", 1997).

Aşırı Rum silahlanması ile birlikte yeni bir boyut kazanan Kıbrıs sorunu, 6 Ocak 1997'de Cumhurbaşkanlığı Sarayında, siyasi parti yetkililerinin de katılımıyla ele alınmıştır. Başbakan Eroğlu, kendilerinin görüşmeden yana olduklarını, ancak Rumların silahlanmasının, barış istemediklerinin bir göstergesi olduğunu ifade etmiştir ("Gerginlik Tırmanışta", 1997).

GKRY'nin geri adım atmaması üzerine, Cumhurbaşkanı Denktaş 10 Ocak'ta, S-300 füzelerinin adaya konuşlandırılması durumunda, "ölü kent" Maraş'ın iskâna açılacağını ve Gazimağusa ile birleştirileceğini kaydetmiştir ("Maraş Kozu", 1997).

Krizin ortaya çıkmasının hemen sonrasında, 1997 Ocak ayının ortalarına doğru, GKRY'ye yönelik dış baskıların artması üzerine füzelerin gelişinin ertelenmesi söz konusu olmuştur. Rum tarafının, füzelerin 16 aya kadar gelmesinin söz konusu olmadığına ilişkin açıklamaları, KKTC'de umutlu bir hava yaratmamış, aksine, ülkede bunalıma yol açan nedenlerin ortadan kalkmamış olduğu inancı hâkim olmuştur. Denktaş, Rumların S-300 füze sistemlerinin parçalarını, Suriye üzerinden getirme hazırlığı içinde olduklarını belirtmiş, füzelerin "16 aydan önce gelmeyecek" şeklindeki beyanların, bir aldatmacadan ibaret olduğunu ifade etmiştir ("Askeri Üs Gündemde", 1997).

KKTC'de füzeler konusunda çatlak bir ses, muhalefette bulunan Cumhuriyetçi Türk Partisi (CTP) Lideri Mehmet Ali Talat'tan gelmiştir. Türkiye tarafından yapılan "kıbrıs rum kesimini vururuz" tarzındaki açıklamaların, Rumları "mazlum" durumuna düşüreceğini, dolayısıyla böyle bir söylemin yanlış olduğunu iddia etmiştir. Aksine, bölgede KKTC tarafından büyük bir "barış taarruzu" başlatılması gerektiğini savunmuştur ("Füzelerin Gölgesinde 16 Ay", 1997).

Diğer yandan Rum Temsilciler Meclisi'nin silahlanma bütçesini onaylaması ve füze alımıyla ilgili anlaşmayı yürürlüğe koyması, KKTC'de büyük tepkilere neden olmuştur. Rumların, 'savunma dışı silahlanmayı' hızlandırdığı, Rum ve Yunan liderliğinin büyük Yunanistan hayalinden kendilerini soyutlayamadığı, silahlanma yarışının ülke ekonomilerine zarar vermekten başka bir şeye yaramayacağı ifade edilmiştir ("Rum Silahlanmasına Büyük Tepki", 1997).

Türkiye'nin Zorlayıcı Diplomasi Uygulamaları

Türkiye ile Yunanistan arasındaki anlaşmazlıklar, 1997-1998 yıllarında yaşanan S-300 füzeleri krizi ile ilk defa ortaya çıkmış değildir. Bunu, füze geriliminde Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde söz alan eski Genelkurmay Başkanı ve Kilis Milletvekili Doğan Güreş, "Yunanistan'ın tarih boyunca barış yolu arama, durumu yumuşatma gibi bir niyeti olmamıştır. Yunan çıkarları devamlı Türk-Yunan krizi yaratma siyasetine dayanmıştır" şeklinde ifade etmiştir ("Kilis Milletvekili Doğan Güreş'in S-300 Füzeleri Hakkında Konuşması", 1997, s. 14).

S-300 Füze Krizinde Türkiye'nin izlediği zorlayıcı diplomasi, her birini sahada bizzat tatbik ettiği üç unsura dayanmıştır. Türkiye'de karar alıcılar, başından itibaren soruna yönelik diplomatik girişimlerini sürdürmüş, Yunanistan ve GKRY'ye gözdağı vermiş, Yunanistan-GKRY ikilisinin girişimlerine aynı düzeyde karşılık verileceğini vurgulamıştır. Sonuncu adım, KKTC ile siyasi, ekonomik ve askeri anlamda bütünleşme şeklinde devreye sokulmuştur (Şener, 2013, ss. 553-554).

S-300 Füze Krizi, Süleyman Demirel'in Cumhurbaşkanı olduğu dönemde (16 Mayıs 1993 - 16 Mayıs 2000) yaşanmıştır ("Cumhurbaşkanlarımız", b.t.). Kriz boyunca, iki hükümet görev almıştır. İlki, 28 Haziran 1996 - 30 Haziran 1997 tarihleri arasında görev yapan 54. Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti'dir. Bu hükümet, Refah Partisi (RP) - Doğru Yol Partisi (DYP) koalisyonundan oluşan Erbakan Hükümeti'dir. Bu süreçte, Başbakan Necmettin Erbakan (Konya, RP), Dışişleri Bakanı ve Başbakan Yardımcısı Tansu Çiller (İstanbul, DYP), Milli Savunma Bakanı Turhan Tayan (Bursa, DYP), karar alma sürecinde yer almışlardır. İkinci hükümet, 30 Haziran 1997-11 Ocak 1999 tarihleri arasında görev yapan 55. Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti'dir. Bu hükümet, Anavatan Partisi (ANAP), Demokratik Sol Parti (DSP)

ve Demokrat Türkiye Partisi (DTP) azınlık koalisyonu şeklinde kurulmuş olup Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) tarafından dışarıdan desteklenmiştir. III. Yılmaz Hükümeti'nde, Başbakan A. Mesut Yılmaz (Rize, ANAP), Milli Savunma Bakanı ve Başbakan Yardımcısı İsmet Sezgin (Aydın, DTP), Dışişleri Bakanı İsmail Cem (Kayseri, DSP), karar alma sürecinde yer almışlardır ("Hükümetlerimiz", b.t.). Krizin yaşandığı dönemin bir kısmında TBMM Başkanlığı, 25 Ocak 1996-30 Eylül 1997 tarihleri arasında Mustafa Kalemli; 16 Ekim 1997-18 Nisan 1999 tarihleri arasında Hikmet Çetin yapmıştır ("TBMM Başkanları", b.t.). 30 Ağustos 1994-30 Ağustos 1998 tarihleri arasında Orgeneral İsmail Hakkı Karadayı; 30 Ağustos 1998-30 Ağustos 2002 tarihleri arasında Orgeneral Hüseyin Kıvrıkoğlu, S-300 Füze krizinin yaşandığı süreçte görevde olan Genelkurmay Başkanlarıdır ("Genelkurmay Başkanları", b.t.).

GKRY'nin aşırı derecede silahlanması karşısında Türkiye'nin karar alma sürecinde yer alan önemli isimleri açıklamalarda bulunmuşlar ve Rum Yönetimini sert bir dille eleştirmişlerdir. Cumhurbaşkanı Demirel, "Türkiye gerek Kıbrıs Türk toplumunu, gerek kendi topraklarına tehdit oluşturabilecek gelişmelere müsamaha etmeyecektir" derken; Başbakan Erbakan, Türk ordusunun gerekirse görevini yapacağını belirtmiştir. Rusya'nın Rumlara silah vererek ekonomisini kurtarmaya çalıştığını belirten Erbakan, "Yunanistan'a da tavsiyemiz boş yere paralarını harcamasınlar" ifadesini kullanmıştır. Başbakan Yardımcısı ve Dışişleri Bakanı Çiller ise Türk hükümetinin KKTC'nin güvenliğini sonuna kadar korumaya kararlı olduğunu vurgulamıştır ("TSK Gerekirse Görevini Yapar", 1997).

Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı da GKRY'nin Rus yapımı S-300 füzelerinin satın alınmasını içeren anlaşmaya imza atmasının hemen ardından, 6 Ocak 1997 tarihinde bir açıklama yapmıştır. Yunanistan ile birlikte "Ortak Savunma Doktrini" çerçevesinde, gerek uzun menzilli S-300 uçaksavar füzelerinin satın alınması, gerek adada Yunanistan'ın kullanımı için deniz ve hava üslerinin inşa edilmesi ve gerekse Rus yapımı T-80 tanklarının adaya getirilmesi gayretlerinin, GKRY'nin savunma ihtiyaçlarının oldukça ötesinde olduğuna vurgu yapılmıştır. Rum tarafının silahlanma gayretlerindeki aşırılığa dikkat çeken Türk Dışişleri Bakanlığı, bu faaliyetlerin saldırgan bir amaç taşıdığını, adadaki barış ortamına ve Kıbrıs sorununa çözüm bulma çabalarına zarar vereceğini belirtmiştir. Türkiye, Kıbrıslı Türklerin güvenliğini tehlikeye atmaya yönelik faaliyetlere göz yummayacağını; kendi topraklarını, askeri imkân ve kabiliyetlerini tehdit eden, Doğu Akdeniz'de Türk-Yunan dengesini bozmaya yönelik gelişmeleri hoş görmeyeceğini açıkça deklare etmiştir. Zorlayıcı diplomasiye örnek teşkil eden Dışişleri Bakanlığının açıklaması, "Kıbrıs Rum tarafı geçmişte de Kıbrıs sorununu silahlı güçle çözmeye çalışmış ancak her defasında hayal kırıklığı ve acıyla karşı karşıya kalmıştır. Rum tarafını bir daha aynı hataya düşmemesi ve adayı öngörülemez sonuçları olan

yeni maceralara sürüklememesi konusunda en güçlü şekilde uyarıyoruz." şeklinde bitirilmiştir ("Press Release Regarding The S-300 Missiles", b.t.).

Türkiye'nin millî güvenlik siyasetinin tayini, tespiti ve uygulanmasında önemli bir kurum olan Millî Güvenlik Kurulu (MGK) da konuya yönelik bir açıklamada bulunmuş, S-300 füzelerini satın almak için sözleşme imzalayan Kıbrıs Rum Kesimi'ne karşı gerekirse askerî harekât düzenleneceğini açıklamıştır. Dışişleri Bakanlığı Müsteşar Yardımcı İnal Batu, MGK'nın aldığı kararın hemen ardından KKTC'ye gelmiş, Rum kesimine misilleme konusunda kararlı olduklarını belirtmiştir. Öte yandan Türkiye'nin diplomatik girişimleri sonucunda Çin, "CSS-6" ve "CSS-7" tipi füzelerin Rum Yönetimine satışını durdurmuş ve bunu Ankara'ya iletmiştir. Savunma Bakanı Turhan Tayan ise yaptığı açıklamada, "Sorumluluğumuz neyi gerektiriyorsa onu yaparız. 1974'te neyi gerektirdi ve ne yaptık? Aynısını yaparız, gerekirse vururuz" ifadesini kullanmıştır ("Rumları Vururuz", 1997).

Dış politikada karar alma sürecinde yer alanlar arasında önemli bir yeri olan, Dışişleri Bakanı Tansu Çiller ise füze satışı ile ilgili Rusya'ya nota verdiklerini; Rumları füzelerle ilgili olarak cesaretlendiren, yönlendiren ve böylesi saldırgan bir politika yürütülmesinde sorumluluk taşıyan ülkenin Yunanistan olduğunu belirtmiştir. NATO ülkesi olan Yunanistan'ın, Kıbrıslı Rumları alet ettiğini; Türkiye'nin güneyini, Kıbrıs Rum kesimi üzerinden tehdit etmeye çalıştığını, sonuç olarak bölgede istikrarı bozduğunu, tehlikeli ve sorumsuz bir politika izlediğini ifade etmiştir. Rumların önceden olduğu gibi uzlaşma yerine hasmane bir politika izlemeyi kendi çıkarlarına uygun gördüğünü, saldırgan politikalarına kayıtsız kalınmayacağını söyleyen Çiller, "Türkiye, Yunanistan'ı ve Kıbrıs Rumlarını bir kere daha ciddiyetle uyarma ihtiyacını hissetmektedir" ifadesini kullanmıştır ("Ya konmayacak, ya konmayacak", 1997).

Yukarıda belirtilen yetkili ağızlardan yapılan açıklamaların dışında, Türkiye, tepkisini, Rumların S-300 füzelerini satın almaya yönelik görüşmelere başlamasının hemen sonrasında göstermiş; ABD, İngiltere, AB'nin ileri gelen ülkeleri, Birleşmiş Milletler (BM) ve NATO nezdinde girişimlerde de bulunmuştur. S-300 füzelerinin satın alınması ve konuşlandırılmasının, Ada'da ve bölgede gerginliği daha artıracığını, Doğu Akdeniz'deki askeri dengeleri ve Kıbrıs müzakere sürecini olumsuz yönde etkileyeceğini belirtmiş; adı geçen ülke ve kuruluşlardan, Rusya Federasyonu ve Kıbrıs Rum Yönetimi üzerinde etkili olmalarını talep etmiştir ("Milli Savunma Bakanı Turhan Tayan'ın gündem dışı açıklaması", 1997, s. 9).

Yunanistan-GKRY ikilisinin, füzelerin savunma amaçlı olduğuna dair beyanlarına cevaben Türkiye'den karşı açıklamalar gelmiş, DYP Milletvekili Güreş, 150-160 km.

menzili olan S-300 füzelerinin, Rusya gibi büyük bir coğrafyaya sahip ülkeler için savunma silahı olarak değerlendirilebileceğini; ancak Kıbrıs gibi 80 km. derinliği olan bir coğrafyada doğrudan taarruz silahı niteliğinde olduğunu ifade etmiştir. Füzelerin Kıbrıs'ın güneyine yerleştirilmesi halinde, Silifke-Anamur hattı civarında uçan Türk uçaklarını vurabilecek imkân ve kabiliyete sahip olacağı uyarısında bulunmuştur ("DYP Kilis Milletvekili Doğan Güreş'in S-300 Füzeleri Hakkında Konuşması", 1997, s. 15).

Türkiye'nin uyguladığı zorlayıcı diplomasinin bir diğer ayağı, bizzat KKTC'yi ziyaret ederek birlik ve beraberlik mesajları verme şeklinde gerçekleşmiştir. Genelkurmay Başkanı İsmail Hakkı Karadayı, ocak ayının ortalarında KKTC'yi ziyaret ederek yetkililerle görüşmüş, S-300 füzelerine seyirci kalınmayacağını, 150-160 km. menzile sahip, çevre ülkelerin hava sahası derinliklerine de nüfuz edebilme kabiliyeti olan bu tür bir silah sisteminin, "savunma silahı" olarak gösterilemeyeceğini belirtmiştir. Rum-Yunan Ortak Savunma Doktrini'nin Rumlar için bir aldatmaca, bir oyun, barış için bir tuzak olduğunu söyleyen Karadayı; doktrinin, barış şartlarındaki sağlayacağı psikolojik desteğin dışında, sıcak bir çatışmada hiçbir geçerliliğinin olmayacağını ifade etmiştir ("Kıbrıs'ta Hareketli Gün", 1997). Diğer yandan Türk Genelkurmay Başkanı'nın KKTC ziyaretine tepki gösteren Yunanistan, misilleme mahiyetinde, Ege'deki Girit ve Meis gibi bazı adalara F-16 ve Mirage-2000 tipi savaş uçaklarını sevk etmiştir ("Kıbrıs'ta Hareketli Gün", 1997). Yunanistan, Türkiye'ye tepkisini, benzer bir şekilde yine göstermiş, Orgeneral İsmail Hakkı Karadayı'nın ardından, Kara Kuvvetleri Komutan Yardımcısı Korgeneral Andonis Dalamangas'ı Ada'ya göndermiştir. Yunan General, Yunan-Rum Ortak Savunma Doktrini sayesinde krizden sıyrılmalarının mümkün olacağını, "Tüm gayretlerin, Yunan-Rum Ortak Savunma Doktrini'nin, bir kriz halinde, yeterli bir şekilde çalıştırılması doğrultusunda sarf edildiğini" belirtmiştir ("Atina'dan Dış Dış Politikası", 1997).

Gerek Türkiye'nin füzeler konusunda tehdit içerikli mesajları, gerekse başlangıçtan itibaren ABD'nin füzelerin konuşlandırılmasına karşı oluşu, silahların adaya getirilmesinin ertelenmesi ile sonuçlanmıştır. ABD, Rus füzelerinin 16 aydan önce adaya gelmeyeceğini bildirmiş ise de, bunun sonrasında Rum tarafı, füzelerin adaya gelişi ile ilgili ayrıca açıklamada bulunmuş; bu durum Türkiye Dışişleri Bakanlığı'nca, "Klasik Yunan-Rum taktiği" olarak algılanmıştır. Türkiye, füze sorununun her ne kadar ertelenmiş izlenimi verilse de "donmadığını" düşünmüş; Rum tarafının, füzelerin konuşlandırılma süresini sonraya bırakmış gibi göstererek, Türkiye, AB ve ABD'den tavizler koparmaya çalıştığını düşünmüştür (Sarıbrahimoğlu, 1997, s. 9).

Gelişmelerin yoğun olarak yaşandığı 1997 yılının ocak ayında, Yunan-Rum tarafının 'Ortak Savunma Doktrini' şeklinde tezahür eden birlikteliğine cevap niteliğinde bir adım atılmış; Türkiye ve KKTC, eş güdümlü olarak tepkisini en üst perdeden göstermiş, iki ülkenin cumhurbaşkanı kamuoyuna ortak bir açıklamada bulunmuştur. Demirel ve Denктаş, 20 Ocak 1997 tarihli Ortak Deklarasyonda, Kıbrıs Rum tarafının ağır silahlanması'nın Kıbrıs Adası'nda ve Doğu Akdeniz'de istikrar ve güvenliği tehdit ettiğini, füzelerin savunma amaçlı olduğu iddiasının ve bir süre adaya ithal edilmeyeceği konusundaki sözde güvencenin anlamsız olduğunu belirtmişlerdir. KKTC'ye yapılan bir saldırının, aynen Türkiye'ye yapılmış bir saldırı olarak telakki edileceği; adanın güneyinde Yunanistan'ın hava ve deniz üsleri kurma çalışmalarının sürmesi halinde, KKTC'de de aynı nitelikte hava ve deniz üsleri kurulması çalışmalarının başlayacağı bildirilmiştir ("Denктаş ve Demirel'in 1997-98 Deklarasyonları", 1998, s. 6).

Füzelerin adaya getirilmesinin ertelendiğinin duyurulmasından, tekrar yoğun gündem konusu olduğu 1998 yılının aralık ayına kadar olan zaman diliminde Türkiye ve KKTC, "dondurulan gerilime" yönelik tepkisini göstermeye ara vermemiştir. Cumhurbaşkanı Demirel, yaptığı bir açıklamada, S-300 füzeleri konusunun, sadece Türkiye'nin değil, Doğu Akdeniz ile ilgilenen her aktörün meselesi olduğunu belirtmiştir. Doğu Akdeniz ülkelerinin tamamını ilgilendiren böylesi bir sorunun, Rusya'yı Akdeniz'e indirme olayı olduğunu söylemiş; Yunanistan'ın, Türkiye ile olan ilişkilerini iç politika malzemesi olarak kullandığını, Yunanlı siyasilerin bunu adeta "sermaye" haline getirdiğini, dolayısıyla Yunanistan'ın "iyi komşuluk imtihanı" vermediğini ifade etmiştir ("S-300'lere Hayır", 1997).

Türkiye ve KKTC'nin beraber ve uyumlu hareket ettiklerinin bir diğer göstergesi, 1998 yılının nisan ayındaki ortak deklarasyon olmuştur. Denктаş'ın 22-24 Nisan 1998 tarihlerinde Türkiye'ye yaptığı resmi ziyaret esnasında, iki Cumhurbaşkanı 23 Nisan 1998 tarihli ortak bir deklarasyon yayımlamışlardır. 20 Ocak 1997 deklarasyonuna atıf yapılarak yapılan yeni deklarasyonda, GKRY'nin, Yunanistan'ın teşvikiyle adayı bir "Helen adası" haline dönüştürme hedefinden vazgeçmediği; Yunanistan-GKRY ikilisinin ağır ve ileri teknolojiye dayanan silah alımlarını sürdürdüğü belirtilmiş, bu durumda Kıbrıs ve Doğu Akdeniz'de artan gerilimin sorumlusunun, GKRY ve Yunanistan olduğuna vurgu yapılmıştır ("Denктаş ve Demirel'in 1997-98 Deklarasyonları", 1998, s. 7).

Türkiye'de 30 Haziran 1997 tarihinde III. Yılmaz Hükümeti'nin iktidara gelmesiyle, dış politikada karar alma sürecinde yer alanlar arasında bir değişim yaşanmıştır. Bununla birlikte, füzeler konusunda atılan adımlarda hiçbir değişiklik olmamış, yeni hükümet, benzer şekilde taviz vermeyen bir tutum sergilemiştir. Dışışleri

Bakanı İsmail Cem; Türkiye'yi, KKTC'yi ve Doğu Akdeniz'i tehdit eden füzelerin, geniş bir bölgedeki NATO savunmasını da etkilediğini belirtmiş, "S-300'ler konusundaki sorumsuzluğu da artık herkesçe anlaşılın Yunan yönetimi, bir gün NATO'dan, ikinci gün AB'den, bir başka gün ABD'den azar işiten, aciz bir konuma düşmüştür." ifadelerini kullanmıştır ("S-300'ler NATO'yu da etkiliyor", 1998, ss. 1-4).

KKTC'ye 25 Temmuz 1998'de ilk kez resmi ziyarette bulunan Süleyman Demirel, füzeler konusuna da değinmiş; Rum Gazeteleri, Demirel'in KKTC ziyaretinde verdiği barış mesajlarını "tehdit" olarak algılamış, "Kıbrıslı Türklere her kim zarar verirse karşısında Türkiye'yi bulacak" ve "Ortak Savunma Doktrini adı altında askeri müdahale hazırlıkları, füzeler, üsler ve maceracı hevesler, gözyaşı ve ıstırap getirir" sözlerine büyük tepki göstermiştir. Yunan televizyonları ise Demirel'in KKTC ziyaretini birinci haber olarak vermiştir ("Demirel, sultanlar gibi karşılandı", 1998, ss. 1-4).

Krizin Sonu: Füzelere 'Dış Dünyadan' Gelen Tepkiler ve Girit Formülü

S-300 Füzeleri krizinde Türkiye'ye yakın bir politika takip eden, füzelerin Kıbrıs'a getirilmesine tepki koyan ülkelerin başında ABD gelmiştir. Bununla birlikte, Kıbrıs'ta iki adet üsse sahip olan İngiltere, Almanya, BM, AB, füze buhranının sonlarına doğru gördüğü baskılara boyun eğip GKRY'yi ikna etmeye çalışan Yunanistan, krizin Kıbrıs Adası ile ilgili bölümünün sonlanmasında etkili olmuşlardır. Bu başlık altında, krizin ortaya çıktığı 1997 yılının ocak ayından, krizin yatıştırıldığı 1998 yılının aralık ayına kadar olan zaman diliminde, adı geçen ülkelerin tepkilerine, Rusya'nın yatıştırıcı açıklamalarına, Girit formülünün ortaya atılmasıyla birlikte Rusya ve Türkiye'nin karşı çıkışına yer verilmiştir.

ABD, 1990'lı yıllarda Türkiye ile Yunanistan arasındaki kronik hale gelmiş olan anlaşmazlıkların çözümüne gözle görülür bir katkı sağlayamamıştır. Ancak Ege Denizi'ndeki iki ülke arasında yaşanan Kardak bunalımı ve GKRY'ne Rus yapımı füzelerin yerleştirilmesini amaçlayan S-300 Füzeleri krizi gibi, hızlı ve aniden başlayan, kısa süreli seyir takip eden sorunlarda varlığını hissettirmiş, statükonun bozulmasına meydan vermemiş, anlaşmazlıkların çözümünde etkin rol oynamıştır. Kıbrıs sorununun seyrinde Türkiye'den farklı bir politika izleyen ABD, Kıbrıslı Rumların 1997 yılının ocak ayında Rusya'dan S-300 füzeleri almak için anlaşma imzalamaları sonrasında, Türkiye'nin takip ettiği politikaya yakın bir tutum takınmıştır. S-300'lerle birlikte Rus uzmanların ve radar sistemlerinin de adaya gelecek olması, Rusya'nın bölgedeki gelişmeleri takip etme imkânına kavuşma olasılığı ABD'yi kaygılandırmıştır. Rusya'nın Doğu Akdeniz'de etkinliğinin artmasından endişe eden ABD, Rum tarafını füzelerin adaya yerleştirilmemesi konusunda ikna etmeye çalışırken, çıkarı gereği Türkiye'nin kullandığı politik

söylemlere başvurmuş, adada 24 yıldır çatışma olmadığını, istikrarın devam etmesi gerektiğini ifade etmiştir (Uzgel, 2002, ss. 292-294).

ABD, Rus yapımı füzelerin adaya getirilme düşüncesine ilk resmi tepkisini nota vererek göstermiştir. GKRY Dışişleri Bakanı Alekkos Mihailides, ABD'nin ve adını vermediği bir başka Avrupa ülkesinin, S-300'ler konusunda kendilerine nota verdiğini açıklamıştır. Uyarılara aldırış etmeyen Rum Yönetimi, bu tarz notalara, "silahlanma programlarının, saldırı değil, savunma amaçlı olduğu" ve "adada 'işgal' niteliğindeki durum devam ettiği sürece bu programların da devam edeceği" şeklinde cevap vereceklerini önceden deklare ettiklerini söylemiştir ("S-300'ler Gündemde", 1997). ABD'nin, S-300 füze sisteminin, Kıbrıs'ta aşırı silahlanma düzeyinin daha da artmasına yol açacağını belirten notası basında yer almış; haberde füzelerin, adada askeri denge değil, askeri bir denklem oluşturacağına vurgu yapılmıştır ("ABD Yine Uyardı", 1997). ABD Dışişleri Bakan Müsteşarı John Kornblum'un, Washington'daki Atina ve Lefkoşa büyükelçiliklerine yollanan protestoda ise füze sistemlerinin alımıyla ilgili sözleşmenin iptal edilmesi istenmiştir ("Savaş Tamamları", 1997).

ABD'nin Lefkoşa Büyükelçisi Kenneth Bill de konuyla ilgili açıklamada bulunmuş, ABD'nin Kıbrıs sorununa çözüm bulunmasını, bölgede istikrar ve güvenlik istediğini belirtmiştir. ABD'nin İsrail ve Ürdün'e hava savunma sistemleri satmasıyla, Rumların S-300 füze sistemlerine sahip olması arasında fark olduğuna vurgu yapmış; geleneksel olarak Kıbrıs'ın Ortadoğu'dan ayrı olduğunu, ancak füze sistemlerinin alımıyla Kıbrıs'ın stratejik açıdan "Ege'ye taşındığını" belirtmiştir ("Cavanagh Bölgeye Geliyor", 1997).

S-300'lerle ilgili gerginlik sürerken ABD'nin uyguladığı baskılar sonuç vermiş, GKRY lideri Glafkos Klerides, adada mekik diplomasisi yapan ABD Dışişleri Bakanlığı Güney Avrupa İşleri Sorumlusu Carey Cavanaugh'e, füzelerin 16 aydan önce adaya getirilmeyeceğinin güvencesini vermiştir ("Kıbrıs'ta Hareketli Gün", 1997).

1997 yılının ocak ayında ABD cephesinden konuya ilişkin, yukarıda belirtilen açıklamalar yapılmış olsa da ABD'nin diplomatik girişimleri azalmamış, Pentagon Sözcüsü Kenneth Bacon, Rus yapımı füzelerin adada konuşlandırılmasının "kışkırtıcı" olduğunu, performansı yüksek olan bu tür silahların Kıbrıs'a ya da bölgeye yerleştirilmesine karşı olduklarını açıklamıştır. Sadece Kıbrıs değil, Türkiye ile Yunanistan arasındaki anlaşmazlıkların tümünün barışçı yollarla çözülmesinden yana olduklarını belirtmiştir ("S-300 Füzelere Karşıyız", 1997). ABD'nin ısrarlı reaksiyonu Rum basınında da yer almış, Haravgi ve Fileleftheros Gazeteleri, ABD'nin füzelerin konuşlandırılması konusunda sert tepkisini dile

getiren açıklamalarda bulunmuşlardır ("Rusya, tepkileri yatıştırma çabasında", 1998, s. 4).

ABD'nin Lefkoşa Büyükelçisi Kenneth Brill, 18 Ağustos 1998'de Klerides ile görüşme yapmış, füzelerin adada gerilimi tırmandırdığını ve çözüm çabalarını karmaşık hale getirdiğini söylemiştir. ABD Başkanı Bill Clinton ise Amerikan Kongresine yolladığı Kıbrıs raporunda, S-300 füzeleriyle ilgili anlaşmanın iptal edilmesini Kıbrıs Rum tarafından istediğini belirtmiştir ("Clinton S-300'lerin iptalini istedi", 1998, s. 5).

ABD, 1998 yılının sonlarına doğru Yunanistan'ı devreye sokarak gelecek vadeden bir diplomatik girişimde bulunmuştur. ABD Başkanı Bill Clinton'ın Kıbrıs Özel Temsilcisi Richard Holbrooke, füzelerin Kıbrıs'a konuşlandırılmaması konusunda Atina'dan Rum yönetimine baskı yapmasını istemiştir ("Holbrooke'tan Atina'ya S-300 notası", 1998, s. 12).

Dış politika açısından ABD'ye yakın bir politika izleyen İngiltere de Yunanistan-GKRY ikilisine tepki göstermiş, füzelerin alımı gibi eylemlerin Kıbrıs sorununun çözümüne yardımcı olmayacağını belirtmiş, 9 Ocak 1997'de Rum Yönetimine nota vermiştir ("İngiltere de Nota Verdi", 1997). Diğer taraftan İngiliz The Daily Telegraph Gazetesi, Rum Yönetiminin, füze alımını iptal etmek yerine, füzelerin adada 16 ay boyunca konuşlandırılmayacağına ilişkin karar aldığını belirterek; Rumların aslında uluslararası topluma "eğer Türkleri kabul edilebilir bir anlaşmaya ikna etmezseniz füzeleri konuşlandıracağız" mesajı verdiğini, bunun "akılsızca ve ters bir tavır" olduğunu iddia etmiştir ("Füzelerin Gölgesinde 16 Ay", 1997).

Krizin sonlarına doğru gelindiğinde, Rum yetkililer, Kıbrıs'ta uzun yıllar egemenlik kuran ve bölgede hala iki adet üssü bulunan İngiltere ile de temasta bulunmuşlardır. Rum Dışişleri Bakanı Yannakis Kasulides, 6 Kasım 1998'de, Londra'da İngiltere Dışişleri Bakanı Robin Cook ile görüşmüştür. Cook, Rum Kesiminin AB'ye üyelik görüşmelerinde sağlanan ilerlemeden memnun olduğunu belirtirken; aynı zamanda bölgede silahlanmada artış karşısında uluslararası toplumun endişesini dile getirmiş, kendilerinin S-300 füzelerinin GKRY tarafından alımının vazgeçilmesinden yana olduklarını belirtmiştir ("Rumlarda S-300 Pişmanlığı", 1998, s. 7).

İngiltere, füzelerle ilgili olumsuz yaklaşımını sürdürmüş, S-300 füzelerinin konuşlandırılmasının kesinlik kazanması halinde, adadaki İngiliz radarlarına yakın bölgelere yerleştirilmemesi konusunda Rum Dışişleri Bakanlığına yoğun baskı yapmıştır. Tharros isimli Rum gazetesinin haberinde, İngilizlerin S-300 füze sistemlerinin radarlarını parazitleyerek etkisiz duruma getirmek için, Trodos,

Piskopu ve Dikelya'da bulunan radarlarını özel mekanizmalarla güçlendirdiklerini belirtmiştir ("İngilizler S-300 Radarlarına Parazit Yapacak", 1998).

Uluslararası kuruluşlar bağlamında, önde gelen amaçlarından biri savaşları ve barışa yönelik tehditleri önlemek olan BM, krizin ortaya çıkmasından ve gündem olmasından önce konuya yönelik bir uyarıda bulunmuştur. Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi, 23 Aralık 1996 tarihinde Kıbrıs Rum tarafının yüksek teknoloji ürünü silah getirerek Ada'yı haddinden fazla bir şekilde silahlandığı konusunda duyduğu endişeyi belirten bir karar almıştır (United Nations Security Council Resolution 1092, 1996: 2). GKRY'nin S-300 füzeleri ilgili aldığı karar, AB nezdinde de tepkiyle karşılanmıştır. Ocak 1997 itibarıyla Dönem Başkanı olan Hollanda, AB adına duyulan endişeyi bir nota ile Rum tarafına bildirmiştir ("ABD Yine Uyardı", 1997).

Yukarıda belirtildiği gibi, Batı'nın Türkiye'yi destekleyen açıklamalarına Yunanistan'dan itiraz gelmiş, Yunanistan Dışişleri Bakanı Theodoros Pangalos, Batı'nın kendi çıkarları için Türkiye'yi desteklediğini ileri sürmüştür. Bu konudaki düşüncesini, "Batı'nın güçlü menfaatlerinin olduğu bölgelere (Ortadoğu, Orta Asya ve İran Körfezi gibi petrol kaynaklarına sahip bölgelere) yapılacak bir askeri müdahalede Türkiye önemli bir rol oynayabilir. Aynı zamanda, Batı için önemli bir pazar oluşturan Türkiye'de değerlendirilmemiş üretim imkânları da bulunmaktadır. Batı bu yüzden Türkiye'yi desteklemektedir." şeklinde ifade etmiştir ("Pangalos İyi Atıyor!", 1997).

1998 yılının sonlarına doğru, uluslararası kamuoyunun baskısı karşısında direnmenin anlamsız olduğunu fark eden Yunanistan, bu durumun Kıbrıs sorununun çözümünü ve GKRY'nin AB üyelik sürecini olumsuz etkileyeceğini düşünmüş; 1998 yılının aralık ayında yoğun olarak GKRY'ye baskı yapmaya başlamıştır. Bununla ilgili bir haberi geçen Rum Haravgi Gazetesi, Yunanistan'ın AB nezdindeki Komiseri Hristos Babutsis'in, "son günlerde S-300 füzeleri konusunda yaratılan gürültü, Ortak Savunma Doktrini ve siyasi seçeneklerin güvenilirliğini kuşkuya düşürüyor" şeklindeki ifadesine yer vermiştir. Babutsis, Kıbrıs sorununun, "yeniden gerçek uluslararası boyutuna" oturtulmasına vurgu yapmıştır ("Babutsis:Kıbrıs Sorunu Yeniden Gerçek Rayına Oturtulmalı", 1998).

Diğer yandan AB'nin önde gelen üyelerinden olan Almanya, füze krizi sürecinde GKRY'ye tepki gösteren ülkelerden biri olmuştur. 1998 yılının yaz mevsimi için uyarıda bulunan Alman Hükümetinin aldığı karar, Rum kesiminde yayımlanan Haravgi Gazetesi'nde haber olmuştur. Gazete, "Alman hançeri" başlıklı manşet haberinde, S-300 füzelerinin 1998 yılının sonbaharında konuşlandırılmasının planlanmasından ötürü, Alman Dışişleri Bakanlığı'nın sonbaharda Kıbrıs'a gitmeyi

planlayan vatandaşlarının dikkatli olmalarını istemesini haber yapmıştır ("Almanya'dan turistlere S-300 uyarısı", 1998, s. 4).

Diplomatik temasların arttığı, GKRY'ye yoğun baskıların yapıldığı aralık ayında, Almanya'nın Kıbrıs Özel Temsilcisi Detlev Graf zu Rantzau, adaya gelerek Rum Yönetimi Başkanı Klerides ile görüşmüş, Alman hükümetinin S-300 füzeleriyle ilgili endişelerini dile getirmiştir. Görüşmede konuyu AB sürecine de getirerek, Almanya'nın, "S-300'ler konusunun gerek Kıbrıs gerekse AB ilişkileri açısından en yararlı şekilde çözümlenmesinden yana" olduğunu belirtmiştir ("S-300'lerden endişe duyuyoruz", 1998, s. 2). Almanya'nın Kıbrıs Özel Temsilcisi, S-300 füzelerinin adanın güvenliğini artırmayacağını da söylemiş, düşüncelerini, "Güney Kıbrıs tepeden turnağa silahlansa bile, kararlı bir düşmanın askeri saldırısı durumunda kendini savunamayacaktır." şeklinde ifade etmiştir. Zu Rantzau, füzelerin Ada'da konuşlandırılmasının, AB'ye tam üyelik görüşmelerinin havasını da etkileyeceğini belirtmiştir ("Atina ile Lefkoşa Anlaşamıyor", 1998).

Füzelerin Kıbrıs Adasına getirilmemesi yönünde GKRY'ye uluslararası toplumdan gelen baskıların yanında, "içten" gelen bir zorlamanın da etkisi büyük olmuştur. Yunanistan Başbakanı Kostas Simitis, S-300'lerin Kıbrıs'ta konuşlandırılmaması yönünde bir mesaj göndermiş, bu haber Rum televizyonu RİK'te yayımlanmıştır. Simitis; "bölgedeki gelişmeler", "ABD'nin aleni tepkisi", "Türkiye'nin ikazları", "AB'ye üyelik süreci ve AB'nin tavrı" ana başlıkları altında, S-300'lerin adanın güneyine getirilmesine karşı olduğunu ifade etmiştir. Yunanistan Başbakanının kesin tavrına, Yunan Dışişleri Bakanı Teodoros Pangalos ve Savunma Bakanı Akis Cahoçopulos da katılırken; GKRY lideri Klerides, S-300'lerin savunma için hala gerekli olduğu görüşünü savunmuştur ("Klerides'e hiç beklemediği bir taraftan S-300 darbesi", 1998, s. 6).

Konuya, eski Yunanistan Dışişleri Bakanı Mihalis Papakonstantinu da dahil olmuş, Rum Simerini Gazetesi'nin haberine göre Papakonstantinu, Akdeniz'de herhangi bir füzenin ve özellikle Rus füzesinin konuşlandırılmasına ABD ve AB'nin onay vermeyeceğini belirtmiştir. Papakonstantinu'ya göre, füzelerin yerleştirilmesi siyaseti, Kıbrıs sorununda arzu ettikleri çözüme aykırı olduğu gibi, "birleşik devlet" düşüncesine de terstir ("Papakonstantinu Daha Gerçekçi Konuştu", 1998).

Başka bir yönden, gündemle ilgili açıklamalar Rus The Moscow Times Gazetesi'nde de yer bulmuştur. Gazetede, Yunanistan'ın, füzelerin Kıbrıs'a yerleştirilmemesi konusunda Rum kesimine yaptığı baskılara yer verilmiş; yaşanan gelişmeler, "Klerides hala direniyor... Ancak sonuçta kabul edecek" şeklinde ifade edilmiştir ("Yunanistan'dan Klerides' S-300 baskısı", 1998, s. 12). Aynı gazete, üst düzey bir Yunan diplomatın verdiği bilgiyi haber yapmış; Yunanistan'ın, S-300'lerin Ada'ya getirilmeyip Girit'e yerleştirilmesi konusunda Kıbrıs Rum lideri Glafkos Klerides'e

çok yoğun baskı yaptığını yazmıştır. Ayrıca çıkan yazıda, S-300'lerin savaş alanında denenmediği, bilgisayar sistemlerinin eski ve sürekli sorun çıkardığı, füzeleri kullanacak Rum ve Yunan ekiplerin bir yılı geçen bir süre Rusya'da eğitim almasına karşın, bunun yetersiz olduğu belirtilmiştir ("Atina ile Lefkoşa Anlaşamıyor", 1998).

Diğer yandan, füzeler konusunda "razı olması gereken" aktör konumunda olan GKRY, 1998 yılının temmuz ayından yılsonuna kadar olan zaman diliminde, içeriden ve dışarıdan yoğun baskılara maruz kalmıştır. Atina'nın, kriz başlangıcındaki politikasını değiştirmek zorunda kalması sonrasında, GKRY içinde füzelerin konuşlandırılması konusunda ikilik baş göstermiştir. Bunları aşağıdaki gibi örneklendirmek mümkündür.

Kıbrıs Gazetesi, Rum kesimindeki diplomatik kaynaklara dayanarak verdiği haberde, Klerides'li Rum Yönetiminin, füzeler konusunda inatçı ve ısrarlı tutumunu sürdürmesi halinde bazı ülkelerin kendisine ambargo uygulayabileceğini, KKTC'nin tanınmasının da muhtemel gelişmelerden biri olabileceğini belirtmiştir ("S-300'ler NATO'yu da etkiliyor", 1998, ss. 1-4). Birleşik Demokratlar Partisi Başkan Yardımcısı Mihalis Papapetru ise, füzelerin getirilmesinin ertelenmesinin sorunu çözmediğini, dolayısıyla sorunun yeniden gözden geçirilmesi gerektiğini ve Atina'nın kaygılarının dikkate alınması gerektiğini belirtmiştir ("Birleşik Demokratlar Başkan Yardımcısı Mihail Papapetru", 1998). Aralık 1998'de Rum gazetelerinde, füzelerin GKRY'nin ısrarı doğrultusunda Güney Kıbrıs'ta mı, Yunan hükümetinin isteği doğrultusunda Girit Adası'nda mı konuşlandırılacağı konusundaki tartışmalar geniş yer bulmuştur ("S-300'ler kazanı kaynamaya devam ediyor", 1998, s. 8). Atina'nın uyarılarının dikkate alınması yönünde bir diğer girişim, AKEL Partisi Genel Sekreteri Dimitris Hristofyas'den gelmiştir. Rum Haravgi Gazetesinde çıkan haberde, Hristofyas, S-300'ler konusunda Yunanistan Başbakanı Kostas Simitis ile bir görüşme yapılması gerektiğini belirtmiş, düşüncelerini, "zaman geçtikçe ve olaylar geliştikçe, bu gereklilik daha da büyüyor, çünkü durum açıklık kazanacağına daha da karışık bir duruma geliyor" şeklinde belirtmiştir. Ayrıca AKEL Meclis Grup Sözcüsü Andrea Hristu, S-300'lerin, Kıbrıs halkına ve siyasete zararına olan bir sorun haline geldiğini, Kıbrıs sorunuyla ilgili bütün görüşmeleri gölgelediğini, Kıbrıs'ı emsali görülmemiş bir şekilde yalnızlığa sürüklediğini belirtmiştir ("Hristofyas: Simitis ile S-300'ler Konusunda Görüşme Şart", 1998).

Yukarıda belirtildiği şekilde Atina'nın kaygıları GKRY'de karşılık bulmuş, füzelerin Girit'e geçici olarak yerleştirilmesinin şartlı olarak kabul edildiği yönünde haberler çıkmıştır ("Atina ile Lefkoşa Anlaşamıyor", 1998). Diğer yandan GKRY kendi içinde ikileme düşmüş, bir yandan S-300 füzelerinin konuşlandırmasını isterken, diğer

yandan AB üyelik süreci ve Kıbrıs sorununun çözümünün riske girmesini dikkate almak zorunda kalmıştır. Rum Yönetiminin AB'ye üyelik görüşmelerini yürüten heyetin başkanı olan Yorgo Vasiliu, S-300 füzelerinin, AB üyelik sürecini olumsuz etkilediğini belirtmiştir ("Vasiliu:S-300'ler AB Üyeliğini Etkiliyor", 1998).

Rum Yönetiminin, iç ve dış baskılara rağmen, füzelerin Kıbrıs Adası'na yerleştirilmesi yönündeki son teşebbüsü, Birleşmiş Milletlerin devreye sokulması girişimi olmuştur. Rum Haravgi Gazetesinde çıkan bir haberde, Rum Hükümeti Klerides'in S-300 füzelerinin Güney Kıbrıs'ta konuşlandırılması, ancak Birleşmiş Milletler'in denetimine verilmesi yönünde yaptığı önerinin ABD tarafından olumlu karşılanmadığı belirtilmiştir. Washington'un füzelerin Girit'e konuşlandırılmasına daha sıcak baktığı ifade edilmiştir ("S-300'lere Nihai Formül Aranıyor", 1998).

GKRY'de Girit formülü kararı ağırlık kazanınca siyasi partiler de açıklamalarda bulunmuş, hükümet içinde görüş ayrılıkları iyice su yüzüne çıkmıştır. Sosyal Demokrat Hareketi (EDEK) Partisi Başkanı Vasos Lissarides, Yunanistan'ın S-300 füzeleriyle ilgili kararın değiştirilmesini, "dahil olmak istemediği bir savaşa yol açacakları için değil, Kıbrıs'ın Avrupa sürecini olumsuz etkileyeceği için" istediğini söylemiştir. Lissarides, Avrupa sürecinin bir savunma sisteminin konuşlandırılmasıyla durdurulamayacağını belirtmiş; S-300 füzeleri konusunun askeri değil, siyasi bir mesele olduğunu, füzelerin Güney Kıbrıs'ta konuşlandırılmaması durumunda EDEK'in hükümetten ayrılmasının kesin olduğunu vurgulamıştır. AB üyelik müzakereleri heyet başkanı ve Birleşik Demokratlar Hareketi (EDİ) Partisi Başkanı Yorgo Vasiliu ise, S-300 füzeleriyle ilgili kararın ulusal çıkarlara hizmet etmesi gerektiğini; Rum ulusal çıkarlarının, füzelerin Kıbrıs'a konuşlandırılmamasını gerektirdiğini ifade etmiştir ("Lissarides Hükümetten Çekilmeye Kararlı", 1998).

Yukarıda belirtilen gelişmelerden anlaşılacağı üzere, aralık ayındaki yoğun tempo, S-300 füzelerinin Kıbrıs yerine Girit'e konuşlandırılmasına karar verilmesiyle sonuçlanmıştır. Yunanistan'ın baskısıyla aldığı kararı tek başına göğüslemek durumunda kalan GKRY Başkanı Glafkos Klerides'e kamuoyundan ve muhalefetten yoğun eleştiriler gelmiştir. Rum Fileleftheros Gazetesi, bu durumu Klerides'in ifadesiyle, "bu kararın sorumluluğunu üstleniyor ve bu kararın alınmasında tek ve mutlak ölçütün, Kıbrıs halkının ve Helenizmin çıkarlarının hayrına olması olduğunu vurgulama zorunluluğunu hissediyorum... Bu kararın ulusal meselemize sonuç alıcı şekilde hizmet ettiği inaniyorum." şeklinde haber yapmıştır ("Fatura Klerides'e kesildi", 1998, s. 16).

Yeri gelmişken, Yunanistan'ın baskısına karşın Başpiskoposluğun, füzelerin adaya yerleştirilmesinde ısrarlı olduğunun da altı çizilmelidir. Rum Mahi Gazetesi'nin haberine göre, Başpiskopos Hrisostomos, S-300 füzeleri konusunda "az konuşulup

çok iş yapılması" gerektiğini belirtmiş, "intikam için değil de düşmanımızın sayı üstünlüğünü etkisiz duruma getirebilmek için silahlara ihtiyacımız vardır... Eğer Türk yasallaşmayı ve kalıcı olmayı başarır o zaman bütün Kıbrıs büyük tehlike ile karşı karşıyadır. Bütün halkın seferber olması gerekir..." ifadelerini kullanmıştır ("Başpiskopos: Bize Silah Gerekli", 1998). Bununla birlikte, GKRY açısından füze krizinin siyasi anlamı, kontrollü bir gerginlik çıkarılması, bu doğrultuda AB üyelik sürecinin devamı ve hızlandırılması şeklinde tecelli etmiştir (Öztürk, 1999, ss. 146-147).

Füzeler yoluyla Doğu Akdeniz'deki pozisyonunu sağlamlaştırmak isteyen Rusya, krizin başlarında silahların alınmasının egemen bir ülke olan GKRY'nin doğal hakkı olduğu yönünde açıklamalar yapmıştır. Bu yaklaşım Rum basınında da kendisine yer bulmuştur. Rusya'nın Rum Yönetimi nezdindeki Büyükelçisi, başta ABD ve AB olmak üzere gelen tepkileri yatıştırmaya çalışmış, durumu, "iki bağımsız ve egemen devlet arasında normal alışveriş ve normal işbirliği" şeklinde ifade etmiş, "yapay gürültü çıkarılmamasını" istemiştir ("Rusya, tepkileri yatıştırma çabasında", 1998, s. 4).

Rusya, ilerleyen safhada Girit formülünün ortaya atılmasıyla, kendi yapımı füzelerin ABD kontrolü altına geçeceğinden endişe duymuştur. Rum radyosu, Rus diplomatik kaynaklara dayanarak paylaştığı haberde, Rusya'nın füzelerin Girit'e konuşlandırılması fikrine karşı olduğunu, NATO'ya ve özellikle ABD'ye teslim edilmesine bilhassa karşı çıktıklarını bildirmiştir ("Ve S-300'ler Girit'e...", 1998, s. 12).

Bu arada aralık ayında Rus basınında yer alan bir haberde, başlangıçtan itibaren S-300 füzelerinin, adayı Türk askerinden arındırmak, Rum tarafının AB'ye üye olma sürecini hızlandırmak için kullanıldığı iddia edilmiştir. Rus Gazetesi Sevodniya, füzelerin adaya yerleştirilmesinin Rumlar için bir amaç değil, araç olduğunu öne sürmüştür. Rumların füzeleri satın alırken amaçlarının, füzeleri bahane ederek Kıbrıs'ın askersizleştirilmesini gerçekleştirmek, Türk birliklerinin adadan çekilmesi propagandasına destek sağlamak olduğunu ileri sürmüştür. Başlangıçtaki asıl amacın füzelerin adaya yerleştirilmesi olmadığını, amacın süreç içerisinde "S-300'lerden vazgeçerek Rum kesiminin AB üyeliği yolunun açılmasına" dönüştüğünü belirtmiştir. Gazete, Yunanistan'ın, "Rum Kesimi'nin AB'ye kabul edilmesinin önem derecesinin S-300'lerin önünde olduğu" varsayımını kullanarak Rum Lider Glafkos Klerides'i ikna ettiği görüşüne de yer vermiştir ("S-300'lerin Adaya Yerleştirilmesi Rumlar için Amaç değil, Araçtı", 1998).

'Sıcak' geçen aralık ayında Türkiye, diğer faktörlerle birlikte, tehdit ve ikna edici bir diplomatik dil kullanarak füzelerin Kıbrıs'a yerleştirilmemesini sağlamasına karşın, Girit çözümünden memnun olmamıştır. KKTC'de ise bir yandan füzelerle

ilgili gelişmeler takip edilirken, diğer yandan milletvekili genel seçimi yapılmıştır. GKRY'nin Rusya'dan sipariş ettiği S-300 füzelerinin Girit Adası'nda depolanması ya da konuşlandırılmasına Türkiye Dışişleri Bakanlığı'ndan itiraz gelmiş, bunun Türk-Yunan ilişkilerinde yeni sıkıntılar yaratabileceği belirtilmiştir ("Türkiye'de Girit sıkıntısı", 1998: 12). KKTC'de 6 Aralık 1998'de yapılan Milletvekili Genel Seçiminin ardından, CTP Genel Başkanı Mehmet Ali Talat, partisinin oylarındaki azalışı; Kıbrıs sorunundaki sürecin tıkanmasına, çözümsüzlüğe ve S-300 füzelerinin konuşlandırılmasına yönelik tartışmaların toplumda doğurduğu endişeye bağlamıştır ("Talat: Sol Oylar Sağa Kaydı", 1998).

Sonuç olarak, GKRY Ulusal Konseyi'nin, S-300 füzelerinin Kıbrıs'a konuşlandırılmaması yönünde aldığı karar, Yunanistan dahil, ABD, AB ve İngiltere tarafından olumlu karşılanmıştır. Yunanistan Başbakanı Kostas Simitis kararı, "Yunan Hükümeti tarafından tamamıyla desteklenen bir karar" olarak değerlendirmiş, Kıbrıs'ta gerilimin devam etmesinin Türkiye'nin çıkarlarına hizmet edeceğini, ancak Yunanistan-GKRY arasındaki ortak savunma doktrini çerçevesinde işbirliğinin süreceğini bildirmiştir. ABD, füzelerin Kıbrıs'a konuşlandırılmaması kararını memnuniyetle karşılamış ve desteklemiş, adada gerilimi azaltacağı için Rum tarafını övgüye layık görmüştür. İngiltere Dışişleri Bakanı Robin Cook, "bu karar, bölgedeki gerginlikleri azaltmaya yönelik, İngiltere'nin de değerli bir rol oynadığı uluslararası çabalara önemli bir katkıdır." ifadeleriyle hoşnut olduğunu ifade etmiştir. AB, füzelerin Kıbrıs'a konuşlandırılmaması kararı hakkında duyduğu memnuniyeti ifade etmiş, dönem başkanı Avusturya Dışişleri Bakanı Wolfgang Schessel, alınan kararda Rumların AB'ye katılma arzusunun etkili olduğunu, ayrıca kararın bölgedeki istikrara önemli katkısının olacağını belirtmiştir ("Füze memnuniyeti", 1998, s. 16).

Uzun süre tartışmalara neden olan S-300 füzeleri, Rus subayların nezaretinde Mart 1999'da Girit adasına taşınmış, Yunan hava savunma sistemleriyle koordineli bir şekilde çalışmasına yönelik faaliyetler başlatılmıştır. Ayrıca altyapı işlemlerine nezaret eden ve bu nedenle uzun süre kalmaları beklenen Rus uzmanlar, Yunan meslektaşlarıyla Yunanistan'ın hava savunması için işbirliği içerisinde bulunmuşlardır ("S-300'ler, Girit'te operasyona hazır duruma getiriliyor", 1999, s. 18.)

Burada işaret edilecek bir nokta, Türkiye açısından füzelerin Kıbrıs'ın güneyine veya Girit'e konuşlandırılması bakımından bir fark olmadığıdır. Zira her iki durum, Türkiye'ye yönelik hasmane bir davranış içermiştir. Bununla birlikte, füzelerin, krizin vuku bulduğu yıllar itibarıyla NATO ve AB üyesi olmayan Kıbrıs'ın yerine, Girit'e konuşlandırılması, buhranın AB ve NATO üyesi bir ülkenin toprağına taşınması anlamına gelmiştir. Ayrıca ara formül olarak gösterilen Girit çözümü,

NATO ve ABD'nin kabul edeceği veya sineye çekeceği bir durum olmamıştır (Öztürk, 1999, s. 148).

Sonuç

Zorlayıcı diplomasi stratejisi, bu stratejiyi uygulayan devletin gücünün, hedef devletin gücünden daha fazla veya en azından ona denk olduğu durumlarda tercih edilir. Çatışmaya varan güç kullanma örneklerinden farklı olarak; askeri, siyasi, ekonomik ve toplumsal maliyeti düşüktür.

Türkiye, S-300 Füzeleri Krizi süresince jeopolitik ve jeostratejik boyutta kaygı ve güvenlik endişesi duymuş, Doğu Akdeniz'de güç dengesinin korunmasını hedeflemiş, bu doğrultuda statükocu ve neorealist bir yaklaşım sergilemiştir. Türkiye, Yunanistan-GKRY ikilisine karşı izlediği politikada birden fazla yöntem başvurmuş, gözdağı vermeye yönelik bir dış politika takip etmiş, aynı zamanda bu ikilinin girişimlerine aynı düzeyde karşılık vermiştir. Krizin kaynağının, salt bir savunma ihtiyacı olmadığını belirtmiş, bölgedeki istikrarı ve dengeleri bozan girişimlere taviz vermediğini açıklamıştır. Dış politikada karar alıcılar gerek sözlü beyanlar vererek gerek KKTC'yi bizzat ziyaret ederek gerekse ortak deklarasyonlara imza atarak, koordine içinde hareket etmişlerdir.

Türkiye, S-300 Füzeleri Krizinde hedef ülkelere inandırıcılığını ve kararlılığını açık bir şekilde göstermiş, taleplerini net bir şekilde, yanlış anlaşılmaya meydan vermeden ifade etmiştir. Bunalım süreci içinde, Türkiye'de bir hükümet değişikliği yaşanmış olmasına karşın, karar alıcılar tarafından isabetli ve kesin kararlar verilmiş, karar alma bürokrasisi uyumlu yönetilmiştir. Aynı zamanda Türkiye ve KKTC arasında siyasi, ekonomik ve askeri anlamda bütünleşmeye gidilmiştir.

Diğer taraftan Türkiye, sorunu; ABD, İngiltere, AB'nin ileri gelen ülkeleri, BM ve NATO nezdinde girişimlerde bulunarak uluslararası alana da taşımıştır. Bu bağlamda uluslararası desteğin, hedef devletlerin (Yunanistan-GKRY ikilisi) yanında değil, zorlayıcı devletler (Türkiye ve KKTC)in yanında yer alması, uygulanan stratejinin başarısında rol oynamıştır.

Kamuoyu, yönetimleri denetlemekte ve 'dördüncü güç' olarak tanımlanmaktadır. Kamuoyunun biçimlenmesi ise medya kanalıyla olmaktadır. S-300 Füzeleri Krizi, Türkiye ve özellikle KKTC basınında geniş yer bulmuş, bunalım iki ülkenin ulusal kamuoyuna yansımıştır. İktidar-muhalefet ayrımı gözetilmeksizin sorun iki devlet tarafından sahiplenilmiştir. Krizin patlak vermesinden, sonlanmasına kadarki süreç içerisinde, KKTC basını konuyu çok yönlü bir bakış açısıyla ele almış, yerinde ve zamanında içerikler paylaşarak haber ve bilgi verme işlevini yerine getirmiştir. İç politika bağlamında bir yandan hükümet yetkililerinin ve siyasi parti liderlerinin

değerlendirmelerine yer verirken, diğer yandan anavatan Türkiye'nin güç kullanma tehdidi içeren beyanlarını haber yapmıştır. Bununla birlikte; ABD, İngiltere, Yunanistan, GKRY, Rusya, Almanya ve AB gibi, konuya müdahil olan pek çok aktörün krize ilişkin yaklaşımlarını takip ederek, gelişmeleri, tarafsız ve etraflıca değerlendirmiştir.

Sonuç olarak, Türk dış politikasını 1960'lardan bu yana en çok meşgul eden konu Kıbrıs meselesi olmuştur. Türkiye ile Yunanistan ilişkileri ise çalkantılı, çoğu kez gergin bir tarihsel seyir takip etmiştir. Ege ve Doğu Akdeniz'de kronik sorunlar yaşayan iki devlet, aynı zamanda NATO üyesidir. Bu bağlamda, yukarıda belirtilen ve geçmişte yaşanan diğer dış politika gelişmeleri hesaba katıldığında, orta büyüklükte bir devlet olan Türkiye'nin, zorlayıcı diplomasi tür ve stratejilerini sonraki olası gerginlik durumlarında sıkça tecrübe edeceği öngörülebilir.

Extended Abstract

Foreign policy, in general terms, shows the basic path that a state will follow in its international relations. It also establishes the goals and tasks of diplomacy. Diplomacy, on the other hand, includes means, methods and other practical measures for the realization of foreign policy. It aims to carry out the relations between states through peaceful means and means, through negotiations. The study focuses on how Türkiye's coercive diplomacy contributes to the resolution of the crisis, how the TRNC press covered the perceived threat from its neighbor, whether Türkiye and the TRNC act together in the face of the common problem caused by the Greece-Greek Cypriot Administration duo, and what kind of role regional and global actors play in the resolution of the crisis. The S-300 Missile Crisis is a development that is not limited to a tension between Türkiye -TRNC and Greece-Greek Cypriot Administration, caused by the excessive armament of the Greek Cypriot Administration of Southern Cyprus. At the heart of the crisis lies the fact that Greece and the Greek Cypriot Administration have increased their armament efforts by cooperating not only on the S-300 missiles but also on different issues within the scope of the 'Common Defense Doctrine'.

The uncompromising and clear reaction of the USA, which is a global power, to the deployment of missiles was due to the fact that the missiles were Russian-made. During the Cold War period, the leader of the opposite pole, the Russian Federation, which is not a member of NATO, was opposed to gaining an active position in the Eastern Mediterranean, where it has historical ambitions. From the beginning to the end of the crisis, there was no change in the policy pursued by the West regarding the S-300 missiles, and they showed their opposition to the missiles with the same determination. At the end of the process, the Greek Cypriot Administration and especially its leader Clerides were not supported by the

international community, including Greece, with whom they embarked on the Collective Defense Doctrine, and were pushed into isolation.

After the Cyprus Peace Operation in 1974, the Greek Cypriot Administration learned from the defeat and established mobile and fixed radars in the Troodos Mountains, thus putting Türkiye and the Mediterranean under surveillance. Over time, the Greek Cypriot Administration has become one of the strongest countries in the world in low air defense. Türkiye's coercive diplomacy in the S-300 Missile Crisis has been based on three elements, each of which it has personally implemented in the field. Decision-makers in Türkiye have continued their diplomatic initiatives towards the problem from the very beginning, intimidated Greece and the Greek Cypriot Administration, and emphasized that the initiatives of the Greek-Greek Cypriot duo would be responded to at the same level. The last step has been put into effect in the form of political, economic and military integration with the TRNC. Although there was a change of government in Türkiye during the crisis, there was no deviation in the coercive diplomacy pursued, and the necessary steps were taken with the same determination, seriousness and consistency. Political, economic and military integration has been achieved between Türkiye and the TRNC. Türkiye introduced the problem to the international arena by taking initiatives before the USA, England, the leading countries of the EU, the UN and NATO. In the crisis in which more than one actor was involved, Russia's 'union' with the Greek Cypriot Administration, which is not a member of NATO, was prevented thanks to the 'stick' shown to Greece and the Greek Cypriot Administration. As a result, thanks to Türkiye's successful coercive diplomacy practices, the missiles were not delivered to the Greek Cypriot Administration and deployed to Cyprus.

Referanslar

ABD Yine Uyardı. (1997, 8 Ocak). *Halkın Sesi Gazetesi*, s. 1,2.

Abdurahmanlı, E. & Bağış, E. (2021). Diplomasi tanımı ve uluslararası konjoktürde mevcut olan diplomasi türleri. *Anadolu Akademi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(1), 140-160.

Akarcalı, S. (1989). Basının Görevleri ve Basın Özgürlüğü. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 44 (1), 265- 287.

Aksu, F. (2008). *Türk Dış Politikasında Zorlayıcı Diplomasi*. İstanbul: Bağlam Yayınları.

Almanya'dan turistlere S-300 uyarısı. (1998, 19 Temmuz). *Kıbrıs Gazetesi*.

Askeri Üs Gündemde. (1997, 18 Ocak). *Halkın Sesi Gazetesi*, s. 1,5.

Atina ile Lefkoşa Anlaşmıyor. (1998, 11 Aralık). *Avrupa Gazetesi*, s. 5, 26.

Atina'dan Dış Dış Politikası. (1997, 16 Ocak). *Ortam Gazetesi*, s. 4.

Babutsis: Kıbrıs Sorunu Yeniden Gerçek Rayına Oturtulmalı. (1998, 3 Aralık). *Avrupa Gazetesi*, s. 26.

Balcı, E. (1997, 15 Ocak). Türkiye ve Rusya Sorunu. *Cumhuriyet Gazetesi*.

Başpiskopos: Bize Silah Gerekli. (1998, 6 Aralık). *Avrupa Gazetesi*, s. 26.

Birleşik Demokratlar Başkan Yardımcısı Mihail Papapetru. (1998, 4 Aralık). *Avrupa Gazetesi*, s. 26.

Cavanagh Bölgeye Geliyor. (1997, 9 Ocak). *Halkın Sesi Gazetesi*, s. 2.

Clinton S-300'lerin iptalini istedi. (1998, 21 Kasım). *Vatan Gazetesi*.

Cumhurbaşkanlarımız. (b.t.). Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı. <https://www.tccb.gov.tr/cumhurbaskanlarimiz>.

Çohacopulos: Füzeler, Rumların Hakkı. (1997, 7 Ocak). *Ortam Gazetesi*, s. 5.

Berridge, G.R. (2002). *Diplomacy - theory and practice*. New York: Palgrave.

Dağı, Z. (2007). Diplomasi: çatışmanın ve işbirliğinin dili. Zeynep Dağı (Der.), *Uluslararası Politikayı Anlamak*. İstanbul: Alfa Yayınları.

Demirel, sultanlar gibi karşılandı. (1998, 27 Temmuz). *Kıbrıs Gazetesi*.

Denktaş ve Demirel'in 1997-98 Deklarasyonları. (1998, 25 Temmuz). *Kıbrıs Gazetesi* Özel ek.

DYP Kilis Milletvekili Doğan Güreş'in S-300 Füzeleri Hakkında Konuşması. (1997, 14 Ocak). TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 20, Cilt 19, 45. Birleşim, <https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d20/c019/tbmm20019045.pdf>.

Fatura Klerides'e kesildi. (1998, 31 Aralık). *Yenidüzen Gazetesi*.

Füzeler Gerginliği Artıracak. (1997, 4 Ocak). *Ortam Gazetesi*, s. 4.

Füzelerin Gölgesinde 16 Ay. (1997, 15 Ocak). *Ortam Gazetesi*. s. 2, 3.

Füze memnuniyeti. (1998, 31 Aralık). *Yenidüzen Gazetesi*.

Genelkurmay Başkanları. (b.t.). Türkiye Cumhuriyeti Milli Savunma Bakanlığı Genelkurmay Başkanlığı
<https://www.tsk.tr/Sayfalar?viewName=GenelkurmayBaskanlari>.

George, A. L. (1994). Coercive diplomacy: definition and characteristics. W. E. Simons, A. L. George (Ed.), *The limits of coercive diplomacy*. Boulder: Westview.

Gerginlik Tırmanışta. (1997, 7 Ocak). *Halkın Sesi Gazetesi*, s. 1.

Goldstein, J. & Pevehouse, J. (2017). *Uluslararası İlişkilere Giriş*. Ankara: BB101 Yayınları.

Gönlübol, M. (2000). *Uluslararası Politika*. Ankara: Siyasal Kitabevi.

Holbrooke'tan Atina'ya S-300 notası. (1998, 16 Aralık). *Yenidüzen Gazetesi*.

Hristofyas: Simitis ile S-300'ler Konusunda Görüşme Şart. (1998, 7 Aralık). *Avrupa Gazetesi*, s. 26.

Hükümetlerimiz. (b.t.). Türkiye Büyük Millet Meclisi.
https://www5.tbmm.gov.tr/kutuphane/e_kaynaklar_kutuphane_hukumetler.html

İngilizler S-300 Radarlarına Parazit Yapacak. (1998, 1 Aralık). *Avrupa Gazetesi*, s. 26.

İngiltere de Nota Verdi. (1997, 10 Ocak). *Halkın Sesi Gazetesi*, s. 1,2.

İskit, T. (2015). *Diplomasi- Tarihi, Teorisi, Kurumları ve Uygulaması*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Kıbrıs'ta Hareketli Gün. (1997, 14 Ocak). *Ortam Gazetesi*, s. 1-5.

Kissenger, H. (1994). *Diplomasi*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

KKTC Dışişleri ve Savunma Bakanlığı Tanıtma Dairesi. (1997). Rum silahlanması füze krizi ve gerçekler (Yayın no. 18). Lefkoşa.

Klerides'e hiç beklemediği bir taraftan S-300 darbesi. (1998, 24 Kasım). *Vatan Gazetesi*.

Levy, J. (2008). Deterrence and coercive diplomacy: the contributions of Alexander George. *Political Psychology*, 29 (4), ss. 537-552.

Lissarides Hükümetten Çekilmeye Kararlı. (1998, 30 Aralık). *Avrupa Gazetesi*, s. 5.

Maraş Kozu. (1997, 11 Ocak). *Halkın Sesi Gazetesi*, s. 1.

Milli Savunma Bakanı Turhan Tayan'ın gündem dışı açıklaması. (1997, 14 Ocak). TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 20, Cilt 19, 45. Birleşim, <https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d20/c019/tbmm20019045.pdf>

Olgun, E. (1997, 8 Ocak). Füze krizi-Yeni bir Soğuk Savaş döneminin başlangıcı mı?. *Kıbrıs Gazetesi*.

Öymen, O. (2002). *Silahsız savaş-bir mücadele sanatı olarak diplomasi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Öztürk, M.O. (1999). Kıbrıs'ın Türkiye bakımından stratejik önemi ve füze krizi. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 1(1), 138-152.

Pangalos İyi Atıyor!. (1997, 4 Mart). *Halkın Sesi Gazetesi*, s. 3.

Papakonstantinu Daha Gerçekçi Konuştu. (1998, 5 Aralık). *Avrupa Gazetesi*, s. 26.

Press Release Regarding The S-300 Missiles. (b.t.). Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı. https://www.mfa.gov.tr/statement-by-the-turkish-ministry-of-foreign-affairs-_6-january-1997_.en.mfa.

Rumlar Silahlanmadan Yana. (1997, 13 Ocak). *Ortam Gazetesi*, s. 4.

Rumlarda S-300 Pişmanlığı. (1998, 7 Kasım). *Vatan Gazetesi*.

Rum Silahlanmasına Büyük Tepki. (1997, 16 Şubat). *Halkın Sesi Gazetesi*, s. 1.

Rumlar Yanlışta. (1997, 6 Ocak). *Halkın Sesi Gazetesi*, s. 1,3.

Rumlar'ı Vururuz. (1997, 9 Ocak). *Ortam Gazetesi*. ss. 1-3.

Rumların Rus Füzesine İlgisi Yeni Değil. (1997, 13 Ocak). *Ortam Gazetesi*, s. 5.

- Rusya, tepkileri yatıştırma çabasında. (1998, 19 Temmuz). *Kıbrıs Gazetesi*.
- Sarıbrahimoğlu, L. (1997, 15 Ocak). Rum aldatmacasıyla danışıklı dövüş. *Cumhuriyet Gazetesi*.
- S-300'lere Hayır. (1997, 10 Nisan). *Halkın Sesi Gazetesi*, s. 1.
- S-300 Füzelere Karşıyız. (1997, 15 Şubat). *Ortam Gazetesi*, s. 6.
- S-300'ler, Girit'te operasyona hazır duruma getiriliyor. (1999, 30 Mart). *Kıbrıs Gazetesi*.
- S-300'lerden endişe duyuyoruz. (1998, 8 Aralık). *Vatan Gazetesi*.
- S-300'ler Gündemde. (1997, 7 Ocak). *Ortam Gazetesi*, s. 5.
- S-300'ler kazanı kaynamaya devam ediyor. (1998, 4 Aralık). *Vatan Gazetesi*.
- S-300'ler NATO'yu da etkiliyor. (1998, 27 Temmuz). *Kıbrıs Gazetesi*.
- S-300'lere Nihai Formül Aranıyor. (1998, 21 Aralık). *Avrupa Gazetesi*, s. 26.
- S-300'lerin Adaya Yerleştirilmesi Rumlar için Amaç değil, Araçtı. (1998, 31 Aralık). *Avrupa Gazetesi*, s. 24.
- S-300'ler Niye Alınıyor?. (1997, 5 Ocak). *Halkın Sesi Gazetesi*, s. 6.
- Savaş Tamamları. (1997, 8 Ocak). *Ortam Gazetesi*, s. 3.
- Şener, B. (2013). *Türk Dış Politikasında güç kullanma seçeneği (1923-2010)*. Ankara: Barış Kitabevi.
- Talat: Sol Oylar Sağa Kaydı. (1998, 9 Aralık). *Avrupa Gazetesi*, s. 1.
- TBMM Başkanları. (b.t.). Türkiye Büyük Millet Meclisi. <https://www.tbmm.gov.tr/baskan/meclis-baskanlari>.
- Toklu, V. (2004). *Uluslararası İlişkiler*. Ankara: İmaj Yayınevi.
- TSK Gerekirse Görevini Yapar. (1997, 4 Ocak). *Cumhuriyet Gazetesi*, s. 1, 11.
- Tuncer, H. (1995). *Eski ve yeni diplomasi*. Ankara: Ümit Yayıncılık.
- Türkiye'de Girit sıkıntısı. (1998, 26 Aralık). *Yenidüzen Gazetesi*.
- United Nations Security Council. (1996, 23 Aralık). Resolution 1092. <https://uncyprustalks.unmissions.org/sites/default/files/1996-12-23-sc-resolution-s-res-1092.pdf>.

Uzgel, İ. (2002). ABD ve NATO'yla ilişkiler. Baskın Oran (Ed.), *Türk Dış Politikası*, cilt 2, 1980-2001, (ss. 243-326). İstanbul: İletişim Yayınları.

Vasiliu:S-300'ler AB Üyeliğini Etkiliyor. (1998, 13 Aralık). *Avrupa Gazetesi*, s. 26.

Ve S-300'ler Girit'e... (1998, 11 Aralık). *Yenidüzen Gazetesi*.

Ya konmayacak, ya konmayacak. (1997, 11 Ocak). *Ortam Gazetesi*, s. 13.

Yıldız, M. (2022). Rusya'nın Ortadoğu'ya Dönüşününün Askeri Boyutu. *Türkiye Ortadoğu Çalışmaları Dergisi*, 9(1), 83-107.

Yılmaz, A.B.(2018). Soğuk Savaş Sonrası Yeni Güvenlik Algıları Çerçevesinde Zorlayıcı Diplomasi: S-300 Füzeleri Krizi. *Barış Araştırmaları ve Çatışma Çözümleri Dergisi*, 6(1), 1-32.

Yunanistan'dan Klerides' S-300 baskısı. (1998, 11 Aralık). *Yenidüzen Gazetesi*.

Türkiye Ortadoğu Çalışmaları Dergisi

Turkish Journal of Middle Eastern Studies

ISSN: 2147-7523 E-ISSN: 2630-5631

Cilt/Vol. 11, Sayı/No. 2, 133-160, 2024

Yayıncı/Publisher: Sakarya Üniversitesi

DOI: <https://doi.org/10.26513/tocd.1472597>

Araştırma Makalesi / Research Article

Türkiye'nin 2002-2023 Arası Dönemde Ortadoğu'da Değişen Politikalarının Bağlamsallaştırılması: İnşacı Bir Yaklaşım

Contextualising Türkiye's Fluctuating Policies in the Middle East in the 2002-2023 Period: A Constructivist Approach

Ahmet Üçağaç

Sakarya Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü, Sakarya, Türkiye,
auccagac@sakarya.edu.tr

Öz: Bu çalışma, Türkiye'nin son yirmi yılda Ortadoğu'ya yönelik izlediği politikayı dönemsel bağlamlara oturtarak açıklamaya çalışmaktadır. 2002 yılından 2023 yılına kadarki dönemde Türkiye'nin Ortadoğu politikasında çeşitli değişiklikler olduğunu kabul eden bu çalışma, Ankara'nın bölgeye yönelik politikasını, dış politika kimliğini oluşturan merceler aracılığıyla dışarıdaki maddi dünyayı nasıl algıladığı temelinde inceleyen bir yaklaşımla ilgili literatüre katkıda bulunmayı amaçlamaktadır. Çalışma, Türkiye'nin Ortadoğu'ya yönelik dış politikasının son yirmi yılda taktiksel değişikliklere uğramasına rağmen, geleneksel dış politika kimliğiyle tutarlı kaldığını savunmaktadır. Ayrıca, süreklilik ve düşünsel kalıcılığın sosyal inşacı bir kuramsal çerçeve ile kapsamlı bir şekilde açıklanabileceğini savunan bu çalışma, Türkiye'nin bölgeye yönelik politikalarını nasıl benimsediğini inşacı bir mercekle kullanarak açıklamayı ve analiz etmeyi amaçlamaktadır. Bu bağlamda çalışma, "2002-2023 döneminde Türkiye'nin Ortadoğu politikalarını hangi faktörler nasıl şekillendirdi?" sorusuna cevap aramaktadır. Ankara'nın değişen Ortadoğu politikalarının ardındaki temel faktörlerin izini sürmek, bu çalışmanın teorik ve ampirik boyutlarını ortaya koymaktadır. Bu çerçevede, sosyal inşacı yaklaşım teorik bir çerçeve olarak bu analize rehberlik ederken, süreç izleme yöntemi Türkiye'nin bölge politikalarının düşünsel ve materyal yönlerini anlamak için kullanılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Türkiye, Ortadoğu, Siyasi Kimlik, Taktiksel Değişim

Abstract: This study attempts to explain Turkey's policy towards the Middle East in the last two decades by placing it in periodic contexts. Acknowledging that since 2002 there had been various changes in Türkiye's Middle East policy, the study aims to contribute to the relevant literature with an approach that examines Ankara's policy towards the region based on how it perceived the material world outside through the lenses that constitute its foreign policy identity. The study argues that although Türkiye's foreign policy towards the Middle East undergone tactical changes in the last two decades, it remained consistent with the traditional foreign policy identity. Arguing that continuity and ideational persistence can be comprehensively explained through a social constructionist theoretical framework, the study aims to explain and analyze how Türkiye adopted its policies towards the Middle East using a constructionist lens. In this context, the study seeks to answer the question of "which factors shaped Türkiye's Middle East policy in the 2002-2023 period and how?". Therefore, tracing the key factors behind Ankara's changing Middle East policies informs the theoretical and empirical dimensions of this study. Finally, while the social constructionist approach guides this analysis as a theoretical framework, the process tracing method is used to understand the ideational and material aspects of Türkiye's Middle East policies.

Keywords: Türkiye, The Middle East, Political Identity, Tactical Change

Geliş Tarihi/Received: 23.04.2024

Kabul Tarihi/Accepted: 08.11.2024

Yayınlanma Tarihi/Available Online: 08.11.2024

Atf için (APA 7): Üçağaç A. (2024). Türkiye'nin 2002-2023 Arası Dönemde Ortadoğu'da Değişen Politikalarının Bağlamsallaştırılması: İnşacı Bir Yaklaşım, *Türkiye Ortadoğu Çalışmaları Dergisi*, 11(2), 133-160. <https://doi.org/10.26513/tocd.1472597>

This is an open access paper distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

Giriş

Son yirmi yılda, Türkiye'nin Ortadoğu politikasını inceleyen zengin bir literatür ortaya çıktı. Bu külliyatı oluşturan çalışmaların büyük bir kısmı, bu dönemde Türkiye'nin Ortadoğu'ya yönelik politikasında önemli değişiklikler olduğunu savunmaktadır. Türkiye'nin Ortadoğu politikasının bu dönemde önemli değişimler geçirdiğini savunan çalışmaların bir kısmı bu değişimde rol oynayan materyal faktörlere odaklanırken, bir kısmı da düşünsel faktörlere odaklanmaktadır. Benzer şekilde, materyal faktörlere odaklanan çalışmaların bazıları Ankara'nın bölgesel politikasındaki değişiklikleri küresel ve bölgesel düzeydeki yapısal değişimlere bağlarken, (Keyman, 2009; Öniş, 2010; Altunışık & Martin, 2011; Kardaş 2010; Akdoğan & Polat, 2022), bir kısmı da ekonomik faktörlere bağlamaktadır (Kirişçi, 2009; Tür, 2011). Öte yandan, düşünsel faktörlerin rolüne odaklanan çalışmalar, Türkiye'nin bölgesel politikasını 2002 sonrasında Ankara'nın siyasi kimliğindeki değişime bağlamaktadır (Larrabe, 2007). Bununla birlikte, bu dönemde Ankara'nın bölgesel politikasındaki değişimleri ortaya koyan ve Türkiye'nin Ortadoğu politikasındaki değişimlerin iç ve dış faktörlerin etkileşiminden kaynaklandığını savunan çalışmalar da mevcuttur. Bu bağlamda, Altunışık ve Martin, Türkiye'nin Ortadoğu politikasını birbiriyle kesişen üç analiz düzeyini kullanarak inceledikleri kapsamlı çalışmalarında, Ankara'nın bölgesel politikasındaki değişimleri bölgesel ve küresel sistemdeki dönüşümlerin yanı sıra iç politikadaki ve bireysel liderlikteki değişimlerle de ilişkilendirmektedir (Altunışık & Martin, 2023).

Bahsi geçen literatüre benzer şekilde, bu çalışma da Türkiye'nin Ortadoğu'ya yönelik dış politikasında son yirmi yılda değişiklikler olduğunu kabul etmektedir. Ancak, bu değişiklikleri dönemselleştirip bağlamsallaştırarak mevcut literatüre katkıda bulunmayı amaçlamaktadır. Türkiye'nin son yirmi yılda Ortadoğu'ya yönelik yaklaşımına odaklanan bu çalışma, Ankara'nın bu dönem içerisindeki bölgesel politikasını kendisini, bölgeyi ve dünyayı inşa etme biçimleri üzerinden şekillendirdiğini iddia etmektedir. Ayrıca son yirmi yılda Ankara'nın Ortadoğu'daki siyasi kimliğini şekillendiren temel ilkelerin analiz edildiği çalışmada, Türkiye'nin bölgeye yönelik politikasının bölgesel ve küresel düzeyde daha etkin bir aktör konumuna ulaşma hedefi etrafında şekillendiği savunulmaktadır. Çalışma, Türkiye'nin Ortadoğu politikasında yaşanan kritik kırılmalara işaret eden üç dönemi ele alarak incelemektedir. Bu bağlamda 2002-2011 arası dönem araştırmada ele alınan ilk dönemi oluştururken, 2011-2015 arası dönem ikinci dönemi, 2015-2023 arası dönem ise son dönemi oluşturmaktadır.

Türkiye'nin 2002 sonrası dönemde Ortadoğu'ya yönelik dış politikasında hem söylem hem de uygulama açısından önemli değişimler yaşandı. Bu değişimler, birbiriyle etkileşim halinde meydana gelen küresel ve bölgesel dönüşümler

bağlamında gerçekleşti. 2002-2011 arası dönemde Ankara, konumunu güçlendirmek ve sadece bölgede değil uluslararası arenada da ulusal çıkarlarına hizmet edecek bir bölgesel düzen inşa etmek için geleneksel Batı odaklı dış politikasından kopmadan aktif bir politika izledi (Criss, 2010 & Uzgel, 2006). Bu doğrultuda, 2002-2011 yılları arasında Ortadoğu'ya yönelik politikasında Avrupa Birliği'ne (AB) üyelik sürecine paralel bir şekilde ekonomik liberalizmi önceleyen Türkiye, entegrasyoncu bir siyasi kimlik benimseyerek lider güç olabileceği bir bölgesel düzen inşa etmeyi hedefledi. Türkiye, bu hedefini AB'ye katılım süreciyle birlikte ele alırken, Batı'nın desteğini alarak bu politikayı hayata geçirmeye çalıştı. Dolayısıyla, 2000'li yılların ilk on yılında Ortadoğu'ya ekonomik karşılıklı bağımlılık, üçüncü taraf rolleri ve yumuşak dengeleme yoluyla angaje olarak tehditlerden ziyade bölgedeki fırsatlara odaklanan Türkiye'nin, Arap ayaklanmalarına kadar dış politika davranış modeli Keohane ve Nye tarafından geliştirilen karmaşık karşılıklı bağımlılık teorisi çerçevesinde şekillendi (Keohane & Nye, 1977, ss. 23-37).

Ancak 2010 yılında patlak veren Arap ayaklanmaları tüm bölge için önemli bir dönüm noktası oldu. Bu dönemde Türkiye kendisini iç savaşların, yoğunlaşan şiddetin, bölgesel ve uluslararası aktörlerin askeri müdahalelerinin, devletlerin ve devlet dışı aktörlerin sayısız değişen ittifaklar içinde yer aldığı çok katmanlı ve karmaşık çatışmaların yaşandığı bir bölgede buldu. Arap ayaklanmalarının patlak vermesinin ardından, demokrasi ve İslam'ın başarılı birlikteliğini önemli bir avantaja dönüştürmek isteyen Türkiye, doğal bir liderlik rolü oynayabileceği liberal-demokratik bir bölgesel düzenin yaratılmasına yol açacak demokratik dönüşümlerin en açık destekçisi olarak ortaya çıktı. Bu doğrultuda, ayaklanmaların ardından bölgeye yönelik politikasının içeriğini genel çerçevede ilkesel olarak değiştiren Ankara, müdahaleci cumhuriyetçi liberalizmin (Moravcsik, 1997, ss. 530-533) bölgedeki en önemli savunucusu haline geldi. Ne var ki, ayaklanmaların seyri Türkiye'nin iddialı dış politikasının bir dizi önemli zorlukla karşı karşıya kalmasına neden olurken, iddialı hedeflerini gerçekleştirme yolunda önemli sınırlılıklarını da ortaya çıkardı. Nitekim başlıca Batılı müttefiklerinin desteği olmaksızın otoriter diktatörlükleri iktidardan uzaklaştırmak ve bölgesel düzeni yeniden tasarlamak gibi iddialı bir hedefin, Türkiye'nin düşünsel ve materyal kapasitesinin çok ötesinde olduğu ortaya çıktı. Bu durum Ankara'nın Ortadoğu politikasında yeni bir dönemin başlangıcı oldu.

Türkiye'nin bölgeye yönelik politikasının üçüncü aşamasına işaret eden yeni dönem 2015-2016'dan sonra açıkça görünür hale geldi. Bu dönemde Türkiye bölgeye yönelik politikasında daha fazla askeri araç kullanmaya başladı. Ulusal güvenliğe öncelik verilen yeni dönemde Türkiye'nin bölgesel politikaları, PKK bağlantılı Suriye Kürt Demokratik Birlik Partisi (PYD) ve silahlı Halk Savunma

Birlikleri'nin (YPG) Suriye'nin kuzeyinde, Fırat'ın doğusunda kalan bölgeyi işgal ettiği güney sınırlarına odaklandı. Böylece ulusal güvenliğine hayati bir tehdit olarak gördüğü Batı-destekli PYD'nin Suriye'nin kuzeyindeki varlığını pekiştirmesini önlemek için sınır ötesi askeri operasyonlar başlatan Türkiye'nin bu dönemde bölgeye yönelik dış politika yaklaşımı, güvenlik tehditlerinin yeniden kavramsallaştırılmasına yol açan bölgesel ve küresel dönüşümlerin etkisiyle yeniden şekillendi. Ayrıca, Batı'nın bölgesel ve küresel düzeyde gerilemesi ve bölgedeki beklenmedik gelişmeler de Ankara'nın yeni yaklaşımının şekillenmesinde önemli bir etkiye sahip oldu. Dolayısıyla bölgesel tehditler ve uluslararası sistemin dönüşmekte olduğu algısı Ankara'nın tek taraflı askeri araçları kullanma eğilimini artırdı.

Bu gelişmeler ışığında, 2002-2023 arası dönemde Türkiye'nin Ortadoğu politikasında yaşanan değişimlerin bölgesel ve küresel düzeyde meydana gelen dönüşümler çerçevesinde analiz edilmesi amaçlanmaktadır. Burada değişim kavramının anlamı kritik önem taşımaktadır. Dış politikada değişim iki kategoriye ayrılır. Bunların ilki taktiksel değişimi ifade ederken ikincisi ise stratejik değişimdir. Taktiksel değişim dış politikanın yöntem ve araçlarına odaklanır ve bu nedenle daha çok bir ayarlamayı ifade eder. Taktiksel değişim çaba düzeyinde bir değişikliğe veya program değişikliğine atıfta bulunur. Öte yandan stratejik değişim, devletin hedeflerinin ve/veya uluslararası sistemdeki konumunun değiştirilmesi gibi daha temel bir nitelik taşır (Alden & Aran, 2012, ss. 92-93). Bu kategorik tanımlamaya göre göre, 2002-2023 yılları arasında Türkiye'nin Ortadoğu politikasındaki değişimlerin, Ankara'nın uluslararası konumunda stratejik bir değişikliğe yol açmadığı için taktiksel değişimler olarak nitelendirilmektedir. Başka bir deyişle çalışma bu dönemde Türkiye'nin bölge politikasında değişimlerin yaşandığını kabul etmekte ancak bu değişimlerin eksen kayması gibi stratejik bir nitelik taşımaktan ziyade bölgesel ve küresel dinamiklerin dayattığı şartlara uyum sağlamak için başvurulan taktiksel değişimler olduğunu savunmaktadır.

Uluslararası sistemin dinamik yapısı göz önünde bulundurulduğunda bölgesel ve küresel düzeyde meydana gelen sürekli dönüşümlerin devletlerarası ilişkilere sosyal bir okuma sunan inşacılık teorisinin varsayımları bu çalışmaya rehberlik edecek en uygun yaklaşım olarak benimsenmektedir. Ana akım teoriler dış politikayı olgulara, yani bir ülkenin politikalarının sonuçları olarak sahada görülebilen ve algılanabilen sonuçlara dayanarak analiz etme eğilimindedir. Ancak bu tür sonuçlar, bir devletin dış politikasının bağlamını anlamak için kapsamlı bir reçete sunmamaktadır. Çünkü hiçbir şeyin durağan olmadığı ve her şeyin sürekli bir evrim içinde olduğu sosyal dünyada, norm ve değerlerin oluşumunu sağlayan kültürler de bu evrimlere göre şekillenmektedir. Bu bağlamda, bölgesel ve küresel düzeyde meydana gelen değişiklikler Türkiye'nin Ortadoğu stratejisinde bir dizi

değişikliğe yol açtığı görülmektedir. Bu nedenle çalışma, Türkiye'nin Ortadoğu politikasındaki dönüşümleri açıklamak için en iyi yaklaşımın, bu dönüşümleri bölgesel ve küresel düzeyde meydana gelen dönüşümler bağlamında açıklayabilen sosyal inşacılık teorisi olduğunu öne sürmektedir.

İnşacılık, dış politika değişim sürecini yalnızca güç ve kabiliyet gibi materyalist kaygılar üzerinden değil, ulusal kimliğin inşası ve bunun dış politika değişimi üzerindeki etkisi üzerinden incelemeye olanak tanır. Dolayısıyla, dış politika kimliğinin maddi ve düşünsel faktörlerin etkileşiminin bir sonucu olduğunu öne süren inşacılık, dış politikanın daha iyi ve daha kapsamlı bir şekilde anlaşılmasını sağlamaktadır. Ana akım yaklaşımlar dış politika analizinde ne sorusuna sadece kısmi açıklamalar sunarken, sosyal inşacılık neden ve nasıl sorularına cevap vermemizi sağlar. Sosyal inşacı yaklaşım, sahada görülen hâkim sonuçların arka planlarını ve nedenlerini analiz eder. Bununla birlikte, ana akım okullar tüm durumları yöneten tek bir rasyonellik modelini kabul etme eğilimindeyken, sosyal inşacılık karar vericilerin farklı rasyonelliklerini daha iyi analiz etme fırsatı sunmaktadır. Dahası, inşacılık, ontolojik olarak pozitivist maddi dünya ile bu dünyanın epistemolojik olarak yansıtıcı yapısı arasında yer aldığı için çok daha kapsamlı bir açıklama sunmaktadır.

Bu yönüyle sosyal inşacılık, olguları oluşturan olayların verili olmadığı ve gerçek olarak anlaşılanın öznel arası oluşuma göre değişebileceğinin altını çizerek inşacı teorileştirmenin maddi dünyadaki kullanışlılığını daha iyi açıklamaktadır (Adler, 1997, ss. 319-363). Sosyal inşacılık, uluslararası ilişkilere dair realist yaklaşıma bir alternatif olmaktan ziyade, onu tamamlayıcı bir unsur niteliğindedir. Bu nedenle, inşacılık geleneksel haliyle ana akım teoriler üzerinde işlerken, bunları devletlerin dış politikalarını şekillendirmede kimlik, kültür, normlar ve çıkarların önemini vurgulayan sosyal öncüllerle tamamlar (Ruggie, 1998, ss. 855-885). Bu kapsamda, çalışma sosyal inşacı yaklaşımın ilgili argümanları rehberliğinde, 2002-2003 döneminde Türkiye'nin Ortadoğu'daki uluslararası kimliğini şekillendiren ana faktörleri inceleyerek Ankara'nın bölgesel politikasındaki değişiklikleri açıklamaya çalışmaktadır.

Türkiye'nin 2002-2011 arası dönemde Ortadoğu politikası: AB'ye uyum ekseninde aktif politika

Türkiye 2002'den sonra dış politikada daha aktif bir tutum benimsemeye başladı. Bu dönemde Türk dış politikası, geleneksel çizgisinden sapmadan, Soğuk Savaş yıllarının güvenlik odaklı politikasından, ekonomik, siyasi ve güvenlik boyutlarıyla daha geniş bir güvenlik yaklaşımını benimseyen proaktif ve çok boyutlu bir politikaya doğru evrilmeye başladı (Öztürk, 2009). Türkiye, önemli bir NATO üyesi

olmanın yanı sıra, AB'ye tam üyelik arayışını bu dönemde arttırarak sürdürdü. Ankara'nın 2000'li yılların başında gerçekleştirdiği reformların ardından 2005 yılında AB Türkiye ile katılım müzakerelerine başladı. Böylece Türkiye, AB üyesi olmak için iç ve dış tehditlerle uğraşırken düşük siyasi kaygıları öne çıkararak güvenlik kimliğini Avrupalılaştırmaya başladı (Rousseau, 2015, ss. 55-64). Adaylık statüsünün ardından Türkiye'nin AB'ye katılım süreci, düzenleyici ve disipline edici bir unsur olarak dış politika yönelimine önemli katkıda bulundu. Dolayısıyla, Alessandri'nin de belirttiği gibi, AB standartlarını karşılamaya yönelik reformlar demokratikleşme ve liberalleşmeyi teşvik ettiği için AB'ye katılım süreci olumlu sonuçlar vermenin yanında, geçmişte Türkiye'nin komşularıyla ilişki kurmasını engelleyen güvenlik sorunlarının dışsallaşmasına da yol açtı (Alessandri, 2010).

11 Eylül saldırılarından sonra Türkiye, Batı ile uyum içinde olan demokratik ve Müslüman bir ülke olarak, Batı tarafından Ortadoğu ve Müslüman ülkeler için bir model olarak tanıtılmaya başlandı (Özel, 2012, ss. 58-61). Bu süreçte, Ortadoğu'daki aktif politikası için Batı'dan örtülü destek alan Türkiye için AB'ye katılım süreci içeride demokratikleşmenin dışarda ise komşularla ilişkilerin gelişmesinin önünü açarken, Ankara'nın Brüksel ile yakın ilişkileri Türkiye'nin Ortadoğu ülkeleri nezdindeki cazibesini de artırdı. Böylece, komşularıyla kurduğu iyi ilişkiler sayesinde AB üyesi ülkelerin gözünde değerini artıran Türkiye, her iki tarafla da kurduğu iyi ilişkileri iki yönlü bir avantaja dönüştürmeyi başardı. Bu doğrultuda, artan dış politika aktivizminin bir faydası olarak, Türkiye'nin imajı ve etkisi hem bölgesel hem de küresel olarak olumlu bir görünüm kazandı. İyileşen imajı ve artan etkisi sayesinde Türkiye, 2004 yılında İslam Konferansı Örgütü (İKÖ) genel sekreterliği görevini üstlenmenin yanında (Atlıoğlu, 2005) 2009-2010 oturumları için Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi (BMGK) geçici üyeliğini kazandı (Cumhuriyet, 2008). Ayrıca, dünyanın en büyük ekonomilerinden oluşan G-20 grubuna üye olmanın yanı sıra, 2010 yılında bir Türk diplomat NATO Genel Sekreter Yardımcılığına atanırken Ankara Uluslararası Para Fonu (IMF) ve Dünya Bankası yönetim kurullarında da yer almaya çalıştı (Sümer, 2018, s. 8).

Bu dönemde Türkiye, bölge ülkeleriyle özellikle ekonomi ve diplomasi alanlarında azami entegrasyon ve işbirliğini önceleyen bir dış politika paradigması benimseyerek bölge siyasetini güvenlik odaklı bir yaklaşımdan daha esnek bir ilişki biçimine dönüştürebildi. (Davutoğlu, 2007). Bununla birlikte, geleneksel Kemalist siyasi söylemini kademeli olarak tasfiye ederken, Komşularla Sıfır Sorun Politikası (KSP) Ankara'nın dış politika sistematığının temel direği haline geldi ve Ortadoğu'daki stratejik angajmanlarını yeniden şekillendirdi. Ancak 2003 yılında Irak'ın Amerika Birleşik Devletleri (ABD) tarafından işgal edilmesi Türkiye'nin bölge politikasına doğrudan bir meydan okuma olarak belirdi. Irak'ın işgal edilerek istikrarsızlaştırılmasıyla Kuzey Irak'ta bir Kürt devleti kurulması ihtimalinden

endişe duyan Ankara, Irak'ın toprak bütünlüğünü ısrarla destekledi. Bu tehdit karşısında bölgesel ve uluslararası düzeyde çok boyutlu diplomasiyi kullanan Türkiye, Irak krizini kontrol altına almak için ortak bir anlayış ve ortak bir diplomatik mekanizma oluşturmaya çalıştı (Yeşiltaş, 2009, ss. 25-51). Neticede AB ile olan yakın bağları ve demokratik siyasi sistemi¹ sayesinde Irak krizinden hem bölgesel hem de uluslararası anlamda yara almadan çıkmayı başardı. Ayrıca, bu dönemde artan ekonomik gücü ve güçlenen arabulucu rolü sayesinde, Ankara 2009 yılına kadar Suriye-İsrail ve İsrail-Filistin ihtilaflarının çözümü gibi çeşitli bölgesel ihtilaflarda da arabulucu rolü oynama imkânı buldu.

Bu dönemin sonlarına doğru Türkiye – İsrail ilişkilerinin bozulmaya başlamasıyla birlikte Türkiye, Ortadoğu'daki Müslüman ülkelerle ilişkilerini derinleştirmeye başladı (Aras, 2009, ss. 29-41). Müteakip süreçte Ankara'nın İsrail'e yönelik resmi eleştirileri, İran nükleer meselesindeki alternatif stratejik pozisyonu ve Hamas ile yakın ilişkisi, Türkiye'nin dış politika pozisyonunda eksen kayması tartışmalarına yol açtı (İnat, 2014, s. 3; Kardaş, 2011). Böylece, Türkiye'nin Ortadoğu'da Batı'nın bir ortağı olarak mı hareket ettiği yoksa Ortadoğu'yu Batı yöneliminin önüne mi koyduğu sorusu bu dönemdeki siyasi ve akademik tartışmaların merkezine oturdu. Ancak, farklı bir dış politika yönelimi benimsediği için yerel ve uluslararası aktörlerden gelen eleştirilere rağmen Ankara, dış politika eylemlerinin temel belirleyicisi olarak komşularla sıfır sorun politikası ve Batı odaklı dış politikayı kararlılıkla sürdürdü (Yeşiltaş & Telci, 2013). Bu anlamda Ankara'nın bu dönemdeki pozisyonunu en net anlatan açıklama ABD'nin Ankara Büyükelçisi'nden geldi. Büyükelçi Jeffrey'nin "Tüm bunlar Türkiye'nin dış politikasının İslam dünyasına ve Müslüman geleneğine daha fazla odaklandığı anlamına mı geliyor? Kesinlikle evet. Geleneksel Batı yönelimini ve bizimle işbirliği yapma isteğini terk ettiği ya da terk etmeye istekli olduğu anlamına mı geliyor? Kesinlikle hayır. (Jeffrey, 2010)" şeklindeki ifadeleri, Ankara'nın bu dönemde Batı merkezli dış politika kimliğini terk etmediğinin, aksine dış politikasında koşullara uygun olarak kısmi bir taktiksel düzenleme yaptığının en açık kanıtıydı.

Bu süreçte Türkiye'nin bölgeye yönelik politikasındaki taktiksel değişiklikler derinleşmeye devam etti. Bu doğrultuda Arap ülkeleriyle ilişkilerini yoğunlaştırmaya devam eden Türkiye, bölgesel entegrasyon idealini gerçekleştirme çabalarını arttırarak sürdürdü. Birçok Arap ülkesiyle vizelerin kaldırılması, bölgesel aktörlerle Yüksek Düzeyli Stratejik İşbirliği Konseyleri'nin kurulması ve bölge içinde kültürel işbirliğinin yoğunlaştırılması gibi birçok gelişme, Türkiye'nin bölgede daha fazla entegrasyon arayışının temel göstergeleriydi. Bu tür girişimlerle bölgedeki siyasi statükonun dönüşümüne öncülük etmeyi amaçlayan Türkiye, bu idealini kapasitesine olan güvenle devam ettirdi (Kardaş, 2012). Dolayısıyla bu dönemde Batı merkezli bir dış politika

izlemeye devam eden Ankara, bölgesel ve küresel dinamiklerin sunduğu şartlar çerçevesinde taktiksel değişikliklerle Batı yörüngesinde özerk bir stratejiye sahip olmaya çalıştı. Başka bir deyişle, Türkiye ulusal çıkarlarını ilerletmek için batıya bakmaya devam ederken, bölgede liderlik statüsü kazanmak ve Batı'nın gözündeki konumunu güçlendirmek için Ortadoğu ile ilişkilerini derinleştirmeyi sürdürdü.

Bu dönem boyunca Türkiye'nin bölgeye yönelik dış politika stratejisi, demokrasinin geliştirilmesi kavramından ziyade ulus devletlerin bağımsızlığına saygı duyulması ve diğer ülkelerin iç politikalarına karışılmaması ilkesine dayanan Vestfalya mantığına dayanıyordu. Öniş'in de belirttiği gibi, bu dış politika mantığı, artan ekonomik karşılıklı bağımlılığın ve komşu ülkeler arasında serbest iş gücü akışını teşvik eden esnek bir vize rejiminin otoriter rejimleri zaman içinde kademeli olarak ortadan kaldıracağı şeklindeki örtük işlevselci varsayıma dayanıyordu (Öniş, 2012, ss. 45-63). Türk politika yapıcılarının hesaplarına göre, bu stratejinin başarılı olması halinde Türkiye bölgesel düzenin tasarlanmasında önemli avantajlar elde edecekti. Ancak 2010 yılının sonlarında patlak veren Arap ayaklanmaları, Türkiye'nin diyalog, barışçıl çatışma çözümü, yumuşak güç, angajman ve ekonomik karşılıklı bağımlılık gibi araçlara dayanan dış politika stratejisine önemli ölçüde meydan okuyarak Ankara'yı bölgeye yönelik politikalarında yeni düzenlemeler yapmaya zorladı.

Arap Ayaklanmaları Sürecinde Türkiye'nin Ortadoğu Politikası: ABD ve AB ile koordineli aktif politika

Arap ayaklanmaları, başlangıçta Ankara'da Türkiye'nin bölgedeki nüfuzunu artırma ihtimaline dair umutlar yarattı. Nitekim, Türkiye'nin ve özellikle de dönemin Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan'ın Arap kamuoyunda bir süredir sahip olduğu popülarite ve AK Parti hükümetinin Arap ülkelerindeki muhalefet içinde iyi örgütlenmiş Müslüman Kardeşler hareketleriyle olan bağları ve yakınlığı Ankara'nın beklentilerinin zeminini güçlendiriyordu. Tür siyasi elitinde, Arap dünyasında siyasi alana daha geniş katılımın ve daha demokratik yönetimlerin, Türkiye ile daha yakın bağlar kuracak hükümetlerin iktidara geleceği beklentisi oldukça güçlüydü. Bu nedenle Ankara, genel olarak ayaklanmaları ve Tunus ve Mısır'daki müteakip geçişi ekonomik yardım, uzmanlık transferi ve siyasi destek yoluyla desteklemekte hızlı davrandı. Dahası, Müslüman Kardeşler'in adayı Muhammed Mursi'nin Mısır'da cumhurbaşkanı seçilmesinin ardından Türkiye, Mısır ile daha önce mümkün olmayan ve gerçekleşmesi halinde bölgedeki güç dengelerini önemli ölçüde değiştirebilecek bir "stratejik ortaklıktan" bahsetmeye başladı (Shadid, 2011). Türkiye'nin dönüşen bölgede oynayacağı aktif role ilişkin beklentileri yükselten bu gelişmeler, Ankara'yı bölgede daha müdahaleci

politikalar izlemeye sevk etti. Böylece başta ABD ve güçlü AB üyesi ülkelerle koordineli bir şekilde bölgedeki siyasi dönüşüme müdahalesini arttırdı.

2010 yılının sonlarında Arap dünyasında başlayan demokratik ayaklanmalar Türkiye için normatif olarak arzu edilen bir gelişme olsa da beklenen bir durum değildi. Bu nedenle pek çok ülke gibi, Türkiye de başlangıçta bu ayaklanmalara nasıl karşılık vereceği konusunda kararsızdı. Ancak, Batı'nın liberal demokrasinin değerleriyle uyumlu olan bu demokratik taleplere güçlü bir destek vereceğini varsayan Ankara, kendisine Ortadoğu'da demokrasinin önde gelen savunucusu olma fırsatı sunduğu için bu ayaklanmaları desteklemenin en iyi seçenek olacağına karar verdi (Gözen, 2011, ss. 1-25). Böylece, bölgede otoriter rejimlere karşı ortaya çıkan büyük meydan okumayı memnuniyetle karşıladı (Yakış, 2013). Gelişmelerin nispeten hızlı ve sorunsuz bir şekilde olgunlaştığı Tunus'taki ayaklanmalar karşısında başlardaki tutumu genel olarak belirsiz olsa da Ankara esas olarak Bin Ali'nin devrilmesini destekleme eğilimindeydi (Gözen, 2011, ss. 1-25). Bin Ali rejiminin devrilmesinden sonra Türkiye, Tunus'a yasama ve yürütme alanlarında büyük destek sağladı. Dahası Türkiye'yi Tunus'un örnek alabileceği bir model olarak konumlandırmaya çalışan (Özhan, Davutoğlu & Abdessalem, 2012; Nounou, 2012, s. 28; Altunışık, 2016), Türk siyasi elitleri, Tunuslulara Türkiye'nin kazanımlarını nasıl uygulayacaklarını tavsiye ederek, bölgedeki kurumsal altyapıyı Türkiye'nin liderlik pozisyonu almasına yardımcı olacak şekilde yönlendirmeyi amaçladı.

Türkiye'nin Mısır'daki ayaklanmalara karşı da ilk tepkisi belirsiz oldu. Başlarda ne Tahrir Meydanı'ndaki ayaklanmaları ne de Mübarek rejimini destekleyen (Çandar, 2011). Türk hükümeti muğlak tutumu ve Mübarek rejimiyle bağlarını koparmaması, ülke içinden ve dışından eleştirilere maruz kalmasına neden oldu. Ancak ABD'nin Mısır'da devrim yanlısı tutumundan emin olduktan hemen sonra duruşunu netleştirdi. Türk yetkililerin ABD yönetimiyle siyasi ve diplomatik temaslar kurmasının ardından Ankara hızla Mübarek'i eleştirmeye ve istifasını istemeye başladı (Jamesinturkey.com, 2011). Bölgedeki demokratik sistemle yönetilen en güçlü Müslüman ülke konumundaki Türkiye'nin değişim taleplerine destek vermesi Mısır'daki devrimin gerçekleşmesinde kritik bir rol oynadı. Nitekim İslam ve demokrasinin başarıyla harmanlanmış olduğu Türkiye, Mübarek rejiminin devrildiği 2011 yılından demokratik yollarla seçilmiş Mursi hükümetinin 2013 yılında askeri darbeye yıkılmasına kadar Mısır'da başlayan demokratikleşme sürecinde güvenilir bir referans olarak önemli katkılarda bulunma fırsatı yakaladı. Mısır'daki demokratikleşme sürecine sunduğu katkılar sayesinde Türkiye'nin Arap dünyasında daha popüler hale geldiğine ve dönüşen bölgede doğal bir lider olacağına dair Ankara'da güçlü bir inanç oluştu. Daha da önemlisi Ortadoğu'da elde edilecek liderlik pozisyonunun Türkiye'yi Batı nezdinde de kilit bir konuma

yükselteceği beklentisi, Ankara'yı bölgedeki dönüşüme en büyük desteği veren ülkelerin başında yer almaya sevk etti.

Türkiye, Mısır'daki gelişmeler karşısında sergilediği ilk tutuma benzer bir şekilde başlarda Libya'daki ayaklanmalara karşı da tereddütle yaklaştı. Libya'da demokratik ayaklanmaların patlak vermesinin ardından Başbakan Erdoğan Mart 2011 başında Libya lideri Muammer Kaddafi'yi arayarak Türkiye'nin Libya'daki olaylara yaklaşımını anlattı. Erdoğan, Kaddafi ile yaptığı telefon görüşmesinde, Kaddafi'ye Libya halkının taleplerine saygı göstermesini tavsiye ederek (Hürriyet, 2011) barışçıl bir geçiş süreci için girişimlerde bulundu. Ancak Mayıs 2011'de Türkiye'nin Libya'daki krizi çözmeye yönelik diplomatik girişimlerinin başarısız olduğunu gören Erdoğan, daha sert bir tutum benimseyerek Kaddafi'ye iktidarı halka devretmesi çağrısında bulundu (BBC, 2011). Libya'da tırmanan çatışmalar karşısında bu ülkedeki yatırımlarını göz önünde bulunduran Türkiye başlangıçta Kaddafi rejimini devirmek için askeri araçların kullanılmasına karşı çıkmakla birlikte Kaddafi rejimine karşı askeri müdahale planları yapan NATO'yu Libya'daki krizin dışında tutmaya çalıştı (Yackley, 2011; Head, 2011). Ancak Fransa ve Birleşik Krallık'ın (İngiltere) Libya hava savunma sistemlerini vurmaya başlamasının ardından Ankara, Türkiye dâhil olsa da olmasa da NATO güçlerinin oluşturduğu bir gönüllüler koalisyonunun Libya'ya müdahale edeceğini fark etti. Bunun üzerine Türk hükümeti ani bir değişiklik yaparak hava ve deniz kuvvetleriyle operasyonlara katıldı (The Economist, 2011). Bu hamleyle Türkiye, Kaddafi rejimini devirmek için Batılı aktörlerle birlikte çalışarak Batı ittifak sistemi içindeki konumunu güçlendirme fırsatı yakalamış oldu (Kardaş, 2011).

Arap Baharı sürecinde Türkiye'nin Batı ile koordineli bir bölge politikası izlediğinin bir diğer önemli göstergesi de Bahreyn ve Yemen'de meydana gelen ayaklanmalar karşısındaki tutumu oldu. Arap Baharı'nın etkisiyle Bahreyn'de nüfusun çoğunluğunu oluşturan ve ülke siyasetinden dışlanmış Şiiler ayaklanıp Sünni yönetici aileye karşı demokratik taleplerini (anayasal monarşinin kurulması) dile getirmeye başladı. Bu ülkede meydana gelecek olası bir rejim değişikliğinin hem bölgesel rakibi İran'ı güçlendireceğinden hem de kendi halkını ayaklandıracağından endişe eden Suudi Arabistan, Körfez İşbirliği Konseyi'nin (KİK) himayesinde, gösterileri bastırmak için çoğunlukla Suudi ve Birleşik Arap Emirlikli (BAE) askerlerden oluşan bir müdahale gücü organize etti ve ayaklanmaları bastırdı (Holmes, 2014). Dünya enerji kaynaklarının kalbi ve stratejik konumu nedeniyle ABD için kritik öneme sahip olan Körfez alt bölgesinde istikrarın bozulmasını istemeyen ABD ve Batılı müttefikleri bu durum karşısında sessiz kalarak çifte standart uyguladı (Amirahmadi & Afrasiabi, 2011; RT, 2012; Cooper, Momani & Farooq 2014, ss. 360-384). Türkiye de Batı'nın bu ülkedeki çifte

standartlı yaklaşımını takip ederek Arap Baharı'nın yaşandığı diğer ülkelerde benimsediği müdahaleci politikaları Bahreyn'de uygulamadı (Raufoğlu, 2011).

Benzer şekilde, Yemen'deki olaylara da zayıf tepki gösteren Türkiye bu dönemde bölgeye yönelik benimsediği aktif müdahaleci politikasını uygulamadı. Bahreyn'de olduğu gibi Batı'nın olaylara müdahil olmaması ile Batı'nın İsrail'den sonra bölgedeki en önemli müttefikleri olan Suudi Arabistan ve Körfez Arap Ülkelerinin Yemen'deki gelişmelerde ana aktörler olarak yer alması Türkiye'nin Yemen'e müdahale politikasını etkiledi. Ayrıca, bu dönemde Körfez Arap ülkeleriyle iyi ilişkilere sahip olan Ankara, Yemen'deki gelişmeler karşısında daha ölçülü bir yaklaşım benimsedi. Dolayısıyla, Türkiye'nin Yemen'deki ayaklanmalara ve genel olarak Yemen'e yönelik tutumu, Türkiye ile Körfez Arap Ülkeleri arasındaki ikili ilişkiler bağlamında gelişti. Dahası, sonraki yıllarda derinleşen Yemen iç krizinde Ankara'nın Suudi ve Körfez yanlısı tutumu, Türkiye'nin küresel arenada kendisiyle aynı konumda olan (Batı bloğunda yer alan) Körfez Arap Ülkelerine yönelik tutarlı politikasını ortaya koydu (Anadolu Ajansı, 2015; Cengiz, 2015).

Türkiye'nin Arap Baharı sürecinde en aktif olduğu ve Batılı müttefikleriyle en yakın işbirliğinde olduğu ülke güneydeki sınır komşusu Suriye oldu. 2000'li yılların başından itibaren siyasi ve ekonomik alanda büyük bir ivme kazanan Türkiye-Suriye ilişkileri, 15 Mart 2011 tarihinde Suriye'de patlak veren demokratik ayaklanmalarla birlikte kritik bir sınavla karşı karşıya kaldı. Gösterilerin başlangıcında Türk hükümeti, Esad'ı demokrasiye geçiş sürecini başlatmaya ikna etmek için büyük çaba sarf etti. Ne var ki, Türkiye'nin çabaları Esad tarafından rejimini devirme amaçlı Batı destekli bir komplo olarak yorumlandı (DW, 2011). Ardından gösterileri şiddetle bastırmaya başladı. Bunun üzerine Rusya ve İran eksenindeki Esad rejimiyle öteden beri sorunlu ilişkilere sahip olan ABD ve AB ülkeleri Suriye'deki rejimin devrilmesi gerektiğini açıkça dile getirmeye başladı. Libya'da olduğu gibi Suriye'deki rejimin de askeri müdahaleyle de olsa devrileceğini öngören Ankara Esad rejimine karşı pozisyonunu netleştirdi.

Suriye'deki krizin ilk aşamasında Ankara'daki genel kanı Esad rejiminin mutlaka yıkılacağı yönündeydi. Esad rejiminin devrilmesinin Şam'da Rusya-İran ekseninden uzaklaşacak yeni bir liberal demokratik hükümetin kurulmasına yol açacağını hesaplayan Ankara, Türkiye'nin muhaliflerin yanında yer alarak Suriye'nin yakın geleceğine yatırım yapmasının hayati önem taşıdığı kanaatindeydi. Böylece rejim karşıtı muhaliflerin yanında net bir duruş sergilemeye başladı. Bu doğrultuda, ABD, bazı AB üyeleri ve altı Körfez Arap ülkesinin Şam'daki büyükelçiliklerini kapatmasının ardından (Al Jazeera, 2012; The Voice of Vietnam, 2012; Goldman, 2012), Türkiye de Mart 2012'de Suriye'deki diplomatik misyonlarını kapatarak Esad rejimiyle köprüleri attı (Anadolu Ajansı,

2012). Böylece, iki ülke arasındaki tüm resmi kanallar kesilirken, Türkiye muhalefete maddi ve düşünsel destek sağlayarak krize giderek daha fazla dâhil oldu. Dahası, 2011 yazında Özgür Suriye Ordusu'nun (ÖSO) kurulmasıyla (BBC, 2013) ABD ile koordinasyon içinde Suriye krizine müdahalesini daha da yoğunlaştırmış oldu. Bu dönemde Washington ve Ankara eşgüdümlü bir politika izleyerek Suriyeli muhaliflere askeri destek sağlamaya başladı. Bu yardımların en kritik olanı, ABD Dışişleri Bakanı Hillary Clinton'ın 13 Ağustos'taki İstanbul ziyareti sırasında, Katar tarafından finanse edilen ve Türkiye'nin İskenderun limanı üzerinden Suriye'ye nakledilen 20 adet T-62 savaş tankının Türkiye ve ABD tarafından Suriyeli muhaliflere verilmesi oldu (Debka File, 2012; Watson, 2012).

Bu arada Ankara Şam'daki rejimin devrilmesi için yoğun bir çaba gösterirken, Suriye'nin kuzeyinde Türkiye'nin toplumsal bütünlüğü, barışı ve ulusal güvenliği için ciddi bir tehdit potansiyeline sahip ayrılıkçı bir Kürt siyasi oluşumu güç kazanıyordu. Suriye'deki gelişmeler bir iç çatışmaya dönüştüğünde, çoğunlukla Suriye'nin kuzeydoğusundaki Haseke vilayetinde yaşayan Kürtler, diğer birçok etnik veya mezhepsel gruptan daha iyi organize olmuş önemli bir güç olarak ortaya çıktı. Bölgedeki birçok Kürt partisi arasında, Türkiye'deki Sosyalist Kürdistan İşçi Partisi'nin (Partiya Karkeren Kurdistane, PKK) kardeş örgütü olan Demokratik Birlik Partisi'nin (Partiya Yeketiya Dimokratiya, PYD) en güçlü Kürt partisi olarak ortaya çıkması Ankara'yı endişelendirdi. Esad rejimi 2012 ortalarında Haseke'den ve Türkiye sınırındaki geniş topraklardan güçlerini çekince, ABD, AB ve Türkiye tarafından terör örgütü olarak tanınan PKK'ya bağlı Kürt milliyetçisi bir grup olan PYD, Rojava olarak bilinen Afrin, Kobani ve Cezire kantonlarında idari ve askeri kontrolü ele geçirdi (Stein & Foley, 2016). Dahası, PYD'nin 12 Kasım 2013 tarihinde ülkenin kuzeydoğusunda Kürtlerin çoğunlukta olduğu bölgelerde bir geçiş hükümeti kurma planlarını açıklaması, Suriye'deki gelişmelerin Türkiye için somut bir tehdide dönüştüğünü gösterdi.

Diğer yandan Mısır'da da demokratik yollarla iktidara gelen Mursi hükümetinin 3 Temmuz 2013 tarihinde Mısır ordusu tarafından devrilmesi Türkiye'nin bölgedeki stratejisine ikinci büyük darbeyi vurdu. Mısır'daki gelişmeyi kabul edilemez bir askeri darbe olarak nitelendiren (Reuter, 2013) Türkiye, Batı'nın demokratik yollarla seçilmiş bir hükümete karşı yapılan bir darbeyi onaylamayacağı ve Mursi'nin çok geçmeden görevine iade edileceği varsayımıyla, Mursi hükümetinin devrilmesini en güçlü şekilde eleştiren ülke olarak öne çıktı. Ancak, Mısır darbesine yönelik yoğun eleştirilerini 2014 yılının ortalarına kadar sürdüren Ankara, bu tarihten sonra Mısır'daki gelişmelere yönelik eleştirel tutumunu yumuşatmaya başladı. Türkiye'nin eleştirel tutumunu yumuşatmasının birkaç nedeni vardı. İlk olarak, uluslararası toplumun sessizliğini zımni bir onay olarak algılayan Sisi yönetimi, Türkiye'nin Mısır Büyükelçisini istenmeyen kişi ilan edip Kasım 2013'te

sınır dışı ederek Türkiye'ye misilleme yaptı. İkinci olarak, Suudi Arabistan, BAE ve Bahreyn'in Mart 2014'te Müslüman Kardeşler hareketini terör örgütü ilan etmesi ve Katar'ın Müslüman Kardeşler'e verdiği aktif desteğe karşılık olarak Doha'daki büyükelçilerini geri çekerek Türkiye'nin bölgesel müttefiklerine karşı sert bir tutum benimsemeleri Ankara'nın eleştirel dilini yumuşatmasına neden oldu (Aydın-Düzgit, 2014).

Gelinen noktada, Arap Baharı'nın demokrasinin işlenmesi, özgürlüklerin artması, sosyal ve temel hakların iyileştirilmesi gibi başlangıçtaki hedefleri, Mısır'daki darbe ve Suriye'de derinleşen krizle hızla belirsizliğe dönüştü. İktidardaki diktatörlere karşı ayaklananların yanında yer alarak Ortadoğu'daki değişime öncülük etmeyi hedefleyen Türkiye için ayaklanmaların ulaştığı seviye, bölgedeki değişime öncülük etme hedefi için açık bir tehdit haline geldi. Böylece, Türkiye'nin stratejik ortamı, Suriye, Mısır ve diğer Arap ülkelerindeki krizlerden doğrudan etkilenerek istikrardan yapısal kaosa doğru dramatik bir şekilde evrildi (Öniş, 2012, ss. 45-63). ABD ve diğer büyük Batılı güçlerin Mısır ve Suriye'deki demokratikleşmeye verdikleri desteği yavaş yavaş çekerek Türkiye'yi yalnız bırakmalarının ardından, Suriye krizi ve Mısır'daki askeri darbe Ankara'nın bölgeye yönelik büyük stratejisini baltalamaya başladı. Daha da önemlisi, Ankara'nın Bağdat, Tahran ve Moskova ile ikili ilişkilerinin yanı sıra Washington'la stratejik işbirliğini de doğrudan etkilemeye başlayan Suriye krizi, Türkiye'nin ulusal güvenliğini tehdit eder hale geldi (Acun & Keskin, 2017). Böylelikle, Türkiye'nin bölgesel hedeflerine yönelik başlıca meydan okuma haline gelen Arap ayaklanmaları, Ankara'nın bölgedeki çok boyutlu kriz karşısında stratejisini güncellemesine ve ulusal güvenlik odaklı politikalara dönmesine neden oldu.

Arap Baharı sonrası dönemde Türkiye'nin Ortadoğu politikası: Ulusal güvenlik odaklı politikalara geri dönüş

Arap ayaklanmalarının başlangıcında ABD, Fransa, İngiltere ve Almanya gibi Batı Demokrasisi kampının önde gelen üyeleri Ortadoğu'daki otoriter rejimlere karşı devrimci hareketleri destekledi. Ancak bu aktörler süreç içerisinde otoriter rejimlere meydan okuyan hareketlerden desteklerini yavaş yavaş çekerek karşı devrimler yoluyla otoriter yönetimlerin yeniden kurulmasının önünü açtı. Bu anlamda, Batılı güçlerin bölgeye yönelik geri çekilme politikasının da yardımıyla, Mısır'da demokratik yollarla Cumhurbaşkanı seçilen Muhammed Mursi'yi deviren askeri darbe, Arap Baharı'nın kaderini belirleyen en önemli dönüm noktası oldu.

Batı'nın geri çekilme politikası sadece Türkiye'yi bölgesel sorunlarla baş başa bırakmakla kalmadı, aynı zamanda diğer bölgesel güçlere devrimci hareketleri bastırma fırsatı sundu. Dolayısıyla bölgedeki devrimci hareketlerden hayati tehdit

algılana Suudi Arabistan ve BAE eksenini darbeden sonra Mısır'da kurulan askeri yönetime milyarlarca dolar sağladı (Riedel, 2013; Hearst, 2013). Buna ek olarak, bölgenin iki büyük gücü İran ve Suudi Arabistan'ın bölgesel demokratikleşme mücadelesini amacından saptırmada ortak çıkarları olduğu için mezhepçi politikalarını yoğunlaştırdı (Dalay, 2017). Böylece, hem İran'daki Şii İslam merkezli rejim hem de Suudi Arabistan'daki radikal Sünni İslam merkezli rejim, mezhepçiliği önleyici bir karşı-devrim stratejisi olarak benimsedi (Al-Rasheed, 2011, ss. 513-526). Ancak Türkiye, resmi olarak laik-demokratik ve Batı müttefiki bir ülke olarak bölgede mezhepçi politikalara başvurmadı. Neticede, bölgedeki siyasi oluşumların çoğunluğunun anti-demokratik olduğu ve Türkiye'nin bölgesel düzeni dönüştürmek için ittifak yapabileceği demokratik bir bölgesel gücün yokluğu ile Batı desteğinin olmadığı bir ortamda, Türkiye'nin bölgesel siyaseti etkileme kabiliyeti önemli ölçüde azaldı (Aktürk, 2017, ss. 87-96).

Bu gelişmelerden sonra, bölgedeki otoriter diktatörlükleri iktidardan uzaklaştırma ve bölgesel düzeni yeniden tasarlama yönündeki iddialı hedefin Ankara'nın düşünsel ve materyal kapasitesinin çok ötesinde olduğu anlaşıldı. Bunun yanında, PKK'nın Temmuz 2015'te Türkiye'ye karşı "Devrimci Halk Savaşı" ilan etmesi ve bunun sonucunda PKK ile Türk Silahlı Kuvvetleri arasında 1990'lardan bu yana en kanlı dönemlerden birinin yaşanması, Türkiye'nin güvenlik odaklı politikalara geri dönmesine neden oldu (Aktürk, 2016, ss. 59-63). Daha da kötüsü, ABD ve birçok Batılı devletin desteğiyle PKK bağlantılı PYD'nin Suriye'nin kuzeyinde zemin kazanması, Türkiye'nin temel ulusal güvenlik sorununu yeniden canlandırdı. Bu koşullar altında, ulusal güvenliğe yönelik tehditler Ankara için diğer tüm dış politika hedeflerinden daha hayati bir noktaya geldi. Batılı güçlerin Ortadoğu politikasının değiştiğini fark eden Türkiye, politikasını revize ederek Ortadoğu'da lider güç olma arayışından ulusal güvenliğine öncelik vermeye ve Rusya ile ilişkilerini normalleştirmek için adımlar atmaya başladı. Böylece Kasım 2015'te Rus Sukhoi Su-24 uçağının düşürülmesinden sonra ilişkilerinin kötüleştiği Moskova'yla diyalog yolları aramaya başladı (Aktürk, 2017, ss. 87-96). Batılı müttefiklerinin PYD'ye verdiği destek ile 15 Temmuz 2016'da yaşanan başarısız darbe girişimi Ankara'nın Moskova ile yakınlaşmasını hızlandıran iki önemli gelişme oldu (Bershidsky, 2016). Böylece, Mısır'daki Temmuz 2013 darbesi bölgeyi şekillendirecek bir güç eksenini oluşturma ihtimalini ortadan kaldırırken, Suriye'nin kuzeyinde PYD'nin yükselişi, PKK'nın Temmuz 2015'teki saldırısı ve Temmuz 2016'daki başarısız darbe girişimi Türkiye için acil güvenlik tehditlerini diğer tüm hususların üzerine çıkardı (BBC, 2016).

PYD ve silahlı grubu YPG'nin, dönemin ABD Başkanı Barack Obama'nın "vekâlet savaşı doktrini" kapsamında Irak ve Suriye'de sözde İslam Devleti'ne (DAEŞ) karşı savaşta ABD ve Avrupa'nın başlıca müttefiki haline gelmesi (Krieg, 2016, ss. 103-

107), Türkiye için işleri daha da karmaşık hale getirdi. Bu gelişmeleri ulusal güvenliğine doğrudan bir tehdit olarak algılayan Ankara, PYD'nin Suriye'nin kuzeyindeki emellerini engellemeyi Suriye politikasının bir numaralı önceliği haline getirdi (Sever, 2020, ss. 143-164). Ayrıca, Eylül 2017'de Irak Kürdistan Bölgesel Yönetimi (IKBY) tarafından düzenlenen bağımsızlık referandumundan da rahatsız olan Ankara, 1990'larda olduğu gibi, güney komşularına yönelik politikasını Kürt meselesi etrafında şekillendirmeye başladı (Altunışık, 2020). Buna göre, Ankara'nın bölgeye yönelik politika uygulamaları, artan tehdit algılamaları ve sorunların ulusal güvenlik tehdidi seviyesine yükseltilmesi, bölgenin jeopolitik kutuplaşmasına müdahil olunması, diğer bölgesel güçlerle sıfır toplamlı rekabet ve artan askeri güç kullanımı çerçevesinde şekillenmeye başladı. Daha da önemlisi, küresel faktörlerin etkisiyle bölgesel düzeyde meydana gelen değişiklikler, Ankara'yı geleneksel ittifaklara dayanmak yerine büyük güçler arasında bir denge politikası uygulayarak tek taraflı eylemlerle özerk bir dış politika arayışına yöneltti (Aran & Kutlay, 2024, s. 8).

Türkiye, 2016'dan sonra Ortadoğu'ya yönelik angajmanında bir değişiklik yaparak hedeflerine ulaşmak için askeri gücünü giderek daha fazla kullanmaya başladı. Yeni politika yaklaşım, Türkiye'nin ulusal güvenliğine yönelik doğrudan tehditler algılamaya başlamasının ardından çeşitli askeri operasyonlar başlattığı Suriye ve Irak'ta fiili bir görünürlük kazandı. Bu dönemde Rusya ile ilişkilerin iyileşmesinin de etkisiyle, Ağustos 2016'da Kürt ve IŞİD güçlerini sınırın ötesine geri püskürtmek için ilk askeri operasyonu olan Fırat Kalkanı Harekâtı'nı başlatma imkânı buldu (Sever, 2020, s. 156). Bunu, Ocak 2018'de Türkiye'ye yönelik 700'den fazla saldırının kaynağı olduğu iddia edilen Afrin'e yönelik bir başka askeri operasyon olan Zeytin Dalı Harekâtı izledi (Sever, 2020, s. 157). Ayrıca, Ekim 2019'da Washington ile yapılan görüşmelerin ardından Suriye'nin kuzeydoğusunda bir başka askeri operasyon olan Barış Pınarı Harekâtı'nı başlattı (Yeşiltaş, 2020, s. 15). Bu operasyona eş zamanlı olarak, Ekim 2019'da Hakurk bölgesindeki bazı yerleri hedef alan hava saldırıları ile PKK'yı takip etmek için Kuzey Irak'ta başka bir askeri operasyon başlattı. Bu harekâttan kısa bir süre sonra, Haziran 2020 ortalarında, Pençe Kartal (Hamit, 2020) ve Pençe Kaplan (Aliyev, 2020) harekâtları adı altında Kandil Dağları, Sincar Bölgesi ve Mahmur başta olmak üzere Irak'ın kuzeyinde PKK'ya yönelik kapsamlı bir hava ve kara harekâtı başlattı.

Bölgedeki tek taraflı angajmanlarını artıran Türkiye, bu dönemde güney sınırlarının yanında Libya'daki iç savaşa da müdahil olarak Doğu Akdeniz'deki çıkarlarını koruma yoluna girdi. Doğu Akdeniz'in Türk dış ve güvenlik politikası için önemli bir alan olarak ortaya çıkması, Ankara'nın Libya iç savaşına olan ilgisini artırdı. Nitekim enerji politikaları ve deniz egemenlik haklarının Kıbrıs meselesi gibi eski sorunlarla iç içe geçmesi Doğu Akdeniz bölgesini yeni bir jeopolitik odak

haline getirdi. Bu dönemde Türkiye'nin Doğu Akdeniz'deki haklarını tehdit ettiği düşünülen enerji ve güvenlik alanındaki gelişmeler ve özellikle İsrail, Kıbrıs Rum Kesimi, Yunanistan ve Mısır'ın Türkiye'yi çevreleme çabaları Ankara için rahatsızlık kaynağı oldu (Altunışık, 2020). Bu gelişmeler karşısında Türkiye, Libya'da BAE, Mısır, Suudi Arabistan, Rusya ve Fransa tarafından desteklenen Mareşal Halife Hafter'in önderliğindeki Libya Ulusal Ordusu (LUO) güçlerine karşı BM tarafından tanınan Ulusal Mutabakat Hükümeti'nin (UMH) yanında yer alarak daha önce izlediği reaktif politika yerine proaktif bir politika izlemeye karar verdi. Libya'nın meşru hükümeti konumunda olan UMH'ye verdiği destek sayesinde bu ülkeyle Akdeniz'de deniz yetki alanlarının sınırlandırılmasına ilişkin bir Mutabakat Zaptı imzalayarak Akdeniz'de rakiplerine karşı manevra alanı kazandı. Ardından iki ülke arasında Libya'daki güç dengesini değiştiren ve UMH hükümetinin General Hafter güçlerinin ilerleyişini geri püskürtmesini sağlayan Türk askeri desteğinin sağlanmasına yönelik bir güvenlik anlaşması imzalandı (Yeşiltaş, 2020, s. 10).

Bu dönemden itibaren Türkiye'nin Ortadoğu politikası, geleneksel Batılı müttefikleri ve Rusya arasında bir denge politikası çerçevesinde daha özerk bir nitelik kazanmaya başladı (Ataman, 2019). NATO'nun (Türkiye'nin müttefiki olduğu) Türkiye'nin hava savunması için Patriot füzeleri sağlamayı reddetmesi ve başta ABD ve Fransa olmak üzere bazı NATO üyesi ülkelerin Suriye'de PYD/YPG ile işbirliği yapması bu yaklaşımın benimsenmesinde önemli bir rol oynarken, Türkiye'nin başta Rusya olmak üzere alternatif silah tedarikçilerine yönelmesine neden oldu (Duran, 2020). Bunun yanında, çok kutuplu bir küresel düzenin ortaya çıkmaya başlaması da Türkiye'ye yeni Ortadoğu politikasında daha özerk hareket etmesine olanak sağladı. Nitekim Türkiye'nin yeni dış politika davranışının şekillenmesinde önemli bir rol oynayan küresel ve bölgesel yapıdaki dönüşümler Ankara'da, Türkiye'nin ulusal çıkarlarını korumak için artık sadece bir tarafa güvenemeyeceği algısını hâkim kıldı (Oğuzlu, 2020, ss. 127-139). Ancak, 2020 yılına gelindiğinde, bölgedeki müdahaleleri devam etse de bu yaklaşım geçerliliğini yitirmeye başladı ve Ankara Ortadoğu politikasını yeniden ayarlamaya başladı.

Bu dönemden sonra bölge ülkeleriyle sorunlu ilişkiler ve tek taraflı askeri müdahalelerin maliyeti ekonomisi zayıflamış Ankara için ciddi bir sorun haline geldi. Ayrıca Türkiye'nin 2016 sonrası militarize dış politikasını mümkün kılan bölgesel ve küresel dinamiklerin değişmeye başlaması da Ankara'ya bölgesel politikalarını yeniden düşünmeye zorladı. Böylece 2021'den itibaren bölgedeki bazı ülkelerle sorunlu ilişkilerini normalleştirme girişimlerini zorunlu kılan yeni dönemin gerçekleri Ankara'nın "stratejik özerklik" arayışını sorgulanır hale getirdi (Dalay & Keyman, 2021). Özetle, bu çalışmanın kapsadığı dönemde Türkiye'nin Ortadoğu politikasında yaşanan değişiklikler, Türk dış politikasının geleneksel Batı odaklı dış politika kimliğinde stratejik bir değişimden ziyade koşulların dayattığı

taktiksel değişiklikler olduğunu göstermektedir. Zira bu dönemde Ankara'nın Batılı müttefikleriyle ilişkileri dalgalansa da taraflar arasındaki kurumsal bağlar devam etti. Taraflar arası ilişkiler dönem dönem gerilse de Türkiye, Batı'dan stratejik bir kopuşa yol açacak radikal adımlar atmadı. Netice itibariyle, Türk dış politikasında Batı eksenli kimliklikten stratejik kopuş yaşanmazken değişimler esasen hem bölgesel hem de küresel düzeyde meydana gelen yapısal değişikliklere bir yanıt olarak gerçekleşti.

Sonuç

Türkiye'nin Ortadoğu politikasında son yirmi yılda yaşanan değişimleri bölgesel ve küresel dönüşümlerle ilişkili olarak inceleyen bu çalışma, ele alınan dönemde Ankara'nın bölge politikası dış politika kimliğini oluşturan merceler aracılığıyla dışarıdaki maddi dünyayı algılama biçimine bağlı olarak pragmatik bir yöntemle şekillendiği sonucuna varmaktadır. Bu bağlamda çalışma, 2000'li yılların ilk on yılında Türkiye'nin Ortadoğu ile ekonomik karşılıklı bağımlılık, üçüncü taraf rolleri ve yumuşak dengeleme yoluyla ilişki kurduğunu ve tehditlerden ziyade bölgedeki fırsatlara odaklandığını iddia etmektedir. Dolayısıyla, bu dönemin bölgesel ve küresel dinamiklerinin gerektirdiği üzere, Arap ayaklanmalarına kadar Ankara'nın dış politika davranış modeline karmaşık karşılıklı bağımlılık teorisinin rehberlik ettiğini öne sürmektedir. Ancak 2010-2011 yılında patlak veren Arap Baharı'nın Türkiye'nin bölge politikasında değişikliğe gitmesine ve ekonomik liberalizm yerine siyasal liberalizmi benimsemesine neden olduğunu savunmaktadır.

Arap ayaklanmaları Türkiye'nin bölgedeki politikaları açısından önemli bir dönüm noktası teşkil etti. Bu dönemde Türkiye kendisini iç savaşların, yoğunlaşan şiddetin, bölgesel ve uluslararası aktörlerin askeri müdahalelerinin, devletlerin ve devlet dışı aktörlerin sayısız değişen ittifaklar içinde yer aldığı çok katmanlı ve karmaşık çatışmaların yaşandığı bir bölgede buldu. Arap ayaklanmalarının patlak vermesinin ardından, demokrasi ve İslam'ın başarılı birleşiminden faydalanmak isteyen Türkiye, demokratik dönüşümler yoluyla doğal bir liderlik rolü oynayabileceği liberal-demokratik bir bölgesel düzenin kurulmasının en açık sözlü destekçisi olarak ortaya çıktı. Böylece, ayaklanmaların ardından Türkiye bölgeye yönelik politikalarının içeriğini ilkesel olarak değiştirerek müdahaleci siyasal liberalizmin bölgedeki en önemli savunucusu haline geldi. Ne var ki, çok geçmeden bölgesel ve küresel dinamiklerde meydana gelen dönüşümler Ankara'nın bu politikayı da terk etmesine ve bölgeye yönelik yeni yaklaşımlar benimsemesine neden oldu.

Nitekim Tunus hariç, ayaklanmaların daha demokratik ve katılımcı yönetim modeline doğru bir dönüşüme yol açmak yerine ya otoriter yönetimin yeniden dayatılmasına ya da daha da kötüsü Suriye, Libya ve Yemen'de olduğu gibi iç

savaşlara yol açacağı olasılığı güçlü bir şekilde görülmeye başladı. Bu durum dış müdahaleleri tetiklemele kalmadı, aynı zamanda bölgesel güçler arasındaki rekabeti de yoğunlaştırdı. Dolayısıyla, Arap Baharı sürecinde yaşanan bu gelişmeler, Türkiye'nin bölgesel liderlik arayışının ve olayları istediği gibi etkileme kapasitesinin sınırlılıklarını ortaya koydu. Dahası bu süreçte Batılı müttefikleri tarafından yalnız bırakılan Ankara, otoriter diktatörlükleri iktidardan uzaklaştırma ve bölgesel düzeni yeniden şekillendirme gibi iddialı hedeflerin kendi düşünsel ve maddi kapasitesinin çok ötesinde olduğunu fark etti.

2013 yılında Mısır'da Cumhurbaşkanı Mursi'nin devrilmesinden ve Suriye'deki ayaklanmanın hızla bölgesel ve bölge dışı güçlerin de dâhil olduğu uzun soluklu bir iç savaşa dönüşmesinden sonra, bölgede cereyan eden gelişmeleri büyük ölçüde ulusal güvenliğine ve bölgesel beklentilerine yönelik yeni tehditler olarak algılamaya başladı. Ayrıca Suriye ve Irak ile olan sınırları boyunca, büyük çaplı terör saldırıları ve kitlesel mülteci akınlarına maruz kalan Türkiye'nin bölgede artan istikrarsızlıklardan doğrudan olumsuz anlamda etkilenmeye başlaması gibi nedenler bölge politikasında yeni düzenlemeleri zorunlu kıldı. Böylece 2015-2016 sonrasında askeri araçların tek taraflı olarak kullanılmaya başlanmasıyla açıkça görülmeye başlayan ulusal güvenliğin öncelendiği dış politika yaklaşımı önceki dönemlerde olduğu gibi bölgesel ve küresel dönüşümlerin etkisi altında şekillendi. Sonuç olarak, çalışma, incelenen dönemde Türkiye'nin Ortadoğu politikasında üç değişim dönemi yaşandığı ve Ankara'nın bölge politikasında gözlemlenen bu değişimlerin geleneksel dış politika kimliğinden stratejik bir kopuştan ziyade koşulların dayattığı taktiksel değişiklikler olduğu sonucuna varmaktadır.

Extended Abstract

This study aims to analyze Türkiye's policies towards the Middle East in the last two decades. Acknowledging Türkiye's Middle East policy had undergone several changes in the 2002-2023 period, the study aims to contribute to the relevant literature with an approach that examines Ankara's policy towards the region based on how it perceived the material world outside through the lenses that constitute its foreign policy identity. The study argues that although Türkiye's foreign policy towards the Middle East undergone tactical changes in the last two decades, it remained consistent with the traditional foreign policy identity. Arguing that continuity and ideational persistence can be comprehensively explained through a social constructionist theoretical framework, the study aims to explain and analyze how Türkiye adopted its policies towards the Middle East using a constructionist lens. In this context, the study seeks to answer the question of "which factors shaped Türkiye's Middle East policy in the 2002-2023 period and how?". Therefore, tracing the key factors behind Ankara's changing Middle East

policies informs the theoretical and empirical dimensions of this study. Finally, while the social constructionist approach guides this analysis as a theoretical framework, the process tracing method is used to understand the ideational and material aspects of Türkiye's Middle East policies.

In the post-2002 period, Türkiye's foreign policy towards the Middle East undergone significant changes in terms of both discourse and practice. These changes took place in the context of interacting global and regional transformations. In the period between 2002 and 2011, Ankara pursued an active policy to strengthen its position and build a regional order that would serve its national interests not only in the region but also in the international arena, without breaking away from its traditional Western-oriented foreign policy. Accordingly, between 2002 and 2011, Türkiye prioritized economic liberalism in its policy towards the Middle East in parallel with its European Union (EU) membership process and aimed to build a regional order in which it could be the leading power by adopting an integrationist political identity. While pursuing this goal in tandem with the EU accession process, Ankara tried to realize this policy with the support of the West. Therefore, Türkiye's foreign policy behavior in the region until the Arab uprisings was shaped by the complex interdependence theory developed by Keohane and Nye, focusing on opportunities in the region rather than threats by engaging the Middle East through economic interdependence, third party roles and soft balancing in the first decade of the 2000s.

However, the Arab uprisings that erupted in 2010 marked an important turning point for the entire region. During this period, Turkey found itself in a region characterized by civil wars, intensifying violence, military interventions by regional and international actors, and multi-layered and complex conflicts involving states and non-state actors in a myriad of shifting alliances. Following the outbreak of the Arab uprisings, Türkiye, seeking to capitalize on the successful combination of democracy and Islam, emerged as the most outspoken supporter of democratic transformations that would lead to the creation of a liberal-democratic regional order in which it could play a natural leadership role. Accordingly, in the aftermath of the uprisings, Ankara changed the content of its policy towards the region in general and in principle, becoming the most important defender of interventionist republican liberalism in the region. However, the course of the uprisings exposed Türkiye's ambitious foreign policy to a number of significant challenges, as well as significant limitations in realizing its ambitious goals. Indeed, the ambitious goal of removing authoritarian dictatorships from power and redesigning the regional order without the support of its main Western allies proved to be far beyond Türkiye's intellectual and material capacity. This marked the beginning of a new (third) era in Ankara's Middle East policy.

The new era, which marks the third phase of Türkiye's policy towards the region, became clearly visible after 2015-2016. In this period, Türkiye started to use more military means in its policy towards the region. In the new era of prioritizing national security, Türkiye's regional policies have focused on its southern borders, where the PKK-linked Syrian Kurdish Democratic Union Party (PYD) and the armed People's Protection Units (YPG) occupy the region in northern Syria. Having launched cross-border military operations to prevent the Western-backed PYD from consolidating its presence in northern Syria, which it perceived as a vital threat to its national security, Türkiye's foreign policy approach towards the region in this period was reshaped by regional and global transformations that led to the reconceptualization of security threats. Moreover, the West's regional and global decline and unexpected developments in the region also had a significant impact on the shaping of Ankara's new approach. Therefore, regional threats and the perceived transformation of the international system have increased Ankara's tendency to use unilateral military means.

Notlar

¹ Bu süreçte ABD'nin Türkiye'den Irak'a karşı bir cephe açma isteğini 1 Mart 2003 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin reddetmesi, dönemin hükümetine bunu demokratik siyasi sürecin bir sonucu olarak müttefik ABD'ye karşı kendisini savunmasına ve Washington'la olası bir krizi savuşturmasına olanak sağladı.

Referanslar

Acun, C. & Keskin, B. F. (2017, Mayıs). The PKK's Branch in Northern Syria PYD-YPG", SETA. https://setav.org/en/assets/uploads/2017/05/PYD_YPG_En.pdf.

Adler, E. (1997). Seizing the Middle Ground: Constructivism in World Politics. *European Journal of International Relations*, 3(3), 319-363.

Akdoğan, İ. & Polat, F. (2022). From Low Engagement to High Engagement: Explaining Turkey's Changing Engagement in the Middle East during the JDP Period. *Gazi Akademik Bakış Dergisi (GABD)*, 15(30), 241-264

Aktürk, Ş. (2016, December 7). Why did the PKK declare Revolutionary People's War in July 2015?. *POMEPS Studies, Contemporary Turkish Politics*, 59-63.

Aktürk, Ş. (2017). Turkey's Role in the Arab Spring and the Syrian Conflict. *Turkish Policy Quarterly*, 15(4), 87-96.

Amirahmedi, H. & Afrasiabi, K. K. (2011, Nisan 29). The west's silence over Bahrain smacks of double standards. *The Guardian*. <https://www.theguardian.com/commentisfree/2011/apr/29/bahrain-saudi-arabia-iran-west>.

Alden, C. & Aran, A. (2012). *Foreign Policy Analysis: New Approaches*. New York: Routledge, 92-93.

Alessandri, E. (2010). The New Turkish Foreign Policy and the Future of Turkey-EU Relations. *DOCUMENTI IAI*, 10(3), *Istituto Affari Internazionali*.

Aliyev, J. (2020, Haziran 17). Turkey launches Operation Claw-Tiger in northern Iraq. Anadolu Ajansı. <https://www.aa.com.tr/en/middle-east/turkey-launches-operation-claw-tiger-in-northern-iraq/1879479>.

Al-Rasheed, M. (2011). Sectarianism as Counter-Revolution: Saudi Responses to the Arab Spring. *Studies in Ethnicity and Nationalism*, 11(3), 513-526.

Altunışık, M. & Martin, L. G. (2011). Making Sense of Turkish Foreign Policy in the Middle East under AKP. *Turkish Studies*, 12(4), 569-587.

Altunışık, M. & Martin, L. G. (2023). Turkey and the Middle East and North Africa under the AKP: A Three Level Analysis of Foreign Policy Change. *Uluslararası İlişkiler*, 20(78), 79-96.

Altunışık, M. (2016). Turkey as an 'Emerging Donor' and the Arab Uprisings. Federica Bicchì, Benoit Challand & Steven Heydermann (ed) , *The Struggle for*

Influence in the Middle East: The Arab Uprisings and Foreign Assistance. Routledge, UK.

Altunışık, M. (2020). The New Turn in Turkey's Foreign Policy in the Middle East: Regional and Domestic Insecurities. Silvia Colombo & Andrea Dessi (Ed.), *Fostering a New Security Architecture in the Middle East* (ss. 91-113), Rome: Edizioni Nuova Cultura.

Altunışık, M. (2020, Şubat 18). Turkey's Eastern Mediterranean Quagmire. in *MEI Policy Analysis*. <https://www.mei.edu/publications/turkeys-eastern-mediterranean-quagmire>.

Aran, A. & Kutlay, M. (2024). Turkey's Quest for Strategic Autonomy in an Era of Multipolarity. *IPC POLICY BRIEF*, 1-18.

Aras, B. (2009). Turkey's Rise in the Greater Middle East: Peace-building in the Periphery. *Journal of Balkan and Near Eastern Studies*, 11(1), 29-41.

Ataman, M. (2019, Aralık 5). Turkey's relations with the West: A quest for autonomy. *Daily Sabah*. <https://www.dailysabah.com/columns/ataman-muhittin/2019/12/05/turkeys-relations-with-the-west-a-quest-for-autonomy>.

Atlıoğlu, Y. (2005). İslam Konferansı Örgütü (İKÖ) ve Türkiye. TASAM.

Aydın-Düzgit, S. (2014, Temmuz 24). The Seesaw Friendship Between Turkey's AKP and Egypt's Muslim Brotherhood. *The Carnegie Endowment for International Peace*, 24.

Bershidsky, L. (2016, Aralık 14). Russia and Turkey Pushed the West Out of Syria. *Bloomberg*. <https://www.bloomberg.com/view/articles/2016-12-14/russia-and-turkey-pushed-the-west-out-of-syria>.

Cengiz, S. (2015, Mart 29). How to read Turkey's stance on the Yemen crisis. *Al Arabia*. <https://english.alarabiya.net/views/news/middle-east/2015/03/29/How-to-read-Turkey-s-stance-on-the-Yemen-crisis>.

Criss, N. B. (2010). Parameters of Turkish Foreign Policy under the AKP Governments. *UNISCI Discussion Papers*.

Cooper, A. F. Momani, B., Farooq, A. (2014). The United States and Bahrain: Interpreting the Differentiated U.S. Responses to the Arab Spring. *Digest of Middle East Studies*, 23(2), 360-384.

Çandar, C. (2011, Şubat 1). Türkiye, Mısır'ın neresinde?. Radikal, <http://www.radikal.com.tr/yazarlar/cengiz-candar/turkiyemisirin-neresinde-1038590/>.

Dalay, G. & Keyman, E. F. (2021, Temmuz 26). Has Turkey's Quest for "Strategic Autonomy" Run its Course?. *GMF*. <https://www.gmfus.org/news/has-turkeys-quest-strategic-autonomy-run-its-course>.

Dalay, G. (2017, Şubat 27). What is driving Turkish foreign policy today?, *Aljazeera Center for Studies*. <https://studies.aljazeera.net/en/reports/2017/02/driving-turkish-foreign-policy-today-170227091853603.html>

Davutoğlu, A. (2008). Turkey's Foreign Policy Vision: An Assessment of 2007. *Insight Turkey*, 10(1), 77-96.

Duran, B. (2020, Şubat 11). The Sole Axis of Turkey's Foreign Policy. *SETA*, <https://www.setav.org/en/the-sole-axis-of-turkeys-foreign-policy/>.

Goldman, Y. (2012, Mart 15). Saudi Arabia, Italy and Holland close embassies in Syria. *Times of Israel*. <https://www.timesofisrael.com/saudi-arabi-italy-and-holland-close-embassies-in-syria/>.

Gözen, R. (2011). Türkiye ve Arap Baharı: Değişimi Açıklamak ve Anlamak. *Adam Akademi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(2), 1-25.

Hamit, D. (2020, Haziran 15). Turkey launches Operation Claw-Eagle. Anadolu Agency. <https://www.aa.com.tr/en/turkey/turkey-launches-operation-claw-eagle/1877001>.

Head, J. (2011, Mart 25). Libya: Turkey's troubles with NATO and no-fly zone. BBC. <https://www.bbc.com/news/world-africa-12864742>.

Hearst, D. (2013, Ağustos 20). Why Saudi Arabia is Taking a Risk by backing the Egyptian Coup? The Guardian. <https://www.theguardian.com/commentisfree/2013/aug/20/saudi-arabia-coup-egypt>.

Holmes, A. A. (2014, Mart 29). The military intervention that the world forgot. Al Jazeera America. <https://america.aljazeera.com/opinions/2014/3/bahrain-uprisinginterventionsaudiarabiaemirates.html>.

Jeffrey, J. (2010). Source: https://wikileaks.org/plusd/cables/10ANKARA87_a.html.

- İnat, K. (2014). Türk Dış Politikasının Kapasitesinin Dönüşümü: AK Parti Dönemi. *Türkiye Ortadoğu Çalışmaları Dergisi*, 1(1), 1-24.
- Kardaş, Ş. (2010). Turkey: Redrawing the Middle East Map or Building Sandcastles?. *Middle East Policy*, 17(1), 115-136.
- Kardaş, Ş. (2011, Temmuz 20). Turkey Recalibrates Its Policy on Libya. *Jamestown Foundation*. <https://jamestown.org/program/turkey-recalibrates-its-policy-on-libya/>.
- Kardaş, Ş. (2011). Türk Dış Politikasında Eksen Kayması Mı?. *Akademik Ortadoğu*, 5(2), 19-42.
- Kardaş, Ş. (2012). From Zero Problems to Leading the Change: Making Sense of Transformation in Turkey's Regional Policy. *Turkey Policy Brief Series - Tepav*.
- Keohane, R. & Nye, J. (1977). *Power and Interdependence: World Politics in Transition*, Boston, Little Brown.
- Keyman, F., (2009). Turkish Foreign Policy in the Era of Global Turmoil. *SETA Policy Brief*. 1-16.
- Kirişçi, K. (2009). The Transformation of Turkish Foreign Policy: The Rise of the Trading State. *New Perspectives on Turke*, 29-5.
- Krieg, A. (2016). Externalizing the Burden of War: the Obama Doctrine and US Foreign Policy in the Middle East. *International Affairs*, 92(1), 97-113.
- Larrabee, S. (2007). Turkey rediscovers the Middle East. *Foreign Affairs*, 86(4), 103-104.
- Moravcsik, A. (1997). Taking Preferences Seriously: A Liberal Theory of International Politics. *International Organization*, 51(4), 513-553.
- Nounou, D. M. (2012). Turkey: A Rising Regional Power in a Changing Middle East. *B.A. Dessertation, The British University in Egypt Faculty of Business Administration, Economics and Political Science*.
- Oğuzlu, T. (2020). Turkish Foreign Policy in a Changing World Order. *All Azimuth*, 9(1), 127-139.
- Öniş, Z. (2010). Multiple Faces of the "New" Turkish Foreign Policy: Underlying Dynamics and a Critique. *GLODEM Working Paper Series*, Istanbul: Center for Globalization and Democratic Governance.

Öniş, Z. (2012). Turkey and the Arab Spring: Between Ethics and Self-Interest. *Insight Turkey*, 14(3), 45-63.

Özel, S. (2012). "Arap Baharı" ile Ortadoğu'da değişen Dış Politika Dengeleri. *Perspectives -Ortadoğu ve Türkiye, Heinrich Böll Stiftung Derneği- Türkiye Temsilciliği*, 58-61.

Özhan, T., Davutoğlu, A. & Abdessalem, R. (2012). Arab Spring, Tunisia and Turkey. *SETA Policy Debate*. <https://www.setav.org/en/arab-spring-tunisia-and-turkey/>.

Öztürk, A. (2009). The Domestic Context of Turkey's Changing Foreign Policy toward the Middle East and the Caspian Region. *Discussion Paper, Bonn: German Development Institute*.

Raufoglu, A. (2011, Mart 4), Turkey Opts for Caution Regarding Bahrain. *Eurasiareview*.

Riedel, B. (2013, Temmuz 7). Saudi Arabia Cheers the Coup in Egypt. *Brookings*. <https://www.brookings.edu/articles/saudi-arabia-cheers-the-coup-in-egypt/>.

Rousseau, R. (2015). Turkey's National Security Concept A Major Factor Hindering Membership of the European Union. *Khazar Journal of Humanities and Social Sciences*, 18(4), 55-64.

Ruggie, J. G. (1998). What Makes the World Hang Together? Neo-Utilitarianism and the Social Constructivist Challenge. *International Organization*, 52(4), 855-885.

Sever, A. (2020). Regional Power Role and Intervention: The Turkish Case Over Syria in the 2000s. *Contemporary Review of the Middle East*, 7(2), 143-164.

Shadid, A. (2011, Eylül 19). Turkey Predicts Alliance with Egypt as Regional Anchors. *The New York Times*. <https://www.nytimes.com/2011/09/19/world/middleeast/turkey-predicts-partnership-with-egypt-as-regional-anchors.html>.

Stein, A. & Foley, M. (2016, Ocak 26). The YPG-PKK Connection. *Atlantic Council*. <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/menasource/the-ypg-pkk-connection/>.

Sümer, F. (2013). Turkey's Changing Foreign Policy and the Arab Spring. *The Innovation Journal: The Public Sector Innovation Journal*, 18(1), 1-28.

Tür, Ö. (2011). Economic Relations with the Middle East under the AKP- Trade Business Community and Reintegration with Neighboring Zones. *Turkish Studies*, 12(4), 589-602.

Uzgel, İ. (2006). Dış Politikada AKP: Stratejik Konumdan Stratejik Modele. *Mülkiye*, 30(252), 69-84.

Watson, I. (2012, Ağustos 11). Syrian crisis: Clinton talks contingency plans with Turkey. *CNN*. <https://edition.cnn.com/2012/08/11/world/meast/syria-unrest/index.html>.

Yakış, Y. (2013). Turkey after the Arab Spring: Policy Dilemmas. *The Middle East Policy Council*, 21(1). <http://www.mepec.org/turkey-after-arab-spring-policy-dilemmas>.

Yackley, A. J. (2011, Mart 14). Turkey opposes any NATO operation in Libya. Reuters. <https://www.reuters.com/article/idUSTRE72D49D/>.

Yeşiltaş, M. & Telci, İ. N. (2013). Turkish Foreign Policy under Regional Transformations. *Al Jazeera Center For Studies*.

Yeşiltaş, M. (2009). Soft Balancing in Turkish Foreign Policy: The Case of the 2003 Iraq War. *Perception: Journal of International Affairs*, Spring-Summer, 25-51.

Yeşiltaş, M. (2020). SETA Security Radar: Turkey's Geopolitical Landscape 2020. SETA. <https://www.setav.org/en/seta-security-radar-turkeys-security-landscape-in-2020/>.

6 Arabian states close their embassies in Syria. *The Voice of Vietnam*, (2021, Mart 16). <https://vovworld.vn/en-US/news/6-arabian-states-close-their-embassies-in-syria-74143.vov>.

A Tale of Two Countries: Bahrain and Libya. *RT*, (2012, Şubat 14). <https://www.rt.com/news/bahrain-libya-uprising-double-standards-327/>.

Başbakan Erdoğan: Kaddafi'yi aradım ve dedim ki. *Hürriyet*, (2011, Mart 20).

Davutoğlu'nun Şam ziyaretinin yankıları. *DW*, (2011, Ağustos 10). <https://www.dw.com/tr/davuto%C4%9Flunun-%C5%9Fam-ziyaretinin-yank%C4%B1lar%C4%B1/a-15307197>.

Did Erdogan tell Mubarak to go? Just a little bit (2011, Şubat). *Jamesinturkey.com*, <https://www.jamesinturkey.com/did-erdogan-tell-mubarak-to-go-just-a-little-bit/>.

Egypt expels Turkish ambassador, Turkey retaliates. (2013, Kasım 23) *Reuters*. <https://www.reuters.com/article/world/egypt-expels-turkish-ambassador-turkey-retaliates-idUSBRE9AM03Y/>

Erdogan's lament. (2011, Nisan 7). *The Economist*,
<https://www.economist.com/europe/2011/04/07/erdogans-lament>.

Guide to the Syrian rebels. (2013, Aralık 13). *BBC*.
<https://www.bbc.com/news/world-middle-east-24403003>.

Syria Conflict: Kurds Declare a Federal System. (2016, Mart 17). *BBC*.
<https://www.bbc.com/news/world-middle-east-35830375>.

Syrian rebels armed with first T-62 tanks. (2012, Ağustos 14) *Debka File*.
<https://www.debka.com/syrian-rebels-armed-with-first-t-62-tanks/>.

Turkey backs Saudi military operations in Yemen. (2015, Mart 26). *Anadolu Ajansı*.
<https://www.aa.com.tr/en/turkey/turkey-backs-saudi-military-operations-in-yemen/63379>.

Turkey shuts embassy in Damascus: diplomat. (2012, Mart 26). *Hürriyet Daily News*.
<https://www.hurriyetaidailynews.com/turkey-shuts-embassy-in-damascus-diplomat-16871>.

Turkey's PM Erdogan urges Col Muammar Gaddafi to quit. (2011, Mayıs 3) *BBC*.
<https://www.bbc.com/news/world-europe-13265825>.

Turkish consul general in Aleppo returns to Ankara. (2012, Temmuz 23). *Anadolu Ajansı*.
<https://www.aa.com.tr/en/turkey/turkish-consul-general-in-aleppo-returns-to-ankara/353398>.

Türkiye, BMGK geçici üyesi oldu. (2008, Ekim 17). *Cumhuriyet*.
<https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/turkiye-bmgk-gecici-uyesi-oldu-16350>.

US closes embassy in Syria. (2012, Şubat 6). *Al Jazeera*, February.
<https://www.aljazeera.com/news/2012/2/6/us-closes-embassy-in-syria>.

Türkiye Ortadoğu Çalışmaları Dergisi

Turkish Journal of Middle Eastern Studies

ISSN: 2147-7523 E-ISSN: 2630-5631
Yayıncı/Publisher: Sakarya Üniversitesi

Cilt/Vol. 11, Sayı/No. 2, 161-192, 2024
DOI: <https://doi.org/10.26513/tocd.1519406>

Araştırma Makalesi / Research Article

Federatif Çözüm Modelleri: BAE'nin İç Dengeleri ve Emirlikler Arası Çatışma Alanları

Federative Solution Models: The UAE's Internal Balances and Inter-Emirate Conflict Areas

İsmail Sarı

Doç. Dr., Ankara Hacı Bayram Veli
Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü, Ankara,
Türkiye, ismail.sari@hbv.edu.tr

Geliş Tarihi/Received: 20.07.2024
Kabul Tarihi/Accepted: 02.12.2024
Yayınlanma Tarihi/Available Online:
08.12.2024

Öz: Bu çalışma, Birleşik Arap Emirlikleri'nde (BAE) federalizmin teorik temellerini ve pratik uygulamalarını incelerken, özellikle Emirlikler arasındaki çatışma alanlarına odaklanmaktadır. Federalizmin tarihsel kökenleri ve günümüzdeki uygulamaları arasındaki evrimsel süreç, çeşitli örneklerle detaylandırılmaktadır. Federal ve yerel yönetimler arasındaki güç dengesi ve işbirliği mekanizmaları, bu çok katmanlı yönetim sisteminin temel yapı taşlarını oluşturmaktadır. Çalışma ayrıca, BAE'nin emirlikler arası ilişkileri ve içsel dengeleri üzerinden federal sistemin dinamiklerini ele almakta, özellikle Abu Dabi'nin liderlik rolü ve diğer emirliklerle olan ilişkilerinin bölgesel politikalara nasıl yön verdiğini ve BAE için hangi zorlukları beraberinde getirdiğini analiz etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Birleşik Arap Emirlikleri, Federalizm, Güç Dengesi, Siyasi Sistemler

Abstract: This study examines the theoretical foundations and practical applications of federalism in the United Arab Emirates (UAE), with a focus on the areas of conflict between the Emirates. The evolutionary process from the historical roots of federalism to its modern implementations is detailed through various examples. The balance of power and mechanisms of cooperation between federal and local governments form the foundational elements of this multi-layered governance system. The study also addresses the dynamics of the federal system through the inter-Emirate relationships and internal balances, specifically analyzing the role of Abu Dhabi's leadership and its relations with other Emirates in shaping regional policies and the challenges it presents for the UAE.

Keywords: United Arab Emirates, Federalism, Balance of Power, Political Systems

Giriş

Johannes Althusius (1562-1638) "*consociato*" ya da "*association*" olarak adlandırdığı birlik kavramını formüle eden ilk siyaset filozofu olarak modern federalizmin düşünsel babası kabul edilebilir. (Carney, 1995). Althusius'un

Atf için (APA 7): Sarı, İ. (2024). Federatif Çözüm Modelleri: BAE'nin İç Dengeleri ve Emirlikler Arası Çatışma Alanları. Türkiye Ortadoğu Çalışmaları Dergisi, 11(2), 161-192. <https://doi.org/10.26513/tocd.1519406>

This is an open access paper distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

teorisini takip eden yıllarda, bir siyasal sistem olarak federalizm düşüncesi üzerine önemli bir çaba gösterilmemiştir. 17. yüzyılın önde gelen siyasi filozofları Hobbes (1588-1679), Locke (1632-1704), Spinoza (1632-1677) ve Leibniz (1646-1716) ise daha çok bireysel haklar ve devletin işlevi üzerine yoğunlaşmışlar, ancak 'birlik' olarak devlet fikrine yönelik derin analizler yapmamışlardır. Montesquieu (1689-1755) "federatif cumhuriyetler" kavramını yalnızca bir savunma planı ve güvenlik stratejisi olarak tartışmış, bu anlamda farklı bölgelerin veya toplulukların birleşerek daha güçlü bir savunma mekanizması oluşturmak için bir araya gelmesi gerektiğini öne sürmüştür. Ona göre böyle bir federatif cumhuriyet, çeşitli siyasi organların daha büyük bir devletin "vatandaşları" olmayı kabul ettikleri bir anlaşmaya dayanmaktadır. Buna "*une société de sociétés*" (toplumların toplumu) adını vermiştir (Montesquieu, 1989). Modern federalizm ile ilgili yoğun entelektüel tartışma 18. yüzyılın sonlarına götürülebilir. Zira Amerika Birleşik Devletleri'nde (ABD) 1781-1789 yılları arasında konfederasyondan federasyona geçişi sağlayan özgün deneyim, sonraki iki yüzyıl boyunca siyasi sistemler tartışmaları üzerinde derin etki yaratmıştır (Burgess, 2006, s. 9).

Federal bir anayasayı 1787 yılında kabul eden ABD genellikle ilk modern federasyon olarak kabul edilse de federalizmin tarihi çok daha eskiye gitmektedir. Belgelenen ilk federal sistem, 3200 yıl önce eski İsrail kabileleri arasında gelişmiştir. Antik Yunan şehir-devletlerinin ilk ligleri de benzer bir geçmişe sahiptir (Elazar,1995, s. 9). Yunan federal deneyimleri M.Ö. 5. yüzyıla kadar uzanır. Erken dönemde *Symmachia* ve *Sympoliteia* olarak adlandırılan ittifakların her ikisi de 'ligler' olarak bilinse de birincisi; askeri tehditlere karşı savunma amaçlı kurulan geçici ittifaklar olarak ortaya çıkarken ikincisinin temel amacı, ortak bir siyasi varlık oluşturmak ve aynı zamanda yerel yönetimlerin kimliklerini, kültürlerini ve geleneklerini korumaktır ki bu anlamda modern federasyon kavramına çok yakın olduğu açıktır (Hicks, 1978, s. 15).

Siyaset bilimi, başlangıcından bu yana yönetimlerin ortaya çıkışının üç ana yolunu tespit etmiştir: fetih, organik gelişme ve antlaşma. Bu bağlamda, kamusal sorumlulukların sistemdeki tüm hükümetler tarafından sözleşmeye dayalı olarak paylaşılması federalizmin temel bir özelliği olarak ortaya çıkmaktadır (Elazar, 1997). Paylaşım, geniş anlamda, politika oluşturma, bütçe ve hükümet faaliyetlerinin idaresinde ortak katılımı içerir. Çağdaş federal sistemlerde bu, hükümetler arası kapsamlı işbirliği ile karakterize edilir. Paylaşım son derece resmi düzenlemelere veya gayri resmi anlaşmalara dayanabilir (Elazar, 1991, s. 199). Ancak teorik düzeydeki bu mutabakatlar pratikte işlerlik noktasında farklılık gösterebilir; buna Ortadoğu'da sorunlu bir model olarak Irak, işleyen bir federal yönetim olarak Birleşik Arap Emirlikleri (BAE) örnek verilebilir. 1971'de kabul edilen federal hükümet şekli, Emirlik liderlerinin miras kalan rolüyle birleşerek

BAE'yi siyasi yapı ve pratik yönetim açısından benzersiz kılmaktadır (Heard-Bey, 2017, s. 256). BAE'nin siyasi sistemine ilişkin dikkat çekici nokta, geleneksel ve modern hükümet modellerinin bir arada var olmasıdır.

İngiltere'nin Ocak 1968'de duyurduğu ve üç yıl sonra Süveyş'in doğusundaki tüm bölgelerden tamamlanan çekilme sürecinde, Aralık 1971'de BAE federal bir devlet olarak ortaya çıkmıştır (Hanau Santini & Wulzer'nin, 2024, s. 9). BAE'nin yapısı, Abu Dabi'nin liderliğinde altı emirliğin birleşmesiyle kurulan bir federasyona dayanmaktadır. Umman ile BAE arasında tereddüt etmiş olan Resü'l-Hayme de 10 Şubat 1972'de birliğe katılmıştır. Katar ve Bahreyn ise BAE birlikteliğine katılmayı kabul etmemiştir (Peterson, 2001, s. 592). Abu Dabi, Dubai, Acman, Resü'l-Hayme, Şarika, Ummül-Kayveyn ve Fuceyre, BAE'yi oluşturan yedi emirliktir (Peck, 1986). Ancak, bu devletin yedi üye emirliği arasında büyüklük, nüfus ve zenginlik açısından farklar bulunmaktadır. Abu Dabi, en zengin ve en büyük petrol rezervlerine ve aktif petrol kuyularına sahipken; Dubai ve Şarika, zenginlik açısından ikinci sırada yer almaktadır. Resü'l-Hayme ve Fuceyre ise Abu Dabi'den gelen mali yardımlara bağımlı, ekonomik seviyesi en düşük iki emirliktir. Fuceyre, emirliklerin en yoksulu olup çoğunluğu bedavidir (Fayed, 2011; Ulrichsen, 2017).

Federal-emirlik ilişkileri üç farklı evrede gelişmiştir. İlk olarak, 1971-1979 yılları arasındaki dönem, federal kurumların inşa edildiği ve sorunların çözüldüğü "federasyonun yaratılması" aşaması olarak kabul edilebilir. Ardından, 1980-1986 yılları arasında, yedi emirliğin ulusal çıkarlar için eski yetkilerinden kısmen vazgeçtiği "federasyonu kabullenme" evresi yaşanmıştır. Son olarak, 1987'den günümüze kadar olan dönem, eski zorlukların çoğunun üstesinden geldiği ve çözülememiş olanların etkili bir şekilde kontrol altına alındığı "federasyonun olgunlaşması" aşaması olarak nitelendirilebilir (Davidson, 2005, s. 207). Son yıllarda federal kurumlar daha iyi yerleştikçe, federasyon güçlenmiştir. Ayrıca, çözüm bekleyen sınır anlaşmazlıklarının büyük bir kısmının çözüme kavuşturulması, bir merkez bankasının kurulması ve diğer emirliklerin federal bütçeye artan katkıları bir araya gelerek daha uyumlu bir federasyon oluşturmuştur. Dış ilişkilerin birleşik yönetimi, ekonomik ilişkilerin entegrasyonu, ticari düzenlemelerin standartlaştırılması ve yargı sisteminin istikrarlı bir şekilde birleştirilmesi, BAE'nin federal meşruiyetinin giderek artmasını sağlamıştır (Peterson, 1988). Ancak 2008 mali krizi ve özellikle 2011 Arap Baharı sonrası yaşanan güvenlik baskısı ve Abu Dabi'nin izlediği dış politikalar, özellikle Dubai ve diğer emirliklerin dışlanması, marjinalleştirilmesi ve zarar görmesi gibi etkilerle birlik bütünlüğünü olumsuz yönde etkilemektedir. Bu durum, birliğin iç tutarlılığını zayıflatan bir faktör olarak öne çıkmaktadır (Rantisi, 2020, s. 72).

Bu çalışma, Birleşik Arap Emirlikleri'nin federal yapısının ve emirlikler arası güç dağılımının derinlemesine anlaşılmasını sağlamak amacıyla çok katmanlı bir metodolojik yaklaşımı esas almaktadır. Federalizmin teorik temelleri ile pratikteki uygulamaları arasındaki etkileşimi çözümlenmek üzere, antik çağlardan itibaren federalizm olgusunun evrildiği tarihsel arka plan literatür taramasıyla tetkik edilmekte ve bu tarihsel zemine dayanarak, Birleşik Arap Emirlikleri'nin mevcut federal yapısının farklı ülkelerdeki federal yapılarla karşılaştırmalı bir metodolojiyle analizi gerçekleştirilmektedir. Bu kapsamda, ekonomik kaynakların dağılımı, siyasi güç ve otoritenin kullanımı ile sosyal faktörler arasındaki ilişkiler karşılaştırmalı bir bakış açısıyla irdelenmektedir. Buna ek olarak, emirliklerin ekonomik performansları ve federal yapı içindeki etkileşim düzeyleri, çeşitli istatistiksel yöntemlerle incelenmekte ve bu veriler, emirlikler arası eşitsizliklerin federal sistem üzerindeki etkisini anlamak için zorunlu birer araç olarak kullanılmaktadır. Anayasa hükümleri ve yasal metinler gibi normatif belgelerin detaylı incelemesi ise federal yapının hukuki sınırlarını ve emirliklerin yetki alanlarını belirginleştirmektedir. Bu metodolojik yapı, çalışmanın hem tarihsel hem de çağdaş siyasi yapıyı kapsamlı bir şekilde ele almasını ve çok yönlü bir analiz sunmasını sağlamaktadır. Bu makalede ilk olarak, federalizmin teorik temelleri ve BAE'ye nasıl uygulandığına ilişkin bir inceleme sunulacaktır. Ardından, federal ve emirlik yapıları arasındaki ilişkilerin incelenmesi, BAE'nin federal yapısının işleyişinin anlaşılmasına katkıda bulunacaktır. Son olarak, Abu Dabi ile diğer emirlikler arasındaki çatışma alanları ve bu çatışmaların ekonomik ve politik anlaşmazlıklar çerçevesinde nasıl şekillendiği detaylı olarak ele alınacaktır.

Federalizm ve Birleşik Arap Emirlikleri

Çatışma yönetimi yaklaşımları arasında sıkça tercih edilen federalizm, en az iki birimi bulunan ve egemenlik ile yetkinin merkez ile birimler arasında paylaşıldığı bir devlet düzeni olarak tanımlanır. Federalizm, Daniel Elazar'a göre, her bir birimin halk tarafından devredilmiş güçlere sahip olduğu ve bu güçlerin uygulanmasında vatandaşlarla doğrudan ilişki kurma yetkisine sahip olduğu bir yönetim şeklidir (Elazar, 1987, s. 7). Ayrıca, Ronald Watts federalizmi, farklı kimliklerin korunmasını ve çeşitliliği birliğe dönüştürmeyi amaçlayan bir uzlaşma politikası olarak tanımlar (Watts, 1999, s. 6). Federal sistemde, yönetim merkezi ve yerel birimler tarafından, anayasal düzenlemelere uygun ve yetki paylaşımına dayalı bir şekilde gerçekleştirilir. Bu yapısal düzenleme, özellikle çok etnikli veya çok uluslu devletlerde etnik çatışmaların yönetimi ve kimliklerin korunması açısından önemli bir araç olarak değerlendirilir (McGarry & O'Leary, 2005; Lijphart, 1985, s. 5). Federalizm son elli yılda çatışmaların çözümünde önemli bir araç haline gelmiştir. Bölgesel olarak yoğunlaşmış farklı gruplar arasında şiddet olaylarının yaşandığı ülkelerde federalizm, bir yandan farklı grupların özerkliğini

sağlamak, diğer yandan da merkezi hükümete güç paylaşımı mekanizmaları yoluyla dahil edilmelerini sağlamak için kullanılmıştır (Pagano & Leonardi, 2007).

Federalizmin, demokratik federasyonlarda devletin federatif yapısının anayasal güvencelerle desteklenmesi gerektiği vurgulanırken, demokratik olmayan federasyonlarda anayasa değişikliklerinin merkeziyetçi bir yaklaşımla gerçekleştirilebildiği belirtilir (McGarry & O'Leary, 2005). Bu çerçevede, federal yapılar hem çok uluslu hem de tek uluslu devletlerde uygulanabilirken, farklı etnik veya ulusal kimliklerin yönetimde temsili, federalizmin temel prensiplerinden biri olarak kabul edilir. Ancak, federal sistemlerin sürdürülebilirliği ve başarısı, çeşitli faktörlere bağlı olarak değişkenlik gösterebilir. Örneğin, federasyonun demokratik yapıda olması, azınlık haklarının anayasal olarak güvence altına alınması ve çoğulcu yaklaşımların benimsenmesi, federal sistemin etkin işleyişinde kritik öneme sahiptir (Kymlicka, 2005). Ayrıca, federasyonlar etnik çatışmaların yönetimi ve kimliklerin korunması açısından uygulanabilir yapılardır ancak demokratik, çok-kültürlülük ilkelerine saygılı ve ortaklıkçı bir yönetime sahip olmaları gereklidir (McGarry & O'Leary, 2005, s. 286). Son tahlilde, federalizm belli bir tür siyasi örgütlenme sorununun çözümü ya da çözülmeye çalışılmasıdır.

Federalizm ve federasyon birbiriyle sıkı sıkıya bağlantılıdır. Bu iki terim de ilişki veya antlaşma anlamına gelen Latince "*foedus*" teriminden türetilmiştir (Nitszke & Gornisiewicz, 2008, s. 416). Tek bir siyasi sistem içerisinde bazı amaçlar için bölgesel öz-yönetim ve diğerleri için ortak-yönetim kombinasyonunu içeren ve böylece hiçbirine tabi olmayan temel kavram, farklı koşullara uyacak biçimde farklı şekillerde uygulanmıştır (Melleuish, 2020, s. 150). Federasyonlar birçok açıdan çeşitlilik gösterir ve göstermeye devam etmektedir. Bu çeşitlilik, temel ekonomik ve sosyal farklılıkların niteliği ve önemi; federasyonu oluşturan birimlerin sayısı, büyüklüğü, kaynakları ve anayasal statülerindeki simetri veya asimetri derecesi; yasama, yürütme ve harcama sorumluluklarının tahsis edilme alanı; vergilendirme yetkisi ve kaynakların tahsisi; federal hükümet kurumlarının özellikleri ve bölgesel girdi derecesi; çatışmaların çözülmesi ve hükümetler arası işbirliğini kolaylaştırma prosedürleri; ve resmi ve gayri resmi uyum ve değişim prosedürleri gibi faktörlere dayanır (Watts, 2008, s. 2). Elazar, federal sistemlerin çeşitliliğini dokuz ana kategori altında sınıflandırmıştır. Bu sınıflandırma, farklı federal yapıların özelliklerini anlamamıza yardımcı olur. Birlik (*Union*), merkezi bir hükümet altında bağımsız devletlerin birleştiği bir yapıyı ifade eder. ABD bu modele bir örnektir. Anayasal Olarak Âdem-i Merkezi Birlik (*Constitutional Confederation*) ise merkezi hükümetin yetkilerinin devletler tarafından sınırlı olduğu bir yapıdır. Bu tip bir yapı örneği, ABD'nin birlik öncesi Konfederasyonu'nda görülebilir. Federasyon (*Federation*), merkezi hükümetin yanı sıra özerk devletlerin veya eyaletlerin de olduğu bir yapıdır. Almanya gibi

ülkeler bu tip bir federasyona örnektir. Konfederasyon (*Confederation*) ise bağımsız devletlerin sınırlı bir merkezi hükümet oluşturduğu bir yapıdır. Alman Konfederasyonu (1815-1866) Napolyon Savaşları'ndan sonra kurulan ve 39 Alman devletini içeren bir konfederasyondur. Bu yapı, Alman devletlerinin bir araya gelip dış politika ve savunma gibi konularda iş birliği yapmasını sağlamış, fakat iç işlerinde tamamen bağımsız kalmışlardır. *Federacy*, federasyon ve konfederasyon arasında bir geçiş biçimi olarak kabul edilir. İsviçre'nin tarihindeki bazı dönemler bu yapıya benzerlik gösterebilir. Ortak Devlet (*Composite State*), farklı kültürlerin bir arada olduğu bir yapıdır. Belçika'nın federal yapısı bu modele bir örnektir. Lig (*League*), belirli bir amacı gerçekleştirmek için bir araya gelen devletlerin oluşturduğu bir yapıdır. Avrupa Birliği gibi uluslararası organizasyonlar bir ligin örneğidir. Ortaklıkçılık (*Commonwealth*), belirli bir amaç için bir araya gelen devletlerin oluşturduğu bir yapıdır. İngiliz Milletler Topluluğu bir ortaklıkçılık örneğidir. Kondominyum (*Condominium*), birden fazla devletin egemenlik haklarına sahip olduğu bir bölgeyi birlikte yönettiği bir yapıdır. Andorra gibi bir kondominyum, İspanya ve Fransa tarafından birlikte yönetilmektedir (Elazar, 1987).

Dünyadaki federalizm örneklerine baktığımızda pek çok pratik farklılıklar görmek mümkündür. Hindistan, 1947'de bağımsızlığını kazandığından bu yana, "İşbirlikçi Federalizm" olarak adlandırılan federal yapısıyla, merkezi hükümet ile eyaletler arasında güç dengesini sağlayarak, çeşitli etnik, dil ve kültürel farklılıklara sahip geniş ve çeşitli topraklarında etkili bir yönetim kurmuştur. 1946 ile 1950 yılları arasında hazırlanan ve dünyanın en uzun anayasalarından biri olan bu anayasa, parçalanmış toplumu birleştirme ve ekonomik olarak geliştirme amaçlarını taşır (Majeed, 2005, ss. 33-35). Rusya, Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ardından, sıkı siyasi ve ekonomik kontrollerin yerini alacak demokratik bir siyasi sistem, piyasa ekonomisi ve gerçek bir federal yapı inşa etme çabasıdadır. 1993'ten itibaren yürürlükte olan anayasası ile Rusya, etnik ve bölgesel federalizmi birleştiren karmaşık bir federal sisteme sahiptir (Salikov, 2005, s. 32). İsviçre ise, yüksek derecede özerk kantonlardan oluşan bir konfederasyon olarak, her kantonun kendi anayasasını yapma hakkına sahip olduğu ve federal hükümetin yetkilerinin oldukça sınırlı olduğu bir yapıdadır. İsviçre federalizmi, kantonlar arası işbirliği ve karşılıklı saygı üzerine kurulu, dört resmi dilde konuşulan çeşitli kültürel grupların uyum içinde yaşadığı bir modeldir (Schmitt, 2005, ss.39-41). ABD'de ise, federal sistem, güçlerin merkezi hükümet ve eyalet hükümetleri arasında bölündüğü, her eyaletin federal hükümetin yetki alanına girmeyen konularda kendi yasalarını çıkarabildiği çift katmanlı bir hükümet yapısına dayanmaktadır. Bu sistem, eyaletlerin çeşitliliğini korurken ulusal düzeyde birliği teşvik etmeyi amaçlar (Tarr, 2005, ss. 42-45). Almanya'da ise 1949'da Temel Kanun ile yeniden kurulan federal sistem,

federal ve eyalet hükümetleri arasındaki karmaşık ilişkilere dayanmaktadır. Bundesrat, eyaletleri federal çerçevede temsil eden ve önemli bir role sahip olan yasama organıdır (Kramer, 2005, ss. 19-21). Belçika'nın federal yapısı hem topluluk hem de bölgesel temelde örgütlenmiştir. Ülke, üç topluluk (Flaman, Fransız ve Almanca konuşan topluluklar) ve üç bölgeye (Flaman Bölgesi, Valon Bölgesi ve Brüksel Başkent Bölgesi) ayrılmıştır. Her topluluk ve bölge, kendi hükümeti ve parlamentosu ile belirli ölçüde özerkliğe sahiptir. Bu yapı, Belçika'nın çok dilli yapısını yansıtabilecek şekilde düzenlenmiştir, ancak aynı zamanda karmaşık bir yönetim sistemine ve sürekli bir pazarlık sürecine neden olmaktadır (Deschouwer, 2005, ss. 10-12). Brezilya, 1988 Anayasası ile demokrasiye geçiş yapmış ve kamu politikaları sağlayan bir federal sisteme sahiptir. Bu sistem, eyaletler ve belediyeler arasında geniş yetki paylaşımını öngörür (Souza, 2005, ss. 13-15). Avustralya'nın federal sistemi, bağımsız eyaletlerin bir araya gelmesiyle oluşmuş ve her eyalet, federal hükümetin yetkilerinin anayasal olarak sınırlı olduğu bir yapıda kendi iç işlerinde geniş özerkliklere sahiptir (Le Roy & Saunders, 2005, ss. 7-9). Nijerya'da ise, 1999 Anayasası ile güçlendirilmiş karmaşık bir federal yapı bulunmaktadır, ancak güç dağılımı hala merkezi hükümet lehinedir. Nijerya'nın federal sistemi, etnik çeşitliliği yönetme ve zengin petrol kaynaklarını etkili bir şekilde kullanma kapasitesine bağlı olarak değerlendirilmektedir (Ayua, 2005, ss. 29-31). Kanada, kültürel gerilimlerin uzun süredir devam ettiği dünyanın en eski federal demokrasilerinden biridir. Quebec eyaletinin ayrılıkçı tehditleri, federal sistemi zorlamış, ancak yapısal reformlar ve yasal düzenlemelerle federal sistem korunmuştur (Knopff & Sayers, 2005, ss. 16-18). Güney Afrika ise, üç yüzyıllık koloniyel ve ırksal baskının ardından 1996'da yeni, ırkçı olmayan bir demokrasiyi benimseyen bir anayasa ile federal özellikler gösteren bir yapı kurmuştur. Bu yapı, ulusal birliği sağlamak ve tarihsel olarak ırk ve etnik köken üzerinden bölünmüş bir ülkeyi birleştirmek amacını taşır (Steytler, 2005, ss. 36-38).

BAE diğer federal devletler gibi, iki seviyeli bir yönetim sistemine sahiptir. Her bir emirlik, kendi başına bir siyasi entite olarak varlığını sürdürmektedir. BAE'de yerel düzeyde yönetim emirliklere aittir. Birleşik düzeydeki yönetimi birlik hükümeti üstlenir. Devletin anayasası, bu yönetim birimlerine verilen yetkileri belirlemiştir. (Heard-Bey, 2017, s. 256). Emirliklerdeki yönetim, monarşik bir model üzerine kuruludur. Bu sistemde, BAE'nin yedi emirliğinden her birini bir aile yönetmektedir. Abu Dabi Emirliği'nde Nahyan ailesi (Rugh, 2007, ss. 71-87), Dubai Emirliği'nde Maktum ailesi, Şarika Emirliği'nde Kasimi ailesi, Resül-Hayme Emirliği'nde Kasimi ailesinin bir kolu, Acman Emirliği'nde Nuami ailesi, Ummül-Kayveyn Emirliği'nde Mu'alla ailesi ve Füceyre Emirliği'nde Şarki ailesi hüküm sürmektedir (Zahlan, 2016, ss. 90-105). Her emirlikte, iktidarın miras yoluyla aile üyeleri arasında aktarılması süreci gerçekleşir ve genellikle bir emirin varisi,

emirliğin tahtına geçer. Ancak emir istediği takdirde, varisini, kardeşlerini veya akrabalarını atama yetkisine sahiptir (Abbas, 2014, s. 29). Diğer federatif devletlerle kıyaslandığında BAE siyasi olarak istikrarlı, ekonomik olarak gelişmiş ve sosyal olarak açık bir ülkedir. Her bir emirlik, kendi geleneksel yönetimi, toprakları ve halkıyla birlikte politik bir birim olarak varlığını sürdürmektedir. Bu federatif yapı, emirliklerin yerel yetkilerini korurken, aynı zamanda birleşik federal hükümete bazı yetkilerin devredilmesiyle denge sağlar. Bu yaklaşım, emirliklerin tarihi ve kültürel mirasını koruyarak federasyonun temel çıkarlarını da göz önünde bulundurur.

Birleşik Arap Emirlikleri'nin diğer bazı federasyon örnekleri ile mukayesesi kendine has özelliklerini ortaya koyar: i) Yönetim Yapısı: Federal hükümet, dış politika, savunma, ekonomi ve eğitim gibi alanlarda yetki sahibidir. Fakat, emirlikler kendi iç işlerinde geniş yetkilere sahiptirler. Diğer taraftan, ABD veya Almanya gibi federasyonlarda eyaletler veya länder, kendi yasama, yargı ve yürütme organlarına sahip olup, yetki paylaşımı anayasal olarak daha katı kurallar çerçevesinde düzenlenmiştir. ii) Siyasi Katılım: Birleşik Arap Emirlikleri'nde Federal Ulusal Konsey hem seçilmiş hem de atanmış üyelerden oluşur; fakat yasama yetkileri sınırlıdır, daha çok bir danışma meclisi işlevi görür ve siyasi partiler bulunmaz. Siyasi katılım esas olarak hükümdarların inisiyatifindedir. Buna karşın, İsviçre'de kantonal sistem ve doğrudan demokrasi sayesinde vatandaşlar siyasette daha etkin rol alır, Hindistan'da ise çok partili sistem sayesinde federal yapı, canlı bir politik katılıma olanak sağlar. iii) Ekonomik Entegrasyon ve Çeşitlilik: Birleşik Arap Emirlikleri'ndeki emirlikler arasında ekonomik gelişmişlik düzeyinde büyük farklılıklar gözlemlenir; örneğin Dubai ve Abu Dabi gibi emirlikler daha gelişmişken, diğerleri nispeten daha az gelişmiştir. Brezilya veya Rusya gibi federasyonlarda ise, federal hükümetler bölgesel ekonomik dengesizlikleri azaltma yolunda politikalar geliştirir (Blindenbacher & Ostien, 2005). Birleşik Arap Emirlikleri'nde ise bu türden bir entegrasyon daha az belirgindir. iv) Kültürel ve Dil Çeşitliliği: Birleşik Arap Emirlikleri kültürel olarak daha homojendir ve resmi dil Arapça olup, nüfusun büyük çoğunluğu Müslüman'dır. Kanada veya Belçika gibi federasyonlar ise, çok dilli ve çok kültürlü yapılara sahiptir; Kanada'da İngilizce ve Fransızca, Belçika'da ise Flamanca, Fransızca ve Almanca resmi diller olarak kullanılır ve bu çeşitlilik, federal yapılarını şekillendirmede önemli bir rol oynar (Kymlicka ve Raviot, 1997, ss. 1-18). v) Hükümetin Şeffaflığı ve Hesap Verebilirliği: Birleşik Arap Emirlikleri'nde federal ve emirlik düzeyindeki yönetimde şeffaflık ve hesap verebilirlik kısıtlıdır ve düzenli, açık seçimlerle hükümet değişikliği mümkün değildir. İsveç veya Avustralya gibi ülkelerde ise demokratik yönetim anlayışı gereği, hükümetin şeffaflığı ve hesap verebilirliği daha yüksektir ve düzenli

seçimlerle hükümet değişikliği sağlanır (Watts, 2016, 2013; Hueglin & Fenna, 2015).

Ortadoğu özelinde bakılacak olursa; Birleşik Arap Emirlikleri ve Irak, bölgede kendi özgün siyasi, sosyal ve ekonomik koşullarını yansıtan farklı federal yapılar geliştirmiştir. Irak'ta, özellikle Kürt Bölgesi gibi alanlarda bölgeler yüksek düzeyde özerkliğe sahiptir ve kendi parlamentolarını kurma, yerel yasaları uygulama ve iç kaynakları yönetme yetkisine sahiptir. Irak'ın federal yapısı, ülkenin etnik ve mezhepsel çeşitliliğini yönetmek üzere tasarlanmıştır, ancak federal hükümet ile bölgeler arasında kaynakların paylaşımı ve yönetimi konusunda sürekli zorluklar yaşanmaktadır (Jawad, 2013, s. 19). BAE'de karşılaşılan başlıca zorluklar arasında emirlikler arasındaki ekonomik farklılıkları dengelemek ve daha az gelişmiş kuzey emirliklerinin ihtiyaçlarını karşılamak yer alır. Irak'ta ise federal yapı, etnik ve mezhepsel bölünmelerle başa çıkmak için kullanılıyor olsa da petrol gelirleri ve toprak anlaşmazlıkları gibi konularda süregelen sorunlar mevcuttur. BAE Anayasası, emirliklerin federal kararlara etkide bulunmasına imkân tanırken, emirlerin Federal Yüksek Konsey'de önemli roller üstlenmesini sağlar. Irak Anayasası ise çeşitliliği yönetmek ve güçleri paylaşmak üzere bir federal sistem öngörür. BAE, nispeten homojen bir yapıya sahipken, Irak derin etnik ve mezhepsel bölünmeleri yönetme amacını gütmektedir. Her iki sistem de yönetim ve entegrasyon konusunda süregelen zorluklarla karşı karşıya kalmaktadır (Ahmed, 2016, ss. 380-390).

BAE'de federal sistem oluşturmaya ve sürdürmeye yardımcı olan bir dizi faktör vardır. Bazıları şöyle sıralanabilir: i) Toplumun Homojenliği: BAE, büyük ölçüde Arap, Sünni Müslüman ve kabile kökenli olan yerli homojen bir nüfusa sahiptir. BAE vatandaşları bir yandan dini, sosyal ve ekonomik hedef ve değerleri paylaşma eğilimindedir ve yönetici ailelere dayalı mevcut politik yapıyı desteklemektedir (Fattah, 2016, s. 246). ii) Dış Tehdit: BAE'nin federasyon sistemine geçişi, dış tehditlerin güçlü bir şekilde etkili olduğu bir dönemde gerçekleşmiştir. Özellikle her bir emirliğin güvenliğini ve istikrarını sağlama yetenekleri konusunda tekil olarak sınırlı olduğunu fark etmesi, BAE'nin, dışa karşı birleşik bir savunma stratejisi benimsemesini kolaylaştırmıştır (Peterson, 1988). Tüm BAE üyeleri küçük boyutlarının ve dış tehditlere karşı kırılabilirliklerinin son derece bilincindedir. 1979 İran Devrimi Körfez Arap ülkelerinde büyük bir heyecan yaratmıştır (Ahmadi, 2008; Mojtahed-Zadeh, 1999). Ayrıca yeni İran yönetimi Arap monarşilerine karşı halk ayaklanmaları için aktif bir şekilde çalışmıştır. İran- Irak Savaşı ise bölgedeki istikrarsızlığın BAE'ye yayılma potansiyelini artırmıştır. Bu koşullar altında, emirliklerin yönetici elitleri BAE federasyonu çerçevesindeki kolektif güvenliğin göreceli avantajlarının farkında olmuşlardır. iii) Finansal Gereklik: Ekonomik bakımdan BAE üyeleri üç ana kategoride sınıflandırılabilir. İlk

olarak, zengin Abu Dabi ve Dubai emirlikleri gelmektedir. İkincisi, genellikle kendi kendine yetebilen Şarika emirliği bulunmaktadır. Üçüncü olarak ise, ekonomik olarak daha zayıf olan geri kalan dört emirlik bulunmaktadır. Abu Dabi ve Dubai için bile, tek başına hareket etmenin maliyetleri, mevcut federal yapı içinde kalmayı tercih etmenin avantajlarından daha ağır basmaktadır. Bu nedenle, BAE üyelerinin çoğu, cari harcamalarının yanı sıra kalkınma maliyetlerini karşılamak için büyük ölçüde federal finansmana bağımlı hale gelmiştir (Peterson, 1988, ss. 212-213).

Federal ve Emirlik Yapıları Arasındaki İlişki

Tarihsel açıdan değerlendirildiğinde, Birleşik Arap Emirlikleri'ni oluşturan topraklar, esas olarak Beni Yas ve Al Kavasım kabilelerinin hakimiyeti altında olan, genellikle otonom bir dizi bölgeden müteşekkil tribal yapılar tarafından idare edilmekteydi (Al Muharri, 1996, s. 121). Al Kavasım, günümüzdeki emirliklerden Res'ül-Hayme, Şarika, Füceyre, Acman ve Ummül-Kayveyn'i kapsayan kuzey bölgesinde egemenken, Beni Yas güneyde, Liva Vadisinin de içinde bulunduğu bölgeleri kontrol etmekteydi. Bu iki dominant kabile arasında süregelen rekabet ve mücadele, bölgesel dinamiklerde belirleyici bir rol oynamıştır (Maitra & Al-Haji, 2001). Portekizlilerin 17. yüzyılda Basra Körfezi'ndeki etkinliklerini takiben, 18. yüzyıl itibariyle İngilizler, Hollanda ve Fransa'nın bölgedeki rekabetini geride bırakarak hakimiyet kurmuşlardır (Staley,1966, ss. 350-357; Friedman, 2020). İngiltere'nin bu coğrafyaya ilgisinin temelinde, Hindistan'a giden ticaret yolları üzerinde kontrol sağlama arzusu yatmakta ve bu, giderek artan siyasi ve stratejik bir varlıkla sonuçlanmıştır. İngiltere'nin körfezdeki su yolları üzerindeki kontrol amacı, 1819 yılında İngiliz donanmasının Al Kavasım gemilerine yönelik saldırıları ve sonrasında Umman hükümdarları ve ilgili emirliklerle yapılan ateşkes anlaşmaları ile 'Mütareke Devletleri' (Trucial States) olarak adlandırılan yapının oluşturulmasıyla neticelenmiştir (Al Otabi, 1989; Smith, 2019). 1950'lere gelindiğinde, İngiliz emperyal varlığının yüzyıllar boyunca süregelmesi, bölgedeki pek çok yerel kabileyi, emirliklerin tam bağımsızlık arayışlarını ifade eden bir tür anti-kolonyal milliyetçilik duygusu içinde birleştirmiştir (Nasrallah, 2022, s. 181). İngiltere'nin yedi yarı özerk emirliğe bağımsızlıklarını verme kararı ile, 1971 yılında geçici bir anayasa aracılığıyla BAE'nin 'federal bir devlet' olarak ilan edilmesi gerçekleşmiştir.

Emirlik Anayasası, yedi Emirliğin yöneticilerinin Şeyh Zayed Al Nahyan liderliğinde birleşme kararını takiben 1971 yılında hazırlanmıştır. Emirlik Anayasası 2 Aralık 1971'de yürürlüğe girmiş olsa da Mayıs 1996'ya kadar kalıcı olarak kabul edilmemiş ve o zamandan beri, en önemlisi 2009'da olmak üzere, birkaç değişikliğe uğramıştır (Nasrallah, 2022, s. 178). BAE anayasası uyarınca federal hükümet savunma, dış politika, göç, vatandaşlık, iletişim, sağlık, adalet ve eğitim dahil olmak

üzere çok çeşitli konulardan sorumludur. Bu nedenle, Emirlikler genelinde yerel şubeler, ofisler ve kurumlar mevcut olsa da teoride çoğunluk federal başkent Abu Dabi'de bulunan bakanlıklara bağlıdır. Dahası, anayasa yerel düzeydeki güçlere kamu hizmetleri sunma, kanun ve düzeni sağlama, standartları koruma ve yerel yönetmelikleri uygulama yetkisi verse de halihazırda Emirliklerin hepsi gelirlerinin yarısını federasyona aktarmakla yükümlüdür. Nitekim tüm Emirlikler federal bütçeye katkıda bulunmakta ve federal bütçe, petrol ve gaz üretimi olmayan üç emirlik de dahil olmak üzere tüm emirliklerdeki projeleri finanse etmektedir (Peterson, 1988, s. 199).

1971 yılında ilk kez yazılan Anayasa, BAE'de İslam hukukunun yasal kaynağı olduğunu belirtir. Diğer kaynaklar arasında genel hukuk ve Mısır hukuk geleneği bulunur ve hukuki kararlarda adetler ve gelenekler dikkate alınır. Sivil davalar federal yargı sistemine göre ele alınır, ancak Dubai ve Rasu'l-Hayme emirlikleri bu yapı dışındadır. Federal yargı sisteminin en alt kademesini, her emirlikte bulunan birinci derece mahkemeler oluşturur. Abu Dabi'de Federal Yargıtay Mahkemesi (*Federal Supreme Court*) ise federal yargı sistemindeki en üst mahkemedir. Ayrıca ayrı adalet ve şer'i mahkemeler bulunmaktadır. Ceza mahkemeleri bağımsız bir temyiz sistemine sahipken, şer'i mahkemelerin verdiği kararlar ve birinci derece şer'i mahkemelerin kararları, sivil temyiz mahkemeleri ile Abu Dabi'deki Yargıtay Mahkemesi önünde temyiz edilir (MOJ, 2024). Devlet başkanı, tüm yargıçları görevlendirir ve federal Yargıtay mahkemesi yargıçlarının ataması, Federal Ulusal Konsey'in onayını gerektirir. Yargıçlar, görevlerini yerine getirebilecekleri ve kötü davranışları nedeniyle disipline tabi tutulmadıkları sürece, hayat boyu atanırlar. Temyiz mahkemesi, tüm temyizlerin son merciidir. Ancak temyiz mahkemesi, her emirlikte anayasa ile ilgili kararları belirleme yetkisine sahiptir. Ayrıca, federal ve yerel düzeyde çıkarılan yasaları, parlamentonun çıkardığı yerel ve federal yasaları, inceleyebilir ve önerilerde bulunabilir. Ancak, temyiz mahkemesinin önerilen yasaları reddetme veya yeni yasalar önerme yetkisi yoktur. Temyiz mahkemesi, hükümet yetkilileri tarafından işlenen ihlalleri soruşturma ve yargılama yetkisine sahiptir. Ayrıca, federal veya emirlik düzeyinde çıkarılan yasalara yönelik itirazların incelenmesi görevleri arasındadır (Nasrallah, 2022, ss. 200-210).

Seçimle gelmeyen yedi geleneksel emirlik yöneticisinden oluşan Federal Yüksek Konsey (*Federal Supreme Council*) en yüksek federal otoritedir ve hem yasama hem de yürütme yetkisine sahiptir. Emirler statülerini emirlikler içindeki konumlarından aldıkları için bu durum Federal Yüksek Konsey'e konfederal bir karakter kazandırmaktadır. Geleneğe göre, Federal Yüksek Konsey teorik olarak beş yıllık dönemler için Başkan ve Başbakanı seçer. Ancak pratikte Başkan ve Başbakan her zaman sırasıyla Abu Dabi ve Dubai'nin yöneticileridir. Yüksek Konsey, federasyonun genel politikasını belirler. Abu Dabi ve Dubai federal

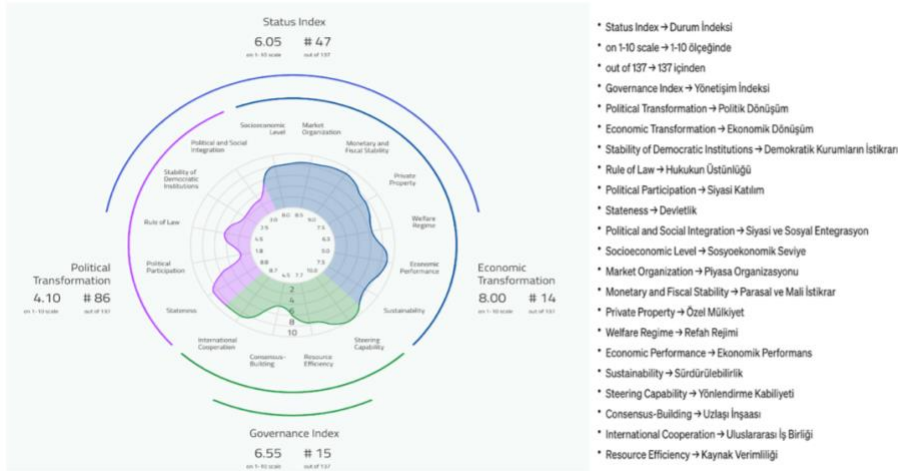
nüfusun sırasıyla yüzde 41 ve 26'sını oluşturduğundan, bu iki emirlik Federal Yüksek Konsey'de veto hakkına sahiptir. Önemli konulardaki tüm kararlar için yedi yöneticiden beşinin onayı ve bu çoğunluğun Abu Dabi ve Dubai'yi de içermesi gerekmektedir. Anayasa değişikliği prosedürü de benzerdir: Bakanlar Kurulu bir değişiklik önerir ve Ulusal Konsey tarafından kabul edildikten sonra (bu durumda üçte iki çoğunlukla), Federal Yüksek Konsey bunu onaylayabilir, önerilerden herhangi birini kabul edebilir veya reddedebilir, ancak Abu Dabi ve Dubai'nin rızasını alması gerekir. Anayasa görünüşte geniş bir federal yetkiler dizisi tahsis etmektedir, ancak uygulamada Abu Dabi ve Dubai'nin zıt merkezîyetçi ve özerklikçi görüşleri gevşek bir federasyon ortaya çıkarmıştır (Watts, 2008, s. 55).

BAE'de yasama yetkisi Federal Ulusal Konsey (*The Federal National Council-FUK*) tarafından temsil edilir. Federal Ulusal Konsey, biçimler ve prosedürler açısından bir yasama organı olmasına rağmen, aslında yalnızca danışma yetkisine sahiptir. Sabit bir düzene göre dağıtılan 40 üyeden oluşur. Abu Dabi ve Dubai'nin her biri sekiz, Şarika ve Rasu'l-Hayme'nin her biri altı sandalyeye ve Acman, Füceyre ve Ummu'l-Kayveyn'in her biri dört sandalyeye sahiptir (madde 68) (FNC, 2024). Her emirlikten üyeler, Anayasa şartlarına göre üyelerin 20'si çeşitli sosyal ve kabile kesimlerinden yerel hükümetler tarafından seçilen kişilerin katılımıyla oluşturulan seçim kurulu tarafından atanır. Geri kalan 20 üye, Emirliklerin yöneticileri tarafından iki yıllık bir dönem için atanır ve bu görev süresi yenilenebilir (Motahar, 2022, s. 295). Ancak Anayasa'nın 77. maddesi, bir FUK üyesinin, emirliğinin değil, federasyon halkını bir bütün olarak temsil ettiğini belirtir (Watts, 2008, s. 55). Federal Ulusal Konsey için yasama organı seçimleri yapılır. FUK'a seçimler 2006 yılında getirilmiş ve son seçim 2023'te yapılmıştır (WAM, 4 Ekim 2023). Bu seçimler, iki farklı düzeyde sınırlamalar içermektedir. Birincisi, vatandaşlar kendi emirliklerindeki adayların sadece yarısını seçmekte, diğer yarısı ise ilgili yönetici aile tarafından atanmaktadır. İkinci olarak, seçmenler, daha sonra adaylara oy vermelerine izin verilen belirlenmiş BAE vatandaşları arasından seçilmektedir. Seçilebilir seçmen sayısı 2015'te yaklaşık 225.000 iken 2019'da 337.000'e çıkarılmış olsa da bu hala BAE vatandaşlarının sadece üçte birinden biraz fazlasının oy kullanma hakkına sahip olduğu anlamına gelmektedir. Genel olarak, seçim süreçlerine rehberlik edecek resmi bir seçim kanunu çıkarılmadığı için seçimler kanun hükmünde kararnameler temelinde gerçekleştirilmektedir. Aynı zamanda BAE, 2019 yılında FUK üyelerinin %50'sinin kadın olmasını zorunlu kılarak (MFNCA, 2019) parlamentoda cinsiyet eşitliğini sağlamış ve kadınların güçlendirilmesi sürecini devam ettirmiştir. Yine de katılımcı siyasi hakların genişletilmesi yavaş ilerlemektedir ve hükümetin gündeminde bir öncelik değildir (BTI 2022 Country Report, 2022, s. 10).

BAE yöneticilerinin yüksek karar alma yetkileri ve kısıtlama olmaksızın yönetme kabiliyetleri, ülkenin 1971'deki bağımsızlığından bu yana sabit kalmıştır. Yönetim düzenlemeleri kalıtsal olmaya devam etmektedir ve herhangi bir seçilmiş hükümet biçiminin getirileceğine dair herhangi bir belirti yoktur. Küçük bir ulusal nüfus (BAE vatandaşları 9,8 milyonluk toplam nüfusun yaklaşık 1,4 milyonunu oluşturmaktadır), önemli mali kaynaklar (43.000 dolardan fazla kişi başına düşen GSYİH) ve hükümetin nüfusun faydalandığı geniş kapsamlı bir modernizasyon programı uygulamış olması, yönetici ailelere çok yüksek derecede meşruiyet kazandırmakta ve yönetme hakları konusunda güçlü bir toplumsal mutabakatla sonuçlanmaktadır. Fiili karar alma mekanizması son derece merkezîleşmiş olsa da yönetici aileler genel toplumsal mülhazaların (örneğin iş ailelerinin çıkarları, aşiret meseleleri) dikkate alındığı bir konsensüs temelinde faaliyet göstermeye devam etmektedir. Yönetici ailelerin demokratik yollarla seçilmemiş olması, yönetme kabiliyetlerini büyük oranda etkilememiştir. (Bkz. Tablo 1).

Tablo 1

Birleşik Arap Emirlikleri 2024 Ülke Raporu

Kaynak: BTI Country Report, 2022, 10.

Federal Ulusal Konsey, yasaları gözden geçirir ve değişiklik önerilerinde bulunur; ancak önerilen yasaları reddetme veya yeni yasalar önerme yetkisine sahip değildir. Federal Ulusal Konsey, büyük ölçüde bir danışma kurumu olarak işlev görür. Ancak, Konsey, önerilen yasayı inceleme ve düzenleme, federal bakanları çağırma ve sorgulama yetkisi gibi bazı yetkilere sahiptir. Konseyin en önemli görevlerinden biri yıllık bütçeyi tartışmaktır. Yasama oturumlarının başlangıç ve bitiş tarihleri başkanlık kararnamesiyle belirlenmektedir. Federal Ulusal Konsey başkanını, başkan yardımcısını seçer. Ayrıca Konseyin genel sekreteri ve dört

yürütme komitesi üyesi atanır. Başkan, Konseyin ofisini yönetir, genel sekreterliği denetler, Konsey bütçesini hazırlar, oturumları yönetir, konuşma izni verir, tartışmaları düzenler, oyları sayar, kararları duyurur. Federal Ulusal Konsey üyeleri, görüşlerini özgürce ifade ederler ve yargılanma ve hapis cezasından bağışık olarak korunurlar. Ancak, bir üyenin dokunulmazlığının kaldırılması için talep, önce başkana ve ardından yasama komitesine sunulmalıdır ve çoğunluk oyuyla onaylandıktan sonra dokunulmazlık kaldırılır. Bakanlar Kurulu federal yasaları hazırlar ve ardından Federal Ulusal Konsey'e sunar, bu yasalar daha sonra ilgili komiteye havale edilir ve eğer yürütme komitesi tarafından önerilen yasa tasarısında değişiklik yapılırsa, değiştirilmiş tasarı yasal ve yasama komitesine danışmak ve onaylanmadan önce Konsey oturumunda tartışılmak üzere gönderilir. Son olarak, yasa başkana sunulur (UAE Government Portal, 2024).

Abu Dabi ile Emirlikler Arasındaki Çatışma Alanları

1970'lerin ortalarına gelindiğinde Birleşik Arap Emirlikleri'nde federal politika yapım süreçlerinde önemli ayrılıklar gözlemlenmiş ve federasyonun geleceği konusundaki belirsizlikler artmıştır. Bu dönemde petrol ve göç gibi kritik meselelerde farklılaşan görüşler, siyasi çekişmeleri körüklemiştir. Yerel yönetimler ve hükümetler, mevcut yetkilerinden feragat etmek istememiş ve anında bir mutabakat sağlanamamıştır. Özellikle enerji kaynakları bakımından Dubai ve Şarika gibi ikinci ve üçüncü sıradaki zengin emirlikler, petrol politikalarında tam özerkliklerini sürdürme eğilimi göstermiş, petrol gelirlerinin büyük bir kısmını merkezi federal bütçeye aktarmak istememişlerdir. Bu durum, geçici anayasanın 23. maddesinin emirliklere hidrokarbon endüstrilerini bağımsız olarak yönetme hakkı tanımasıyla ilintiliydi. Anayasadaki bu ve benzeri maddeler, ilk federal müzakereler sırasında uzlaşmayı kolaylaştırırken, sonraki süreçlerde federal bütçeye katkıda bulunma noktasında bir engel oluşturmuştur. Ayrıca federal hükümetin daha tutarlı bir göç politikası geliştirme çabaları, pasaport, ikamet vizesi ve çalışma izinlerinin standardizasyonu konusunda çağrıda bulunmasına rağmen, bazı yerel yönetimler işbirliğinden kaçınmış, Abu Dabi'deki merkezi bir otoriteye yetki devretmek yerine kendi emirliklerinde göçü denetleme yolunu tercih etmişlerdir (Davidson, 2005).

Artan işbirliği eksikliği ve entegrasyon konusunda isteksizlik, Birleşik Arap Emirlikleri'nde siyasi anlamda ilk ciddi krizi tetiklemiştir. 1976'da daha kalıcı bir anayasayı tasarlamak üzere oluşturulan komite, kendi emirliklerinin temsilcileri olarak pozisyon alan ve Emirlerinin çıkarlarını destekleyen üyeler ile, yeni anayasanın oluşturulmasını bölgesel siyasi yapının güncellenmesi için bir fırsat olarak değerlendiren bağımsız üyeler olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Bağımsızlar, ilk nesil Emirlik teknokratlarından oluşan bir grup olup, bireysel emirlik siyasetinin

aleyhine daha merkezileşmiş bir yapıyı ve daha adil servet dağılımını savunmaktaydılar. 23. madde üzerindeki tartışmalar, anayasa taslağında bu madde kaldırılmasını; fakat her emirliğin hidrokarbon gelirinin %25'ini elinde tutabilmesini öngören bir uzlaşma ile sonuçlandı. Ancak bu taslağın o yıl Federal Yüksek Konsey'e sunulmasının ardından, Dubai ve diğer bazı emirliklerin liderleri, anayasanın imzalanmasını reddederek geçici anayasanın devamını istemişlerdir. Bu doğrudan meydan okuma karşısında Şeyh Zayed, emirlikleri başkanlıktan istifa etmekle tehdit etmiştir. Zayed, daha kalıcı ve merkezi bir hükümet yapısına geçişi desteklemeleri gerektiğini düşünmekteydi ve istifa tehdidi, Abu Dabi'den başkenti taşıma teklifiyle güçlendirilmişti. Ancak, diğer liderlerin Abu Dabi'nin liderliğini kabul etmeleriyle uzlaşma sağlanmıştır. Fakat, iki yıl sonra BAE'nin silahlı kuvvetleri meselesi tekrar gerginlik yaratmıştır. Şeyh Zayed, 1978'de henüz yirmi üç yaşında olan ikinci büyük oğlu Şeyh Sultan Al-Nahyan'ı Birlik Savunma Gücünün başkomutanı olarak atamıştır. Bu karar, Dubai hükümdarının üçüncü büyük oğlu olan ve BAE'nin savunma bakanı olan Şeyh Muhammed Al Maktum dikkate alındığında, Dubai ve Kuzey Emirlikleri'ndeki pek çok kişi tarafından Abu Dabi'nin, federasyon ve Birlik Savunma Gücüne dâhil olmayan yerel ordular üzerinde daha büyük kontrol sağlama çabası olarak görülmüştür (Davidson, 2006, ss. 42-59). Gerçekten de Şeyh Raşid Al Maktum'un, bu karar geri alınmazsa Dubai'yi BAE'den ayırma tehdidinde bulunduğu bildirilmiştir. Bu olay, iki kurum arasındaki durum düzeltilse de küçük emirliklerin Abu Dabi ile tam bütünleşme konusundaki isteksizliğini yansıtmıştır (Davidson, 2005).

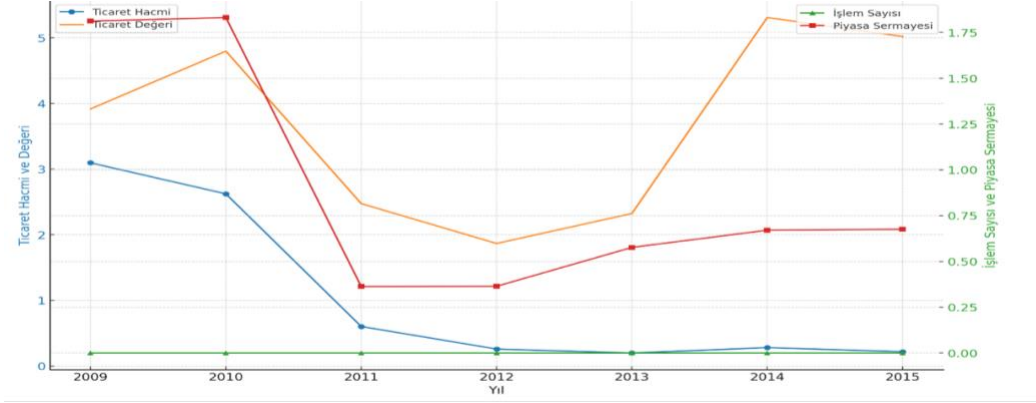
Son yıllarda ise özellikle dış politika konusunda BAE içerisinde önemli ayrılıklar yaşanmaktadır. BAE'nin dış politikası, ülkenin kuruluşundan bu yana diğer ülkelerin iç işlerine karışmama ve tarafsızlık ilkeleriyle şekillenmiştir. Ülkenin ilk devlet başkanı Zayed bin Sultan Al-Nahyan, ülke politikasının "Adalet ve Bilgelik" üzerine inşa edileceğini vurgulamıştır. Zayed dönemi dış politikasında Filistin ve İslam dünyası ile ilgili meselelere ağırlık verilmiş ve genel olarak ekonomik istikrar ve eğitim alanında olumlu adımlar atılmıştır. Zayed bin Sultan el-Nehyan'ın 2004 yılında vefatı ve oğlu Halife bin Zayed el-Nehyan'ın devlet başkanlığını devralması ile dış politika anlayışında belli bir süreklilik sağlanmış, ancak Halife bin Zayed'in sağlık sorunları ve 2014 yılında geçirdiği felç sonrası, resmi olarak Muhammed bin Raşid el-Maktum tarafından temsil edilmiş olsa da fiili dış politika Muhammed bin Zayed tarafından yönlendirilmiştir. Halife Bin Zayed Al-Nahyan'ın Mayıs 2022'de vefat etmesiyle, Muhammed Bin Zayed Al-Nahyan devlet başkanı olmuştur.

Muhammed bin Zayed'in liderliğinde BAE'nin dış politikası, özellikle 2013 yılında tam yetki devralmasıyla birlikte, önemli ölçüde değişmiştir. BAE, 2011'deki Arap Halk Hareketlerinden itibaren bölgesel bir güç olarak kendini konumlandırmış ve askeri gücünü artırarak, saldırgan bir bölgesel politika benimsemiştir. Bu

dönemde, Yemen, Libya ve Bahreyn gibi çatışma bölgelerine müdahalelerde bulunmuştur. BAE'nin bu dönemdeki dış politika yaklaşımı, ülkenin kuruluş ilkelerinden bir sapma olarak değerlendirilebilir. Bu politika değişikliği, 2011 Arap Baharı, ABD'nin Asya'ya yönelik pivot politikası ve İran ile yapılan nükleer anlaşma gibi küresel ve bölgesel dinamiklerin etkisi altında şekillenmiştir (Esfandiary, 2023). Bu gelişmeler, BAE ve diğer küçük Körfez Arap ülkelerinin, bölgesel ve küresel düzeyde daha iddialı bir dış politika izlemelerine neden olmuştur. Ayrıca bu politikalar, Abu Dabi'nin merkezîyetçi yaklaşımıyla emirlikler arasında da gerginliklere sebep olmuştur.

Abu Dabi ve Dubai Anlaşmazlığı

Abu Dabi ve Dubai arasındaki çatışmalar, BAE'nin bağımsızlık kazandığı 50 yıl boyunca var olmuştur. 1979'da İran Devrimi'nin gerçekleşmesi ve İran'ın devrimin ihracı politikasını benimsemesiyle, Emirlikler ile Abu Dabi arasındaki iç anlaşmazlıkların şiddeti azalmıştır. 1980'de İran ve Irak arasında Körfez Savaşı'nın patlak vermesi ve ardından Irak'ın Kuveyt'i işgaliyle, Emirlikler daha fazla birbirlerine yaklaşmış ve nihayet 1996'da BAE'nin kalıcı anayasasını kabul etmişlerdir (FCSC, 2024). Dubai, ülkedeki tek büyük petrol ve gaz rezervlerine sahip olan Abu Dabi dışında, ülkedeki güvenlik ve dış politika konularında belirleyici bir rol oynamaktadır. Abu Dabi ve Dubai'nin ayrı kimlikleri ve öncelikleri olması, bu çatışmaların ülkenin iç politikalarını açıkça etkilediğini ve yıllar içinde sık sık çelişkili bir dış politikaya yol açtığını göstermektedir. Dubai, bağımsızlığını koruma konusunda her zaman ısrarcı olmuştur, özellikle kendi polis gücüne sahip olmuş ve daha sonra Abu Dabi'nin baskısı altında bu gücü terk etmiştir (Davidson, 2009, s. 432). Dubai, Abu Dabi'nin diğer Emirlikleri kontrol altına almasını ve merkezîyetçi bir eğilimi engellemek için ekonomik ve mali bir denge bulma çabalarına yönelmiştir. Abu Dabi ve Dubai arasındaki en önemli anlaşmazlık sebeplerinden birinin İran ile olan ilişkinin doğası olduğu anlaşılmaktadır. Dubai, İran ile olan dış ticareti, hatta yasa dışı olanları bile içeren, büyük ölçüde gerçekleştiren ana liman olarak görülmektedir. Ayrıca Dubai'de aktif ve hatta bazı resmî kurumlarda temsil edilen bir İranlı topluluğu bulunmaktadır. Abu Dabi ile Dubai arasındaki temel farklılıklar, BAE ile İran arasındaki ikili ilişkileri karmaşık hale getirmiştir (Carlstrom, 2020). Abu Dabi'nin İran karşıtı tutumu, Suudi Arabistan'ın tutumuna daha yakınken, Dubai liderleri ticari bir yaklaşımla İran ile ilişkilerini önemli görmekte ve ticari ilişkileri siyasi ilişkilere tercih etmektedir.

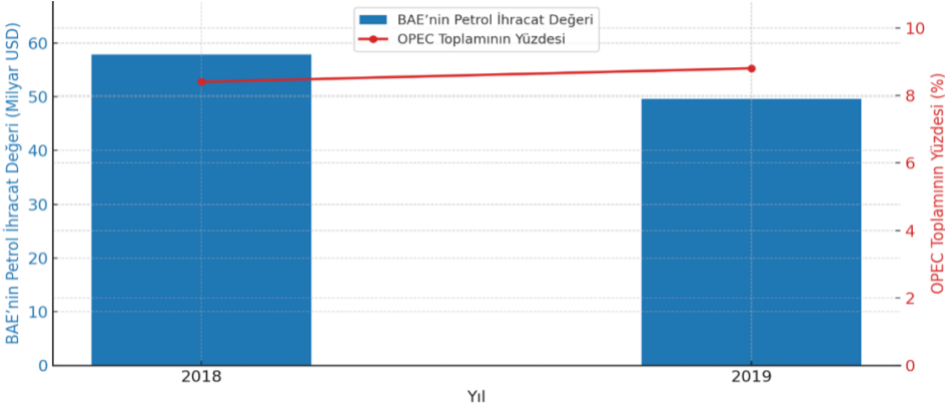
Tablo 2*Dubai Ekonomik Performansı (2009-2015)*

Bir başka mesele ise Abu Dabi'nin agresif dış politikasıdır. 2011 yılında Arap Halk Hareketlerinin başlaması sonrası Libya, Yemen ve diğer bölgelerdeki BAE'nin askeri genişleme ve müdahale politikaları, 2017'de başlayıp 2021 yılında sona eren Katar'a yönelik abluka Abu Dabi ile Dubai arasında gerginliklere neden olmuştur. Yemen Savaşı'nın getirdiği maliyetlerin ötesinde, Dubai'yi tehdit edebilecek Husi füze saldırıları ihtimali, turizm, seyahat, ticaret ve gayrimenkul gibi sektörlerde dünya çapında bir başkent olarak şehrin imajını bozabilecek ve ciddi zararlara yol açabilecek bir endişe kaynağı olmuştur. Dubai Emirliği için, Husi füze tehditleri Suudi Arabistan ya da Abu Dabi'nin karşı karşıya kaldığı tehditlerden farklı ve belki de daha ciddi bir güvenlik meselesi teşkil etmektedir (Erboğa, 2023). Abu Dabi'nin büyük egemen varlık fonlarına sahip olması sebebiyle ekonomik açıdan Husi saldırılarına karşı daha dayanıklı olabileceği, Dubai'nin ise yabancı yatırım, gayrimenkul, turizm ve ulaştırma sektörlerine olan ağır bağımlılığı nedeniyle böyle bir tehdidin ekonomik anlamda felaket sonuçlar doğurabileceği düşünülmektedir. BAE'nin çoğunlukla yabancılardan oluşan 10 milyonluk nüfusu, lüks otel ve modern yapıları, teknoloji ve enerji çeşitlendirme alanlarındaki çalışmaları ve uzay hedefleriyle finans ve iş merkezi olarak kendini konumlandırırken, özellikle Dubai, çok sayıda turist çeken, vergi avantajlarından yararlanan Batılı elitler için de ev sahipliği yapan bir emirlik olarak Husi saldırılarına karşı hassas bir durumdadır. Bu hassasiyetin, BAE'nin Yemen'deki operasyonlarından çekilme kararında etkili olduğu ve Husilerin gerçekleştirdiği uyarı saldırılarının ardından alınan bir tedbir olduğu öne sürülmektedir (Aljazeera, 2019). Ayrıca, o dönemde yapılan bir açıklamaya göre, Lübnan Hizbullah'ının Genel Sekreter Yardımcısı Naim Kasım, Abu Dabi Veliht Prensi Muhammed bin Zayed ile Dubai Emiri Muhammed bin Raşid arasında, Veliht Prens'in politikaları ve ülkenin savaflara sürüklenmesi nedeniyle ciddi anlaşmazlıklar olduğunu belirtmiştir (Arabicpost, 26 Mart 2022).

Eylül 2019'daki Suudi Aramco tesislerine yönelik ciddi saldırıların ardından, İran'ın olası rolüne dair şüpheler BAE'nin bölgesel çatışmalarda daha temkinli hareket etmeye ittiği ve Dubai Emiri Şeyh Muhammed bin Raşid Al Maktum'un diyalog ve istikrarı tercih etme eğilimlerini pekiştirdiği değerlendirilmektedir. Takip eden süreçte, BAE'nin 2021 yılında gerçekleşen ve Körfez Krizi olarak bilinen Katar ile diplomatik sorunu sonlandırmayı amaçlayan Al Ula Zirvesi'ne katılma kararı BAE'nin agresif dış politikasından dönüş olarak yorumlanmıştır.

Abu Dabi ve Füceyre Anlaşmazlığı

Eş-Şarki kabilesinin 1808 yılında Füceyre'de Şarki Kalesi'ni inşa ederek buraya yerleşmeleri, bölgenin bu aile ile özdeşleşmesine yol açmıştır. Füceyre Emirliği'nin 1971 yılında Birleşik Arap Emirlikleri'ne dahil olmasıyla, Emirlik ülke konseyinde diğer emirliklerle birlikte yerini almıştır. Hamed bin Muhammed eş-Şarki'nin 1974 yılından itibaren Füceyre'nin emirliğini sürdürmesinin ardından, 2015 yılından bu yana Muhammed bin Zayed ile olan anlaşmazlıklar sayesinde dikkat çeken bir figür haline gelmiştir. Eş-Şarki'nin oğlu ve Katar'da yaşayan eski Füceyre Kültür ve Enformasyon Kurumu Başkanı muhalif Raşid bin Hamed eş-Şarki, 14 Temmuz 2018'de *The New York Times*'a verdiği demeçte, Yemen Savaşı sebebiyle emirlikler arasında meydana gelen ihtilafları gündeme getirmiştir (Kirkpatrick, 2018). Raşid bin Hamed eş-Şarki, Muhammed bin Zayed ve Abu Dabi yönetiminin diğer emirliklerle istişarede bulunmadan Yemen'de kalıcı sonuçlar doğuracak kararlar aldığını iddia etmiş ve bu kararların Füceyre'ye bağlı askerlerin Yemen'deki ölümlerine yol açtığını öne sürmüştür (Al Estiklal, 10 Ağustos 2019). Ayrıca *The New York Times*'ın iddialarına göre Raşid bin Hamed eş-Şarki, Abu Dabi yönetimi tarafından şantaj ve tehditlere maruz kalmıştır. Füceyre Emirliği, BAE'nin Umman Körfezi'ne kıyısı olan tek emirlik olma özelliğiyle tanınmakta ve diğer emirliklerden farklı olarak ekonomisini balıkçılık ve tarıma dayandırmaktadır. Füceyre aynı zamanda, Singapur Limanı'nı takiben dünya gemilerine en çok petrol yükü veren ikinci liman olarak bilinmektedir. Birleşik Arap Emirlikleri hükümeti, petrol ve doğal gaz ihracatının yaklaşık %70'ini Füceyre Limanı üzerinden uluslararası pazarlara aktarmaktadır.

Tablo 3*BAE Petrol İhracat Değeri ve OPEC Toplamındaki Payı (2018-2019)*

BAE içerisinde ve emirlikler arasında çekişmeye neden olan konulardan biri de Aden ve Umman Körfezlerinde Yemen korsanlarının saldırılarına uğrayan petrol taşıyıcı gemiler sebebiyle BAE petrol ihracatının olumsuz etkilenmesidir. Mayıs 2019'da Bloomberg tarafından yayınlanan bir raporda, BAE'nin Yemen'de savaşa dahil olması ve devam eden çatışmalar nedeniyle petrol ihracatında %15'lik bir düşüş olduğu belirtilmiştir (Sharma, 2019). Ayrıca aynı yılın mayıs ayında USAID tarafından yayınlanan bilgilere göre, Füceyre Limanı'ndan olan petrol ihracat talebinin %30 oranında azalması neticesinde, BAE'nin aylık petrol ihracatının 500 bin ton seviyelerine kadar düştüğü ifade edilmiştir (Carpenter, 2019). Abu Dabi yönetiminin Yemen'deki savaşa müdahalesi sebebiyle Füceyre'nin ulusal ekonominin olumsuz etkilenmesi ve petrol ihracatının azalması, Abu Dabi yönetimine yönelik eleştirileri açıkça ortaya koymaktadır.

BAE'nin 2015 yılında Suudi Arabistan ile anlaştıktan sonra Yemen'de Kararlılık Fırtınası Harekâtını başlatması ve BAE hükümetinin Yemen savaşına dahil olmasıyla ülke ekonomisinin zarar görmesi, askeri katılımın artırılması ve özellikle Füceyre Emirliği'nden yüksek oranda asker sevkiyatının istenmesi, iki emirlik arasındaki gerilimi artıran başka bir konu olmuştur. Füceyre'nin, binlerce askerin Yemen'e gönderilmesi ve bunların önemli bir kısmının hayatını kaybetmesi nedeniyle Abu Dabi'yi asker kayıplarını gizlemekle suçladığı da bilinmektedir. 2014 yılında zorunlu askerlik hizmetinin başlaması ve BAE'nin 2015'ten itibaren Yemen Savaşı'na katılımı ile bu eğilim daha da belirginleşmiş ve derinleşmiştir. Yemen'de hayatını kaybeden BAE vatandaşlarının çoğunluğu Kuzey Emirlikleri'nden olup, sayılarının iki yüzü aştığı kaydedilmiştir (Al Estiklal, 10 Ağustos 2019).

Abu Dabi ve Rasu'l-Hayme Anlaşmazlığı

Rasu'l-Hayme 1971'de Abu Dabi'nin şemsiyesi altında siyasi ve kültürel merkezleşmeye doğru gidişe direnmiştir. Federasyona ancak 1972'de petrol kaynaklarının sınırlı olduğu ortaya çıktığında ve İran, Abu Musa Adası (Şarika'da) ile Büyük ve Küçük Tunb Adaları'nı (Rasu'l-Hayme'de) işgal ettiğinde katılmıştır. Başlangıçta merkezleşmeye direnen Dubai, artan ekonomik kalkınması ve uluslararası rolünün eskisinden daha iyi bir federal etki sağlayacağını göreyerek 1997 yılında askeri güçlerini federal yapıya entegre etmeyi seçmiş ve böylece Rasu'l-Hayme Abu Dabi'nin merkezleşmesine karşı birincil müttefikini kaybetmiştir. Küçük emirlik, özellikle Suud bin Sakr El Kasimi'nin 2003 yılında Rasu'l-Hayme'nin emiri olmasından bu yana, Al Nahyan ailesinin liderliğini yavaş yavaş kabul etmiştir. Abu Dabi ile Rasu'l-Hayme emirliği arasındaki anlaşmazlıklar ise Müslüman Kardeşler'e yakınlığı ile bilinen Cem'iyetü'l-İslah ve't-Tevcihi'l-İctima'i (İslah ve Sosyal Danışmanlık Derneği, bundan sonra 'İslah' olarak anılacaktır) kaynaklıdır. Rasu'l-Hayme uzun yıllar boyunca İslah Hareketinin önemli bir merkezi olmuştur (Al-Suwaidi, 2023, ss. 39-44). BAE'deki İhvan'ın rolü ve genel olarak İslami politika Abu Dabi ile Rasu'l-Hayme arasında tartışmalı bir konu olmuştur. Rasu'l-Hayme ve Fuceyre Emirlikleri'nde İslah Hareketinin kolları, 1970'lerde, o zamanlar Dubai'nin lideri olan Şeyh Raşid bin Said Al Maktum'un (1958-1990) Arap milliyetçiliğiyle başa çıkmak için desteklediği bir girişimle kurulmuştur. Bu gruplar, Şarika ve Rasu'l-Hayme'de hanedandan koruma ve destek almış ve önde gelen siyasi pozisyonlara yükselme fırsatı bulmuşlardır. Bu grupların kurucularından biri olan Şeyh Said Abdullah Salman daha sonra konut bakanı olmuştur. İslah'ın diğer üyeleri daha sonra eğitim, adalet, İslami işler ve vakıflar, iş ve sosyal işler gibi bakanlıkları üstlenmişlerdir. İslah Hareketi üyeleri, BAE'nin kurumlarında geniş bir etkiye sahip olmuştur (Freer, 2015). Başlangıçta tehditkâr olmayan duruşu nedeniyle hoşgörüle karşılanan İslah Hareketi üyelerinin BAE toplumu üzerinde önemli bir etkiye sahip olması nedeniyle 1990'larda hükümetin şüphesini çekmiştir. Doksanlı yıllarda ve özellikle 2001 ve 2011'deki protestoların ardından, federal hükümet İslah'a karşı bir baskı kampanyası başlatmıştır (Al-Suwaidi, 2023, ss. 49-52). 1994 yılında Dubai'deki şube kapatılmıştır, ancak o dönem Rasu'l-Hayme Emiri olan Sultan bin Muhammed el Kasimi grubu desteklemiş ve emirlikteki şubenin faaliyetlerine devam etmesine izin vermiştir.

11 Eylül 2001 saldırılarından sonra BAE vatandaşlarının (birisi Rasu'l-Hayme diğeri Fuceyre'den) bu saldırılara karışmasıyla, İslah karşıtı yeni bir tutuklama dalgası başlamıştır. 2011 Arap Halk Hareketleriyle başlayan protestoların ardından BAE, İhvan'ın federasyon düzeyindeki hareketini yasaklamıştır (Boghardt, 2013). İhvan'a bağlı derneklere yönelik baskının bir parçası olarak, hükümet, 2012 yılında Rasu'l-Hayme Emirinin yeğeni olan İslah lideri Şeyh Sultan bin Kayed Al Kasimi'yi

bile tutuklamış (Anadolu Agency, 5 Haziran 2020) ve 2013'te on yıl hapis cezasına çarptırmıştır (MENA Rights Group, 26 Eylül 2022). 2014 yılında ise hükümet, İslah'ı ve genel olarak İhvan Hareketini terörist örgütler listesine almıştır (Aljazeera, 16 Kasım 2014). Hükümet İhvan'ı açıkça mevcut düzen için "İran'dan daha az tehlikeli olmayan" ciddi bir tehdit olarak tanımlamıştır (Freer, 2015). Başlangıçta Rasu'l-Hayme emirliği, bazı hanedan üyelerinin de mensubu olduğu İslah'a karşı baskı yöntemini reddetmiş olsa da ancak koruma siyasetini daha fazla sürdürmemişlerdir (Rantisi, 2020, s. 73).

Abu Dabi ile Yaşan Diğer Anlaşmazlıklar

14 Ağustos 2020 tarihinde BAE'nin İsrail ile normalleşme anlaşması imzalaması, ülke içinde büyük bir tartışmaya neden olmuştur. İddialara göre BAE'nin İsrail ile normalleşmesinin arka planında sadece Başbakan el-Mektum ve Muhammed bin Zayed'in olduğu söylenmektedir. İsrail ile normalleşme anlaşmasının hiçbir zaman diğer emirliklere sorulmadan yapılması, ülkede diğer emirlik hanedanlarının sosyal medya üzerinden Abu Dabi yönetimine örtük ya da açık mesajlar göndermede bulunmalarına neden olmuştur. Normalleşme anlaşmasının imzalanmasının ardından Abu Dabi ve Dubai dışında hiçbir emirliğin resmî açıklamada bulunmaması, muhalif bir susuş olarak yorumlanmıştır. Öte yandan, imza töreninin ardından Şarika Emirinin Eşi Cevahir el-Kasimi'nin Twitter hesabı üzerinden *CNN Arabic* tarafından paylaşılan Suudi Prens Türki el-Faysal'ın "Başkenti Kudüs olan bir Filistin devletinin kurulması, Suudi Arabistan'ın İsrail ile normalleşmesinin bedeli" (*CNN Arabic*, 21 Ağustos 2020) haberini paylaşması (retweetlemesi), normalleşmeyi reddeden bir tavır olarak gösterilmiştir. Keza Şarika Emirinin kızı Budur el-Kasimi'nin imza töreninin ardından Instagram hesabından "Filistin kurtarıncaya kadar Filistinliyim ve Beyrut iyileşene kadar Lübnanlıyım" sözlerini paylaşması, ülkede muhalefetin artmasına sebep olacak bir başka hamle olarak yorumlanmıştır (Omar, 2020). Diğer taraftan eş-Şarki ailesinin bu konu hakkında ikiye bölünmesine sebep olan Şarika Emirinin oğlu Şeyh Hamdan bin Surur bin Seyf eş-Şarki, babasına karşı çıkarak BAE'nin İsrail ile normalleşmesini desteklemiştir. İsrail normalleşmesine bir başka tepkinin Ummü-l Kayveyn Emirinden gelmesi, ayrı bir tartışma meselesi olmuştur. Ummü-l Kayveyn Emiri Suud bin Raşid el-Mualla'nın yanı sıra el-Mualla ailesine mensup 20 kişinin sosyal medya hesapları üzerinden bu anlaşmayı kınamaları Abu Dabi yönetimine karşı bir hareket olarak değerlendirilmiştir (*Arabi21*, 31 Ağustos 2020). Ayrıca Acman Emirliğinde bu konu ile ilgili farklı görüşlerin ortaya çıkması, Nuami ailesi içerisinde ihtilafın artmasına neden olmuştur. Başta Acman Emiri Humeyd bin Raşid Nuami bu konu hakkında açıklama yapmazken, oğlu Raşid bin Humeyd'in BAE'nin İsrail ile normalleşme anlaşması imzaladığı gün Twitter hesabı üzerinden bu süreci desteklediği görülmüştür (Omar, 2020). Acman Emirliği

içerisinde ve Nuami ailesi içerisinde yaşanan bu tartışmalar, geleceğe yönelik ülke birliğini tehdit eden bir gelişme olarak değerlendirilmiştir.

Sonuç

Birleşik Arap Emirlikleri'nin federal yapısının teorik ve pratik uygulamalarının incelendiği bu çalışma, özellikle emirlikler arası güç dengesi ve çatışma alanları üzerinde durmuştur. Makalede, federasyonun teorik temellerinin yanı sıra, BAE içindeki farklı emirliklerin siyasi ve ekonomik ağırlıklarının federal yapı üzerindeki etkisi analiz edilmiştir. İktisadi kaynaklar, yönetsel yetkiler ve siyasi özerklik açısından emirlikler arası eşitsizlikler, federal hükümetin merkezîyetçi politikaları ile bölgesel idarelerin otonomi talepleri arasındaki sürtüşme noktalarını oluşturmuştur. Çalışmamız, BAE'nin karşı karşıya kaldığı en önemli iç politik zorluklardan biri olarak emirlikler arasındaki güç mücadelesini ve çatışma alanlarını ortaya koymuştur. Örneğin, Abu Dabi'nin ekonomik ve politik baskınlığı ile Dubai'nin bağımsız bir ekonomik varlık olarak özerklik arayışı, federasyon içinde çekişmelere yol açmaktadır. Ayrıca, petrol gelirlerinin dağılımı ve yönetimi, emirlikler arası ilişkilerde önemli bir gerilim kaynağı oluşturmuş, özellikle daha az kaynaklara sahip emirliklerin merkezi hükümetten daha fazla destek talep etmelerine neden olmuştur

Federal hükümetin dış politika kararları da emirlikler arası çatışmaları derinleştiren bir diğer faktördür. BAE'nin Arap Baharı sürecine müdahil olması ve özellikle Yemen'deki askeri varlığı hem bölgesel güvenlik politikalarında hem de ulusal birliğin korunmasında içsel çelişkileri ortaya çıkarmıştır. BAE'nin Yemen müdahalesine ve diğer emirliklerden asker talebine karşı gelen emirlikler, federasyonun dış politika kararlarında daha fazla söz sahibi olmayı talep etmişlerdir. Bu, özellikle federal yapının merkezîyetçilik ve özerklik arasındaki çekişmeyi açıkça gözler önüne sermiştir. İç siyasetteki bu çekişmeler, BAE'nin hem bölgesel hem de uluslararası politikada yürüttüğü diplomasiye yansımış ve özellikle İsrail ile normalleşme süreci gibi kritik dış politika meselelerinde emirlikler arasında açık anlaşmazlıkların yaşanmasına yol açmıştır. Bu anlaşmazlıklar, emirliklerin kendine has siyasi, kültürel ve ekonomik çıkarlarının birbirleriyle ve merkezi hükümetle olan ilişkilerinde ne derece belirleyici olduğunu göstermektedir. Sonuç olarak, BAE'nin federal yapısının dinamiklerini, emirlikler arası çatışma alanları üzerinden değerlendirildiğinde, federalizmin sadece siyasi bir organizasyon şekli olmadığı, aynı zamanda bir güç ve kaynak paylaşım mekanizması olduğu sonucuna varılmıştır. Federalizmin geleceği, emirliklerin birliği ile kendi özerkliklerini koruma arasında buldukları hassas dengede yatmaktadır. BAE modeli, federalizmin sadece siyasi bir sistem olmadığını, aynı

zamanda kompleks iç politika dengelerinin yönetilmesi ve bölgesel çatışmaların çözümünde bir araç olarak nasıl işlev görebileceğini göstermektedir.

Extended Abstract

The article provides a comprehensive analysis of the federal structure of the United Arab Emirates (UAE), focusing on the theoretical underpinnings of federalism as well as its practical applications within the nation, particularly in the context of inter-emirate conflict zones. The paper traces the evolution of federalism from its historical genesis to its contemporary practice, with an emphasis on the multifaceted nature of governance that characterizes the UAE federation. The study begins by situating the discussion of modern federalism within an extensive intellectual debate that can be traced back to the late 18th century. It acknowledges the United States' experience transitioning from confederation to federation between 1781 and 1789 as a profoundly influential model for political systems and political science over the subsequent two centuries. Despite the United States often being regarded as the first modern federation post the ratification of its federal constitution in 1787, the paper highlights that the origins of federalism are much older, with documented systems dating back 3200 years among ancient Israeli tribes and leagues among ancient Greek city-states.

The UAE's federal-emirate relations are described as having evolved in three stages: the creation of the federation (1971-1979), acceptance of the federation (1980-1986), and the maturation of the federation (1987-present). Recent years have seen a strengthening of federal institutions, leading to a more harmonious federation. Yet, the 2008 financial crisis and the security pressures following the 2011 Arab Spring, particularly Abu Dhabi's foreign policies, have negatively impacted the unity of the federation. The paper employs a layered methodological approach to analyze the UAE's current federal structure through historical literature review and comparative analysis. It scrutinizes the distribution of economic resources, the use of political power and authority, and social factors from a comparative perspective. Moreover, the paper uses various statistical methods to examine the economic performances and interaction levels of the emirates, viewing disparities as essential tools to understand the impact on the federal system.

The legal and normative documentation of the UAE provides insight into the judicial limits of the federal structure and the jurisdictions of the emirates. A detailed examination of constitutional provisions and legal texts clarifies these boundaries. Furthermore, the Federal National Council (FNC) of the UAE, while largely advisory, plays a critical role in reviewing laws and contributing to the legislative process. The study also delves into the conflict zones between Abu Dhabi

and other emirates, highlighting the economic and political disparities that fuel tensions. Abu Dhabi's dominant role in regional and national policies is contrasted with the autonomous pursuits of Dubai, showcasing the challenges of managing a federal structure where member emirates have diverse economic capabilities and political aspirations. In the realm of foreign policy, the paper comments on the UAE's shift from non-interventionist principles to a more assertive and interventionist stance under the de facto leadership of Mohammed bin Zayed. This has raised controversies within the federation, as the emirates have divergent views on issues such as regional conflicts and international alliances.

Concluding the analysis, the paper asserts that the UAE's model of federalism represents more than a political system; it is also a mechanism for managing power dynamics and resource allocation within a complex interplay of regional and national interests. The success and sustainability of federalism in the UAE are contingent on maintaining a delicate balance between the collective interests of the federation and the individual autonomies of its member emirates. The UAE's experience illustrates the viability of federalism as both a governance structure and a conflict resolution strategy, subject to the internal coherence and external pressures faced by the federation. In summary, this study offers a deep dive into the nuanced interplay between federal and local dynamics in the UAE, where federalism serves not only as a structural organization of political governance but also as a lens through which to examine the distribution of power, economic resources, and sociopolitical tensions. It underscores the intricacies of federalism in practice, particularly in a region fraught with complex geopolitical realities.

Referanslar

Abbas, N. F. (2014). المتحدة العربية الإمارات لدولة السياسي النظام [The Political System of the United Arab Emirates]. *مجلة دولية دراسات مجلة [Journal of International Studies]*, 59. <https://jcis.uobaghdad.edu.iq/index.php/politics/article/view/322>

Ahmadi, K. (2008). *Islands and international politics in the Persian Gulf*. Routledge.

Ahmed, S. G. (2016). The constitutional structures of federalism in the Middle East. *Journal of Middle Eastern Law and Governance*, 20(3), 370–394. <https://doi.org/10.1080/19370679.2016.1212417>

Al Jazeera. (2014, Kasım 16). UAE lists scores of groups as ‘terrorists’. *Al Jazeera*. <https://www.aljazeera.com/news/2014/11/16/uae-lists-scores-of-groups-as-terrorists>

Al Jazeera. (2019, Ağustos 16). الإمارات تماسك تهدد اليمن في ظبي أبو مغامرات: تقرير [Report: Abu Dhabi's adventures in Yemen threaten the cohesion of the UAE]. *Al Jazeera* <https://www.aljazeera.com/news/reports/2019/8/16/-/تقرير-مغامرات-أبو-ظبي-في-اليمن-تهدد>

Al-Otobi, M. (1989). *The Qawasim and British control of the Arabian Gulf* [PhD thesis, University of Salford, International Studies Unit]. ProQuest Dissertations & Theses Global

Al-Suwaidi, K. (2023). *The UAE after the Arab Spring: Strategy for survival*. I.B. Tauris.

Arabicpost. (2022, Mart 26). لماذا 3 الأسد بشار الإمارات تتبنى لماذا [Why is the UAE openly supporting Bashar al-Assad? 3 reasons behind Abu Dhabi's attempts to reintegrate Syria into the Arab fold]. *Arabicpost*. <https://www.arabicpost.net>

Ayua, I. A. (2005). Nigeria: In need of good governance. In R. Blindenbacher & A. Ostien (Eds.), *Dialogues on constitutional origins, structure, and change in federal countries*, vol. 1, (pp. 29–31). McGill-Queen's University Press.

Blindenbacher, R., & Ostien, A. (Eds.). (2005). *Dialogues on constitutional origins, structure, and change in federal countries: Booklet series*, vol. 1. McGill-Queen's University Press.

Boghardt, L. P. (2013). The Muslim Brotherhood on trial in the UAE. *The Washington Institute*. <https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/muslim-brotherhood-trial-uae>

BTI 2022, Country Report. (2022). *BTI Project*. https://bti-project.org/fileadmin/api/content/en/downloads/reports/country_report_2022_ARE.pdf

BTI 2024, Country Report. (2024). *BTI Project*. <https://bti-project.org/en/reports/country-report/ARE>

Burgess, M. (2006). *Comparative federalism: Theory and practice*. Routledge.

Carlstrom, G. (2020, Kasım 17). Relations between Dubai and Abu Dhabi will be tense. *The Economist*. <https://www.economist.com/the-world-ahead/2020/11/17/relations-between-dubai-and-abu-dhabi-will-be-tense>

Carney, F. S. (Ed. & Trans.). (1995). *Political: An abridged translation of Politics methodically set forth and illustrated with sacred and profane examples*. Liberty Fund.

CNN Arabic. (2020, Ağustos 21). تطبيع ثمن هو القدس عاصمتها فلسطينية دولة إقامة: الفيصل تركي [Turki al-Faisal: Establishing a Palestinian state with Jerusalem as its capital is the price for Saudi normalization with Israel]. *CNN Arabic*. <https://arabic.cnn.com/middle-east/article/2020/08/21/turki-al-faisals-establishing-a-palestinian-state-is-the-price-for-normalization>

Davidson, C. M. (2005). *The United Arab Emirates: A study in survival*. Lynne Rienner Publishers.

Davidson, C. M. (2006). After Shaikh Zayed: The politics of succession in Abu Dhabi and the UAE. *Middle East Policy*, 13, 42–59. <https://doi.org/10.1111/j.1475-4967.2006.00237.x>

Davidson, C. M. (2009). Dubai and the United Arab Emirates: Security threats. *British Journal of Middle Eastern Studies*, 36(3).

Deschouwer, K. (2005). Belgium: Ambiguity and disagreement. In R. Blindenbacher & A. Ostien (Eds.), *Dialogues on constitutional origins, structure, and change in federal countries*, vol. 1, (pp. 10–12). McGill-Queen's University Press.

Elazar, D. J. (1987). *Exploring federalism*. University of Alabama Press.

Elazar, D. J. (1991). *Exploring federalism*. University of Alabama Press.

Elazar, D. J. (1995). *Federalism: An overview*. HSRC.

Elazar, D. J. (1997). Contrasting unitary and federal systems. *International Political Science Review*, 18(3), 237–251.

Erboğa, A. (2023). Körfez ülkelerinin savunma politikaları. *Türkiye Ortadoğu Çalışmaları Dergisi*, 10(2), 15–47. <https://doi.org/10.26513/toccd.1349763>

Fattah, H. (2016). Social structures and transformation in the Gulf and Arabia until 1971. In J. E. Peterson (Ed.), *The emergence of the Gulf states* (pp. 241–262). Altajir Trust.

Fayed, S. (2011, Temmuz 7). الامارات شمال مشاكل على الضوء يسلط العربي الربيع-تحقيق [The Arab Spring sheds light on the problems of northern Emirates]. *Reuters*. <https://www.reuters.com/article/idUSFAH733195/>

Freer, C. (2015). The Muslim Brotherhood in the Emirates: Anatomy of a crackdown. *Middle East Eye*. <https://www.middleeasteye.net/big-story/muslim-brotherhood-emirates-anatomy-crackdown>

Friedman, B. (2020). *The end of Pax Britannica in the Persian Gulf, 1968–1971*. Tel Aviv University. <https://doi.org/10.1007/978-3-030-56182-6>

Hanau Santini, R., & Wulzer, P. (2024). The evolution of the Gulf: History and theories of a complex subregional system. *Middle East Policy*, 1–17. <https://doi.org/10.1111/mepo.12733>

Heard-Bey, F. (2017). *Abu Dhabi, the United Arab Emirates and the Gulf region: Fifty years of transformation*. Gerlach Press.

Hicks, U. K. (1978). *Federalism: Failure and success: A comparative study*. Macmillan Press.

Hueglin, T. O., & Fenna, A. (2015). *Comparative federalism: A systematic inquiry*. University of Toronto Press.

Jawad, S. (2013). The Iraqi constitution: Structural flaws and political implications. *LSE Middle East Centre Paper Series*, 1. London School of Economics and Political Science.

Kirkpatrick, D. D. (2018, Temmuz 14). Emirati prince flees to Qatar, exposing tensions in U.A.E. *The New York Times*. <https://www.nytimes.com/2018/07/14/world/middleeast/emirati-prince-qatar-defects.html>

Kramer, J. (2005). Germany: Overlapping powers and political entanglements. In R. Blindenbacher & A. Ostien (Eds.), *Dialogues on constitutional origins, structure, and change in federal countries*, vol. 1, (pp. 19–21). McGill-Queen's University Press.

Kymlicka, W. (2005). Federalism, nationalism, and multiculturalism. In D. Karmis & W. Norman (Eds.), *Theories of federalism: A reader*, (pp. 267–285). Palgrave Macmillan.

Kymlicka, W., Raviot, J. R., & Lee, S. (1997). Living together: International aspects of federal systems. *Canadian Foreign Policy Journal*, 5(2), 1-18.

Le Roy, K., & Saunders, C. (2005). Australia: The Evolution of a Constitution. In R. Blindenbacher & A. Ostien (Eds.), *Dialogues on Constitutional Origins, Structure, and Change in Federal Countries*, 1, 7-9, McGill-Queen's University Press.

Lijphart, A. (1985). Non-Majoritarian Democracy: A Comparison of Federal and Consociational Theories. *Publius*, 15(2), 3-15.

Maitra, J., & Al-Haji, A. (2001). *Qasr Al-Hosn, History of the Rulers of Abu Dhabi: 1793–1966, (1st ed.)*. Abu Dhabi: Center for Documentation and Research.

Majeed, A. (2005). India: The Emergence of Cooperative Federalism. In R. Blindenbacher & A. Ostien (Eds.), *Dialogues on Constitutional Origins, Structure, and Change in Federal Countries*, vol. 1, 33-35, McGill-Queen's University Press.

McGarry, J., & O'Leary, B. (2005). Federation as a Method of Ethnic Conflict Regulation. In S. Noel (Ed.), *From Power Sharing to Democracy: Post-Conflict Institutions in Ethnically Divided Societies*, 263-296, McGill University Press.

Melleuish, G., (2020). Was Federation motivated by federalism? *Agenda - A Journal of Policy Analysis and Reform*, 150.

Ministry of Federal National Council Affairs (2019). Elections 2019. <https://www.mfnca.gov.ae/en/areas-of-focus/elections/2019/>

Mojtahed-Zadeh, P. (1999). *Security and Territoriality in the Persian Gulf*. Richmond, Surrey: Curzon Press.

Montesquieu, C. de. (1989). *Montesquieu: The Spirit of the Laws*.

Motahar, T. A. A. (2022). UAE's Foreign Policy Towards the Middle East After the Arab Spring. *Turan-SAM*, 14(53), 294-303.

Nasrallah, F. (2022). The United Arab Emirates: Forging Federalism. *Al-Abhath*, 70(1-2), 177-214. <https://doi.org/10.1163/18115586-70010107>

Nitszke, A., & Górnisiewicz, A. (2008). The theory of federalism: The features of the federal order of the state. *Politeja*, 10(1), 415-434.

Okuducu İdris (2020, Haziran 5). UAE jails activists over trumped-up charges. Anadolu Agency. <https://www.aa.com.tr/en/middle-east/uae-jails-activists-over-trumped-up-charges/1866407>

Omar, S. (2020, Ağustos 31). ما هو موقف حكّام الإمارات وأقاربهم من تطبيع أبو ظبي؟ Arabi21. <https://arabi21.com/story/1297099/ما-هو-موقف-حكّام-الإمارات-وأقاربهم-من-تطبيع-أبو-ظبي/>

Pagano, M. A., & Leonardi, R. (Eds.). (2007). *The Dynamics of Federalism in National and Supranational Political Systems*. Palgrave Macmillan.

Peck, M. (1986). *The United Arab Emirates: A Venture in Unity*. Boulder, CO: Westview Press.

Peterson, J. E. (1988). The future of federalism in the UAE. In H. R. Sindelar III & J. E. Peterson (Eds.), *Crosscurrents in the Gulf: Arab Regional, and Global Interests*, 198-230. Routledge.

Peterson, J. E. (2001). The Nature of Succession in the Gulf. *Middle East Journal*, 55(4), 580-601.

Rantisi, M. (2020, Eylül). BAE İç Siyasetinde Emirliklerin Rekabeti. *Kriter*, 5(49). <https://kriterdergi.com/file/314/bae-ic-siyasetinde-emirliklerin-rekabeti>

Rugh, A. B. (2007). *The political culture of leadership in the United Arab Emirates*. Palgrave Macmillan.

Salikov, M. (2005). Russia: Federalism in Flux. In R. Blindenbacher & A. Ostien (Eds.), *Dialogues on Constitutional Origins, Structure, and Change in Federal Countries*, vol. 1, 32, McGill-Queen's University Press.

Schmitt, N. (2005). Switzerland: Crisis of Confidence. In R. Blindenbacher & A. Ostien (Eds.), *Dialogues on Constitutional Origins, Structure, and Change in Federal Countries*, vol. 1, 39-41, McGill-Queen's University Press.

Sharifi-Yazdi, F. (2015). *Arab- Iranian Rivalry in the Persian Gulf: Territorial Disputes and the Balance of Power in the Middle East*, I.B. Tauris.

Sharma, G. (2019, Temmuz 3). Fujairah data: Oil product stockpiles fall to 2019-low as middle distillates plunge 24%. S&P Global. <https://www.spglobal.com/commodityinsights/en/market-insights/latest-news/oil/070319-fujairah-data-oil-product-stockpiles-fall-to-2019-low-as-middle-distillates-plunge-24>

Sharma, G. (2019, Ekim 6). ADNOC Gets Serious About Its Oil Exports Bypassing Strait of Hormuz Via Fujairah. Forbes.

<https://www.forbes.com/sites/gauravsharma/2019/10/06/adnoc-gets-serious-about-its-oil-exports-bypassing-strait-of-hormuz-via-fujairah/?sh=32bcec797562>

Smith, S. C. (2019). *Britain and the Arab Gulf After Empire: Kuwait, Bahrain, Qatar, and the United Arab Emirates, 1971-1981*. Routledge.

Souza, C. (2005). Brazil: The Challenges of Constitutional Implementation. In R. Blindenbacher & A. Ostien (Eds.), *Dialogues on Constitutional Origins, Structure, and Change in Federal Countries*, vol. 1, 13-15, McGill-Queen's University Press.

Staley, E. (1966). International Economic Rivalries in the Persian Gulf, 1896–1914. In C. Issawi (Ed.), *The Economic History of the Middle East 1800–1914*, 350-357, University of Chicago Press.

Steytler, N. (2005). South Africa's Negotiated Compromise. In R. Blindenbacher & A. Ostien (Eds.), *Dialogues on Constitutional Origins, Structure, and Change in Federal Countries*, vol. 1, 36-38, McGill-Queen's University Press.

Tareq Abdulatif Abdullah Motahar. (2022). UAE's Foreign Policy Towards the Middle East After the Arab Spring. *Turan-SAM*, 53, 2022, 294-303.

Tarr, G. A. (2005). United States of America: Enduring Constitution, New Challenges. In R. Blindenbacher & A. Ostien (Eds.), *Dialogues on Constitutional Origins, Structure, and Change in Federal Countries*, vol. 1, 42-45, McGill-Queen's University Press.

The Federal Competitiveness and Statistics Centre (FCSC), (2024). <https://fcsc.gov.ae/en-us/Pages/Statistics/qualitygate.aspx#?tid=1&sid=59>

The Federal National Council (FNC), (2024). <https://u.ae/en/about-the-uae/the-uae-government/the-federal-national-council->

Ulrichsen, K. C. (2017). *The United Arab Emirates: Power, Politics, and Policymaking*. Routledge.

WAM. (2023, Ekim 4). Notable turnout on first day of early voting in FNC elections in Abu Dhabi. <https://wam.ae/en/details/1395303205462>

Watts, R. L. (1999). *Comparing Federal Systems, Second Edition*. McGill-Queen's University Press.

Watts, R. L. (2008). *Comparing Federal Systems, Third Edition*. McGill-Queen's University Press.

Watts, R. L. (2016). *Comparing federal political systems*. In Understanding federalism and federation (1st ed.). Routledge.

Zahlan, R. S. (2016). *The Making of the Modern Gulf States: Kuwait, Bahrain, Qatar, the United Arab Emirates and Oman*. Routledge.

Türkiye Ortadoğu Çalışmaları Dergisi Turkish Journal of Middle Eastern Studies

ISSN: 2147-7523 E-ISSN: 2630-5631
Publisher: Sakarya University

Vol. 11, No. 2, 193-198, 2024
DOI: <https://doi.org/10.26513/toecd.1465782>

Book Review

Yemen: Poverty and Conflict

Ali İhsan Yıldızlı

MA Student, Sakarya University, Middle
East Institute, Türkiye,
alihsanyildizli@gmail.com

Received: 05.04.2024
Accepted: 28.05.2024
Available Online: 14.10.2024

Book Information

Author: Helen Lackner

Publisher: Routledge

Year of Publication: 2022

Number of Pages: 184

Yemen is a country in the Middle East where conflict and poverty have existed for a long time. Despite experiencing more tragic humanitarian crises than many other countries in the Middle East, it has received less attention and intervention from the international community compared to others. The limited and unsuccessful interventions in humanitarian crises can be attributed to the need for significant interests of major powers in Yemen.

The book "Yemen: Poverty and Conflict," written by Helen Lackner in 2022, has been published by Routledge. The book focuses on the last century of Yemen. It assesses the state-building process, political institutions, actors, and the economic and political reasons behind poverty and conflict in Yemen over the past century, aiming to share insights into the future. The book is divided into four chapters.

The first chapter explains the history of Yemen, the state formation process, and the key characteristics of the two main political groups that united in 1990 to form the Republic of Yemen (RoY). During the Cold War, Yemen Arab Republic (RoY) was aligned with the Western bloc, while the People's Democratic Republic of Yemen (PDRY) was close to the Soviet Union. The first chapter succinctly outlines the institutions established by the Republic of Yemen since its formation and the reasons leading to the war in 2015.

Second chapter discusses the various factions and political parties that have served as the primary political institutions since the establishment of the RoY. It scrutinizes their importance in relation to the origins of the war and investigates

Cite As (APA 7): Yıldızlı, A. (2024). Helen Lackner, Yemen: Poverty and Conflict, Routledge, 2022, 184. *Türkiye Ortadoğu Çalışmaları Dergisi*, 11(2), 193-198. <https://doi.org/10.26513/toecd.1465782>

This is an open access paper distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

the role of Ali Abdullah Saleh as a pivotal figure shaping Yemen's contemporary history and politics (Phillips 2008, pp. 50-52). Additionally, the chapter explores the emergence of the Huthis and southern separatism in the decade leading up to the war outbreak. The conclusion of the chapter involves an analysis of the primary internal forces active in the war, an examination of the significance of key international coalition members (Saudi Arabia and the UAE), and an exploration of the factors contributing to the lack of success in UN mediation (Schwedler 2006, p.72)

Chapter 3, addresses the inherent constraints on economic development, focusing on climate change's present and future impacts, emphasising the issue of water scarcity—a long-term concern for Yemenis extending beyond the current politico-military context. The analysis of economic development policies underscores the alignment of the globally supported neo-liberal agenda with the political priorities of the Saleh regime, providing insight into why poverty is a fundamental aspect of Yemen's development. The chapter also explains changes in international migration patterns and possibilities as contributing factors to the widespread poverty among the population. The portrayal of the war economy depicts it as a continuation of previous neo-liberal policies with new participants, fundamentally exacerbating social differentiation between a minority of Yemenis and the majority.

In Chapter 4, focuses is on Yemen's relations with its primary neighbours, acknowledging their enduring role in Yemeni politics and society. It then extends its scope outward to encompass Yemen's relationships with the world's most powerful states. The book concludes by evaluating the main economic, political, and social factors that will shape the future of the country, both domestically and internationally, providing insights into post-war Yemen.

The author covers the states and formations that have ruled throughout Yemen's history in the first part of the book. The arrival of Islam, Yemen under Ottoman rule, the British presence in Yemen, and the subsequent struggle for independence against the British, along with the emergence of two political formations, are discussed. The author chronologically narrates Yemen's history, emphasising the tribal structure of Yemeni society. The book divides Yemen's history into sections, such as the arrival of Islam, the Ottoman period, and the British occupation, clearly stating the purposes of each state's arrival in Yemen. Each section of the book maintains a straightforward narrative. The author avoids theoretical discussions and complex explanations. At the end of the first chapter, the author briefly addresses the theoretical debate about whether Yemen is a state, providing examples from the literature to clarify the topic. However, these explanations are also brief and do not allow the reader to experience confusion.

In the first part, after narrating the historical development of the state in Yemen over time, the second part covers the period starting from 1982 with the General

People's Congress, followed by the unification of the Yemen Arab Republic and the People's Democratic Republic of Yemen into the new Yemen Republic, which allowed for a transition from single-party rule to a multi-party system. The book discusses reform movements from the 1990s to the mid-2000s, including Ali Abdullah Saleh's Islah Party reform initiatives that initially created hope among the people but eventually led to disillusionment. Over time, the people came to believe that reforms were made for the benefit of the elites rather than addressing their needs. In the early 2000s, public hope shifted towards the opposition. The second part of the book also addresses the emergence of the Houthis and the southern separatist movement in Yemen. It describes how the process that began with the unification of the Yemen Arab Republic and the People's Democratic Republic of Yemen in 1990 evolved into a dictatorship until the internal conflict in 2015. The narrative explores how leaders shifted their focus from policies benefiting the people to serving elite interests. Helen Lackner emphasizes in this part that, despite changing actors, the fundamental motivations remained unchanged. It discusses the increasing influence of the Houthis, the southern separatist movement, and the collaboration among various actors leading to the internal conflict. The two external states intervening in the conflict are Saudi Arabia and the United Arab Emirates. At the end of the chapter, Lackner highlights that the merger of these two states did not eliminate their differences, and the impact of these differences persists. Throughout this conflict, people's daily needs were disregarded by political elites.

In the third part, Lackner focuses on the Yemeni economy. At the beginning of the chapter, Lackner, state that the poor state of the Yemeni economy contributes to instability and the continuation of conflict, summarises topics such as Yemen's natural resources, economic policies, and workforce potential, frequently utilizing statistical information. Subsequently, Lackner examines the reasons behind the poor state of the Yemeni economy, listing the climate crisis and the war-induced war economy as the causes of poverty. The use of statistical information in the chapter facilitates the reader in forming opinions about the Yemeni economy and its potential. In the conclusion section, Lackner shares recommendations on how the Yemeni economy can recover from the crisis and offers suggestions regarding utilising Yemen's human and natural resources.

In the last section, Lackner evaluates Yemen's international relations by addressing its relationships with regional and non-regional actors in separate sections. In each section, she narrates the history and current status of the relationships with the respective states, explaining the fundamental reasons behind these countries' Yemen policies. Lackner emphasises the vital importance of Yemen's external relations for its economic and social assistance and development. In the conclusion, she highlights her foresight that despite Yemen experiencing one of the world's largest humanitarian crises, it will not receive sufficient attention.

In conclusion, the book "Yemen: Poverty and Conflict" examines the transformations Yemen has undergone throughout its history, the countries that have influenced it, and the reasons for the ongoing conflict and poverty after becoming an independent state. The discussed topics are explained in a simple and clear manner. The absence of lengthy and complex theoretical discussions on the reasons for conflict and poverty, and the clear expression of these reasons, makes the book an important work that readers at all levels, curious about Yemen and its current situation, can easily read.

References

Phillips, S. (2008). Yemen's democracy experiment in regional perspective; Patronage and pluralized authoritarianism. Springer.

Schwedler J. (2006). Faith in Moderation: Islamist Parties in Jordan and Yemen. Cambridge University Press.

Türkiye Ortadoğu Çalışmaları Dergisi Turkish Journal of Middle Eastern Studies

ISSN: 2147-7523 E-ISSN: 2630-5631
Publisher: Sakarya University

Vol. 11, No. 2, 199-204, 2024
DOI: <https://doi.org/10.26513/tocd.1512479>

Kitap İncelemesi / Book Review

Security Politics in the Gulf Monarchies: Continuity Amid Change

Ayşe Nur Kanlı

Araştırma Görevlisi, Siyaset Bilimi ve
Uluslararası İlişkiler Bölümü (İngilizce),
İstanbul Ticaret Üniversitesi, İstanbul,
Türkiye, ankanli@ticaret.edu.tr

Geliş Tarihi/Received: 08.07.2024
Kabul Tarihi/Accepted: 12.11.2024
Yayınlanma Tarihi/Available Online:
08.12.2024

Kitap Bilgileri/Book Information

Yazar/Author: David B. Roberts

Yayınevi/Publisher: Columbia University Press

Basım Yılı/Year of Publication: 2023

Sayfa Sayısı/Number of Pages: 304

Dr. David Roberts, Londra King's College Güvenlik Çalışmaları Okulunda kıdemli öğretim görevlisi ve Washington'da bulunan Arap Körfez Ülkeleri Enstitüsünde yerleşik olmayan araştırmacıdır ve ana araştırma alanı, Körfez monarşileri ve daha geniş Orta Doğu bölgesi başta olmak üzere Orta Güçlerin siyaseti, dış ilişkileri ve uluslararası güvenliği üzerine odaklanmaktadır. Son kitabı *Security Politics in the Gulf Monarchies* 2023 yılında Columbia University Press tarafından yayımlanmıştır.

Kitabın ana konusu, güvenlik dinamiklerini kapsamlı bir şekilde incelemek için siyaset, toplum, ekonomi, askeri ve çevre alanlarına odaklanarak Körfez bölgesindeki mevcut düzeni zorlayan veya güçlendiren çeşitli faktörler etrafında dönmektedir. Kitap, Körfez ülkelerinin siyasi, toplumsal, ekonomik, askeri ve çevresel güvenliğini inceleyen 7 bölümden oluşmaktadır. Altı monarşinin (Birleşik Arap Emirlikleri, Suudi Arabistan, Bahreyn, Katar, Kuveyt, Umman) her birini ayrı ayrı ve birlikte titizlikle değerlendirmekte, yakın geçmişlerini ve güncel sorunlarını irdelemektedir. Kapsamlı değişikliklerin bölgeyi etkisi altına almış gibi gözükmesine rağmen, Roberts kalıcı dinamikleri tanımlamaktadır. Kitapta liderlik halefiyeti, göç ve göçmen emeğinin etkisi, kadınların işgücüne katılımı, ABD ordusunun etkisi ve iklim değişikliğinin yarattığı karmaşık zorluklar gibi kritik temalar incelenmektedir. Roberts, petrol merkezli ekonomilerden uzaklaşmanın potansiyel yansımaları üzerine düşünmekte ve bunun toplumsal istikrar ve güvenlik üzerindeki geniş kapsamlı etkilerini vurgulamaktadır.

Atf için (APA 7): Kanlı AN., (2024). David B. Roberts, *Security Politics in the Gulf Monarchies: Continuity amid Change*. Columbia University Press, 2023, 304. *Türkiye Ortadoğu Çalışmaları Dergisi*, 11(2), 199-204. <https://doi.org/10.26513/tocd.1512479>

This is an open access paper distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

Çalışmanın *değişimin ortasında süreklilik* kavramına odaklanması nedeniyle araştırma sorusu "Körfez bölgesi çarpıcı düzeyde değişim geçirirken, bu monarşilerin temelini oluşturan yapı ve dinamikler neden değişmeden kalmıştır?" şeklinde formüle edilebilir. Bu değişmezliğin nedenleri, *path dependencies (yol bağımlılıkları)* yaratan tarihsel güçlere ve hidrokarbon endüstrilerinin etkisine bağlanmaktadır. Bu kavramların bir araya gelmesi monarşilerin mevcut biçimlerde cisimleştiği bir tür ilkel beden yaratmıştır. Bu soruya cevap vermek ve argümanlarını açıklamak için yazar, bir sonraki bölümde tartışılacak olan belirli bir teorik çerçevenin uygulamasını kullanmaktadır.

Security Politics in the Gulf Monarchies, özellikle değişimlerin ve zorlukların ortasında ülkelerin güvenlik endişelerini ve kalıcı istikrar biçimlerini anlamak ve ortaya koymakla ilgilenmektedir. Bu nedenle teorik çerçeve temelini Uluslararası İlişkiler alanı altındaki Uluslararası Güvenlik Çalışmaları (ISS) alt disiplinin almaktadır ve bu disiplin altında çeşitli yaklaşımlar bulunmaktadır. Bu yaklaşımlar arasında Kopenhag Okulu, güvenlik çalışmalarını sınırlı ve dar anlayış biçimlerinin ötesine taşımayı amaçlayan orta bir zemin sunmaktadır. Bu düşünce okulu, bir yandan bireylerin, sosyal grupların, ulusların ve insanlığın varlığına, refahına veya ilerlemesine yönelik akla gelebilecek her türlü tehdidi kapsayan aşırı geniş kapsamlı bir kavramdan uzak dururken, diğer yandan da kapsamı yalnızca devletler arasındaki askeri etkileşimlere odaklanan dar bir odağın ötesine taşımayı amaçlamıştır. Ortaya konan yaklaşım, siyasi, toplumsal, ekonomik, askeri ve çevresel boyutları içeren genişletilmiş bir analiz şeklinde olmuştur. Bu kitap, Kopenhag Okulu tarafından ortaya konulan bu yaklaşımı (güvenliğin beş sektörlü analizini) ana çerçeve olarak kullanmaktadır. Bu analiz aracının kullanımı Körfez bölgesi için ilk kez uygulanmaktadır böylece yazar literatürdeki bu boşluğa önemli bir katkıda bulunmuştur.

Güvenliğin siyasi, ekonomik, toplumsal, askeri ve çevresel boyutlarını incelemek, yazarın Körfez monarşileri hakkında yapılandırılmış ve sistematik bir araştırma formüle etmesini sağlamaktadır. Kitap, basit bir geleneksel güvenlik anlayışına bağlı kalmanın Körfez meselelerini aşırı basitleştireceği fikrini kabul etmektedir. Nitekim geleneksel yaklaşım, eleştirel güvenlik çalışmaları tarafından geliştirilen nüansları ihmal edebilmektedir. *Security Politics in the Gulf Monarchies*'den çıkarılacak sonuç, sadece düşen petrol fiyatlarının mali bir sorun teşkil ettiği değildir. Daha ziyade, bölgenin politik ekonomisinin, devletlerin özünü siyasi, toplumsal, ekonomik, askeri ve çevresel spektrumlarında şekillendiren çeşitli unsurlarla karmaşık bir şekilde birbirine bağlandığını göstermektedir. Bu nedenle kitap monarşileri etkileyen güvenlik sorunlarını daha geniş bir perspektiften vurgulamak için Kopenhag yöntemine başvurmuştur. Bu çerçeveyi kullanarak

yazar, gelecekteki karşılaştırmalı siyasi analizler ve alan çalışmaları için bir şablon sunmayı başarmıştır.

Bu bağlamda, 1'den 5'e kadar olan bölümler siyasi, toplumsal, ekonomik, askeri ve çevresel boyutları ve bunların Körfez monarşileri üzerindeki etkilerini açıklamaya çalışmaktadır. Her bölümün argümanları aşağıdaki şekilde özetlenebilir: Birinci bölüm temel olarak siyasi alandaki güvenliğin öncelikle mevcut toplumsal yapının istikrarının sağlanması etrafında döndüğünü iddia etmektedir. Böylesine geniş bir hedefe yönelik çok çeşitli tehditler söz konusu olabilmekte ve bu tehditler çeşitli düzeylerden kaynaklanabilmektedir. Sonuç olarak, siyasi güvenlik son derece kapsamlı ve çok yönlü bir konu olarak ortaya çıkmaktadır. Modern zamanlarda devlet altı düzeydeki temel kaygılar, yöneticilerin atalarını rahatsız edenlerle çarpıcı benzerlikler taşımaktadır. Hassas bir şekilde dengelenmiş kabile dinamikleri devlet kararları üzerinde hala önemli bir etkiye sahiptir. Örneğin, abluka sırasında Katar'ı istikrarsızlaştırmak için Al-Murrah kabilesini bir araç olarak kullanma çabaları, önceki on yıllarda kullanılan taktiklerin bir kanıtıdır. Dikkate değer olan husus, bu taktiklerin etkisiz kalmasıdır ki bu da daha geniş çaplı kanıtlarla uyumludur ve devlet güdümlü ulusal kimliğin gücü karşısında aşiretlerin etki mekanizmalarının azaldığını göstermektedir.

İkinci bölüm toplumsal boyuta odaklanmakta ve toplumsal bağlamda Körfez monarşilerinin güvenlik ve istikrarına yönelik tehdit ve meydan okumaların genellikle üç şekilde kendini gösterdiğini ortaya koymaktadır: göç ve göçmen işçiler, yatay ve dikey rekabet ki bunlardan ilki yerel girişimlere, ikincisi ise bölgesel ve uluslararası proje ve ideolojilere atıfta bulunmaktadır. Bu üç boyuttan kaynaklanan zorluklar çağdaş Körfez toplumlarını temelden şekillendirmiş ve biçimlendirmiştir. Üçüncü bölüm özellikle önemlidir çünkü kitabın ana teması bu bölüme dayanmaktadır ve Körfez devletlerinin belirli bir kalıpta yükselmesi, genişlemesi ve modernleşmesinin temelini oluşturan ekonomi politik etrafında dönmektedir. İnci endüstrisi toplumun şekillenmesinde çok önemli bir rol oynamıştır. Pek çok örnekte bu küçük devletler tamamen bu tekil metaya bağımlı hale gelmiştir. Yarımadanın büyük bölümünde inci endüstrisi yerini petrol endüstrisine bırakmıştır. Petrol ekonomisinin ortaya çıkışı önemli ölçüde daha fazla zenginlik getirmiş, toplum ve yönetimde daha da derin dönüşümlere yol açmıştır. Petrol ve hidrokarbon endüstrilerinin üstünlüğünün yakın gelecekte inci piyasasının durgunluğuna benzer bir düşüş yaşayacağı bir sır değildir. Bu gerçeğin bilincinde olan uzun bir liderler silsilesine rağmen, hiçbir devlet hidrokarbon paradigmasından başarılı bir şekilde sıyrılıp tam bağımsız bir petrol dışı ekonomi geliştirememiştir. Bu çabalar genellikle NEOM gibi mega projelerin geliştirilmesi etrafında dönmüştür.

Dördüncü bölüm güvenliğin askeri boyutuna ışık tutmaktadır. Askeri güvenlik temel olarak devletin egemenliğinin tehditlere, meydan okumalara ve istikrarsızlığa karşı korunmasını içermektedir. Bunlar ya ülke içinden ya da ülke dışından gelebilmektedir. Körfez gibi bir bölgede bu endişeler özellikle yerinde görünebilir. Ancak bölgeyi sadece *Hobbesian* bir mantıkla tanımlanan durağan bir bölge olarak görmek hatalı olacaktır. Tarihsel kanıtlar kabilelerin sık sık kendi aralarında çatışmalara girdiğini ve yabancı imparatorlukların müdahalesinin bölgesel çatışmaların azalmasına katkıda bulunduğunu göstermektedir. Yabancı imparatorlukların varlıklarını tesis etmek için genellikle yalnızca doğrudan askeri müdahaleye dayanmadıklarını, bunun yerine kendi güvenliklerini ve otoritelerini güçlendirmek için yerel liderlerle ittifaklar kurduklarını belirtmek önemlidir. Bu durum zaman zaman petrol gibi ekonomik çıkarlar için ayarlanan bölgesel sınırların güçlendirilmesine yol açmıştır. Batı modellerini ve silahlarını benimseyen profesyonel silahlı kuvvetlerin geliştirilmesi, bu proto-devletlerin güvenliğini sağlamak için hayati önem taşımıştır.

Beşinci bölüm çevre sektöründeki güvenliğin, somut çevresel faktörler ile bu sorunların siyasi olarak tanınması ve kabul edilmesi arasındaki etkileşim tarafından şekillendirildiğini savunmaktadır. Bu çevresel zorlukların birçoğu özellikle Körfez bölgesinde ciddi boyutlardadır. Bölge, sert ve bozulan bir iklimden gözle görülür bir şekilde etkilenmekte ve doğal dengenin her türlü görüntüsü kaybolmaktadır. Körfez bölgesinde petrol endüstrilerinin kurulması ve büyümesi, ticarete ve yerel kaynakların sömürülmesine olan bağımlılığın artmasıyla birlikte farklı modellerin yoğunlaşmasına yol açmıştır. Sürdürülebilir olmayan doğal kaynaklara büyük ölçüde bağımlı toplumlar ve ekonomiler inşa etmek, artan risklere yol açmaktadır. Çeşitlendirilmiş ithalat bile ablukalar gibi kesintilere karşı savunmasız olabilmekte ve kıtlıklara veya fiyat artışlarına yol açabilmektedir. Bu dinamiklerin toplumsal sözleşme, kurumsal çerçeve ve onlarca yıllık tarihsel emsaller içinde derinlemesine yerleşmiş doğası göz önüne alındığında, Körfez'in tarihinde liderlerin bu tür politikaları tutarlı ve etkili bir şekilde sadakatle izleyebileceklerini gösteren çok az kanıt vardır.

Yazar öne sürmüş olduğu argümanını, Körfez bölgesinin petrol paradigmasının kalıcı hakimiyetinin, bölgenin büyüme ve refah yörüngesini şekillendiren *path dependency*'leri sağlamlaştıran bir kusur oluşturduğu şeklinde özetlemektedir. Aynı zamanda, devletlerin nesiller boyunca başarı ama tedirginlikle yönettiği karmaşık yapıları, ilişkileri ve süreçleri de bölgesel dokunun içine yerleştirmektedir. Petrol bu karmaşık etkileşimleri sadece kolaylaştırmış ve monarşilere sayısız zorluğun üstesinden gelmelerinde yardımcı olmuştur. Ancak petrol paradigmasının düşüşe geçmesiyle birlikte Körfez monarşilerinin mekanizmasının sarsılmaya başlayıp başlamayacağını sorgulamak yerinde

olacaktır. Körfez'de tarihin sık sık tekerrür etmesi sadece bir tesadüften daha fazlasıdır. Aksine, bölgedeki temel yapı ve dinamiklerin değişimin ortasında süreklilik gösterdiğine dair bir sinyal niteliğindedir. Yazara göre petrol çağı yavaş yavaş sona ererken, monarşiler bir kez daha tanıdık zorluklarla karşılaşacaklardır. Bu zorluklarla bir yandan petrolün yarattığı miras, talepler ve beklentilerle mücadele ederken, diğer yandan da petrole dayalı siyasi ekonomiden elde ettikleri faydaların azalmasıyla yüzleşeceklerdir.

Körfez bölgesine ilişkin literatür genellikle tek ülke örneklerine ya da enerji ve göç gibi belirli temalara odaklanırken, Roberts Yarımada'nın güvenlik meselelerine ilişkin kapsayıcı ve karşılaştırmalı bir yaklaşım sunmaya yoğunlaşmaktadır. *Security Politics in the Gulf Monarchies'e* yöneltilebilecek birkaç eleştiri, Kopenhag Okulu'nun yaklaşımıyla biraz çelişen birincil aktör olarak devlete yapılan ince vurgu ve metodolojinin tutarsızlığıdır. Roberts kendini realist paradigmadan tamamen arındırmayı başaramamakta ve bu da onu paradoksal bir konuma sokmaktadır. Yine de kitabın Körfez'deki duruma ilişkin eleştirel güvenlik çalışmalara ve Körfez ülkelerinin uluslararası ilişkilerini değerlendirme açısından bir teorik perspektif geliştirme çabalarına sunacağı pek çok şey bulunmaktadır.

Türkiye Ortadoğu Çalışmaları Dergisi Turkish Journal of Middle Eastern Studies

ISSN: 2147-7523 E-ISSN: 2630-5631
Publisher: Sakarya University

Vol. 11, No. 2, 205-209, 2024
DOI: <https://doi.org/10.26513/toecd.1522242>

Kitap İncelemesi /Book Review

Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi: Eleştirel Bir Giriş

Davut Bingöl

Marmara Üniversitesi, Orta Doğu ve İslam Ülkeleri Araştırma Enstitüsü, doktora öğrencisi, İstanbul, Türkiye, davutbingol1299@gmail.com

Geliş Tarihi/Received: 25.07.2024
Kabul Tarihi/Accepted: 08.12.2024
Yayımlanma Tarihi/Available Online: 08.12.2024

Kitap Bilgileri/Book Information

Yazar/Author: Ali Balcı

Yayınevi/Publisher: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları

Basım Yılı/Year of Publication: Ocak 2024

Sayfa Sayısı/Number of Pages: 111

Son yıllarda, Birleşmiş Milletler (BM), küresel sorunlara yeterli çözümler üretememesi, krizlere karşı etkisiz kalması ve büyük güçlerin etkisi altında hareket ettiği yönündeki eleştirilerin odağı haline gelmiştir. Bu eleştiriler, özellikle BM'nin en önemli organlarından biri olan Güvenlik Konseyi'nin (BMGK) işleyişine yönelik olarak yoğunlaşmaktadır. Daimî üyelerin veto yetkisi, karar alma süreçlerindeki yapısal adaletsizlikler ve uluslararası barış ve güvenliği tehdit eden olaylara karşı yetersiz tepkiler, Güvenlik Konseyi'ne yöneltilen başlıca eleştiriler arasında yer almaktadır. Bu sorunlar, BM'nin uluslararası meselelerde etkin bir çözüm mekanizması olarak işlev görme kapasitesine ilişkin ciddi endişeler uyandırmakta ve teşkilatın Milletler Cemiyeti'nin akıbetine uğrayarak tarihin arşivlerinde yerini alıp almayacağına dair tartışmaları yeniden gündeme taşımaktadır.

Bu bağlamda, Prof. Dr. Ali Balcı'nın Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi üzerine hazırladığı kapsamlı çalışma, teşkilatın iç dinamiklerini ve işleyişini analiz ederek önemli bir katkı sunmaktadır. Balcı, kitabında Güvenlik Konseyi'ni "uluslararası siyaseti anlamak için bir laboratuvar" olarak ele almakta ve teşkilatın işleyişini hem teorik hem de pratik açıdan derinlemesine incelemektedir. Kitap, dört ana bölüm ve bu bölümlere ait detaylı alt başlıklarla zenginleştirilmiş, yazarın güçlü analizleri ve örneklemeleriyle dikkat çekmektedir.

Çalışmanın ilk bölümünde, BM'nin kuruluş süreci ve Güvenlik Konseyi'nin temel yapısı detaylı bir şekilde ele alınmıştır. BM'nin temel organları ve bu organlar arasındaki ilişkiler, BM Anayasası'nın şekillenmesindeki tarihsel ve politik bağlam üzerinden açıklanmıştır. Yazar, özellikle Güvenlik Konseyi'nin harekete geçiş

Atf için (APA 7): Bingöl D., (2024). Ali Balcı, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi- Eleştirel Bir Giriş, Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2024, 111. *Türkiye Ortadoğu Çalışmaları Dergisi*, 11(2), 205-209. <https://doi.org/10.26513/toecd.1522242>

This is an open access paper distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

mekanizmalarını ve daimî üyelik ile veto yetkisinin savaş sonrası düzen kurma amacıyla nasıl ilişkilendirildiğini vurgulamaktadır. BM'nin temel amacının savaşları önlemek olduğu gerçeği, bu bölümde güçlü bir şekilde ifade edilmiştir. Birleşmiş Milletler'in yaptırımlar ve yetkilerine geniş şekilde yer veren yazar, dünyada gelişen olaylar karşısında BMGK'nin kurulduğu tarihten bu yana sergilediği tutum ve davranışlarının karnesi niteliğine haiz olabilecek analizlere imkân sunmaktadır. Uluslararası güç mücadelesinde oynamış olduğu meşrulaştırıcı rolünden dolayı BM'nin kritik bir role sahip olduğu görüşü yazar tarafından ortaya atılmıştır. Yasal yetkiye dayalı meşruiyet sorununun yalnızca Birleşmiş Milletler (BM) ile sınırlı bir mesele olmadığı özellikle vurgulanmıştır. Bu bağlamda, uluslararası sistemde yer alan devletlerin gerçekleştirecekleri askeri müdahalelerin, BM Güvenlik Konseyi (BMGK) onayıyla yapılmasının, müdahaleleri meşru bir zemine oturtarak uluslararası toplum nezdinde destek bulmaları açısından kritik bir öneme sahip olduğu belirtilmiştir. Bu konuya ilişkin olarak, yazar Soğuk Savaş sonrası dönemde ABD'nin Irak'a yönelik gerçekleştirdiği 1991 ve 2003 müdahalelerini karşılaştırmalı bir şekilde ele almıştır. Bu örnekler üzerinden, büyük güçlerin askeri müdahalelerde neden Güvenlik Konseyi onayına ihtiyaç duydukları ve bu onayın uluslararası meşruiyetin sağlanmasındaki rolü detaylı bir şekilde incelenmiştir.

Buna ek olarak, BM Genel Kurulu ve BM Güvenlik Konseyi'nde (BMGK) gerçekleştirilen oylamaların mahiyeti ve bu oylamaların birbirinden ayrıldığı noktalar detaylı bir şekilde incelenmiştir. Bu çerçevede, Birleşmiş Milletler'de oylamaların iki kategori şeklinde oldukları ve bu oylamalardan ilk kategoridekilerin esas konular hakkında yapılan oylamalar (resolution) iken ikinci kategoridekilerin ise prosedürel konular hakkında yapılan oylamalar (decision) oldukları şeklinde açıklayarak konuya açıklık getirilmiştir. Böylece bu iki oylama türü arasındaki farklar net bir şekilde ortaya konulmuştur. Bu ayırım üzerinden, BM'ye ait kararların niteliği ve bu kararların uluslararası sistemde neyi temsil ettiği açık bir biçimde izah edilmiştir.

İkinci bölümde Birleşmiş Milletler'in kurulduğu dönemde var olan geçici üye sayısının neden daha sonra arttırıldığı, üyelerin temsil ettiği bölgeler, geçici üye olmanın bir devlet için neden önemli olduğu, devletleri geçici üye olmaya iten temel motivasyonun ne olduğu ve üye seçimlerinin nasıl yapıldığı ile üyelerin seçimleri kazanmak için yürüttükleri stratejiler geniş bir şekilde açıklanmıştır. Bu bölümde yazarın üzerinde önemle durduğu bir diğer husus Birleşmiş Milletler'de geçici üye seçimlerinde önemli bir faktör olan seçim grupları meseledir. Üye seçiminde seçim gruplarının nasıl oluştuğu, ülkelerin hangi seçim grubunda yer aldığı ve bu seçim gruplarının nasıl oluştuğu tarihsel süreçleriyle birlikte ele alınmıştır. Ayrıca, konunun daha iyi anlaşılmasını sağlamak amacıyla detaylı tablo ve grafikler

sunularak, ele alınan meselelerin görsel olarak desteklenmesi ve bu yolla açıklamaların daha anlaşılır hale getirilmesi hedeflenmiştir.

Geçici üye olmanın bir devlet için neden önemli olduğu sorusu dikkat çeken konulardan biri olarak öne çıkmıştır. İki yıllık geçici üyelik koltuğu için ülkeler arasında yaşanan rekabetin sebep olabileceği pek çok ihtimal ortaya konulmuştur. Bu bağlamda, geçici üyelerin BM Güvenlik Konseyi'ndeki (BMGK) konumlarıyla ilgili alışılmışın dışında bir yaklaşım benimsenmiş ve özellikle bu üyelerin oy kullanma davranışları detaylı bir şekilde analiz edilmiştir. Çalışmada, geçici üyelerin kullandıkları oyların sanılanın aksine önemli olduğu yazar tarafından vurgulanmıştır. Ayrıca somut örnekler üzerinden, daimî üyelerin geçici üyelerin oylarını kazanmak amacıyla sergiledikleri ve literatürde "oy satın alma" olarak kavramsallaştırılan davranışların arka planındaki nedenler detaylı bir şekilde incelenmiştir.

Geçici üyelerin Güvenlik Konseyi'nde koltuk elde etmek için giriştiği çabaların anlatıldığı seçim kazanma stratejileri meselesi, yazarın geniş örnekler ve tablolarla anlatımı zenginleştirdiği bir diğer konu olarak göze çarpmaktadır. Bir aday ülkenin geçici üye statüsü elde etmek için seçim kazanma stratejilerinde belirli dinamiklerin önemli olduğunun altı çizilmiştir. Bu dinamikler tek tek ele alınmış ve her bir dinamik, Birleşmiş Milletler tarihinden verilen somut örneklerle desteklenerek anlatım zenginleştirilmiştir.

Çalışmanın üçüncü bölümünde, BM Güvenlik Konseyi'ndeki geçici üyelerin kullandıkları oylar, niceliksel bir yaklaşımdan ziyade niteliksel etkileri ve ortaya çıkardıkları sonuçlar bağlamında ele alınarak değerlendirilmiştir. Geçici üye oyunun bir kararın alınması bakımından önemsiz gibi durmasına rağmen kullanılan oyun nitelik itibarıyla önemli bir sembolik değere sahip olduğu vurgulanmıştır. Geçici üyelerin oy kullanırken esas aldıkları parametreler de yazarın önemle üzerinde durduğu bir diğer husus olarak göze çarpmıştır.

Yazarın bu bölümde ele aldığı bir diğer konu ise BMGK üyelerinin oy davranışı meselesidir. Bu bağlamda Güvenlik Konseyi üyeleri oturumlarda 'evet', 'hayır', 'çekimser' ve 'toplantıya katılmama' şeklinde olmak üzere dört davranış sergilerler. Yazara göre bu dört davranış biçimi de çok önemli sonuçlar doğurmaktadır. Yazar aynı zamanda bu dört davranış biçiminin geçici üyeler ve daimî üyeler tarafından sergilenmesinin farklı anlam ve sonuçlara geldiğini savunmuştur. Hem daimî üyelerin hem de geçici üyelerin oy davranışlarının tam olarak neyi ifade ettiğinin anlaşılması için Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nden örnekler vererek somutlaştırmıştır. Burada aynı zamanda farklı görüşlere de yer vererek konuya eklektik yaklaşmış ve bu şekilde anlatım zenginleştirilmiştir. Yazar geçici ve daimî

üyelerin oy verme davranışlarını açıklarken aynı zamanda bu davranışların anlam olarak konuya göre değişkenlik gösterdiğinin altını çizmektedir.

Bunlara ek olarak yazar, geçici üyelerin oy kullanma motivasyonlarının çeşitlilik gösterdiğini iddia etmiştir. Eğer bir ülkenin ekonomik, siyasi ve askeri gücü yüksek ise güçlü devletlerden gelebilecek ve oy kullanma motivasyonunu etkileyecek baskılara karşı direnç göstermesi daha olası olacağı ifade edilmiştir. Bu bağlamda geçici üye koltuğunu elde eden bir devletin büyük devletlerden ekonomik destek görmesi alınan kararlarda bu devletle paralel kararlar alması kaçınılmaz olacağı savunulmuştur. Aynı zamanda yazarın üzerinde durduğu “pis iş” kavramı da burada önem kazanmıştır. Bu kavram, Güvenlik Konseyi’ndeki zayıf devletlerin ABD ile aynı doğrultuda oy kullanması halinde bu ülkelere IMF ve Dünya Bankası aracılığıyla yapılan yardım ve kredi miktarının artması olarak ifade edilmiştir. Bu kavram, hem geçici üyelerin oy verme davranışının altında yatan temel motivasyonu açıklamakta hem de Güvenlik Konseyi’nde oy satın alma eyleminin nasıl gerçekleştiğini ortaya koymak açısından önemli olmuştur.

Genel olarak, bu bölüm, geçici üyelerin oy verme davranışlarını anlamak için hem öznel hem de nesnel bilgilerin bir araya getirildiği oldukça zengin bir içeriğe sahiptir. Yazarın farklı görüşleri bir arada vermesi, öznel değerlendirmeler elde etmek bakımından geniş bir perspektif sunarken; belli istatistiksel verilere ve grafiklere yer vermesi, çalışmayı aynı zamanda nesnel bir gerçeklikle sağlam temellere oturtmuştur.

Dördüncü bölüm yazarın konuya eleştirel olarak yaklaştığı ve Güvenlik Konseyi’ne yöneltilen başlıca eleştirileri ele aldığı kısımdır. Bu bölümde, genel hatlarıyla Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi’nin işleyişinde adaletsizlik ve işlevsizlik olarak değerlendirilen meseleler ele alınmış ve bu sorunlara yönelik çözüm önerileri sunulmuştur. Bu çözüm önerilerinin uygulanabilirliği geniş bir açıdan ele alınmış aynı zamanda Güvenlik Konseyi’nin işleyişi hakkında revize edilmesi istenen ve bazı devletlerce dile getirilen öneriler masaya yatırılmış ve bu önerilerin uygulanabilirliği sorgulanmıştır. Bunlara ek olarak Güvenlik Konseyi’nde revize ihtiyacı doğuran siyasi olaylar birlikte verilmiştir. Son dönemlerde özellikle Türkiye Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan tarafından sıkça dile getirilen ve Birleşmiş Milletler’de bir revizeyi ön gören “Dünya 5’ten Büyüktür” çıkışı da ayrıca irdelenmiştir. Bu konu hakkında yazarın görüşü, Erdoğan’ın bu çıkışının önünde uygulanabilirlik açısından bazı engellerin olduğu ve bu engellerin de yine daimî üyelerin onayı alınmadan aşılmasının mümkün olmadığı şeklindedir. Buna ek olarak, BM Güvenlik Konseyi’nin işleyişinin hangi sebeplerle tıkandığı ve ortaya çıkan durumlardan dolayı etkili çözümler üretmediği, detaylı bir şekilde ele alınmıştır.

Sonuç olarak yazar, uluslararası politikayı anlamak noktasında bir laboratuvar olarak gördüğü Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'ni zengin bir içerik ile sunmuştur. Çalışmaya bakıldığı zaman Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin izahı ve çalışma biçimi açıklandıktan sonra eleştirel bir yaklaşımla dünya meselelerine cevapsız kaldığı sistem bazlı sorunlar ele alınmıştır. Yazarın, bu sorunlarla ilgili örnekler verdiğinde daha çok Orta Doğu devletleriyle ilgili meselelere yer vermesi ve dünyanın diğer bölgelerinde Müslüman olmayan ülkelerle ilgili örneklere daha az yer vermesi çalışmada bir eksiklik olarak görülebilir. Buna ek olarak çalışmasını yürütürken özellikle birinci el kaynaklara başvurmaya özen göstermiş ve özel çalışma gerektiren istatistik ve matematiksel göstergelerle anlatımı zenginleştirmiştir. Bu nesnel veriler çalışmanın ciddiyetini ortaya koymakta ve öznel yorumlara yer bırakmayacak şekilde bazı bilgilerin tam olarak anlaşılmasını kolaylaştırmıştır. Dil açısından gereksiz tekrarlamalardan kaçınarak, bilgileri doğru yer ve zamanda sunması, eserin okunabilirliğini ve anlaşılabilirliğini büyük ölçüde artırmıştır. Uluslararası politikayı anlamak için BM Güvenlik Konseyi üzerine yaptığı çalışmasında, literatüre geniş bir bilgi kaynağı sunması eseri önemli ölçüde güçlendirmiştir. Bu durum, konuya dair araştırma yapacak akademisyenler için değerli bir kaynak oluşturmuş ve aynı zamanda yeni araştırma alanları ve ufuklar açmıştır.

Aims and Scope

Turkish Journal of Middle Eastern Studies (TJMES) is a peer-reviewed academic journal published for the Middle East Institute of Sakarya University which is a well-known research institution in Türkiye and the Middle East. The journal was founded in 2014 to address the need for scholarly research on Middle Eastern studies. TJMES aims to analyze contemporary and historical issues of Middle East and North Africa.

Turkish Journal of Middle Eastern Studies provides a forum for interdisciplinary scholarship based on solid empirical research and innovative critical readings of developments in the Middle East and North Africa region. Geographically, the journal focuses on the Middle East region, broadly defined as stretching across North Africa from the Atlantic coast of Morocco to Egypt and south to Sudan, to the Anatolian Peninsula (Türkiye), Iran, and the Arabian Peninsula.

TJMES welcomes academic contributions which analyse political, economic and social dynamics and developments of the Middle East region. The articles in the journal are mostly written in English and the journal prioritises contributions to the existing Middle Eastern studies literature. The journal prefers research written from multi-disciplinary perspectives and from a number of fields including but not limited to international relations, politics, sociology, history, geography, theology, philosophy, security and economics. The journal also has a book review section that covers reviews of the books on all issues of the Middle East. This helps readers of TJMES to understand current scholarly research of the field.

Amaç ve Kapsam

Türkiye Ortadoğu Çalışmaları Dergisi (TOÇD), Sakarya Üniversitesi Ortadoğu Enstitüsü tarafından yayımlanan hakemli bir akademik dergidir. Ortadoğu çalışmaları üzerine bilimsel araştırma ihtiyacını karşılamak üzere 2014 yılında kurulan TOÇD, Ortadoğu ve Kuzey Afrika'nın güncel ve tarihi konularını analiz etmeyi amaçlamaktadır.

TOÇD, Ortadoğu ve Kuzey Afrika bölgelerindeki gelişmelere ilişkin ampirik araştırmalara ve yenilikçi eleştirel okumalara dayalı disiplinler arası akademik bir forum imkanı sunar. Dergimiz, Fas'ın Atlantik kıyılarından Mısır'a ve güneyde Sudan'a kadar uzanan Kuzey Afrika bölgesinden Anadolu Yarımadası'na (Türkiye), Batı Asya'ya (İran ve Afganistan) ve Arap Yarımadası'na kadar geniş bir coğrafyaya odaklanmaktadır.

TOÇD, Ortadoğu bölgesinin siyasi, ekonomik ve sosyal dinamiklerini ve gelişmelerini analiz eden akademik çalışmaları memnuniyetle kabul etmektedir. Dergimizdeki makaleler çoğunlukla İngilizcedir ve dergimiz, mevcut Ortadoğu çalışmaları literatürüne katkı sağlamaya öncelik vermektedir. TOÇD; uluslararası ilişkiler, siyaset, sosyoloji, tarih, coğrafya, ilahiyat, felsefe, güvenlik ve ekonomi alanlarında (ve bunların haricindeki diğer alanlarda) multidisipliner bir bakış açısıyla yazılmış araştırmaları tercih etmektedir. Dergide ayrıca Ortadoğu'nun tüm konularıyla ilgili kitap değerlendirmelerinin yer aldığı bir kitap inceleme bölümü de bulunmaktadır.